Grey

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
5 K
1 M

13-3. D. 11

Digitized by Google

Digitized by Google

CAROLI SCRIBANI

E SOCIETATE IESV

SVPERIOR RELIGIOSVS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE PRVDENTI

AC RELIGIOSA

GVBERNATIONE.

Dom. Profess. Rom.

ANTVERPIÆ
Apud Heredes MARTINI NVTII
ANNO M.DC.XIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

ADMODVM REVERENDO

DOMINO

AC PATRI

ANTONIO DE WINGHE,

ABBATI LÆTIENSI,

ORDINIS S. BENEDICTI.

QVid à me petis peritus nauclerus, veteranus miles, fortunatus imperator? toties inter decumanos animorum fluctus, vt in datario pilæ luſu, irata riſiſti maria, tempeſtatibus ſuperior. toties ſub Bloſianis ſignis, generoſum interritus ſanguinem dediſti, hauſiſti, ſemper victor, etiam de genu. Iam non quot ca-

pita, tot exercitus duxiſti? quid enim ſinguli ſunt Religioſi niſi inuicta hoſtibus acies, infractum robur? cùm in ſingulos tot inimica inferis inſurgant agmina, tot hoſtiles legiones: vt, niſi fatuus ſim, prudentis quæ imperaſti gubernationis in Religione capita tradere non debeam. & tamen cùm fatuus audire malim quàm iudicij nimis tenacis, minuſque ad imperia obſequētis; parebo imperanti, & ſtoliditatem meam omnium oculis obiiciam. vt, ſi non alium fructum quàm multorum riſum referam, beatum me arbitrer, qui ex me factus mihi ſim magnæ ſubmiſſionis magiſter magnus. Venit nunc ergo ad te imperio tuo hic libellus, tanquam

à re-

à recenti catuli iactu, qui cellâ tecum ludat, dormiat, in manibus tuis, ſinu tuo. ego illi pater, tu mater eris, fouebis, & vbera etiam admouebis, melior patre mater, tenerumque & à patris manibus trepidantem Bloſianis vberibus lactabis. felicem ſinu tuo, vberibus illius. nam à mea manu nihil adfert præter annorum aliquot tenuem ſparſamque arenam, quam Tu, prudenti tua dextera, nobilis figulus, è pingui fertilique Bloſiana argilla & rore refingas. vt quem inueſtem & implumem dimiſi, ornatum alatumque calamo tuo recipiam: eo feliciorem, quo è fœcundiore ſolo tuo, in arentem hunc agrum ex opimæ ac mitis Bloſianæ oliuæ nucleo, in

 agreſtem

agreſtem hunc oleaſtrum, fortunatum ſurculum inſertum videro, deque papauere gratiſſimæ ac ſuauiſſimæ Lætiacæ fici, in hanc caprificum melior groſſus exurgat, vt de veſtro fructificem, non veſter, imò iam veſter, nec degener Bloſiano grano, qui Ignatiana manu in hunc campum defoſſus ſum.

Et ego quidem roganti parui, qui nudum è paupere domo extuli, manibus Tuis, Lætiaco ſolo obſtetricandum. Tu ſupplicem audi: & dextera tua veſtitum ad veterem parentem, nouam ſobolem, locuplete iam manu diuiteque vbere Tuo alumnatum trāſcribe: & è tot annorum fortunatiſſimo gubernaculo peritus nauclerus in amica hæc tuis

littora

littora prudentiæ aliquot ſarcinas depone,quibus ſpiritualium rerum ſapientiæque inopiam leues, prudentiaque ſteriles campos lacteo prudenteque Bloſiano vbere & imbre fœcundes. Quòd ſi ſenſero conatum hunc non diſplicuiſſe Tibi, non Tuis, addam fòrs aliquando fœnerarium alterum, tanquam nouum imprudentiæ vrſinum partum, prudentiæ ductu Tuo,Tuorumque relambendum.

Multos te annos prudenter feliciterque imperantem Diuina bonitas patriæ Ordiniſque Tui bono tueatur.

LECTORI.

INcudem cogita & cotem. exacuunt, nec acies illis vlla. ſequor has duces. imperia & prudentiam edoceo, vtriuſque ignarus. regula nimirum factus architectis. quid hac ignauius? & tamen quid hac felicius? & non infortunata ſæpè fortunant? Quid infelicius rupibus? aurum tamen gemmaſq; tegunt. non & producunt? vt nobiliſſimorum metallorum matres ſaxa ſint, auro intrinſecus fœta: cùm ſinu non tantùm oſtentent, ſed & vtero claudant, foueant, ac quaſi anima donent, vberibus lactent. Iam quid rore ſterilius, quid infœcundius pluuia, ſi vtriuſque matricem nubem intuearis? & tamen quid aut rore aut pluuia fertilius, ſi terræ quam portentoſa varietate dotant, miſcueris? Et terra ipſa quid informius? immitte emortuum granum ſine fundamento ſpica, ſine munimento ariſtæ, ſine ſuperbia culmi, vbi antè peremerit, de fraudatrice ſeruatrix, extrudit illud copia fœneratum, ordine ſtructũ, cultu munitum, & vſquequaque veſtitum, ita vt reddat intercipit, vt cuſtodiat perdit, vt integret vitiat, vt ampliet decoquit, vberiora reſtituens quàm exterminauit, fœnore interitu. Quid? quòd ex eadem terra etiam tum virgine, & necdum opere compreſſa, necdum ſemine ſubacta,

acta, hominem ſigulatum videamus. conſidera è terra muſculos vt glebas, oſſa vt ſaxa, neruorum tenaces connexus vt traduces radicum, venarum ramoſos diſcurſus vt ambages riuorum, lanuginem & comam vt folia, ac medullarum in abdito theſauros vt metalla carnis. omnia in miraculum. Quid? quòd & ſteriles arenæ ſerantur, ſaxa pangantur, paludes eliquentur, & vbi noxiæ aquæ, exurgant vrbes, nemora, paſcua, horti? Intuere arbores adhuc ſtipites, ſimul de ſcrobibus oriuntur, coaduleſcunt robori ſuo donec ætas impleatur, inde mox illis & frutices inoculãtur, & folia formãtur, & germina inflantur, & floſculi inornantur, & ſucci condiuntur. & omnia ex informi ligno. Intuere vites, nec exſpectata quidem ruſtica diſciplina ſine arundine & corno, quidquid contigerint ambiunt, virioſius de ſuo ingenio, quàm de hominis arbitrio. vide è quàm arido iactentur brachia, luxurientur pampini, grauidentur botri, inflentur torcularia, inebrientur pennaria. Vide & hederas nullo præeunte parietibus inuehi & ſuſpendi textili ſilua; eaſdemq́; ſi de ædificio malè ſit, recedere, vt quamdam animationem arboris de diuortio parietis intelligas: ita prouidentiſſimi frutices dum ruinam timent, refugium quærunt. Has ego arborum & fruticum prudentias cùm videam, cur non æmulus illarum paria contendam, & digito ſaltem oſtendam magnorum virtutes, vitia

 mea?

mea? non erubeſco mea, cùm amem illas. nemo diſcens erubeſcit. delineo ergo malus pictor rudi penicillo tanquam ſudibus, imitanda, fugienda. & tanquam rota argilla imperitus figulus animum fingo; ac ruſtico calamo tanquam vomere mentium proſcindo terram, è qua fructus exſpecto, pro ratione operis & curæ, varioq́ eventu varios. ac licet uniformis ubique animorum terra, fœtu tamen multiformis eſt. ſi in pingue ſolum, licet antè neglectum, incidero, ſperare magna poſſum è ſterili calamo, fertili gleba: ſi in arentem & ſcrupoſam aream, aut ſenticetis gravidam, quid ſperem ab utraque ſterilitate? nec deſpero tamen. fors enim mixta hæc ſupra ſpem dominum ſuum beabunt.

Verùm quid inexpertus bellorum & hoſtium, pugnas & hoſtes narrat, caſtra metatur, tentoria figit, propugnacula deſignat, aciem inſtruit, inhortatur? quid peccat hiſtoricus, nullum licet ſanguinem dederit, nullum hauſerit? ſequor hiſtoriam. nihil impero: narro. & magnorum dicta factaq́ prælo credidi. & animos addere pugnantibus quis vetat? etiam à mulierculis non uni olim terga vertenti creuit animus, & pudor vincere docuit, & mori fortiter. quare animos addo, & firmo pectus fortibus dictis. non quòd agnoſcam in me robora. amo tamen. quanti indocti amant litteras? ex his ineruditis unus ego eruditionem amo. ego etiam gubernationum ignarus prudentiam qua de-

ſtituor

ſtituor admiror & amo. & quod amo, calamo credidi. exuit hic frontem; nec didicerat erubeſcere atramentum. inde quod credideram commiſit chartæ, quæ ruboris neſcia, tam auidè hauſit, quàm prodigè calamus effudit. Iam qui miratur me docentem, cogitet Iethro monentem, & obaudientem Moſem, qui fecit omnia **Exo. 18.** quæ ille ſuggeſſerat. *prudentiæ documenta à ſacerdote Madian haurit Moſes, nec pudet diſcere quod ignorabat.*

Non addam plura, ne videar diffidere benignitati tuæ. Hoc dicam. prudentis gubernationis prima capita cùm Superioribus Religioſis, alienis moribus, calamo meo enarro; omnibus narro, etiam ſæculi Principibus, & qui ad imperia, aut quamcunque purpuram vocati. quorum virtutes vitiaq; primo maximè libro tradidi, illas in imitationem, hac in fugam. Noluerunt hoc viri magni, ne lectorum libertatem auctoritate infringere viderentur: ego feci, in quo nulla à magnitudine vis & potentia. Et fatebor ingenuè, nec quidquam auribus dabo: Si quid hîc peccatum, meum eſt: ſi quid dictum bene, alienum eſt, meum non eſt, adeoq; nihil hîc dignum laude meum eſt. niſi benignior aliquis conatum in magnis, in laude ponat. temeritatem fòrs aliquis obiiciet. neque hanc nego. Manet illud interim vetus, voluiſſe in magnis magnum eſt. & ferè temeritatis aliquid & maioris audentiæ permiſſum arduis & magnis eſt: vt non vereatur

Ariſtoteles,

Ariſtoteles, non Seneca, magnis plurimùm ingenijs aliquid dementiæ ac furoris tribuere. Non quòd idem profitear. ſed magnorum hæc tamen ſententia virorum eſt. quanquam mihi hæc, non alteri ſcripſerim, ab alijs mutuatus; de oliua mitis & opima nucleo aſper oleaſter fructificaui de alieno, & tranſtuli in hortum meum: ſed ita vt mihi hæc omnia, & mihi ſoli. mihi cecini, vt ille, mihi ſcenam ſtruxi. auditores, ſpectatores admiſi. poteram in re mea. neminem damno præter me vnum, remedia mihi ab alienis vberibus ſuxi. nemo inuideat, magis etiam ſi quid habet domi ſuæ natum, peregrinitate nouum, magnitudine inluſtre, medicatione fortunatum, mutuetur, & egeſtatem meam, damno ſuo nullo, emolumento meo magno, opibus ſuis leuet.

SYLLA-

SYLLABVS CAPITVM.

LIBRI PRIMI.

CAP. I. Amor in ſuos. pag. 1.
II. Comitas & humanitas. 16.
III. Modeſtia. 26.
IV. Clementia. 39.
V. Promptitudo in ſuorum neceſſitatibus, paratuſque in omnem horam animus. 53.
VI. Veritas. 58.
VII. Animi candor, in factis, in verbis. 67.
VIII. Gratus in benefactores animus. 75.
IX. Fides ſeruanda. 85.
X. Commiſſorum ſibi fida cuſtodia. 92.
XI. Liberalitas. 96.
XII. Fortitudo in aduerſis. 108.
XIII. Conſulto omnia agat Superior. 128.
XIV. Conſtantia in rerum executione. 136.
XV. Amor iuſtitiæ. 157.
XVI. Temperantia. 164.
XVII. Ignoratarum rerũ prudens declinatio. 172.
XVIII. Nimia fiducia ac diffidentia vitanda. 182.
XIX. Nunquam tantum vni tribuat vt alios negligat. 190.
XX. In omni delatione potiorem partem reo tribuat. 199.
XXI. Detractores arcendi. 214.
XXII. Adulationibus oſtia firmanda. 229.
XXIII. Superbia fugienda. 237.
XXIV. Ira moderanda. 253.
XXV. Duritia & remiſſio declinanda. 261.
XXVI. Annui ſumptus non facilè excedant prouentus. 277.

XXVII. Fi-

xxvii. Fiducia in Deum. 283.
xxviii. Pietas in Deum. 291.

LIBRI SECVNDI.

i. Quale debeat eſſe Superioris in ſuos imperium. 316.
ii. Par in omnes familiaritas. 321.
iii. Sedula infirmorum cura. 324.
iv. Seniorum veneratio. 328.
v. Religioſa in hoſpites liberalitas. 331.
vi. Munificus in domeſticos animus. 337.
vii. Prudens domeſticorum munerum inſtitutio. 345.
viii. Domeſticarum rerum cognitio. 357.
ix. Subditorum cognitio. 367.
x. Modus inferiores ad virtutem vitamque religioſam per Superiorum exempla ducendi. 373.
xi. Diligens aſſiduaque orationis exercitatio. 382.
xii. Mortificationis ſtudium. 392.
xiii. Regularum omnium ſeria obſeruatio. 397.
xiv. Spiritualium conferentiarum inter domeſticos inſtitutio. 405.
xv. Hebdomadaria Fratrum allocutio. 413.
xvi. In ſuorum recreationibus ſpectator, non actor ſit Superior. 419.
xvii. In domeſticis recreationibus iuniores Fratreſque ſenioribus permiſcendi, illorum deambulationibus ſenior aliquis ſociandus. 423.
xviii. Vitiorum prauarumque conſuetudinum mores quibus à Superiore mediis ſuperandi. 429.

xix. Con-

xix. Conuiuiorum frequentationes vniuerſim tollendæ. 451.
xx. Mulierum quocunque prætextu familiaritates arcendæ. 456.
xxi. Priuata muliebria dona nulli concedenda. 469.
xxii. Temporis aliquid certi diebus ſingulis ſuæ ſuorumque conſiderationi ſibi præfigat Superior. 475.

CENSVRA.

Liber hic Reu. Patris Caroli Scribani Prouincialis Societatis IESV *in Prouincia Flandro-Belgica, qui inſcribitur* SVPERIOR RELIGIOSVS de prudenti ac religioſa gubernatione, *vtiliſſimus futurus eſt omnibus Religioſis Prælatis, ad feliciſſimam ſuorum gubernationem. Quod ſcripſi 27. Aprilis, anno 1619.*

Egbertus Spitholdius S.T.L. Canonicus & Plebanus Antuerpienſis, librorum Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA, Archiduces Auſtriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ,&c. Sereniſſimi Belgarum Principes diplomate ſuo ſanxerunt, ne quis librum, cui titulus *Superior Religioſus, de prudenti ac religioſa gubernatione, auctore R. P. Carolo Scribani Societatis* IESV, præter Heredum Martini Nutij voluntatem, intra decennium in Belgio imprimat, aut alibi locorum impreſſum, in has Inferioris Germaniæ ditiones inuehat, venalemúe exponat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum & alia graui pœna multabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 18. Martij, anno 1619.

Signat

Boudevvijns.

CAROLI SCRIBANI
E SOCIETATE IESV
SVPERIORIS RELIGIOSI
LIBER PRIMVS.

CAPVT I.
Amor in ſuos.

AMor primum in imperio locum teneat, ſi fortunatum volumus, ſi æternum. certiora enim ab amore quàm à terroribus & ferro obſequia naſcuntur. illa perpetuant, hæc non vltrà quàm vis & metus. ab vtroque reuerentiam ſpera: ſed ab amore etiam in abſentem; metus, ſi abſit, contemptum pro cultu dabit. & amoris imperia patrum in filios, timoris dominorum in ſeruos ſunt. in illis nullo pretio veneratio conſtat, in his emitur. miſera veneratio quæ pretio paratur: neque enim tam hominem quàm præmia colet, cùm imperantis oculo & manibus, non animo obſequatur. nec locatitia hæc

diu ſtare obſequia poſſunt: minùs etiam quæ metus imperauit. nam in præmijs aliquid eſt quod alliciat, quod amorem prouocet: ac quamdiu præmia tamdiu veneratio. in metu odium pro veneratione exoritur. qui ſi ſolus eſt, plus habet de belluis & tyranno, quàm de rege aut domino. quid? quòd timor animos exaſperet, & ab vltima deſperatione vomeres & ligones in enſes & ſecures vertat: ac ſi alia deſit via, per latus ſuum hoſtem feriat qui timet, qui odit. cui etiam ardere ſuaue eſt, ſi ex hoſtili corpore ſarmenta ignibus ſubiicias. Dulce nimirum odio, inimico ſanguine, hoſtilibuſque membris pro faſcibus & lignis ardere. vt vix ſentiat dolorem ſuum qui inimicis tormentis tanquã grato odiorum cibo paſcitur. tantum odia terroribus nata valent, vt etiam in victis & ferro domitis, moneant prudentes moderatione magna vtendum, operamque dandam vt pareant, non ſeruiant. Nihil verò certius victos continere quàm potentiam mediocriter exercitam, omnium propè gentium moribus docemur. *Indulgentiùs enim imperanti meliùs paretur.* quòd ſi liberorum more haberi ſe ſenſerint, priorem hoſtilitatem vertent in amorem, & fidem etiam in abſentem integram ſeruabunt.

uabūt. Obſeruauit hoc Seneca: *Nullus terror, cùm omnia bello arderent, fide ſocios dimouit, quia iuſto moderatorum regebantur imperio.* Ac licet imperium victis ſemper ſit graue, moderatione tamen & imperantis clementiâ aſperitas mitigatur; maximè ſi non ſeruorum, ſed ſociorum loco, magis etiam ſi filiorum haberi ſe ſenſerint, ſi non excludi dignitatibus, ſi æquari præmio quos virtus æquauerit, ſi nulla muneribus diſcrimina niſi à virtute. quod vbi viderint, induent filiorum naturam, exuent ſeruorum: amare nimirum incipient, timere deſinent. ac quamuis præſens ferè imperium ſubditis ſemper ſit graue, ſi tamen illud validè amore condiatur, miteſcit, nec magis iam graue eſt, quàm amãtis patris in filios. Dulce nomen patris, dulce filiorum, adeoque optatũm vtrorumque nomen, vt inter prima amantium filiorum vota ſit habere patrem. nulla benigni patris vita longa fuit, cùm amori longa nulla eſſe poſſit. breuis amati vita amanti eſt. amet tantùm patrem filius, & ſupereſſe ſibi volet patrem, deque ſuis annis annos illi creſcere. tanta vis amoris eſt, vt etiam ſibi velit malè, vt amato bene ſit, gaudeatque per vulnera ſua amato imperium ſtare. dum enim in amato impe-

rare ſe arbitratur, ſanguinem omnem ſuum vilem putat, vt ſecuro in amato potiatur imperio. Quare ſi tutum Superior imperium deſiderat, amet vt ametur: amari, niſi ipſe amet, non poteſt; odio eſſe aliquibus, licet ipſe non oderit, poteſt. At nullus amor ſine amore eſt. & audet Plinius: *Malorum Principum exitus docuit, ne à diis quidem amari niſi quos homines ament.* Iam cùm plurimis amicitiis fortuna Superioris egeat, primùs conatus illius erit amicos parare, maximè ſuos, quorum virtute firmandum imperium eſt. Amet ergo Superior ſi amari, ſi ſtare imperium volet, parentemque ſe oſtendat vt filios ſortiatur, filiorumque obſequium cum ſecuritate malit quàm ſeruorum cum pernicie. cogitet parentes conſeneſcere, liberiſque ac nepotibus hereditatem tradere, tyrannorum & ſæuientium dominorum exſecrabilem ac breuem poteſtatem eſſe, ac ferro ferè abrumpendam. Quis enim inuiſa imperia retinuit diu? aut quę ſceptra non natarunt ſæuientium ſanguine? & quæ vnquam poteſtas multorum odiis potuit reſiſtere? amore imperia perennant, ſubuertuntur terroribus: amore nectuntur, ſecantur metu. nulla vis amore firmata diſiunget, nullum robur

robur terroribus denexa coniunget. hinc qui ſolo metu ſuos continet, illum neceſſum eſt ſemper eſſe pauidum, cùm non ignoret, non diutiùs imperari poſſe, quàm qui parent volunt, cùm omnium ferro pateat. ac illas ipſas quas in terrorem oſtentat ſecures, timidus aſpiciet, ne in dominum exſurgant. Monet Tragicus:

Qui ſceptra duro ſæuus imperio regit,
Timet timentes: metus in auctorem redit.

Monet etiam Pythagoras: *Malis eos, qui tecum conuerſantur, revereri te, quàm metuere. ſiquidem reuerentiam admiratio, timorem odium comitatur.* Philonis hîc etiam monitum, *Si vis bonus eſſe rex, cum fortitudine benignitatem ac manſuetudinem ſerua, vt non formidoloſus, ſed reuerentia dignus tuis ſubditis videaris.*

Et quæ tranquillitas eſſe poteſt aut animo quies, cùm in vnam ceruicem tot armentur dexteræ quot odia? docemur hoc omnium ætatum exemplis, omnium regnorum. quòd ſi ferrum abſit, non deerunt ferro deteriores molitiones, non doli, non fraudes. aliquid nimirum audendum eſt, vt exuant metum, excutiant iugum: & vt nihil aliud ſit, nolentibus imperare durum eſt. nam cùm imperium ex ſe ferre graue ſit, ſi accedat illubentia, ſi

alienior animus, ſi odia, nullis verbis explicari ſatis grauitas poteſt.

Sed neque felices ſperare ſucceſſus, aut fortunatos ſibi promittere exitus Superior poteſt qui ſuorum animos patitur alienos. Nam cùm per ſe ſingula obire non poſſit, ſuiſque tutò fidere alienioribus non poſſit, quid aget cùm & fida ſuorum opera deſtituitur, & vnus omnibus non ſufficiat? aut enim omittere longè maximam neceſſariarum rerum partem debet, aut concredere alienis. ſi omittit, damna timenda ſunt. credit? negligent, aut ſcientes etiam volenteſque concredita perdent, vt imperanti malè ſit. ac licet nomen ſuum in diſcrimen adducant, ſi per illud periculum creari poſſit imperanti, millies profundent famam, vt in ſua nomen profundant imperantis. ſatis nimirum illis in vindictam cum imperante cadere, ac dulce etiam eodem præcipitio inuolui. quin vltro ſe præcipites deturbabunt, ſi implexum teneant Superiorem quem odio proſequuntur. tanta vis odiorum eſt, quæ ferè ſæuiora imperia comitantur, & ex imperantis duritia tanquam vtero enaſcuntur.

Euitare hæc vult Superior? animos ſuorum vincat. vincet amore, quo ſolo amica

ca ſtant imperia nullo robore euertenda, nullo infringenda, vt ſolus amor ex inualido validum imperium ſtatuat. Omnia enim regna è tenuiſſimis initiis nata ad eam quam videmus amplitudinem mutuo Superiorum ſubditorumque amore venerunt: omniaque eò vſque creuere quò inter eos amor ſtetit. vbi minui ille cœpit, & pro amore odia nata ſunt, ad priorem vilitatem deuenerunt. Quare ſi imperium Superior infractum tenere volet, amorem in ſe ſuorum prouocet. nec magno hîc opus conatu: amet, amabitur, actioneſque omnes ſuas ita inſtituat, vt nemo illum poſſit, niſi ingratiſſimus non amare. quod non difficile Superiori erit, cui obſtringendi ſibi ſuos ingens facultas adeſt. vtetur hac prudens Superior, & ſuorum animos arctè obſtringet ſibi, quò ſe imperiumque firmet. firmabit amore. Eſt hîc illud perpetua memoria dignum Ageſilai apud Plutarchum: rogatus qui tutò imperaret, ſatellitio nudatus, *Si ſic imperet ſuis, vt pater filiis.* hinc illud Xenophontis, *Nihil intereſſe inter Principem bonum & patrem bonum.*

In Religione verò non vulgarem tritumque amorem, ſed paternum per omnia in ſuos animum induat Superior, eum-

que non obſcuris indiciis prodat, maximè vbi neceſſitas quæcunque occurrerit. ac etiam cùm reprehenſione, monitione, aut acrioribus opus remediis fuerit, meminerit ſe eſſe patrem: at acerbiora etiã remedia à paterna manu porrigantur. Verſetur proinde inter ſuos Superior vt inter filios pater: neque difficile erit inferiores filios experiri, ſi Superiorem illi ſenſerint patrem. moneat proinde vt pater, medicamenta ægris adhibeat vt pater, condoleat vt pater, vbique & in omnibus pater. Quin & materna induat viſcera, vberaque cogitet & filios: ægritudo hos premit, ſiue illa corporis, ſiue animi fuerit, filios illos cogitet & ſe matrem. Quanta in filiorum malis perferunt matres! quibus non blanditiis, verborumque lenociniis medicamenta porrigunt! & primæ non rarò hauriunt, vt exemplo ſuo filios prouocent. quas denique non artes medendi excogitant! quos non labores vltrò lubenteſque ſubeunt! non valetudini, non ſanguini parcentes, vt ſuorum valetudini conſulant. Induat hanc perſonam Superior, nec magno negotio multorum malis medebitur. nuſquam ſudoribus parcat; nunquam affectum deponat patris, nunquam matris. etiam dum punit, patrem

ſe

ſe cogitet & matrem. quod ſi ſenſerit ſibique perſuaſerit inferior, nihil tam durum aſperumque erit, nulla tam fortia monita, nihil tam acerbum, quod lubens, hilarique vultu à paterna manu non hauriat, etiam venena. quæ ſi à patre matreque propinata fuerint, ſciet antè temperata in ſalutem, nec cruda in interitum porrecta; quare etiam cum voluptate hauriet. neque imperia vlla dura cenſebuntur, quia à patre profecta. cogitat enim nil niſi in ſalutem ab illo pectore naſci poſſe: vt omnia vicerit qui ſe patrem ſuis probauerit. nam vbi ſemel opinio illa inualuit, & inferiores filiorum, Superiores patris affectum imbiberint; nihil tam arduum erit, quod ſub paterno imperio & nomine non molleſcat. fella illis mella ſunt à patris manibus, à matris vberibus propinata. Denique quid non poteſt apud filios pater, qui animo & reipſa pater eſt? reprehendat, hortetur, puniat; ſi pater eſt, peccare non poteſt pater: obſequetur filius, & à manu paterna vtramque fortunam accipiet. tantum poteſt ſemel impreſſa opinio patris. affectum proinde illius induet Superior, ſi inferiores experiri vult filios. *Nulla eſt enim maior ad amorem inuitatio quàm præuenire amando.* Sub-

Aug. de catech. rudib. cap. 4. iungit Auguſtinus: *Manifeſtum eſt nullam eſſe maiorem cauſam qua vel inchoetur vel augeatur amor, quàm cùm amari ſe cognoſcit qui nondum amat, aut redamari ſe vel poſſe ſperat, vel iam probat qui prior amat.* Nuſquam verò clariùs hic amor elucet, neque potentiùs radios ſuos iaculatur quàm è paterno ac filiali pectore. Pater proinde ſit Superior, inferior filius; & mutuò amorem hunc iaculabuntur, inuicemque ſe illius radiis accendent, & tanquam mutuis ſuppoſitis ignibus in flammas exurgent nullo aduerſantium flumine reſtinguendos.

Nam ſi domini perſonam aſſumpſerit, tanquam mercede conductos ſuos experietur, non filios, fortunæque ipſius, non ipſi obſequentes. obtemperabunt nimirum in iis quæ palàm fore arbitrabuntur, dura imperia veriti; ſi clàm fore ſperabunt, negligent & contemnent. ſed & ſubdolis machinationibus imperii illius felicitatem euertere conabuntur. veris ſi non poſſint, obruent falſis. ſatis enim illis excuſſiſſe iugum erit, & nouercalia à ſe imperia amouiſſe. tantum animorum alienatio poteſt. Seponit pietatem, religionem, Deum, vt optatis fruatur, ac quacunque via votis potiatur, cum Deo an ſine eo iuxtà habebit. quid? quòd in vindicta

dicta voluptatem ponat, & euertiſſe dominum, magnam felicitatis ſuæ partem arbitretur. Et verò graue in Religione eſt dominum pati, cui tanquam patri inferior ſe ſacrauit. ignorabat domini nomen: ſciebat & inaudierat patris, & filium ſe in tutelam dederat patri. falſus eſt ſpe ſua, & experitur dominum quem ſperauerat patrem. quid proinde mirum ſi exurgat in iras, in indignationes & odia; è quibus quæcunque imaginari poſſunt, proſiliunt mala: è copioſo nimirum fertilique malorum fonte, torrentes, flumina, adeoque & maria naſcuntur, Religionem fluctibus ſuis abſumptura.

Miſerrima ſanè conditio dominum in Religione pati. duram enim inferiores ſeruiunt ſeruitutem ſub hoc nomine. nam in ſæculo dominum ac regem pati nil magnum, vbi extra aulam ingens libertatis campus eſt, &, vt reliqua abſint, vicina patent regna. nec deerunt quæ exulem excipiant, quæ ſinu ſuo foueant, quæ foris etiam venienti gratulentur, & prærogatiuis donent. Et vt regem quis dominumque patiatur inamœnum, moroſum, tenacem, inclementem, ad ſuſpiciones facilem, ad excuſationes difficilem, ad præmia remiſſum, promptum ad pœnas, ſæuum

uum ad tormenta, immitem ad veniam, ad detractiones auidum, ad laudes ſurdum, in ſententia pertinacem, flectique neſcium, compati ac miſereri ignarum: domus tamen ſua cuique ſacra & templum eſt, libertatis aſylum, comploratiouis tutamen, ſecuritatis portus, ac poſt ſæuam quamcunque iactationem littus tutiſſimum, fidaque ſtatio. In hac benignè caſta virum excipiet vxor, abblandientur filij, & ægrum ſolabuntur patrem, venerabuntur ſerui, domus denique tota mœrorem leuabit, mollietque dolorem: amici etiam ſi non publicè, priuatim conſiliis aderunt, iacentem excitabunt, labantem erigent. At dominum in Religione pati, deſpoticaque in quamcunque te vertas partem imperia, durum & graue; infortunatiſſimaque illorũ qui patiuntur conditio eſt: cùm eodem tecto, eodemque contubernio vti cogantur, omni libertate excluſi. dolere palàm non licet, priuatim vix tutum eſt, cùm priuata etiam ſuſpiria lachrymæque ſine teſte non fluant; fruſtráque ſolatia exſpectet qui in perpetuis domini ac iudicis ſui oculis verſetur. Et quis in illius vultu ſoletur mœrentem? quis animos addat paria metuens? quis afflictum eriget, proſtratúmque leuabit de-

teriora

teriora timens? quis ſecurus querelas excipiet, medicamenta ſpondebit, conſilia ſuggeret, cùm à ſolo domino ac iudice medicina ſperanda ſit? à domino verò & iudice quid exſpectes? quam benignitatem ab illius ore? quam manſuetudinem à iudice? non miteſcunt animi ſemper-iudicis: indureſcunt, vix molleſcunt ſemper-domini, callúmque imperio obducunt. Pater ſit, non dominus, à cuius benigna manu fauum & mella ſperes, non vrticas aut fella timeas: à cuius dextera roſas, non ſpinas carpas: pater ſit, è cuius poculo nectar & ambroſiam, non toxica bibas: à quo mœroribus ſpongiam, non nouaculam exſpectes: pater ſit, à cuius ore roſæ & violæ, non venena afflentur. Hoc enim eſt Superiorē in Religione eſſe patrem, non dominum aut regem eſſe: vt infeliciſſima planè viuendi ratio ſit dominum perpetuò præſentem intueri, deſpotico illius imperio ſub eodem tecto premi, ſuſpicionibus, moroſitatibus, faſtidio, ſordidâ parcimoniâ, querimoniis, delationibus, iurgiis, inclementiâ: qui nec compati ſciat, nec condolere didicerit, non labores benignitate metiri, non animare deiectos, non erigere depreſſos, non mederi ſuorum malis, ſemper & vbique

nau-

nauſeabundo ſimilis; à quo nulla gratuita munera, cùm nec promerita ſperanda ſint; nulla niſi duri iudicis monita; nulla poſt labores, ſudorem tergentes ſpongiæ, dona; nulla poſt fortia facta, ſparſumque ſanguinem præconia; nulla ad ardua obeunda incitamenta, nullaque benefactorum præmia, quies nulla, laxamenta nulla: perpetuus rigor, triſtior vultus, moroſa verba, acerba monita, omnium denique diſplicentia ac diffidentia: & apud quem ſemel offendiſſe, æternum eſt. nullæ nimirum ſemel conceptæ ponuntur indignationes, nulla mitigantur odia, nullæ molleſcunt animorum alienationes. adeò ſemel imbibiſſe, ſemper eſt; & è nudis plerumque ſuſpicionibus ſemel hauſiſſe, perpetuum eſt: vt remedia à ſola mutatione loci aut Superioris amotione ſperanda ſint.

Sanè ſi ſe cogitaret Superior, ſi aliorum in ſe imperia, ſi qualem imperare ſibi vellet, dominum an patrem; ſi demum in omni ſuo imperio aliorum in ſe imperia perpenderet, qualia nimirum hæc optaret; quibus à Superioribus haberi modis, quibus impelli, excitari, præueniri, leniri; non difficulter exutâ domini perſonâ, ad veri ſe patris componeret; omnemque

be-

benigniſſimi clementiſſimique parentis affectum indueret, vel illâ ſolâ cogitatione: Quales in te Superiores voles, talem te tuis exhibe: qualemque te tuis exhibueris, tales in te alios ſperes.

In omni proinde gubernatione in paternũ ſemper affectum, benigniorem que partẽ ſe flectet Superior, memor nobiliſſimi moniti D. Bonauenturæ: *Ad benignitatis partem plùs declinet, per quam reddatur ſubditis magis amabilis, ob quam ei libentiùs obtemperent, & audaciùs ad eum recurrant in quibus indigent, & alacriùs eum imitentur. Ipſa enim poteſtatis auctoritas facit eum ſatis timendum ſubditis, & ſi huic iungitur auſteritatis ſeueritas, pauidis fit mẽtibus oneroſus. Vos autem cum auſteritate imperabatis eis; & cum potentia, & diſperſæ ſunt oues meæ, dicit Dominus Ezech. 34. &, Noli eſſe quaſi leo in domo tua ſubuertens domeſticos tuos, & opprimens ſubiectos tibi, Eccleſ. 4.* Hinc eſt quòd ipſe ſummus Princeps Paſtorum Dominus Ieſus, tantam nobis benignitatis caritatem exhibuerit, vt ſe nobis faceret amabilem, & ita imitabilem, & per amorem ſuæ humanitatis traheret ad amorem & cognitionem ſuæ diuinitatis, paternum in omnibus effundens pectus, vberaque porrigens veræ matris.

De 6. alis, c. 7.

CA-

CAPVT II.

Comitas & Humanitas.

PARVÆ hæ res in imperio videntur: magnæ ſunt. his enim ſi careat Superior, in ſuperbiæ, ſeueritatis, adeoque & crudelitatis ſuſpicionem venit. hinc vt gratius nihil ſubditis euenire ſolet, quàm ſi perhumanas facileſque ad preces Superiorum aures nacti fuerint; ita nihil durius moroſo illorum difficilique aditu euenire conſueuit: vt comitas immortalem non vni gloriam, moroſitas odium immortale pepererit. Eſt in hac re illud Traiani: *Imperatorem priuatis eſſe oportere, qualem priuatos ſibi optat habere.* dicam, Superiorem inferioribus talem eſſe oportere, qualem ipſe inferior Superiorem in ſe eſſe deſiderat: comem, benignum, & humanæ conditionis memorem, memoremque ſui, votorumque ſuorum ante imperium. humaniſſimos imperantes optabat; expleat olim ſua, nunc ſuorum vota. mœrebat ad triſtem vultum, moroſaque verba; blandis mœrorem detergat ſuorum. indolebat ad ſeueritatem; deponat illam, factuſque ex ſe magiſter, talem

ſe

ſe prębeat quales ſperabat. Habemus magni affectus in ſuos magna in magno Scipione documenta; cùm diceret, *malle ſe vnum ciuem ſeruare, quàm mille hoſtes occidere*. quæ vox maiorem illum ſuis quàm in Hannibale Carthago & Africa deuicta dedit. cuius quantò fuit humanior, tantò Vitellij immanior, & ſupra quidquid vnquam efferum barbarumque terra tulit, *Bene olere occiſi hoſtis cadauer, meliùs ciuis.* veniſſe hæc ab Imperatore Romano quis credat? quin & ab homine? vt non miremur extrema ſuorum odia tuliſſe Vitellium. Regnare proinde qui diu ſaluus volet, amari velit. æternant amoris imperia, cadunt timoris. bene Seneca:

Calcat iacentem vulgus. —Inuiſum opprimet.
Decet timeri Cæſarem. —At plus diligi.
Metuant neceſſum eſt. —Quidquid exprimitur graue eſt.

quin metus omnis exurgit in odia; hæc in ſanguinem. nec præſidium aliud firmius amore eſt. nam illæ quæ circunſtant haſtæ & ſecures, ſæpiùs in Principem ſæuierunt, ſed non antè quàm odiſſe inciperent & metuere, & quàm amare deſierant. non inſurrexiſſent, ſi amaſſent. timuerunt; timor odia peperit, odium in ſanguinem impulit. iacent tot Romana

tot orbe toto ſceptra infelici purpura natantia. ſtrauerunt odia timore nata. nil crudelius timore cùm induit odium, nullaque implacabilior ſitis metu excitatâ, nullo reſtinguitur ſanguine. vt ſemper ſtolidiſſimi oris & capitis illud crediderim, *Oderint dum metuant.* nihil enim odio prōptius ſanguine. ludus illi ferrum, venena, ſecures. Sed ni metuat contemnet. erras, & dictum bene, *Malè terrore veneratio acquiritur, longeq́ valentior amor ad obtinendum quæ voles quàm timor.* nam & amori ſua veneratio, ſuus metus, ſed filii in parentem: nam ille mancipiorum & ſubditorum in tyrannos, ferè ſanguine clauditur. Et ſanè cùm multorum amorē, Principum fortuna in tutelam deſideret, prima Principis cura erit amicos parare. parabit comitas. de qua illud Ambroſij eſt: *Summa benignitate opus eſt, vt non tantùm publica ſtet gubernatio, ſed etiā priuata iura tueamur. plurimùm iuuat beneuolentia, quæ omnes ſtudet beneficiis complecti, deuincire officiis, oppignerare gratia.* dictum prudenter in vita Dionis: *Nullum eſt imperium tutum, niſi beneuolentia munitum.* Iam quid iucundius in humanis eſt quàm amari? hunc ſuorum in ſe amorem humanitate & beneuolentia prouocabit. nec difficile hoc Principi eſt,

eſt, cui ingens obſtringendi ſuos ac in amorem impellendi adeſt facultas. eſt in hanc rem illud poëtæ: —— *Hoc reges habent*
Magnificum & ingens, nulla quod rapiat dies,
Prodeſſe miſeris, ſupplices fido lare
Protegere.

Ingens imperantium prærogatiua, poſſe benefacere, poſſe beneficiis tanquam compedibus ſtringere. dulcia amoris vincula, ſuaues nexus quibus illigantur animi. Si negata benefaciendi poteſtas, nulli negata comitas, nulli humanitas eſt. & inter non infima beneficii genera numeratur, humana in Superiore compellatio. nemo ad hanc pauper eſt. tantamque vim habet illa, vt gratior apud pleroſque ſit benignis negata res verbis, quàm conceſſa moroſis. inornata ſanè & naufraga dedit, quicunque dona ſua triſtibus & mœrentibus tanquam ſpinis induit. vt iam non magis agnoſcat beneficium qui accepit, quàm cui tenue ac exſangue ſaccarum ingenti abſinthio permiſtum propinatur. ſuauitatem amaritudo tollit, dum tanto felle mella integuntur; beneficii nomen & memoriam largientis moroſitas tanquam ſpongia deleuit; omnem illius ſuauitatem permiſta amaritudo deterſit. vt plus in moroſo dono maleficij

quàm beneficij agnoſcat. cùm nuda interim comitas pro beneficio ſit: & benigna negatiò comibus veſtita verbis, diuiteque pro re nata ſponſione, pro fœcundo munere habeatur. Etiam in Deo locum habet, qui tenuia pauperis dona locuplete comitate ac benignitate grauida, moroſis diuitum muneribus præfert. hilarem enim datorem diligit Deus, & benignas pauperum manus centupla fœneratione replet. ſpernit auguſta diuitum donaria mœrente dextera porrecta. neque enim donorum præſtantiam è rebus, ſed ab erogantis magnitudine metitur. infelix alioqui futura pauperis conditio, beata diuitis. animo ergo metienda dona ſunt: cùm hæc ab illo magnitudinem, non animus à donis mutuetur. hunc ferè animum largientis comitas & benignitas teſtantur.

Scio magni referre cui nationi imperes. varium enim imperium variarum gentium mores depoſcũt. Effuſam quandam benignitatem ac quaſi prodigam quædam deſiderant, ac tunc maximè regem agnoſcunt cùm priuati perſonam induit, ac ad omnia familiaritatis officia deſcendit. Retractiorem alij volunt, & benignitatem maturitate temperatam, vt nun-

nunquam ad ciuicam, minùs ad plebeiam ſe dimittat,ſed neque ad auliçam,quæ in ſocios magis quàm in imperium fertur. Grauitatem alij amant, ac Perſicam quandam maieſtatem. contemnent hi ſi ad intima admittas, ſi benigniùs compellas,ſi quaſi amici perſonam mutueris. nec venerabuntur niſi perrarò & auguſtæ maieſtatis oſtentatione prodeuntem, niſi paucis multa complectentem, niſi plura prementem quàm dicentem, niſi lentiùs loquentem quàm euntem, niſi denique plus de ſtatua quàm de homine promittẽtẽ. Sunt qui nec Principis admittunt vultum: quem cùm deorum numero habeant,tanquam è nube reſponſa reddentem venerabundi exſpectant. qui ſi prodeat, aliquid de diuinitate dimiſiſſe arbitrantur, quare & ipſi aliquid de cultu remittunt. per interpretem etiam hi magis quàm per ipſum Principem reſponſa præſtolantur. quod cùm quàm maximè ad diuinitatem accedere ſibi perſuadeant,gaudent interpretum hoc famulatu.

Prudens ergo Superior pro ſubditorum conditione maiorem minoremque comitatem induet, & benignitatem moribus ſuorum temperabit. quanquam nõ eadem Superiorum in Religione quàm

extra illam ratio ſit. aliquid tamen etiam in Religione moribus largiendum; vt peccet in omnem prudentis imperij regulam, qui omnes ad eadem vocet. ſanè Apoſtolus omnibus omnia ſe factum proclamat; omnium nimirum mores imitatus, vt omnes lucrifaceret, Iudæus Iudæis, Græcus Græcis, Romanis Romanus, omnibus omnia. Imitabitur hunc Superior, neque mores ſuos gentiſque ſuæ, in omnes transferet: omnium in ſe potiùs traducet. nam vt omnium in ſuos vertat, nequidquam ſperet. Iam ſi cōciliari concreditos ſibi velit, mores imitetur. nulla potentior certiorque conciliandi ratio morum ſimilitudine. illis ergo ſe induat, ne contempſiſſe videatur, & è contemptu odium incurrat: ita tamen ne quid illaudatum aut à virtute alienum aſſumat, néue quod meritam reprehenſionem mereatur.

Magna hîc opus prudentia, variaque circumſpectione: negare nō poſſum. nam & benignitas familiaritaſque in quibuſdam contemptum, amorem in aliis prouocabit: maturitas grauitaſque in his venerationem, in aliis odium conciliabit: maieſtatis ſeuera quædam oſtentatio diuinum in his, in aliis verò barbarum faſtum

ſtum redolet: denique amari quidam volunt & beneuolentia duci, cogi volunt alii. illi ſe filios, hi ſeruos cogitant. vtrorumque diſcrimen Superioris pericula docebunt. primi, ſi ferrum hoſtis ſtrinxerit, latus opponent, eo lætiores quo filiorum loco haberi ſe ſciunt, eo fortiùs quo fortiùs amant. lætum amanti pro amato mori, filio pro patre. Secundi ſi antè ſteterint, ſubtrahent ſe ferro, obiicient Superiorem. ſerui erant, ne mireris. ſola in his præmia valent, quæ vbi ſubduxeris, dominum ignorant. præmiorum ergo magnitudine cùm omnia metiantur, nihil amori dabunt. accedant pericula, abſint præmia, fides nulla eſt. Patris proinde perſonam induet Superior, ſi ſuos habere velit filios; ſed pro varia tamen gente, benignioris aut maturioris patris; ſemper tamen patris, nunquam domini, nunquam regis; niſi fortè ſubditi dominum & regem poſcant. quod vbi acciderit, non nudùm ſe dominum & regem, ſed dominum & regem & patrem ſuis præbeat: vt dum dominum & regem experiuntur metuuntque, ſentiant amentque patrem.

Quòd ſi in ſuæ gentis & linguæ homines imperium delatum fuerit, minoribus implicita difficultatibus gubernatio erit.

vbi enim ingenium, mores, indoles imperanti reſpondent, non magno reliqua momento ſequentur. noſſe & noſci facilem imperiis viam ſternit. Ad alienæ gentis imperium vocaris? magna vbique opus cautione, ac præprouida in omnem partem circumſpectione, vigilique cura eſt; multaque primis maximè imperij initijs indulgenda, vt obſequi diſcant & imperia ferre. ferent, ſi amauerint; amabunt, ſi amari ſe ſenſerint. hunc amorem beneuolentia, comitate, munificentia ac indulgentia parabit. cauebit tamen ne nimia indulgentia imperij fræna laxentur; ne prodiga liberalitate, opes imperii neruum effundat; ne effuſiore comitate venerationem proſtituat. laudabit etiam non rarò conquiſitis rationibus gentem cui præeſt. numquam vniuerſā damnabit, contemnet nunquam. ignorat obſequia contemptus. à nimijs etiam popularium ſuorum laudibus abſtinebit, nec componet gentem genti. quòd ſi quæ gentis ſuę mētio iniecta fuerit, ac aliorum ore laudes; temperabit illas, eorum verò quibus præeſt, variè pro re nata extollet. explicet deinde palàm omnes fiduciæ campos, vt cùm illam ſubditi ſenſerint, parem in Superiorem profundant. in quam rem publica

blica priuataque munia, non gentis ſuæ hominibus,ſed quibus imperat largietur, ne pro fiducia diffidentiam, odiumque pro amore paret. In qua re primam ſummamque virtutis rationem habebit, vt cùm viderint virtuti aditum ad magna patere,conatum ſtudiumque omne in illam transferant. ita tamen fiduciam expandet,vt non omnibus omnia conſilia retegat,nec pectus nudet omnibus,ne nimius candor contemptum pro veneratione pariat. ſed vbi ſuorum ſerius obſeruator mores didicerit, deliget fiducia ſua dignos, quibus tutò ſe, ſua, imperijque ſui credere poſſit; ac hos, non niſi variè exercitos, quique fidem non vna in re probauerint: quos paulatim ad maiora ita promouebit, vt fræna ſemper imperij manu ipſe teneat, nec gubernaculi ſui clauum committat alteri; ne imperare incipiat qui ſubeſſe debebat. Et ſanè ſemper non immeritò nimia ſubditi alicuius potentia ſuſpecta imperantibus fuit:aut enim ſceptra circumſpexit aut ruinam:idque magis etiam in gente externa, in qua domeſtici alicuius opes viam ferè imperio aperiunt, moderabitur proinde has Superior; nec imperij ſui vires vni concedet, nec regni ſui robora vni credet, nec opes & æra-

 rium

rium in vnius manu ſtatuet, ne nimia in vnum indulgentia reliquorum odia accendat, & animos ad noua audenda ſuggerat. neſcit parêre elata potentia, non magis quàm ſceptra ſeruire. certiùs verò par multorum gratia & potentia, quàm vnius ſupra reliquos, imperium firmat. multos proinde gloria, opibus, viribus, gratia, potentia pares, quàm vnum ſibi, imperioque paret Superior, vt ſecuras noctes ſecurioribus diebus iungat: & vt nihil aliud, amari à multis quàm ab vno malit. optimum fuerit ſi amor eat in omnes, vt ab omnibus eat in vnum. hęc vna demum certa imperandi ratio éſt, omnes vt filios amare, vt ab omnibus vt pater ametur: omnibuſque vt filiis imperare, vt ab omnibus tanquã patri obſequia deferantur.

CAPVT III.

Modeſtia.

LAudatus Auguſtus, qui noctu vrbem ingreſſus, ne obuiàm ire parantibus moleſtiam pareret. Eadẽ propè in Veſpaſiano, Tito, Germanico habes. Fuit hoc etiam in Auguſto magnum, cùm ſtatuam ſibi erigi vetuit. imitatus Nerua eſt, & ante hos

hos Africanus & Atticus, eò laudatiore exemplo, quò in magnis etiam viris rariore. fuit & illud magnum cùm ad domini nomen erubeſceret Auguſtus, ad laudes ſuas Timoleon, Dionyſio Sicilia pulſo clarus. æmulus Auguſti de modeſtia Antoninus regium & domini nomen repulit: regium etiam nomen in Hiſpania Africanus; victoria contentus, oblatum diadema maioribus animis repulit quàm obtulerant; ne exemplo præiret, ne reipublicæ libertatem infringeret, maluit Romanus quàm rex audire. laudatiſſimos dein ab omni modeſtia Alphonſum Aragonium, & Maximilianum primum accepimus. vultu verò & moribus priuatorum morem expreſſiſſe, Germanicum, Veſpaſianum, Traianum tradunt, vt amicos in illis aut patres, perraró Cæſares videres. ita cùm eſſent, videri nolebant. Quis Chriſtianorum imitetur? etiam priuati ſupra fortunam ſæpè & genus extollimur, & audire iuuat quod non ſumus. ignoramus ſutores ſutore patre nati: aut ſi fateri cogamur patrem, auum & atauum, neſcio qua barbara Principum domo, audaci conatu eruimus, maximè ſi qua nominum ſimilitudo. Aliud docemur in Agathocle, qui figlinis poculis onerari menſam voluit,

quò

quò teſtatius foret figulo patre natum. non erubuit ad figuli nomen qui virtute ſceptra promeritus, virtute tenebat. nihil illius imperio pocula detraxerunt, modeſtiæ addiderunt. Et ſanè quis neſciat maius eſſe ſuâ quàm alienâ virtute magnum eſſe, poſteriſque claritatem ſceptraque paraſſe ac dediſſe quàm accepiſſe? nam quid magnum eſt alienis nobis manibus opes, alienâ induſtriâ, ſudoribus, ſanguine honores acceſſiſſe? ſuo paraſſe fòrs magnum: alieno hæc robore veniſſe, felicitatis eſſe poteſt, virtutis eſſe non poteſt: non magis quàm aliena veſte & domo laudari. Et quis à prudentia bellicaque peritia laudandum putet, qui alienis auſpicijs, conſilio, ductu, abſens victoriam ex hoſte retulit? felicitatem laudare poſſumus, virtutem non poſſumus. Iam ſi quis regum delicijs ac mollibus aſſuetus, in ignauo vitam otio inglorius tranſigat, dandi capiendique conſilii ignarus, regnum tamen regno aliena manu & prudentia adiiciat, quis prudentiam illius animoſque laudet? fortunatum dicere poſſumus, nec aliud. quid? ſi aliorum mortibus dormienti creſcant regna, quis ſapientiæ tribuat? felicitati, ſapientiæ non poſſumus. Quo magis modeſtiam verbis, vultu, moribus

præ-

præferet, quiſquis alieno magis conſilio quàm ſuo gaudet; quiſquis maiorum virtute, ſapientia, robore, non ſuo magnus eſt; quiſquis nobilitatem à fortibus maiorum factis, non à ſuis hauſit. accepit illam, non parauit, non auxit generoſa nobiliq́ue factorum ſerie. quid ſi parauerit? modeſtiam tamen colet, & amicam ſinu fouebit. nihil illi huius fotu decedet, accedet gloriæ: nihil decreſcet, accreſcet nobilitati. neque enim quidquam oreq́ue calamoq́ue laudatũ magis, quàm in ſumma amplitudine, potentia, eruditione, modeſtiſſimũ eſſe. poſſe, nec vti, raræ virtutis eſt. non cadit hoc in tyrannum, non in ſuperbum. moderatum verò in potentia eſſe, nec decurrere ad illam, niſi neceſſitas cogat, magnum.

Iam qui ſceptra benignitate temperat, vt plus referant patris quàm iudicis, plus amici quàm domini, omnium ore magnus. rara purpuræ & modeſtiæ ſociatio, quo laudabilior. qui verò eruditionem prudentiamq́ue per depreſſa vallium, non per prærupta montium deducat, vt plus ſemper pulueris quàm pręcipitiorum & diſcriminum trahat, plus verrat quàm ſublimiores auſus referat, beatus. Vis magnus eſſe, vis haberi? nunquam magnitudinem

dinem oſtende; tege. Si oſtentaueris, e-
runt qui deprimentː ſi depreſſeris, erunt
qui oſtentent. profers? tegent alii. tegis?
retegent aliȷ. eo potentiùs, quo tu ſtudio-
ſiùs: eoque certiùs, quo auguſtius eſt om-
nium manibus educi quàm tuis. habent
hoc magna, vt quo plùs velaueris, apertiùs
prodantur. habet virtus, vt quo fortiùs
depreſſeris, validiùs exurgat. Hinc ſi ſpre-
ueris tua, laudabunt aliȷ. laudas? contem-
nent. ab alieno, non à tuo ore laudem ſpe-
ra. extulit te fortuna? deprime: perget ef-
ferre. ſi extuleris, deprimet. additus ho-
nos, & ſupra maiorum ſoccos virtus aut
fauor te euexit? nihil depone de veteri
modeſtia: aliquid etiam adde, vt explica-
tior ſit beneuolentia. ne verere, nihil de-
cedet, accedet etiam aliquid opinionis
magnæ. nec vltronea deiectio ibit in con-
temptum; ibit in laudem. cùm modeſtiæ
in magna fortuna admiratio laudem pro-
uocet; ſuccedit veneratio, tantoque ma-
ior cultus, quanto venerationis fuga ma-
ior. ſequitur illa fugientem, vt quo quis in
ampliore fortuna ſubmiſſior ac negligen-
tior ſui, hoc aliorum auguſtiùs manibus
& ore tollatur. depreſſa nimirum ſur-
gunt, erecta corruunt. ita ſemper mode-
ſtiæ erectio, ſuperbiæ comes depreſſio
eſt.

eſt. laus illam, damnatio hanc comitatur. illius atria denſantur ſalutantium gregibus, hæc ſolitudine mœret: familiaritatem illius ambiunt plurimi, huius contubernia vitant. tanta prærogatiua modeſtiæ eſt. amorem hæc omnium, odium ſuperbia prouocat, etiam in purpura & diademate. nam vt ſceptra veneremur, & diuinum illis aliquid ineſſe fateamur, modeſtia tamen niſi illa veſtiat, inornata arbitramur; & metuimus, non amamus. amari volunt? amorem modeſtia dabit. timeri contenta ſunt? diſcant infelici multorum exitu, firmiùs amore, quàm timoribus imperia ſtare. ſed & ſua amori veneratio eſt, validior illâ quam metu natam videmus.

Quo vehementiùs Superiori Religioſo in omnem modeſtiam incumbendum, cùm vitæ genus quod profitetur, omnis modeſtiæ regula quædam ac profeſſio ſit. quod eo magis adnitendum, quo in aliorum ſalute deſudandum illi eſt. Sanè Apoſtolus cùm *omnibus omnia factus* eſt, *vt omnes lucrifaceret*; ad omnium ſe vitam etiam infimorū abiiciebat, ne terreret Apoſtolatus maieſtate quos allicere conabatur. Ineſt quędam morum ſimilitudini perſuadendi facilitas. ſuſpecta diſſimilitudo eſt,

maximè

maximè cùm nimis longo inter ſe interuallo diſſident. Solet enim plebeiis in primis animis, nominis claritudo, morum maturitas, orationis grauitas, eruditionis oſtentatio plus timoris ac diffidentiæ quàm fiduciæ ac ſequelæ ingenerare. Hinc potentiſſimus ille ad perſuadendũ, cui nulla potentiæ, roboris, ſolertiæ præiudicia aditum claudunt. Faciles enim in paribus aures damus. vbi auguſta quædam inſonuerunt, contrà armamur, metus in arma vocat: & vera licet denuntientur, timidi animum adiicimus. ſemper enim potentiæ vim ſubeſſe arbitramur. alienis autem mentibus & ſuſpicione timoreque natantibus, perſuadere quæ paras, difficillimum. Et Deus ipſe, cùm maieſtate terreret, humana maieſtatem carne induit, vt animos adderet. quid? quòd famulare venerit ne dominatu terreret. plus verò famulatu quàm ſerpentibus, ignibus, fulminibus, tonitru potuiſſe in ſequelam, nos & Iſraël docemus. amor famulatum ſecutus, fulmina terror: ille ſemel impreſſus ſtetit, hic cum minis delapſus. quàm diu enim terroris cauſſa, tam diu ſequela. remoue illum, oppugnabunt qui ſequebantur. amor cùm obſederit viſcera, ſuo non alieno impulſu ſequetur.

nihil

nihil mirũ.externus timor, internus ſuaſor amor eſt.illius imperia cogunt, huius ſuadent. & voluntate ſua ſequitur qui amat, aliena qui timet. quare non vltra metum ſequela eſt.illũ tolle,hanc ſuſtuleris. eadẽ nimirũ ſpongia vtrũque. Nec contentus aſſimilari carne Deus aut famulari,ad infimos quoſque, ad plebeiam ferè turbam ſe deiecit,etiam ad mulieres & pueros.Apoſtolos ſanè piſcatores legimus, vt verũ fuerit illud Pauli: *Non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mũdi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, vt ea quæ non ſunt, destrueret: vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* & inter hos piſcatores minimũ ſe fatetur Gentiũ doctor: *Nouiſſimè tanquam abortiuo viſus eſt & mihi. ego enim ſum minimus Apoſtolorũ, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus.* cuius hæc ſunt: *Implete gaudiũ meũ, vt idem ſapiatis, eandem caritatem habentes, vnanimes, idipſum ſentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed quæ aliorũ. hoc enim ſentite in vobis quod & in Christo Ieſu, qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam*

1.Cor.1.

1.Cor. 15.

Phil. 2.

arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu in-
Coloſ.3. *uentus vt homo.* Et alibi: *Induite vos ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam: ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donauit vobis, ita & vos.* De Moyſe verò habes apud eundem:
Heb.11. *Negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Chriſti.* Iam qui veſtibus, qui frondibus ſternebant viam triumphatori Chriſto de
Luc.19. plebe erant. *Cæperunt omnes turbæ diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magnâ dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo, gloria in excelſis.* & paſſi ſunt eodem Euangeliſta teſte Phariſæos oblocutores. Audiamus ipſum Dominũ:
Luc.10. *Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ, quiâ abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reueláſti ea paruulis.* Piſcatores ergo à Domino in Euangelij denuntiationem delecti, viliſſima mundi, parui, egentes, & qui exemplo illius omnium ſerui, etiam fortunâ ſerui; aut ſi quando illâ diuites, voluntate

tate ſerui, bonorumque cum Moyſe abdicatione ſerui; quò maiore facilitate, minore moleſtia, omnibus omnia fierent, omniqúe inſoleſcentis fortunæ materia nudati, liberiùs ſe in omnes omnium famuli effunderent, Chriſti ſui exemplo: qui *non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret*, quò plus de modeſtia promitteret, plus de famulatu obſequij ſponderet, minuſque terroris, plus amoris adferret. *Marci* 10.

Imitabitur Moyſem, Apoſtolum, omniumque Dominum Superior Religioſus. vultus illi, oculi, frons, omnia denique ad benignitatem & modeſtiam compoſita: etiam veſtis & menſa. ne quid ſit quod meritò offendat. erubeſcet vinci à Syracuſano Dione, à Traiano Religioſus, quibus nihil ſupra priuatam menſam & veſtem. oratio verò tota nihil elatum, moroſum, aſperum, durum. nullus acerbior iocus, non immoderatior riſus. maturam lenitatem & ad modeſtiæ quendam numerum compoſitam loquentur omnia. quo plus ei apud ſuos fiduciæ, quia plus comitatis; plus amoris, quia plus benignitatis; plus venerationis, quia plus modeſtiæ; plus laboris, quia plus remunerationis; plus obſequij, admirationis, laudis, quia plus humanitatis & beneuolentiæ; plus ad imperata

promptitudinis, quia plus affectus; plus ad monita ſubmiſſionis & alacritatis, quia plus benigni patris quàm domini. Neque enim res vlla potentiùs ſubditos ad amorem & venerationem, ad laudem & nominis tuitionem, ad prona in omnem partem obſequia & fiduciam, ad magnos in arduis, lætos in triſtibus, fortes in aduerſis, modeſtos in ſecundis animos prouocabit. audet enim inferior in moderati modeſtique Superioris conſpectum venire, audet pectoribus clauſos recludere morbos, audet explicare nocitura, audet periculorum damnorumque ſeriem depromere, audet in illius tanquam benigniſſimi patris ſinum quidquid altiùs reconditum profundere, audet ad illius tanquam indulgentiſſimæ matris vbera quacunque preſſus ſiti & fame decurrere: cùm in modeſtiæ cultore nullus faſtus congreſſum arceat, nulla moroſior maieſtas terreat, nulla immititas horrorem incutiat, nulla auguſtior compoſitio verecundiam prouocet, nulla ſolitudo ingenuam libertatem adimat, nullus ſuorum contemptus odia accendat, nulli doli dolos excitent, nullæ inſidiæ in fraudem impellant. & ſequentur etiam per modeſtiæ ſemitam, Superiorem præeuntem inferiores. iuuat nimirum

nimirum illi ſimillimum eſſe, filios parenti, & benigni modeſtiq́ue patris veſtigia legere. Ita fit, vt domus vniuerſa modeſtię quidã portus ſit, ad nauigantibus poſt immanes ſæculi fluctus gratiſſimus. atque hinc fructus illi magni è proximorum ſalute ſperati vberrimè exurgunt. neque enim ad hos ſiue fœcundo ſemine ſpargendos, ſiue centupla redhibitione metendos, ſiue Dominicis horreis recondendos, aptiores vlli, quàm quos in modeſtiæ arena Superioris exempla in omnem moderationem figularunt. Neque virtus alia aut ad alliciendum, aut ad perſuadẽdum, aut ad imitandum plus roboris adfert. modeſtiæ enim contubernia amamus, ambimus; monenti aures animumq́ue faciles commodamus, ſequimurq́ue lubentes amoris inuitamenta, illiuſq́ue vinculis volentes innectimur, cùm nec vim niſi amicam, nec fraudem niſi in ſalutem ab illius manibus vereamur. quid? quòd ipſa muta etiã in Religioſo modeſtia, vultu, oculis, veſtitu, inceſſu, magnam ad perſuadendum, ad imitandum longè maximam vim habeat, vt ſola non rarò ſufficerit ad ſequelam. Et ſanè viri etiam magni, huius vnius inuitatu, ſæculo renuntiãtes, Religioni ſe ſuaq́ue ſacrarunt,

 cùm

cùm ſibi perſuaſiſſent, ſub tanta membrorum omnium ſerenitate ac compoſitione, non poſſe non ſummam animorum ſerenitatem ac tranquillitatem deliteſcere. imitari placuit quod delectabat. Quòd ſi externæ huic modeſtiæ oratio reſponderit, incredibile eſt quantam vim habeat ad explicandos peccatorum laqueos, ſcelerum nexus, mundi retia, voluptatum compedes, inferorum vincula; quantam ad excutienda carnis pruritamenta, auidamque bonorum ac auri ſitim, illiceſque mundi illecebras. Iam ad odia reſtinguēda, ad conceptas animo fraudes ponendas, ad ſubdolas perfidarum molitionum machinationes in meliora conſilia commutandas, ad alienationes in amorem, neglectum in venerationem, contemptum in laudem, æmulationem in obſeruantiam vertendam, quantum vna modeſtia poſſit, faciliùs experimur quàm exprimimus. vt licet plurima deſint, generis amplitudo, eruditio, forma, dicendi vis & gratia, orationis robur, ingenij magnitudo, dignitas, oris quædam maieſtas; ſola non rarò vultus ſerenitas, membrorumque omnium, totiuſque hominis quædam quaſi malacia, ac internæ compoſitionis index modeſtia, vna ad omnes animorum

fluctus

fluctus tranquillandos ſatis cenſeri debeat. eoque magis, quo maior illam potentia, eruditio, dignitas comitantur. quod vbi fit, nihil ad quod voles perſuadendum validius reperiri poteſt. admirationem enim in magna dignatione ac potentia, maior modeſtia prouocat. & amare incipimus quod admiramur: ſequi etiam. ac licet aſſequi deſperemus, imitamur tamen, faciles in monita & ſequelam, cùm amor præceſſerit modeſtia natus.

CAPVT IV.

Clementia.

QVÆ tutum ſecurumque reddit imperium. cuius firmitas ab vnanimi ſubditorum obſequio pendet. Eſt in hanc rem illud Theopompi, cùm per reges imperandi gnaros Lacedæmones ſtare quidam dixiſſet; *Imò*, reddidit, *per ciues Principibus obtemperare doctos.* neque enim ſuſtinent parere iis qui neſciunt præeſſe. ſiquidem efficit qui bene ducit, vt benè ſequaris. peritiſſima ductrix clementia eſt. neque res alia potentiùs ducit Hinc illud Alexandri Seueri Imperatoris matri obiicienti quòd mollitie ac lenitate imperij

poteſtatem fregiſſet, *Securiorem ac diuturniorem reddidi.* Bene Græcus: *Tutiſſimam regum cuſtodiam, non turribus, propugnaculis, mœnibus, ſatellitibus, aut armis contineri, ſed amicorum præſidio, ciuium beneuolentia, propriaq́ virtute. quibus quidem opibus, regna & imperia non modò ſeruari, verùm etiam in dies augeri ac propagari.* Bene Seneca: *Meliùs beneficiis imperium cuſtoditur quàm armis.* Et alibi: *Non opus eſt conſtruere in altum editas arces, nec in aſcenſum ardua collis munire, nec latera montium abſcindere, multiplicibus ſe muris turribuſq́ ſepire. ſaluum regem in aperto clementia præſtabit; vnum eſt inexpugnabile munimentum, amor ciuium.* hinc illud Comici:

Errat longè mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius aut ſtabilius,
Vi quod ſit, quàm illud quod amicitia adiungitur.

Et illud: — *Peragit tranquilla poteſtas*
Quod violẽta nequit, mãdataq́ fortiùs vrget
Imperioſa quies.

Illud etiam: *Qui benignitate ac clementia imperium temperauère, his candida & læta omnia fuiſſe: etiam hoſtes æquiores quàm aliàs ciues.* Fuit verò verum hoc ſemper:

Violenta nemo imperia continuit diu,
Moderata durant.

Nec

Nec conſeruando tantùm, ſed parando imperio clementia valet: qua propè vna Cæſar Gallias Romanis aperuit, Sciponés Hiſpaniam. Sanè Romani non tam armis quàm lenitate in victos, orbem propè terrarum imperio ſubdiderunt. contrà Roboam inclementia conſilia ſecutus, maxima imperij parte exutus fuit. & nimis funeſta crudelium Principum morte clementiam docemur. Caligula, Nero, Domitianus, Commodus, pluresque infauſtæ crudelitatis victimæ iacent poſteris exemplum; cùm, ſi vernaculas omnium gentium hiſtorias conſulamus, regumque in iis exitus, plures à ſuis quàm ab hoſte interemptos reperiemus. vt rogatus Thales quid difficilè vidiſſet, bene reſpõderit, *Tyrannum ſenem*. Bene in hanc ſententiam Salluſtius: *Equidem ego cuncta imperia crudelia, magis acerba quàm diuturna arbitror, neque quemquam à multis metuendum eſſe, quin ad eum ex multis formido tendat. eam vitam bellum æternum ac anceps gerere. quoniam neque aduerſus, neque à tergo aut lateribus tutus ſis, ſemper in metu aut periculo agites*, ad omnium propè occurſum ac ſuſpiciones pauidus. nec ante finem terroribus quàm vitæ facis. quid? quòd nec ſanguine quidem extinguantur odia, tam *Sal. ad Cæſar.*

altè animo inſident, vt antè ferrum quàm animum flexeris: antè illud dextramque ſanguine quàm mentem delaſſaueris. nec publica tantum, quantum priuata ſæuit manus. non ſatiantur odia morte vnâ. rediuiuum vellent vt ſæuire ſæpiùs poſſint. ita inuiſa nemo imperia retinuit diu: crudelia omnia inuiſa ſunt. Scio tritum illud: *non mouere bella mortuos*. at quàm funeſtorum Pompeij mors ciuilium bellorum cauſſa, quantorum Cæſaris fuit; cùm Romano ſanguine orbis maderet, victorque populus regna cadaueribus integeret, laſſatique fluuij ſedibus pellerentur, pluſque non vno loco Romani ſanguinis quàm aquæ flueret? & non Gallia poſt Aurelianam Ludouici Ducis cædem, ſexaginta annis ciuilium bellorum flammis exarſit? Nunquam odio moritur crudelitas. nam aut execrabilis, aut breuis eſt: & dum ſecura ſibi videtur, præcipitio proxima eſt. nulla illam temporum longinquitas delet, nulla à vindicta liberat. parcent aliqui metu retrahente manum: inuenientur qui vitam contemnent ſuam. nullum caruit exemplo nefas; & vna aliam crudelitas parit. nec crudele iam videtur crudelem ſanguinem fudiſſe; adeoque litaſſe crudelitati cenſetur, qui crudelem ſuſtulit.

lit. tam altum innatum vnicuique odium crudelitatis eſt, vt innoxia mente & manu videatur crudelis cadere.

Verùm non debuit, non potuit priuata manus. quid debuiſſe quæris? ſatis odio potuiſſe eſt. & non factum omni propè ſæculo & gente eſt? quo magis fugienda, quę tot dexteras in vnam animat & armat. neque enim ſatis eſt dixiſſe, Non licet, impia manus eſt quæ crudelitatem crudelitate vindicat: tot iacent infelices victimę, cùm vna aliam crudelitas protruderet, & prouocaret in ſanguinem ſanguis. Declinabit ſanguineos hos ſcopulos prudens Superior, & ad clementiæ littora gubernacula & vela diriget. fecerunt Romani, omneſque vrbicas plebeias ſeditiones ſeceſſioneſque vna clementia reſtrinxerũt; tantas flammas modica aqua. cùm fatuum ſenatus putaret, furentibus immane popularibus procellis, Reipublicæ nauem obiicere, antè ſorbendam quàm tingendam; ceſſit his fluctibus, & per æqua, per iniqua, littora tenuit. Et quis prudens popularibus tempeſtatibus caput obiiciet? quis fatuo, quis ebrio? quis mari, quis fluminibus aggeribus perruptis? ſæuior popularis ira eſt, vbi verecundiam poſuit. ſola illam lenitas franget. quis ignem

ignem ignibus extinguat? aquam admoue, & viceris. quis ſaxum ſaxo opponit? alterius aut vtriuſque interitum exſpectes. oppone puluillum; deſinet ſæuire.

Iam quoties in Germania, Gallia, Hiſpania, è nouis vectigalibus, tanquam ſæuùm furentibus Aquilonibus, plebeiæ exortę tempeſtates, tantùm-non florentiſſima orbis regna euerterunt? ſublata vectigalia, irarum fluctuumque cauſſa, & ingens tempeſtatem malacia ſecuta eſt. Et quid refert quibus aduerſarium modis vincas? viciſſe ſatis eſt. oſculo potes? quid ſtringis ferrum, ferro fòrs repellendum? quid arma armis prouocas? non fortuna belli ſemper ancipiti loco eſt? & non ab imbelli ſæpè dextera & inaſſueta pugnæ, valentiſſimus cadit? à Dauide Goliath, armatus à funda. quin & muliebri manu iacet Abimelech, Holofernes, Siſara, militiæ duces. Et quid ſanguinem cogitas ſanguine reſtinguendum, & illo ſolo? iam vt ferro viceris, vt hoſtem ſtraueris, manent iræ & odia: ſi non in cadauere; in propinquis, in amicis, in aſſeclis, in æmulis: qui nunquam victori defuerunt, de quibus, *Multæ illis manus ſunt, tibi vna ceruix*. & nimis verum hîc illud: *Vt arbores quædā reciſæ pullulant, ita regia crudelitas auget inimicorum*

corum numerum tollendo. pœna proinde, ex eodem calamo, *ad paucos, metus ad multos perueniat.* ita *fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu.* ſic Valens Imperator Batauos tumultuantes *animaduerſione paucorum* in officio tenuit.& tritum illud Taciti eſt: *Amorem apud populares, metum apud hoſtes quæramus.*

Scio arma aliquando armis propulſanda, vim vi repellendam, ferrum ferro. Verùm non niſi coactus ad hæc deſcendet vir prudens: nunquam aut perrarò Superior. clementiâ vincet. nec hîc opus magno molimine. quin & de iure ſuo aliquid concedet; multum etiam interdum. vbi pacauerit, etiam iniqua conceſſione, facilè in viam aberrantes reducet, quos beneficijs vicerit. Certè nihil facilius quàm volentibus imperare. habebit tales qui ſuorum ſibi beneuolentiam ac amorem parauerit. parabit clementiâ. obſequentes ergo ſuos ſi volet Superior, & ad imperia promptos, hilares etiam ad illa, & in arduis lætos; morum lenitate ac clementiâ faciet. cuius cùm moderata imperia ſint, & ab amore profecta, quis dubitabit morem gerere, & vltronea volentiaque ſubmittere colla amoris iugo, clementiæ manibus conſito? Nihil verò difficilius quàm

quàm reluctantibus imperare; neſcit odium parère. amet neceſſum qui obſequitur. nam ſi à metu ſæuitia extorto obſequia naſcentur, non nomini, non ſanguini, vbi ſe occaſio dederit, parcēt. Dictum verè: *Tam multis periculis peteris, quàm multis ipſe periculum es.* & illud: *Armis vallatur tyrannus, vt magno timore magna compeſcat odia nec tamen illas ipſas manus, quibus ſe commiſit, ſecurus aſpicit.* & vt ad extrema hæc non deſcendant, ſubtrahent ſe ſi qua poſſunt effero dominatui. ſi negata hæc via, exaſperante ſe odio, ipſos imperij cardines conuellent, ruderibus ruinisque inſepeliendi; & gloriæ ſuæ partem reputabunt, ſi cum Eleazaro belluâ, cum Samſone hoſtibus integantur. non didicerunt odia parcere, didicerunt ſæuire. ſed neque cognatum, aut vnius vteri norunt ſanguinem; cæca ſunt, diſcrimina neſciūt. quocunque eos rapit furor, ſequuntur. niſi quòd ferè magis in conſanguineo ac domini ſanguine ſæuiunt: maior enim ignis ab hac materia exurgit. quo nimirum tardior, eo validior & immanior flamma. ita viridantium lignorum lentior, ſed efferatior ignis eſt. Verum illud: *Quem quiſque odit, periiſſe expetit.* honeſti ac cognationis poſtrema cura, prima odij.

Diuertet

Diuertet hæc Superior clementiæ manibus. quæ vna virtus cælo proxima eſt, permiſtumque diuini aliquid habet; cuius munere videmus Deum totius genituræ tributa dignis ſimul ac indignis largiri, iuſtiſque æquè ac iniuſtis partiri. Non ſum immemor Regii Prophetæ: *Miſericordiam & iuſtitiam cantabo tibi Domine.* & : *Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi.* ſed additur: *Roboratur clementia thronus eius.* vt diſcas firmamentum throni eſſe clementiam, qua robotantur ſceptra & diademata. Miſcenda tamen clementiæ iuſtitia eſt, vt *neque,* Gregorio teſte, *aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur. ſit amor ſed non emolliens, ſit rigor ſed non exaſperans; ſit Zelus ſed non immoderatè ſeuetus, ſit pietas ſed non pluſquam expediat parcens.* & Auguſtino: *Miſericordia ſola ſi fuerit, ſecuritatem facit peccandi ſubditis: ſi diſciplina ſemper aderit, vertit animum delinquentis in deſperationem.* Bene in hac re Seneca: *Pœnam, ſi tutò potes, donabis; ſin minùs, temperabis.* Quid? quòd audeat Liuia Auguſto, de ſicario: *Deprehenſus eſt: iam nocere tibi non poteſt, prodeſſe famæ tuæ poteſt. parce. nihil glorioſius eſt Principe impunè cæſo.* iam Titus, quàm chriſtianè, cùm patricios duos coniurationis conuictos monuit, deſiſterent? Anto-

Pſ. 100.
Pſal. 81.
Prou. 20.

Antoninus ſanè Auidij Caſſij liberis, vxori, genero veniam dedit. eadem propè in Traiano reperies. Nobile illud Sigiſmundi: *Inimicum occido dum parco, & amicum facio dum extollo.* Et Cæſarum maximus, detectas coniurationes non vltrà arguit, quàm vt edicto oſtenderet, ſibi notas. huius etiam imperio deiectę Pompeij ſtatuę reſtitutæ, litteræ in ſcriniis repertæ igni traditæ. poterat in his cognoſcere conſpiratores, noluit. tantum apud hoſtem potuit commiſſorum etiam in hoſte cuſtodia & fiducia. Gratum illud etiam Veſpaſiani, qui hoſtis ſui Vitellij filiam matrimonio iunxit & dotauit; & illud Dionis, qui Heraclidem hoſtem dignitati à qua exciderat reſtituit. Inter memorandos Ageſilaus Lacedæmonius eſt, quem accepimus occultos hoſtes ad honores prouexiſſe, periclitantes propugnaſſe, egentes locupletaſſe. nec minor Veſpaſianus, qui monitus vt ab inſidijs Metij caueret, Conſulem fecit. *Erit*, inquit, *memor aliquando tanti beneficij.* & Auguſtus, cuius antè memini, poſt Liuiæ monita: *Ego iudico plus clementiam quàm ſæuitiam proficere. Nam miſericordes non ij tantùm, quibus delicti gratia facta eſt, caros habent, ac gratiam referre ſtudent, ſed reliqui etiam omnes reuerentur ac colunt.*

At qui

At qui ira inexorabili vtuntur, non modò odio eos habent ij qui metuunt ſibi, ſed cæteri quoque inſidiis ſtructis, ſuam perniciem euitare ſtatuunt. Hoſtibus ignouit, Cornelio inſidiatori conſulatum dedit. eſt illud eiuſdem: *Vitam tibi, Cinna, iterum do, priùs hoſti, nunc inſidiatori, & parricidæ. hodierno die amicitia inter nos incipiat. contendamus, vtrùm ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu debeas.* Dignum etiam memoria illud Rudolphi Imperatoris: *Seuerum & immitem fuiſſe me aliquando, pœnituit; lenem ac placabilem, nunquam.* & illud Alphonſi Aragonum: *Malo multos mea clementia & manſuetudine ſeruare, quàm paucos mea ſententia perdere.* Temperanda ergo clementiâ iuſtitia eſt, ſed ita vt primas ſibi vindicet clementia. melius enim ſanare vitioſas partes eſt quàm exſecare. ſe cogitet Superior & Deum. qualem hunc in ſe volet, talem ſe præbeat ſuis. quoties meritiſſima iudicis ſententia feriendus ad patris decurrit dexteram, & inclamat cum Propheta: *Quoniam tu Domine ſuauis & mitis, & multa miſericordia?* Pſal. 85. quoties pœnas promeritus, facilem in veniam Dominum experitur? quàm frequẽter patrem, quàm raró iudicem? quàm lentum rarumque in vindictam; quàm paratum celeremque ad ignoſcendum?

Et ſanè ſi quoties labimur, cùm *ſepties in die cadat iuſtus*, toties ad pœnas decurreret Deus, ad quæ non vltimæ deſperationis littora volueremur? aut quis ſalutem ſperare audeat, ſi ad omne delictum ruant fulmina? vt taceam mœroribus, lentaque ferè tabe contabeſcere ſolere, quotquot duriore tenentur imperio; neque vnquam ad magna dexteram extendere, ſed in ignauo plurimùm otio ingloriam vitam ducere, terroribus plenam. Repletur exinde domus nociturıs ſuſpicionibus, nec quidquam ſatis tutum. metu natant omnia, & dum perpetuus rigor obuerſatur animo, tam altè odia mixta doloribus imbibuntur, vt non niſi cum vita ponantur; videaſque familiam vniuerſam tanquam ſub ſecuri & fune; non ſociis, non parietibus, nec ſibi ſatis fidentem. nulla ſub hoc capite animorum coniunctio. non coaleſcunt membra ſub ſeuero vertice: neque enim ab illo amica diffluunt vincula quibus nectantur, diffluunt quibus denectantur. quare nec amica inter domeſticos erunt colloquia, quia non tuta. nullius frons ad hilaritatem compoſita; omnium ad mœrorem. ſi quid dicendum, circumſpiciunt ſingula, & medias ferè narrationes occidunt. ita, dum penduli ſemper hærent,

hærent, nunquam animum profundunt, claudunt centum clauibus. vt iam pro candore ſimulatio irrepat, ſecluſa religioſa ſimplicitate. exulat inde veritas, ſuccedunt doli, ſæuaque Religionis peſtis detractio latè omnia complet: quæ non viuo, non mortuo parcit. Cecinit in hanc rem non ineleganter Homerus:

Quiſquis inhumanis ſtudet inteſtabilis vti
Moribus, huic omnes viuo clā dira precantur,
Huic omnes credunt fas inſultare perempto.
Sincerum vitæ contrà culpaq; carentem
Tātus inūbrat honos, vt famā nominis amplā
Quilibet extremas paſſim ferat hoſpes in oras.

maiorque etiam laus manet mortuum. ſemper enim clementia admiratores, laudatores habuit. Hinc illud magni ſemper Caroli Quinti, apud Algeriam verò clementiâ in ſuos maximi, nulla tam ingrata delebit, omnis laudabit poſteritas: *malle ſe vnum Chriſtianum ſeruare, quàm mille Mauros, mille Turcas, totidemq; Pænos perdere.* Patris fuerunt hæc in filios, non domini in ſeruos, ſupra Herculei freti terminos, vtrumque orbem clementiæ ac benignitatis in ſuos, non moritura fama, complexura. Stabunt hæc orbe ſtante, ac decinerato etiam orbe, cælo viuent, omni æternitati commenſuranda. Quid faciet Supe-

rior Religioſus? perdet ſæuitiâ quem ſeruare clementiâ poterat? obiiciet ferocia concreditum ſibi pignus hoſti? aut propellet rigoribus quem lenitate allicere poterat? aut denique ad omnia vulnera, ad ferrum decurret & ignem, cùm mitioribus mederi poſſet? non ſunt hæc patris, non medici, non Chriſtiani, non hominis. vult imperare cum laude, in alta pace, ſuorum beneuolentia, externorum gratulatione, Religionis bono? vult in cinere & vrna viuere, etiam apud eos quibus nec de capillo notus? ita iuſtitiam clementiæ, lenitatem rigoribus permiſceat, vt plus ſemper imperia clementiæ quàm iuſtitiæ, lenitatis quàm rigoris referant. certiùs à clementia ſtant regna, maximè in Religione, quæ poſt ſæculorum maria primorum quorumcunque mortibus funeſtata, benignitatis ac manſuetudinis portus eſt. Et verò duriſſimum eſt poſt maris ſæuitiam, fluctuumque iactationem ad lenitatis & amoris in Religione littora eiectum, in portu periclitari. nec quiſquam niſi barbarus naufragos ferociùs habet; hoſpitio magis donat, & ſi aliud negatum, verbis ſolatur. imitabitur Superior Religioſus, fortunatiſſimoſque naufragos ſuos, ſola eiectione felices, cælorum portui deſtinatos,

tos, quanta poteſt benignitate excipiet, tuebitur, fouebit, memor conditionis ſuę, conditionis humanæ, memor Dei. nec pudebit Religioſum, audire monentem Senecam, pudebit vinci.

Quiſquis eſt placidè potens
Animoq́; parcit, longa permenſus diu
Felicis aui ſpatia, vel cælum petit.

Eſt hinc illud Ciceronis: *Homines nulla re propiùs accedunt ad deos, quàm ſalutem hominibus dando.* Pro Q. Ligar.

CAPVT V.

Promptitudo in ſuorum neceſſitatibus, paratuſque in omnem horam animus.

LAudauit hanc in Q. fratre Cicero: *Facillimos eſſe aditus ad te, patêre aures tuas querelis omnium, nullius inopiam ac ſolitudinem, non modò vllo populari acceſſu ac tribunali, ſed ne domo quidem tua, & cubiculo eſſe excluſam.* Secutus eſt Traianus, de quo Plinius: *Nulla in audiendo difficultas, nulla in reſpondendo mora: audiuntur ſtatim, dimittuntur ſtatim.* Sequãtur quotquot in Religione Superiores, quotquot extra. commendatum etiam in Gratiano ab Auſonio: *Laudabile Imperatorem interpellãtibus faciles præ-*

bere aditus, nec de occupatione cauſſari. Quo in genere laudatiſſimi iam olim Miltiades, Artaxerxes Cyri frater, Ageſilaus Lacedæmonius, Cæſar Auguſtus, Titus, Hadrianus, M. Antoninus Pius, Conſtãtinus. Veſpaſianum etiam è morbo decumbentem legatos admiſiſſe, audiſſe, accepimus. quo magis Superior Religioſus omni prorſus hora paratus erit ſuorum neceſſitatibus audiendis: nullum illi tempus importunum, omniaq́ue adeò ſuis quocunque momento oſtia patebunt. patrem ſe cogitabit ac matrem, quorum oſtia reſerata filijs; quorum neceſſitatibus pectus ac vbera pateant: nec patrem tantùm, ſed & paſtorem, vt ſuper commiſſo ſibi grege inuigilet; & vel vno aberrante, nemora luſtret, tranſcendat montes. ſuorum proinde ſaluti ſeriò incumbat, primamq́ue curæ ſuæ partem ſuos ſtatuat; cogitetq́ue non tantùm ſe charitatis, ſed & iuſtitiæ legibus teneri. occupationes illum aliæ detinent? ſeponat illas in filiorum neceſſitate. externorum illum ſalus prouocat? filiorum incumbat, ſi deſtituenda auxilio pars altera eſt. etiam noctibus paratus ſit, ſi qua nocturna neceſſitas ingruat. nullus enim illi ſomnus filiorum neceſſitatibus mollior gratiorq́ue eſſe debet; nullus cibus

bus potuſque deſideratior. Dici non poteſt quantum promptus paratuſque in omnem horam Superioris animus, inferiorum animos conciliet, & ad ardua quæque prouocet & inhortetur. Bene in hanc rem Bonauentura: *Subditi facilem acceſſum ad eum habeant, fiducialiter ei loqui de quibus indigent audeant, & patienter eos audiat, benignè eis ſatisfaciat, ſtudiosè inſtruat, alacriter exhortetur. ſtudeat magis amari quàm timeri, quia libentiùs obeditur illi qui diligitur, quàm qui timetur.*

Ingentia deinde mala leui momento præcaueri hac Superioris in omnem horam promptitudine poſſunt, quæ ſi moram dederit, nulla poſtmodum arte medeatur. quid? quòd graui aliqua tentatione preſſus inferior, vno non raró Superioris verbo firmari poſſit. ſi negata aut dilata oportunitas fuerit, corruet fòrs miſer, latamque in omnem ætatem ruinam dabit, viamque ad grauiora ſternet, quibus paulatim obdureſcat animus: & qui ante primum lapſum, virginali quadam verecundia flecti facilis, ad delicti nomen expalleſcebat, poſt frequentata crimina à conſuetudine audaciam mutuatus, ferrum & ignem depoſcit, qui leuiſſimo curari medicamento poterat. tantum in v-

tramque partem valet Superioris ad omnem congreſſum comitas & facilitas; aut eiuſdem moroſitas ac difficultas. nimirum quod in medica arte vſu venire videmus, vt à momento ſæpiùs pendeat ſalus; vt tempori monuiſſe ac veniſſe, curaſſe; moram traxiſſe, peremiſſe ſit: idem in animi morbis reperias. Imitabitur proinde medicos Superior. properabit monitus, pericula veritus. Imitabitur etiam milites, qui ad tubæ ſignum, torporem ſomnumque excutiunt, cùm in vna celeritate nobiliſſimas ſæpè victorias, ac regnorum excidia poſita eſſe ſciant. Cogitabit eadem Superior, & aduolabit ad inferioris preces tanquam ad ſalutis teſſeram: incertuſque magnitudinis ac periculorum, in perpetua ſtatione verſabitur; nulla non hora promptus paratuſque, deteriora timens: prudens enim etiam tuta metuet, maximè in re ſalutis. nunquam obfuit metus: nunquam profuit præſumptio. ſperabit meliora vbi ægritudinem intellexerit; antè metuet. & grauitatis ignarus non priùs timorem deponet, quàm edoctus de magnitudine mali fuerit. edoceri verò ab inferiore & qui malum patitur, debet: nudis ſi inſiſtat coniecturis ſuis, meritæ non ſemel reprehenſioni patebit. faciles proinde

inde aures præbebit, & gaudebit etiam bene merendi de filio occaſionem dari. neque enim potius vero patri quidquam filiorum ſalute eſſe debet.

Quid? quòd promptitudo paratuſque in ſuos animus diuinam in Superiorum neceſſitatibus promptitudinem excitet; vt qua illi in ſuos, ea in ſe Dei experiantur facilitatem in auxilio ferendo, malis auertendis, pectore roborando, labentes erigendo, oppreſſos eripiendo, mœrentes ſolando, languentes firmando. verum enim illud Gregorii eſt: *Tanto faciliùs à ſua eripitur, quanto miſericordiùs ex aliena tentatione fatigatur.* *Paſt. p. 2. c. 5.*

Denique paratus hic Superioris in omnem partem animus, ingentem inferiorum animis fiduciam amoremque ingenerat. neque quidquam in his abditum, nihil rectum, quod damna afferre poſſit. deuomuntur à quacunque manu hauſta venena, & in parati Superioris tanquam patris matriſque ſinum nocitura deponuntur, quò faciliùs medica admoueri manus poſſit. naſcitur deinde quædam in Superiore fiducia. vna enim alteram prouocat: & fidere incipit qui fiduciam in ſe inferioris promptitudine animi ſui illectã experitur. quæ res in omni felici guberna-

tione cumprimis vtilis & neceſſaria eſt. Sciebat hoc Rudolphus Imperator, Auſtriacæ domus illuſtre decus, à cuius congreſſu cùm purpurati tenuiores arcerent, dignam ſuo genere vocem edidit: *Sinite homines ad me venire, neque ideò Imperator ſum vt arculâ includar.* digniſſima vox magno Imperatore, magis etiam Auſtriaco ore & pectore. Non erubeſcat Superior Religioſus Imperatorem imitari: erubeſcat ab Imperatore humanitate, benignitate, modeſtia vinci.

CAPVT VI.

Veritas.

CVM imperium iuſtitia viduatum diu ſtare nequeat, illius autem munus ſit neminem fallere; perfacilè videas, quo ore deceat eſſe Superiorem. hinc illud Sapientis: *Non decet Principem labium mendax.*
Prou. 17. Et, *Abominatio Domino labia mendacia, qui*
Prou. 12. *autem fideliter agent, placebunt ei.* Planè dedecet Principem, non labium tantùm mendax, ſed & oculus, vultus, manus. ſunt enim & his ſua mendacia. nec minùs muta manus, elinguis calamus, quàm os mentitur: nec minor in illis fraus & dolus. Fugiet

giet proinde hæc Superior, monente Sapiente: *Verbum mendax iuſtus deteſtabitur.* *Prou. 13.*
eo magis quòd abominatio Domino ſint labia mendacia: cuius illa ſunt: *Os quod* *Sap. 1.*
mentitur, occidit animam. Et, *Os bilingue deteſtor*; *Prou. 8.* mendax, nimirum & in cuius labris dolus habitat, fallacia ſedem figit. retia expandit mendax, & decipula factus eſt amico. quo potentiùs deteſtatur illum ſumma Veritas, vt veritatis hoſtem. quanto ergo primæ Veritati cõiunctior Superior, tanto magis mendacium omne deteſtari debet: vt non minùs à mendacio quàm à periurio abeſſe illum deceat.

Et ſanè ſi propiùs rem conſideremus, licet prima ſpecie ſimulata conſilia verbaque læta, tractu tamen dura, euentu verò triſtia, & in domini caput caſura reperiemus; cùm ferè ſuis impoſtor omnis irretitus teneatur laqueis, ipſaſque fraudes ſuas quibus famulantibus ad deſtinata peruenit, vereatur nec iniuria. ex his enim quid poſſint, didicit. quid? quòd ſemel detectis dolis (neque ſemper celari poſſunt) omni in poſterum fide excidat, occaſionemque alijs præbeat paria audendi. ita dolus dolum prouocat, & ſimplicia ingenia inaſſueta fraudibus, ſi illas patiuntur, ad eadem recurrunt, vt venena venenis pellãt.

vt

vt vel hoc in primis nomine fugiendum Superiori vitium ſit, cùm fortunata infortunataque gubernatio opinionibus plurimùm ſubditorũ ſtet. Quare ſi fide apud ſuos careat, reliquis omnibus neceſſum eſt illum excidere. & quis ſe ſuaque credet mendaci? quis vulnera illi morboſque reteget? quis fidem adhibebit vera dicenti? habet enim hoc omnis mendaciis aſſuetus, vt nec ſi vera dicat fidem inueniat. ab eodem enim ore vera falſaque cùm proficiſcantur, eandem cenſuram merentur. maximè cùm videamus mendacijs aſſuetos, tot non veris circumſtantiis veras narrationes veſtire, vt plus ſemper falſitatis quàm veri habeant. muliebre planè ac plebeium vitium, aut eorum qui virtute deſtituti, per ſcelera viam ſibi ad magna ſtruunt. quorum eſt aliud clauſum pectore, aliud lingua promptum, vultumque magis quàm ingenium bonum habere. caſti hîc ſunt oculi? corda libidine natant. frons ſerena? ſanguinem animus ſitit. vultus hilaritatem mentitur, cùm mens mœroribus fluctuet. oris tranquillitas decumanos pectoris fluctus tegit. vna hæc ambitio facit. quæ dum experiri omnia ſuadet, mortalium plurimos falſos fieri ſubigit. veritas nimirum aditum ad cogi-

tata

tata obſtruxit: inuenienda ratio eſt. virtus non potuit? ſcelera aperient viam. quibus improbum illud extremis ſemper natat labris: *Quid intereſt quibus modis parauerim? habuiſſe ſatis eſt*. ne quære modos, rem teneo. quaqua via, perueniſſe beatum eſt. negabat virtus, carere durum erat. ſcelera dederunt. non potui innoxia mente, ore, manibus. noxia dederunt. quid refert qua via, integra an damnata fama, per innocentem ſanguinem an ſine illo, per alienas fortunas an proprias, per conuicia, calumnias, obtrectationes an verbera, aperta hoſtilitate an per inſidias? ſatis eſt viciſſe. ad quæ rapit arrogantia & habendi ſitis! Et quid ſperari ab his poteſt niſi vetus illud & verum, *nullam potentiam ſcelere quæſitam cuiquam fuiſſe diuturnam*, aut quemquam imperium flagitio acquiſitum, bonis artibus exercuiſſe? Admoueat conatum omnem, circumſpectet prouidus ſingula, prudenter inſtructa, aliena fraus diſcutiet, aut ſcelere ſuo inferior corruet. & quæ callidè deſtinata, feliciter occupata, dolo ſuo cadent. ſemper enim dolus quãtamcunque fortunam nactus, pauidus ſtetit, virtuti diffidens; & dum fraudulenta alia ex aliis conſilia nectit, laqueos ſibi ſtruit, retia induit. nam licet difficile non

ſit

ſit fraudes contexere, difficile tamen eſt ijſdem artibus parta tueri. expeditiùs enim manus noſtræ rapiunt, quàm contineant. nec magni moliminis eſt fortunam ſibi dolis malis parare; magnum ſeruare eſt: cùm citatiore ferè quàm aduolarat curſu fugiat facilis in amplexum, facilior in fugam. & quamuis aſpirare & annuere dolis videatur, nunquam tamen ſimpliciter indulget; ſed dolum plerumque dolo premit & ferit.

At imperium adepto quid timendum eſt? ne contemne tuos. hoſtes habes. nil tutò in hoſte deſpicitur; quē ſi ſpreueris valentiorem negligentia effeceris. & quid magnum fraude parta, fraude euertere? præſens neceſſitas conſilia ſuggerit, & qui ſe ſpretum videt, dolo an virtute hoſtem ſternat, pro eodem habet. hoc certum, nihil tam firmum eſſe, cui periculum non ſit etiam ab inualido. ita léo aliquando minimarum àuium pabulum fuit; & exigua ſcintilla contempta, inter magnam vrbem & nullam, vix horam conceſſit. non ſpernet ergo ſuos, maximè ſi dolis imperium parauit Superior. faciliùs euertuntur quàm parantur regna: vnaque fraus euertet quod multæ pepererunt. Sed neque ſi virtute conſecutus eſt, frau-

de

de tuebitur. eadem virtus ſeruabit quæ dedit. nec ſapit virum dolus, vt meritò inclamet Homericus Achilles:

Odi etenim ceu clauſtra Erebi, quicũq; loquũtur
Ore aliud, tacitoq; aliud ſub pectore voluunt.

Hinc damnati Romanis Martius & Attilius, quòd Macedonum regem mendacio circumueniſſent; laudatuſque Traianus Plinio, quòd quæ vellet velle, quæ nollet nolle ſcirēt omnes: damnati alii. *Quod*, ait, *tam inſidum mare, quàm blanditia Principum illorum, quibus quanta lenitas, tanta fraus, vt facilius eſſet iratos quàm propitios habere.* Fortiter verò Iſocrates regem monet, vt *veritatem manifeſtò ac apertè colat, vt iniurato illi potiùs quàm iurato alteri credatur.* Quod potiore longè iure Religioſo cõuenit, in cuius ore mendacium Principum periurio deterius haberi debet. & quò illi mendacium? fallere vult? indigniſſimus nomine ſuo eſt, falli digniſſimus. parare dolis vult quod virtute non poteſt? dolis ludi dignus eſt. inſidias ſtruit? meretur. dignitates ambit? præcipitia metuat. imperium cogitat? tutius, imperium pati eſt. præeſſe dignius? certius, ſubeſſe eſt. commoda adfert? ſed tantis inſperſa incommodis, vt tanto felle tam modica mella emi non debeant.

Quòd

Quòd ſi deinde ſuorum in ſe fiduciam amoremque excitare Superior velit, nulla propè re alia valentiùs prouocabit, quàm ſi facta verbis reſpondere viderint; nullaque re certiùs firmabit imperium: quod inferiorum amore fiduciaque ſolidatur. Nec falli poteſt qui dixit: *Labium veritatis firmum erit in perpetuum*: mendacij verò corruet, domumque totam mutua implebit diffidentia, detractionibus, dolis, euerſionibus mutuis.

Prou. 12.

Nec priuatis parietibus malum hoc claudetur. neſcit os bilingue labiis ſuis moderari: qua perfidia in domeſticos, eadem in externos erit, cum ingenti religioſi nominis dedecoratione. quòd ſi adnexa veritati prę mia conſiderauerimus, ſi mendacio damna, nullo negotio ad amplectendam illam flectemur. Eleganter Regius Propheta: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua.* De mendacio verò habemus ab eodem ore: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Et illud: *Potior fur quàm aſſiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hereditabunt. mores hominum mendacium ſine honore: & confuſio illorum cum ipſis ſine intermiſſione.* Fugiet proinde

Pſal. 14. Pſal. 5. Eccli. 20.

inde mendacem Superior,& domo etiam ſi poteſt,familiaritate verò ſemper excludet: ne aut probare videatur, aut imitari aſſueſcat. maximè cùm vix reperiri quiſquam poſſit,à quo maiora familiæ damna timeri debeant. nam quid agat Superior obſeſſus illo cui perpetua fraus doluſque in ore natat? arma enim aperta palàm vites. fraus & dolus occulta, eoque ineuitabilia.& aduerſum hoſtem viro forti opprimere haud difficile eſt. occulta pericula quæ prudentia vitabit? aut quem non fallet mens tecta in aperta fronte,oculi blandientes toxico venenati, labra ridentia ſanguine grauida? & quid credere,quid fidere Superior poteſt mendaciis aſſueto, cùm fraus indiuidua mendacij comes ſit indiſſociando illi nexu ſociata? exulante verò fide & fiducia quid ſperari poteſt; quid non meritò timeri?

Iam cùm mendaciis aſſuetus,totus plerumque ex adulationibus ac detractionibus conſutus ſit,quæ non damna metuenda ſunt? mutuarum ſanè diſſenſionum cauſſam mendaciis præberi quis non videat? & quid faciet Religio diſſenſionibus in diuerſum acta? Religio non erit. amor illam facit. hunc qui ſuſtulerit,illam deleuit. neque enim illam ſic ſeueritas, rigor-

que, aut circũſtantes pœnæ quàm tutatur amor. hæc arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum eſt, quod alijs propugnatoribus non eget. nam metus & terror infirma Religionis vincula ſunt, quæ vbi remoueris, qui timere deſierint, odiſſe incipient.

Subtrahet ergo diſſenſionum materiam, ignibus nimirum ligna prudens Superior. faciet ſi omnem mentiendi licentiam in radice præciderit. non ferro, non ignibus hîc parcat, vt reliquo corpori benè ſit. quòd ſi quem vitio huic indulgentem nactus fuerit, fortiter emendando inſiſtet: nuſquam parcet. perdit qui parcit, ſeruat qui punit. vt laudanda hîc ſeueritas ſit, parcere neſcia: improbanda clemẽtia, ignoſcere aſſueta. neque enim malum hoc indulgentia viceris, aut molli benignitatis ſpongia deleas; à ferro & nouacula ſanitas ſperari poteſt. à mitioribus tamen medicamentis inchoanda curatio. ab iniecta verecundia, à ſerijs monitis, à negata aut ſubtracta familiaritate: inde ad validiora remedia properandum, donec pulſo morbo victrix diligentia ſteterit.

CAPVT VII.

Animi candor in factis, in verbis.

CAndorem in omnibus quà verbis, quà factis præ ſe ferat Superior, vt illum inferiores ſentiant, clareque videant nihil in verbis illius fictum, nihil ad cuiuſcunque gratiam compoſitum. exulet proinde omnis ſimulatio, omniſque politica agendi ratio, tanquam bonæ gubernationis peſtis, mortiferumque religioſæ moderationis venenum. nam ſi vel vnum huius in Superiore exemplum extet, ſatis eſt ad omnem illi auctoritatem tollendam, omnem erga illum venerationem, fiduciam, filialem obſeruationem, amoremque penitus exſtirpandum, dabitque occaſionẽ inferioribus eoſdem mores imitandi. quod vbi fit, nulla iam Religio, ſed cum moribus ſuis ſæcularium Principum aulæ ingrediuntur, ſequuntur doli ac fraudes, mutuæque pro mutuo amore & candore circumuentiones, ablegatâ pietate & religione vniuersâ.

Iam cùm ſimulata ac politica hæc agendi ratio ferè ab animo dignitates ac honores meditante proficiſcatur, quaſi gra-

dibus hiſce ad optata perueniatur faſtigia; fit vt in vanitatis ac ſuperbiæ campo, talium vota firmentur: quę nec diu perennare, nec validè firmari poſſunt. cedent nimirum primis quibuſque tempeſtatibus, nec aduerſantibus obſiſtent, adeoque mole ſua nullo impellente corruent. Et neſcio an aliquod vitium Religioſo viro indignius reperiri poſſit. fallere, ſocium circumuenire, amicitiam mentiri, obſequia fallaci dextera deferre, virtutem, probitatem, benignitatem, manſuetudinem præ te ferre qua careas, viri non eſt; ignauæ ac molliſſimæ mentis, ac virum ſuum mentientis eſt. Sanè glorioſior quiſque antè animam ponet, quàm mendacio & fraude commaculabit; lætiuſque per virtutem cadet, quàm datam fidem fallat. magis etiam Superior, qui ex munere paternum pectus & matris ſpopondit vbera. at pater non eſt, qui verbis in dolum compoſitis filium in fraudem inducit; non eſt mater, qui pro vberibus ſcorpionem aut lapidem porrigit; venenaque pro lacte propinat. Facit hoc Superior omnis, qui pulſo candore, animique ſinceritate, aliud promittit ore, aliud mente deſtinat; aliud verbis loquitur, vultuque præfert, aliud animo verſat; patrem fronte ſimulat, inimicum

micum pectore fouet; matrem oculis, factis nouercam exprimit. quæ vbi ſemel eruperint (vt diu latere ſimulatio non poteſt) hoſtiles exurgunt animi, nullâ arte aut annis ponendi; exulat fiducia omnis, & pro religioſa ſimpliciq́ue ac non fucata ſapientia, ingens diffidentia naſcitur; & aulici mores, qui dolis fallaciiſq́ue prudentiam metiuntur, qui nudum ingenuumq́ue candorem pro fatua, ſolertem fraudem pro prouida mente deputant. quod vbi accidit, à ſola ſectione remedia ſperanda ſunt. durum medendi genus, quod ſine ferro & ignibus valetudinem non promittat; miſeraq́ue omnino conditio, vt aut Superior munere exſoluendus, aut conſcij morum illius inferiores loco mouendi, alijq́ue horum ignari primorum loco ſubſtituendi ſint. Quæ res diu ſtare non poteſt: perfacilè enim aliquid primis elabitur, quod ad aliorum aures veniat. quod vbi acciderit, fruſtra meliora ſperantur, vnaq́ue ratio medicandi ſupereſt, Superioris mutatio. tantum concepta ſemel opinio exemplo firmata poteſt. nulli illam anni eluent, adeoq́ue infixa pectoribus inhæret, vt depoſita etiam ſimulatione, pulſoq́ue vniuerſim politico ſpiritu, fidem tamen nō reperiat. ſemel enim frau-

de doloque circumueniſſe ſuos, ſemper eſt. ſemel beneuolentiam amoremque ſimulaſſe, patremque verbis, alium factis oſtendiſſe, ęternum eſt. Tam altè enim ferè hæc imprimuntur animis, vt nec ab arte, nec ab annis remedium ſperari poſſit. comitatur enim perpetua inferiorem diffidentia, nec ſe, vulneraque Superiori explicabit; morbum ſimulabit, & antè cadet quàm malum retegat, dum enim ſemper hoſtem cogitat aut iudicem, non patrem, ſperare ab illis manibus remedia non poteſt. aliunde ergo illa mutuatur, etiam ab ignotis; ac non raró in externorum ſinum, malum refundit, cùm domi non habeat cui ſe ſuaque tutò credat. Quæ res quantis pateat difficultatibus, nemo non videt. reteguntur ſi quæ ſunt domeſtica mala: & pro alienationis magnitudine in immenſum extolluntur. diſpergitur fama, & ſi quid nominis fuit boni, multorum annorum induſtriâ comparatum, vnâ non raró horâ prodigitur. abit deinde hæc res ad plures, & in ore ſingulorum ſeipſa fit maior.

Perit etiam omnis propè ſperata proximorum ſalus. nam vbi opinio politici ſpiritus peruagata, populi mentes occupauit, tota periclitatur fides; quâ ferè vnâ,

maxima ſperari poterant. magnum enim concepta ſemel fiducia calcar ad ſequelam eſt. illa, mala ſua retegit, ſuadenti credit, acquieſcit monitis, remedia admittit, ſequitur præeuntem, ac tanquam patris matriſque manu duci ſe ſinit, certa de tutela, ſecura de lapſu. At vbi ſubiit animum politiciſmus, in patris nimirum vultu hoſtilis animus, in matris oculis inimicum pectus; in externo verborum candore occultæ inſidiæ, in validis ſponſionibus mentita verba, in ſuaui oris, vultus, orationis compoſitione doli & fraudes; nequidquam ſperes. omnem enim ſpem vna ſimulatio, tanquam falce aut nouacula ſecuit: vt licet Superior ille ad non poſtremam deueniat ſanctitatem, reliquaſque virtutes ſanctimoniæ duces & comites conſequatur, ac opere etiam expleat; ab hypocriſi illa & ſolerti ſimulatione profecta arbitrentur, venenaque fellaque ſub hoc fauo latere ſuſpicentur: vt ſibi iam ille, Deoque viuere, aliis non poſſit; imperio ſanè idoneus non ſit, maximè in Religione, quæ deſpotica imperia aut ignorare debet, aut admittere non debet, aut certè à ceruicibus religioſæ gubernationis excutere, ſi ſaluam Religionem, germanumque illius ſpiritum volet. quæ fru-

ſtra ſub politico capite ſperabit; cùm politica ſub tali ceruice membra naſcantur. monſtrum ſit alia naſci. quod vbi fit, quidquid vbique religioſum piumque eſt, corruit; omniaque virtutum loco vitia ſuccreſcunt; donec his tandem adminiſtris tota Religio collabaſcat. Nec ſperari prudenter meliora poſſunt: cùm enim nihil tam proprium ſit bene conſtitutæ Religioni, quàm morum animorumque candor, ac columbina quædam in verbis factiſque ſimplicitas; tum nihil illi æquè aduerſatur, atque ſimulatio candori inimica. Sanè aliud pectore clauſum, aliud ore circumferre, alieniſſimum ab omni Religione eſſe debet. non ſapit ſimulatio illa Chriſtum, non illius diſcipulum. à ſæculi moribus mutuatur illam Religioſus, cuius omnis ſermo factaque in aperto & ad lumen ſtatui debet. ſcelera fraudeſque teguntur: virtus diem amat, noctem vitia. ſecretum, crimina poſcunt; virtus tenebrarum inimica, roſtra & forum. erubeſcunt ſcelera prodi; dum publicatur virtus ruboris ignara eſt, niſi modeſtiæ ille rubor ſit, & ſubmiſſæ mentis conteſtatio.

Et verò generoſior quiſque ſimulationem odit, amat candorem; timidiſſimus quiſque hunc odit, illum amat. fortis virtuti

tuti & veritati fidit; fallacijs & inſidiis timidus. ille ſæpè è conſcientia bona nudæ virtuti innititur; hic virtutum diffidentia ſolis fraudibus fęlicem ſibi euentum ſpondet. accedit extra metum eſſe candorem; ſimulatio timoribus natat. ille cùm nihil ſperet, nihil ambiat, nihil etiam timet; hic cùm plurima venetur, metuit plurima; quare in omnem ſe partem vertit vt auertat metuenda. ille gaudet cùm ſibi & Deo viuit, dignioribus excluſus; hic digniſſima quæque proſequitur, mœretque ſi non fruatur optatis, ſi adeptis ſpolietur. atque hinc continuá pulſatur ſollicitudine, ne aut excidat potitis, aut excludatur deſideratis. candoris amator in altiſſima viuit pace, ſorte ſua contentus: perpetuis ſimulator tempeſtatibus iactatur; nuſquam illi quies, cùm iactationum cauſſam, dignitatum quendam æſtum circumferat. ad quas recto tramite cùm pertingere non poſſit, mille quæruntur viæ, mille fraudibus retegendæ: ita in æterna quadam iactatione viuit, neſcit portum, littoraque ignorat, cùm perpetui illum fluctus concutiant, illidantque in omnem partem, miſerâ æternaque fluctuatione.

Fugit hæc prudens Superior, Deoque ſoli innixus virtutem ſectatur, illi dies no-

ctéſque ſacrat: illi ſudorem ſanguinemque lætus prodigit: ſtringit illam, amplexaturque non ſoluendo æternùm nexu. humana ridet humanis maior, hominumque de ſe opinionem excutit vt vento raptatam paleam, vt infantiæ bullas; ſoliuſque de ſe Dei ſententiam timet & amat in interitum aut ſalutem. hinc illi placuiſſe felicitatis, diſplicuiſſe infelicitatis ſummæ eſt: contemnit reliqua & generoſo calcat pede, vt indigna viro cælorum gaudiis nato, indigna Chriſti diſcipulo & imitatore, cuius omnis vita plana, & ad ſolem lucemque poſita eſt. Neque vllam ſanè ſimulandi, ne dicam mentiendi, cauſſam habet, qui extra Deum, cui abditiſſima quæque recluſa ſunt, nihil ambit. humana qui quærit, mentiri poteſt, imò debet; cùm ferè ſolis illa fraudibus parentur, ſolis pateant. rariſſimè enim nudæ virtuti via ad illa eſt: doli admouendi, ſternendaque fraudibus ſemita, ſimulationibuſque muniendæ in omnem partem cogitationes ſunt. Longè ſunt hæc á religioſo pectore, quod cælum Deumque cogitat, nec aliud. hic illi laborum, ſtudiorum, conatuum, vitæque finis eſt. in quo ſolo Religioſus vt in vnica fida tutaque ſtatione æternùm conquieſcit, deceptionum, ſimulationum,

lationum, mendaciorum ignarus. Neque his eget qui Chriſtum ſuum intuetur, qui breuem mortalium vitam, incertum exitum; qui Iudicis ſententiam fòrs hodie, fòrs hoc momento ferendam; qui denique vtramque æternitatem gaudiorum ac flammarum ſeriò meditatur.

CAPVT VIII.

Gratus in benefactores animus.

ETiam in inferiores: à quibus beneficiis victum Superiorem eſſe, graue eſt. cauebit ergo Superior ne in eum ſe locum duci patiatur vt vinci poſſit. Sin in generoſos inferiores inciderit, qui merita æquare beneficiis & audeant, & poſſint; non permittat tamen Superior ſe vinci, & magna ſemper facta maioribus animis & beneficiis remunerabitur. Si verò in eum Superior caſum inciderit, vt ſuórum induſtriæ & dignitatem & vitam debeat; grata non tantùm memoria beneficium colet, ſed quidquid habet & animorum & virium, in compenſationem effundet. ita tamen ne muneris ſui obliuiſcatur, ne quidquam de dignitate remittat, ne concredita ſibi alieno potiùs ductu quàm

ſuo peragat, ne ſolo nomine contentus, imperium alijs concedat. ne denique hac indulgentia reliquorum ſibi offenſionem conciliet.

Quòd ſi Superior beneficiorum immemor, ingrata illa integat obliuione, quòd arbitretur omnia ſibi deberi, nullaque promerita inferioris in Superiorem eſſe; præter alienum ſuorum animum; ſui contemptum, rerumque omnium neglectum parabit. quis enim ſi præmia tollas, ad ardua manum extendat? quis contrà non extendat ad maxima manum, ſi magnis conatibus magna præmia proponas? quis ingratum Superioris ſui pectus grato ſudore perpluat? quis grati diſſectis vndique venis tanquam imbribus non perpluat, grato nimirum ſanguinum flumine grata paſcua rigando? quis illiberales manus beneficiis oneret? quin magis, ingrati Superioris imperata malignè inferior exequetur; ac ne qua laus ad illum veniat, deteriora deliget & ſequetur, partemque ipſe vltro dedecoris feret, vt altera Superiorem induat. pulcrum nimirum ipſi videbitur, ingrati Superioris pectus per ſuũ latus petere. quin & famam lubens prodiget vniuerſam, ſi per hanc calcandum Superiorem ſperauerit. Eſt enim quędam

in vindicta lætitia, quæ rationem obnubilat, denſaque caligine ingeniorum diem integit, melioremque ſolem pectoribus adimit. Infelix conditio. verùm ita comparatum eſt, vt ingratitudo odia prouocet; ita dum ingratum experimur, non tantùm à beneficijs manum retrahimus, ſed ad euerſionem extendimus. Scio non eſſe hoc Chriſtianum, cuius eſt, beneficia pro malefactis rependere: minùs etiam Religioſi eſſe, cuius eſt, in magna ſuæ felicitatis parte ponere bene velle, benè precari, benè hoſti facere, inimicaſque machinationes conatuſque ingentibus beneficijs tãquam rupibus inſepelire. Sed ea ferè eſt humanæ naturæ conſtitutio, vt ſi ingratum nacti fuerimus, ſuperior ille, par aut inferior fuerit, omnem non tantùm beneficam manum retrahamus, ſed pro beneficijs odia reponamus. vt nonniſi ingentis animi & perpaucorum ſit ingratam mentem beneficijs onerare. quin adeò antè hoſtem quàm ingratum repetitis beneficijs cumulamus. quòd hoſtiles ferè animi beneficijs molleſcant, cùm ingrati pectus nulla ferè promerita emolliant. quæ etiam cauſſa, vt nullius commiſerationem in aduerſis ſentiant, ſed effuſum potiùs multorum gaudium, & maiores in calami-

calamitatibus imprecationes, infauſtaq; omnia; cùm omnem lacrymam ingratitudo exſiccet, odia prouocet. lapideſcit enim quodammodo animus, ſi poſt benefacta in ingratum inciderit; & fontium quorundam more vbi proſilierit, attactu ſaxeſcit.

Vis magnos? magnis beneficijs promeritos imple. verè enim dictum, *magnos animos magnis beneficiis fieri.* nec minùs verum illud Euripidis, *plurimas perire reſpublicas, cùm qui bonus & ſtrenuus eſt vir, nihilo plus quàm ignauus, fert pramij.* nam quotus quiſque gratuitò eſt bonus? vt non inconcinnè quidam:

Non tamen inuenies multis de millibus vnũ,
Virtutem pretium qui putet eſſe ſibi.
Ipſe decor recti, facti ſi præmia deſint,
Non monet, & gratis pœnitet eſſe probum.

Mentior, ſi non ipſe Deus beneficiis prouocet, inuitet præmiis. tolle hæc, quanti inuitantem ſequentur?

Quòd ſi non à domeſtica, ſed ab externa manu beneficia veniant, maiore etiam illa gratitudine ſignabit Superior, munerumque magnitudinem à largientis voluntate metietur. & aſſueſcet etiam in paruis diuites gratias agere. meretur enim magna quiſquis minimorũ magnus æſtimator

mator eſt. & ingens illecebra magnorum eſt, gratiſſimus in minimis animus; auguſtaque illa verborum veſte, in gratæ mentis teſtationem, induiſſe, & rebus etiam propiùs quàm verbis gratum pectus explicaſſe. Et ſanè mutuis beneuolentiæ officiis certaſſe, omnium ſemper ore laudatum fuit, Deoque dignum ſpectatore grati animi cum benefactore ſuo certamen, dignumque illo duce & præmiatore nunquam in munificentiæ arena ſuccubuiſſe. quæ res propriè Superiores decet, qui ferè cùm velint, poſſint. nam & benefacere mille modis poſſunt, & Dei imitatione ad beneficia potiùs quàm ad terrores inualidum imperantibus auxilium, decurrent. & iam olim dictum: *Meliùs beneficiis imperium cuſtoditur quàm armis*, certiùs quàm pœna.

Si domeſticarum rerum anguſtiæ aliorum erogationibus adiuuentur, omni gratitudinis genere liberalitas rependenda erit, verbis ampliſſimis, religioſis officiis, orationibus ad Deum; grata non tantùm memoria, ſed gratis etiam acceptorum beneficiorũ narrationibus beneficas largitorum, aliorumque aures implendo. Incredibile enim dictu eſt quàm acceptæ hę narrationes, quamque prouocatiuæ maiorum

iorum ſint: viam nimirum ad noua auguſtioraque beneficia inſternunt. cùm contrà ingratus animus omnem benefaciendi voluntatem eluat; omnem munificam manum, & ad erogandum explicatam contrahat. neſciunt miſceri liberalitas & ingratitudo: & indignus beneficijs, immemor beneficiorum eſt. quid? quòd gratitudo laudem & amorem, ingratitudo contemptum & odia pariat? neſcit amare qui munera ſua neglecta videt: diſcit odire qui beneficia ſua contempta ſentit. contempſit qui non amauit, & qui beneficium ſic accipit, quaſi beneficium ſit accepiſſe, & gratias debeat qui dedit. Moroſorum hæc ingeniorum ſunt, & quæ ſolitudini & ſibi, non aliis nata ſunt, euertendis imperiis familijſque aptiſſima; cùm & domeſticorum & aliorum animos ita auertant, vt è propugnatoribus & beneficis amicis, oppugnatores & hoſtes exurgant. Non poteſt imperium diu ſtare amore viduatum, nullus amor ferri poteſt in ingratum. non poteſt familia conſiſtere beneuolentiâ ſpoliata; nulla beneuolentia cadit in ingratum. nulla denique firmari domus poteſt, domeſticorum alienorumque benignitate nudata; nulla benignitas defluit in ingratum. vt omne omnino robo-

ris

ris vinculum, quo mutuo animorum nexu familia nodatur ac ſtringitur, vna ingratitudinis ſecuri diſſcindatur. & cùm non mereatur ingratus amorem, odia meretur: cùm beneficijs indignus ſit, contemni negligiq́ue digniſſimus eſt. dignuſq́ue adeò quem extrema pauperies, omniumq́ue indigentia occupet; quem damna doceant: quanquam perexigua ſperari emendatio, à quacunque demum manu, poſſit. Accidit enim in hoc vitio, quod densâ vndique nocte ac nebulâ cinctis, aut cæcitate percuſſis, qui obfutura, quia non vident, non præcauent; quod ſole aduſtis, flagris occallatis, morbis denique penitus elumbatis, ac attritis, vt omni propè ſenſu viduati, bona malaq́ue non ſentiant; quo fit vt nec noxia fugiant, nec profutura amplectantur: nec à quacunque medica aut auxiliari dextera, quibuſcunque monitis, minis; terroribus, præmijs; laude, ignominia, meliora ſpondeant. vt non immeritò quis de his dixerit, fruſtra mortuis, aut extrema trahentibus medicamenta admoueri. adeò vltima deſperatione valetudinis, imperij nimirum boni ac prudentis, ingratus omnis premitur. *Ingrati enim ſpes tanquam hybernalis glacies tabeſcet, & diſperiet tanquam aqua ſuperuacua.* *Sap.16.*

F claudo

claudo hæc Bernardi verbis: *Ingratitudo inimica eſt animæ, exinanitio meritorum, virtutum diſperſio, beneficiorum perditio. Ingratitudo ventus vrens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ.* quo magis Superiori vitanda eſt.

Omnium deterrimus eſt qui eò ingratitudinis prolabitur, vt beneficiorum immemor, malum pro bono reddat. cui exſpectandæ minæ Sapientis: *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.* Grauis interminatio. grauior quia à Deo profecta. cuius minis res ſeueriores ſunt. & non immeritò infra omnem belluam illum ſtatuam, qui beneficia malefactis remuneratur. Sanè leo animalium efferatiſſimum, beneficijs præuentus, feritatis ſuæ obliuiſcitur, & cum toto ſuggeſtu iubarum, delicium fit reginæ, lingua genas eius emaculans, cùm & pectinem iubæ paterentur, foratu aures effeminarentur, coma ſtrueretur, ſtola diffunderetur, & ſpeculum conſiliarius adeſſet. potuit hoc beneficij memoria. Legimus & hyænam annalem ſexum, veneni in benefactore oblitam. quin & beneficium à ſerpente, à leæna, tigride, crocodilo relatum. quo magis extra omnem hominem numerandus eſt, quiſquis in benefactorem inſurgit.

Prou. 17.

Damnata

Damnata olim Diomedis præſepia; laudatus Hercules, qui auctorem equis obiecit. damnata buſtuaria Buſyridis altaria, & Gerion ter vnus. damnatus qui mugire in boue docuit homines; qui murænis ſeruos obiectabat, vt in viſceribus eorum aliquid de ſeruorum carnibus guſtaret. omnibus tamen ſæuior & efferatior eſt, *qui mala pro bonis reddit.* omni bellua immanior, omni crudelitate crudelior, Deo hominibuſque inuiſum monſtrum, portio Neronis. Quid enim eſt aliud exſurgere in benefactorem, quàm ſæuire in matrem? mater omnis benefactor eſt, beneficia vbera cogita diuite lacte diſtenta. vt meritò ingrati impietatem damnes: maximè verò in Religioſo, à quo tantum impietas hæc exulare, quantum pietas omnis funditus animo inſculpta, ac cum Religionis vtero adgenita eſſe debet. quem ſi videris benefacta malefactis compenſantem, cogita Religioſum non eſſe. habitus Religioſum loquitur? noli Religioſum metiri veſte. animus illum facit. hunc animum in barbara illa impietate non inuenies. nemo pius impius eſſe poteſt. nemo ingratus pius; omnis pro beneficijs maleficia reponens impius, omnibuſque efferatior belluis eſt. ignorat has feritates Religio. ſi ad-

mittat, Religio non eſt: quæ virtutum, caſtorum amorum, pietatis, humanitatis ſchola eſt. in qua ſi quem repereris beneficii benefactoris ſui hoſtem, ſpurium vitulamen cogita. non aget altas radices. nam aut fœcundo Religionis ſolo excidet, nouuſque Cain profugus oberrabit orbem, aut ſimili ſcelere ſcelus luet. neque enim inultam impietatem permittet Deus. Dictum bene in omni ſcelere:

Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

citato pœna proruit. differtur? tarditatem grauitate compenſat. maximè verò in hoc crimine, quod impunitum nulla vidit ætas. apertè quis irruit in amicum? aperto cadet hoſte. ex inſidijs petit? iiſdem fraudibus circumuentus occidet. euertit benefactorem, fortunis, dignitatibus exuit? ſuis artibus corruet. detraxit nomini? patietur eadem. fatigauit calumnijs? delaſſabitur criminationibus. obruit innocentem? cadet ipſe nocens. innocens enim cadere non poteſt qui innoxium oppreſſit, meritaſque hîc & in altera vita pœnas feret.

CAPVT IX.

Fides ſeruanda,

AVT non danda. dediſti? ne falle. etiam in hoſte ſeruandam fidem, & non conſiderandum cui,ſed per quem iuraueris, Hieronymus docet. hinc illud Poëtę: *In Ezechiel. l. 5.c.17.* — *Optimus ille*

Militiæ, cui poſtremum eſt primumq́ tueri
Inter bella fidem.

Laudati ab hac Fabius Maximus, Ptolemæus, Attalus,Saguntini. laudatus à non vno Sextus Pompeius. Octauium & M. Antonium naui ſua ſuſceptos vehebat. necare poterat & imperare.noluit.ne per violatam fidem ad imperium veniſſe videretur: cadere inter arma glorioſus maluit. Quis Chriſtianus ſequatur? ac neſcio an alio patre filius talis naſci potuerit; digniſſimus Põpeij nomine,& vel hoc ſolo, Magno patre maior; Auguſto maior. Laudatus Nerua Imperator,quòd,cũ interpoſito iureiurando ſenatui addixiſſet nullũ ſe auctore ſenatorem morti tradendum, abſtinuerit à ferro in eos quos in caput ſuum coniuraſſe ſciret. tantum potuit in alta gentilitate iureiurando fides confirmata,

mata, vt religione illius tactus Imperator parceret ferro & ſanguini, etiam in capitis periculo. periclitabatur fortuna Cæſaris, & in vnius capite imperium; maluit periclitari, & noxium ſtare ſanguinem, ne fidem falleret, ne poſteritas diceret, non potuiſſe ſtare Cæſarem niſi fuſo poſt datam fidem ſanguine. ſtetit, nec fudit. vt ſciret poſteritas certiùs ſceptra fide quàm ſanguine ſtare. pepercit ergo Cæſar, pluſque potuit ad incolumitatem Cæſaris, hoſtibus ſeruata fides, quàm fuſus ſanguis. Firmauit ergo in Nerua fides imperium; euertit contrà perfidia Carthaginem, Corinthum, Thebas, Chalcidem, florentiſſima regna veriùs quàm ciuitates. & ferè perfidia vna aliam euertit. cadunt hac adminiſtra Hannibal, Iugurtha, Syphax: nec aliam meretur dexteram quàm ſuam perfidia. quæ dolis ferè fraudibuſque dum euertit alios, paribus cadit animis, raroque ſicca morte perit perfidus. ita nequidquam diuinam complexus aram, Deumque perfidæ mentis vindicem deprecans, ferro cadit Ioab, cuius ceciderant Amaſa & Abner, in pace, in oſculo, in amico amplexu. Cecinit in hâc rem olim Homerus:

Etſi periuros violato fœdere Troas
Iuppiter è cælis præſenti haud puniat ira,

At

At tandem grandes magno cũ ſœnore pœnas
Hi cum coniugibus & tota ſtirpe rependent.

Seruabit ergo intactam fidem Superior, ne vindicem in ſe Dei violatæ fidei manum experiatur; & imitabitur magnum Ioſue poſt elementis ſtationem imperatam, bellis ac fide etiam clariorem, qui illæſam Gabaonitis ſeruauit, dolo licet circumuentam, fraude extortam. ſtetit tamen in illa, nec fefellit datam. Stabit etiam Superior, memor tamen Iſidori: *In malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum. impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur.* hinc laudatus Dauid quòd iuſiurandum in Nabal reſciderit; damnati Iephte & Herodes, quòd impia vota, funeſta impiaque innocentis ſanguinis profuſione, expleuerint. Impium ferrum eſt, quod quacunque fide data in innoxio ſęuit ſanguine. nec quiſquam pius aut prudens impietatem vnam altera expunxit; aut vnã altera cumulauit, ne incomitata prior iret. & quis ſcelus ſcelere deleuit? impiè vouiſti? vouiſſe pœniteat. nec vltrà tende manum. ſatis eſt peccaſſe ſemel. ſtulta manus eſt quæ fatui oris vota comitatur, impia quę impietatem illius ſequitur. innocuam proinde ſerua dexteram innoxio, ne grauiore ſcelere ſcelus funeſtes.

Nec ſeruanda tantùm iurata fides Superiori eſt: etiam iniuratam ſeruabit. quin omnis illi fides proiurata erit. ac ne qua pœnitentia incurrat, tardè ad promiſſa accedet, ac non niſi à matura deliberatione ad ſponſiones ibit. nec fidem niſi conſultam dabit. dedit? ſeruabit. niſi tam valida rationum momenta occurrant, vt aut ſtolidum aut noxium ſit promiſſis ſtare. quod vbi accidit, dabit operam vt cui fidem dedit, ſentiat non ſeruandam, aliaque non inferiore conceſſione primam fidem exſoluet. Nec grauis Superiori hæc maturitas ac quædam in ſponſionibus lentitudo erit, ſi cogitauerit, celeri ferè ſponſioni celerem incumbere pœnitentiam, imò citatiorem ſponſione pœnitudinem & mœrorem. Verum illud olim & ſemper, *Qui citò credit, leuis eſt corde*. leuior cui ſponſiones natant in labris, qui ante cordis ſui ſenatum proſilit in illas: quæ cùm perpetuis ferè agantur motibus, crebriſque mutationibus obnoxiæ ſint, ingentis inconſtantiæ opinionem ingerunt. quo fit vt omni apud ſuos Superior talis fide excidat. profluunt inde ſuſpiciones improuidæ mentis, in verſutias & dolos pronæ, in omnem partem variæ: naſcitur diffidentia, contemptus, riſus, fœcunda-

que

que oblocutionum ac detractionum materia prębetur. abrogata iam verò vniuerſùm fide, quid ſperari poſſit, quid non timeri? Vbi enim ſemel opinio inualuit, aut ea mobilitate Superiorem eſſe, vt nuſquã figat pedem, ſed natet ſemper, continuoque æſtu ac fluctibus percutiatur; tam præcipiti conſilio, vt imperata aut conceſſa noua ſemper incude egeant; aut tam immemorem ſui, vt aquæ inſcriptas ſponſiones arbitreris; aut tam varium, totque aſtutijs vndique inſtructum, vt nihil certum promittere tibi poſſis, quibuſcunque verbis ſponſio firmata fuerit, cùm periculum ſemper ſit ne è medio conceſſorum curſu retrò agaris; quis animus ad magna aut victura cuiquam eſſe poteſt? aut quis amor in Superiorem? Concidunt concidente fide omnia. magis etiam in Religione: in qua Superioris promiſſa eo certiora eſſe debent, quo à religioſiore pectore & ore proficiſcuntur; quoque à diuinis viciniore ſponſionibus, & quo turpius eſt illum fallere qui fallere neſcio Deo, Religione ac dignitate reliquis coniunctior eſt.

Etiam cum incommodo & damno fidem ſeruabit, maximè ſi externo data. plus enim laudis è ſeruata, quàm è violata

commodi referet; & aſſueſcent externi domeſticiq́ue certiùs fidentiuſque ſe reſque ſuas illi credere, ſalutem ſuam, morbos ſuos. quo fiet vt magna omnia ſperare Superior audeat & poſſit. eſt enim fiducia ſpei magnæ mater maxima, à cuius ferè felici vtero & vbere Religionibus optatiſſima profluunt. omnium ergo in Religione vtilium firmiſſima Superior fundamenta poſuit, qui ſuos in fiduciam prouocauit. conſequetur hoc quiſquis ſanctè ſemel datam fidẽ ſeruat. qua vna, omni hiſtoria teſte, plus Romana reſpublica quàm armis creuit, quàm opibus ſtetit. Hinc illud Ciceronis: *Nulla res vehementiùs rempublicam continet quàm fides.* & illud Liuij: *Niſi in fide ſtet reſpublica, opibus non ſtabit.* ſtabit magis etiam Religio. ad cuius decus nomenq́ue magnum, multorumq́ue ſalutem ſatis eſt audire, infractam illi fidem ſtare, nec ſemel datam, fallere.

Fraus tamen doluſque ſi fidem extorſerit, non ſubiacebit violator damnationi. ſed neque ſi adacto ferro aut intentata morte; doli nimirum, arma, metus libertatem infregerunt, vt meritò iudicandus ſit fidem dare noluiſſe, in quam dolus aut armata vis ferro impulerunt. maior tamen gloria erit etiam ſic datam fidem ſeruaſſe,

niſi

niſi grauiora quæ de propinquo terreant damna in multorum perniciem caſura ea ſint, vt prudentis non ſit improbis his vijs expreſſa, iuſto tantorum metu ſeruare. leuia ſi damna ſint, ſeruabit fidem vir fortis. verùm non dabit ſe in illum locum ſecundò, quo fraus aut arma metuenda ſunt. quòd ſi quid præter decorem ferrum minæúe exegerint, antè animam ponet quã ſubmittet: glorioſiùs enim ante fidem cadet quàm datam violabit. Scio excuſationi locum eſſe, hoſtiles minæ, inimicum ferrum, mors, tormenta, aut vincula. dura hæc, etiam dum cadunt in fortem. antè tamen iugulum præbebit quàm ceruices terroribus ſubſternet. dura mors eſt: duriùs ingloriam vitam trahere. ſed veniam meretur. glorioſiùs cadet. & magnos animos nobili exitu ſignabit. & quid intereſt hoſtili nunc ferro cadat, aut non multò pòſt febribus? animã arma excuſſerint aut morbus? catarrhus extorſerit aut fraus? per vulnus aut os emiſerit? mori ſemel, non ſæpiùs datum. beatus qui generoſam vitam generoſa morte clauſit, nec ſubmiſit genua minis, nec indecoro puluere ſordidus ſupplices tetendit ferro dexteras, pro fide, pro vero, non timidus mori.

CA-

CAPVT X.

Commiſſorum ſibi fida cuſtodia.

SEcretorum ſibi commiſſorum, aut peragendarum rerum, conſiliorumque obſeruantiſſimus ſit Superior. Dictũ verè, Neſcit imperare qui neſcit ſilere. adeoque euertẽdis imperijs natus eſt, qui ſilere neſcit. vt bene prudenterque imperandi prima regula ſit ſecretorum obſeruatio. qua qui caret, in imprudentiſſima ſępè & pœnitenda, ſoliſque lacrymis ſuſpiriiſque emollienda corruet. induet ſe difficultatibus maximis, quibus nec facilè ſe exuet, nec explicabit; nec malis remedia inueniet; cogeturque non ſine nominis iactura ad frequentem conſiliorum, rerumque deliberatarum mutationem; offenſiones incurret multorum, impedimentaque experietur, à quibus vix humana ope ſe expediet; vt ſilere in Superiore prima prudentis imperij regula ſit: qua qui deſtituitur, caret viarum ignarus, ductore; & tanquam gubernaculo nauclerus deſtitutus, vento & fluctibus ludibrium fiet.

Lib 1. cap. 1. Secreti huius momenta intellexerunt Romani. vnde Valerio teſte factum; *vt ar-*

cana

cana conſilia patrum multis ſæculis nemo ſenator enuntiaret: nunquam enim taciturnitatem optimum ac tutiſſimum adminiſtrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. fidum namque illis moribus erat & altum Reipublicæ pectus, cura ſilentiiq́ ſalubritate munitum & vallatum vndique, cuius limen intrantes abiectâ priuatâ caritate publicam induebant. Itaque non vnum ſed neminem audiſſe crederes, quod tam multorum auribus fuerat commiſſum. Laudatiſſimum in hoc genere Perſarum à Q. Curtio diſcimus: *Alexander quam regionem Darius petiiſſet, omni cura veſtigans, tamen explorare non poterat, more quodam Perſarum, arcana regum mira celantium fide. non metus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur occulta. vetus diſciplina regum, ſilentium vitæ periculo ſanxerat. lingua grauiùs caſtigatur quàm vllum probrum; nec magnam rem ſuſtineri poſſe credunt ab eo cui tacere graue ſit, quod homini facillimum voluerit eſſe natura. ob hanc cauſam Alexander omnium quæ apud hoſtem agebantur, ignarus.* Laudatiſſimum eſt illud Metelli: *Si tunica conſiliorum meorum eſſet conſcia, detractam in ignem mitterem.* ne nimirum proditor tunica eſſet domini, & vnde auxilium tegendo, inde perniciem retegendo hauriret: benè matureq́ue cogitata, imprudenti vulgatione euer-

Curt. l. 4.

euertendo, prematuriſque fructibus vuiſque arbores vineaſque ſuas nudando, prędiuitémque ſpem domini ſui immatura defruſtatione fallendo. Eſt in hac re Curtij nimis verum: *Res magnæ ſuſtineri non poſſunt ab eo, cui tacere graue eſt.*

Contingit deinde non infrequenter, vt mutare conſilia cogatur Superior; & prudentis eſt ſanioribus occurrentibus locum dare priore cogitatione depoſita: peruicacis ingenii, nolle à concepta opinione decedere, melioribus licet propoſitis. prudens his ſuccedentibus mentem mutabit; ſtabit in ſententia ſtolidus. mutare verò & aliò conſilia flectere quę propalaueris, durum & difficultatibus plenum: maximè cùm inuoluitur mutationi dignitas cogitata, aut dignius alicui munus imponendum; potiſſimùm cùm ad plures res abiit, aut improuidè res vulgata eſt: quod ex imprudenti ſecreti violatione natum, tantas in pleriſque animorum tempeſtates excitat, vt ſedari fluctus illi vix humana arte videantur poſſe.

Iam cùm inferior mentis ſuæ abdita aut morbum quo tenetur animi, aut qua pulſatur tentationem aperuerit, medicam patriſque dexteram ſperans, reperéritque infidum Superiorem ſibi commiſſorum

ſorum cuſtodem eſſe, tegenda propalaſſe; ingentes omnino animorum commotiones exurgunt, nullâ arte remittendæ, ætate nullâ. ſemper enim infidus ille ſuperioris animus menti obuerſatur; nulliq́ue ſe ſuaq́ue inferior credit, qui ſpe ſua ſe falſum deluſumq́ue candore ſuo deprehendit, vt vnius delictum in omnium ore vereatur. ſemel enim concepta diffidentia ferè perēnat, & ſuſpicio in omnes abit. A qua re quanta incommoda ſequi poſſint, nemo paulò prudentior non videt: dum non produntur morbi, & intima ægritudo depaſcitur, omnemq́ue medicam manum æger fugit, noxioq́ue pudore ex vnius imprudentia nato, mortem accelerat, antè periturus quàm retegat malum. tantum concepta ſemel diffidentia poteſt è commiſſorum propalatione profecta. Et quis ſua propalatori credat cùm audiat Sapientem: *Ei qui reuelat myſteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne commiſcearis.* Prou. 29. & Hieronymum: *Si quis voluerit tuis miſceri amicitiis, & hunc videris prioris amici pandentem ſecreta, hunc veluti perſidum caue.*

CA-

CAPVT XI.

Liberalitas.

Orat. de pauper. amore.

MAgnificè de hac Nazianzenus: *Nihil tam diuinum homo habet quàm de aliis bene mereri. fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando.* Pergit eodem robore: *Hæc eſt omnium laudatarum virtutum præſtantiſſima, hac eſt felicitatis comes, hac aſſidet Deo, & magna eſt cum ipſo neceſſitudine coniuncta.* Magna laus à magna manu & calamo. diuinum aliquid hæc virtus habet, & neceſſitudine quadam iuncta Deo. & quid maius quàm egenti fieri Deum? facit hoc liberalitas. imitatione tranſit in Deum Nazianzeno teſte. Placet hæc diuinitatis prærogatiua? imitare. etiam in ingratum, & non promeritum. nam & beneficio Dei ſceleratis ſol oritur, & piratis maria patent, ſuſtinetque Deus ingratiſſimas nationes, ludibria artium & opera manuum ſuarum adorantes, inſoleſcentéque multorum malignitatem nouis indies beneficijs cumulat, vt maior improbitate liberalitas ſit, largior ingratitudine profuſio. Quid? quòd in alta gentilitate audeat Liuia Auguſto conſulere, vt inimicos libera-

litate

litate ſibi obſtringat? ſecutuſque ſuadentem Auguſtus, magnum terris nomen reliquit. Et ante hunc Iulius, Cæſarum primus & maximus: *Hæc noua ſit ratio vincendi, vt miſericordia & liberalitate nos muniamus.* Præuenit hunc etiam Magnus Alexander, cùm rogatus quis Principum optimus eſſet, reſpōdit: *Qui amicos donis retinet, & inimicos beneficiis amicos facit.* Claros in hac re fuiſſe accepimus Cimonem Athenienſem, Ptolemæum Lagi filium. Eſt & illa magni Imperatoris vox magna, *Amici, diem perdidimus.* ſi perierat dies erogati ignara muneris, quid dicemus de illa quæ aliena rapuit? quæ natauit ſuorum ſanguine? quæ nouæ alicuius Iezabelis impulſu nouam inuenit vineam nouo ſanguine litandam? maximè cùm habeamus monentem Dominum: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt, & ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Matt. 5. Si benefacere odientibus iubemur, vt ſimus filij Dei, cuius filij erunt qui beneficia hæc negligunt? cuius qui odia odiis, contumeliam contumelia, ferrum ferro eluunt? cuius denique qui pro beneficiis, quà verbo, quà facto mala reponūt?

Chriſto digna ſententia Senecæ eſt: *Si Deos imitaris, da etiam ingratis*; diceret idē, Da inimicis, cuius hæc vox eſt, *Vbicunque homo eſt, ibi beneficio locus eſt.* Secuti ſunt Philoſophum hunc monentem Traianus, Hadrianus, Marcus, Seuerus, cuius illud, *obliuiſci beneficiorum debere qui dedit; qui accepit, nunquam.* cui ſimile, *Qui dedit beneficium taceat, narret qui accepit.* dediſſe & narraſſe, præmium accepiſſe eſt. & aut pœnitudine duci narrator videtur, aut paria exſpectare, aut laudem è beneficio: quam qui retulit, non tam dedit, quàm beneficium accepit, maior omni beneficio laus eſt. Quid? quòd beneficio alicuius teneri, ſeruitutis quoddam genus ſit? ſanè qui beneficium contulit, vincula iniecit, conſtrictus eſt qui accepit nec ſe exſoluet niſi pari nexu conſtringat benefactorem ſuū, vt paribus illigatum teneat modis. non poteſt? gratiam referre poteſt. nemo ad hanc nudus eſt. poteſt etiam laudem. quam ſi qui beneficium dedit, ſperat; vinculo exſolutus eſt qui laudat: exſpectatum enim beneficij pretium dedit, vt maiora ſæpè acceperit qui dedit. Non admittit donator laudem, imò refugit; nulla accipientis laude innodatur. niſi quis dicat etiam in nolentem beneficia conferri, nec

minùs

minùs his ſtringi quàm deſideratis: fòrs & arctiùs. Audet etiam Chryſoſtomus de donatoribus: *Ipſi ſumus qui beneficio fruimur, & multum lucri inde nobis conciliamus. nec putemus aliud, dum benefacimus, quàm quòd magnum beneficium apud Deum deponamus*, centupla fœneratione recepturi. Nolo prodigum, ne audiat Caligula, Nero, Vitellius, qui cùm ſua profudiſſent, de alieno liberales fuerunt. vt eſſent, rapere debuerũt. Nolo inimicum opibus, vt tanquam hoſtem aurum proiiciat. abiicimus quæ odio proſequimur, amata ſeruamus, aut moderata manu porrigimus, aut amica in amicos, cùm auro potiores amici ſint; aut in egentes, larga. amat enim qui largitur, cùm & accipientem demereatur, & maiora cælis ſperat, cùm maiora reponat. reponit quiſquis in egentem confert remunerandum cælo, etiam terris. Dei ſponſio eſt. mentiri non poteſt Deus, fallere non poteſt. poſſet ſi mentiri poſſet. non poteſt veritatum prima. neque enim veritas eſſet, hoc eſt, Deus non eſſet, ſi mentiri poſſet. qui ſi ſpopondit, datam fidem ſeruabit. qui non tam doni quàm donantis animi magnitudinem conſiderat. Eſt in hanc ſententiam illud Ambroſij: *Affectus diuitem collationem aut pauperem facit,*

Homil. in Geneſ. 27.

Lib. 1. offic.

cit, *& pretium rebus imponit.* & Senecæ: *Beneficium non in eo quod ſit aut datur conſiſtit, ſed in ipſo dantis aut facientis animo. animus eſt qui parua extollit, ſordida illuſtrat, magna & in pretio habita dehoneſtat.* Infelix alioqui futura pauperum conditio, ſi magnitudinem rebus, non animo metiatur Deus, præmiaque rebus, non animo reſpondeāt. vt fortunatos meritò dicamus pauperes Deo præmiatore. cùm hoc iudice, voluiſſe, cùm non poſſis, ſatis ſit. ita apud illum conatus & voluntas in laude & præmio eſt. Cauendum deinde ne mœroribus integantur dona, aut importuna extorqueantur prece. ingrata mœrentia dona ſunt, & pretium accepit qui rogatus dedit. occupare verò antequam rogeris, Cæſare dignum eſt, quem plerumque præueniſſe preces, tradunt. Sanè omnis liberalitas properat; vt tardè velle, nolentis ſit, proximuſque etiam neganti ſit, qui dubitando dona trahit, & lenta porrigit manu. ignorat lentitudinem mœſtitiamque vera liberalitas, & magna dona maiore alacritate purpurat, celeritate protrudit. bis dedit, qui properat. bis qui læta mente, læta dedit dona, magis etiam qui preces votaque præuertit, Deum imitatus.

Hanc munificentiam amplectetur Superior,

perior, & amabit vt felicis imperij matrem. auerſabitur ſordes & tenacitatem: quæ Veſpaſianum obſcurarunt, egregium cætera Principem; exitio verò fuerunt Perſeo Macedonum Regi, Galbæ, Pertinaci, Mauritio, Phocæ Imperatoribus. Veſtitur Gieſi lepra: anathematis reus fit Achan: Saul Amalecitis deuictis Dominici mandati præuaricator regno excidit: Iezabelis ſanguinem poſt Nabuthæ hereditatem lingunt canes: Ananias & Saphira, infelici morte auaritiam ſignant. Fortiter in hoc vitium inſurgit Baruch: *Vbi ſunt qui argentum theſaurizant & aurum, in quo confidunt homines? exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt.* Cap. 3. fortiùs etiam Iacobus: *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt; & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt; aurum & argentum veſtrum æruginauit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus.* Cap. 5. & ante hunc Sapiens: *Nihil eſt iniquius quàm amare pecuniam: hic enim & animam ſuam venalem habet.* Eccli. 10. ſeuerè etiam Gentium doctor: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueos diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt* 1. Tim. 6.

 homines

homines in interitum & perditionem. Et ſecutus hunc Chryſoſtomus: *Quid manibus auari ſceleratius? quid oculis impudentius & caninum magis? non aſpicit homines vt homines, neque cælum vt cælum, ſed omnia pecuniam eſſe putat.* Maiora dici non poſſunt in fugam, in odium; ſed neque fortiùs minæ iaculari. eleganter & verè Saluſtius: *Auaritia fidem, probitatem, cæteraſq; bonas artes ſubuertit. proq; his ſuperbiam, crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere edocuit.* Quo fit, vt Ciceronis teſtimonio, *nullum* ſit *vitium auaritia tetrius, præſertim in Principibus ac rempublicam gubernantibus.* prodigalitate longè deterius. cùm prodigus aliis bonus, ſibi malus; auarus nulli bonus, ſibi peſſimus ſit: illi multa deſunt, huic omnia: amicos ille parat, hic hoſtes: fruitur ille ſuis, hic in magna copia pauper eſt. ac licet opes profundere in Principe malum ſit, peius tamen eſt nullas largiri. ille licet in ſe pauper, in ſuis tamen diues eſt; hic in ſe & alijs pauper eſt. & prodigo quidem exhauſto ſemel ærario, ſi qua bella ingruant, ſi quæ grauior imperij neceſſitas, neruum & gerendorum adminiſtram pecuniam deeſſe verum eſt. adſunt tamen amici & præmiorum ſpe miles, & faciles ad imperia ſubditi, qui ſciant ſub profuſo Principe perrarò

Orat. in auaros.

2. Offic.

rò irremuneratam virtutem quaſi naufragam abituram. auaro verò in locuplete licet ærario omnia deſunt: pecunia, amici, miles, ciues. neque quiſquam gratuitò pro alterius ſalute caput obiiciet, aut pro auaro ſanguine ſanguinem profundet ſuum. præmia in arma & vulnera vocant. hæc ab auaro nemo prudens ſperet. & quis ſudorem ſparget, quis vulnera excipiet parcâ manu medicanda? ſpongia ſudoribus detergendis, vulneribus mitigandis, præmia ſunt. vis gratam hilaremque tuorum in ſudoribus, ſanguine, vulneribus, audire vocem, *Benè eſt*, &, *habeor benè*? præmia oſtenta. hæc à prodigo ſperari poſſunt, ab auaro non poſſunt. Quid? quòd mori ſub grato Principe, militi dulce: ſub auaro, bis mori eſt. ita ſperanda negandáve munera, leniunt augéntve mortem, vt ſuauem præmia reddant, triſtem auaritia. Et cùm ferè prodigus læto hilarique animo ſit, triſti moroſoque auarus; ille explicato & candido, hic tecto & ſuſpicionibus pleno; fit vt læta illius imperia lætis animis, triſtia huius mœrenti pectore ſuſcipiantur. Et ferè auarus crudelior prodigo eſt, faciliuſque ille in ſuorum it ſanguinem, quorum ferè fortunis inſidiatur. iam cùm auarus propè omnis timidus ſit, timidus ferè

 crudelis;

crudelis; quid meritò vereri quiſque ab auara dextera debeat, ſi imperium acceſſerit, nemo non videt. vt non vnius Principis exemplo doceri poſſit, tantam plerumque in illis ſitim fuiſſe ſanguinis, quãta fuerat pecuniarum. Suſpicio enim & timor plurimùm decurrunt in ſanguinem ſi potentia adſit. neque hîc prodigalitatem probo; damno. mitius tamen vitium eſt, minuſque barbarum continet quàm auaritia. liberalitatem mediam inter hæc extrema probo. maximè in Superiore Religioſo, à quo tam longè omnis abeſſe auaritia debet quàm adeſt Religio. Et turpe ſanè eſt contemptorem opum, opibus incumbere: calcata repetere, turpiſſimum. ſemel ſe exuit? æternùm abdicaſſe debuit. ſemel abdicationem ſanctiore voto obſtrinxit? ſeruanda nullo æuo moritura fides Deo eſt. quid quærit opes quas repoſuit cælo? aut retrahere vult vt fruatur terris, careat cælo? fatua commutatio momentanei cum æterno. & ſignum omnino eſt viliſſimæ mentis, degeneris animi, effuſo ſemel vniuerſim auro, recolligendo fruſtatim incumbere: quaſi pœniteat, tædeatque victoriæ de opibus relatæ. Illud verò miſerrimum, omnia largiri, & minutis inhærеſcere potuiſſe: omnia quaſi

quaſi vno iactu mittere in mare, & lento adnauigatu minutatim naufragà colligere. erogauit cum voluptate quidquid habebat, quidquid ſperare poterat opum; cum mœrore minima largitur. ita dum à magnis tanquam onere ſe leuat, opprimitur à paruis. indigna res viro poſt magnorum victoriam, ab imbelli cadere, quaſi cæſo Goliade, pigmæo ludibrium fieri.

Quare ſi ſuorum pacem Superior amat, ſi domeſticam quietem; ſi obſequentes deſiderat, ſi ad ardua alacres, promptos ad pericula, lætos in aduerſis, moderatos in proſperis, ac in vtramque fortunam æquè paratos, ſi oblocutionum, detractionum, æmulationum, fraudum, inſidiarum vacuos; liberalitatem amplectatur, vt omnis religioſi amoris ac beneuolentię neruum, perennitatis robur, tranquillitatis fontem, venerationis ac obſequentiæ matrẽ. ferè enim ab vna Superioris in ſuos munificentia, quidquid ſperari in Religione poteſt magnum, diuite vena profluit. ac vix ab alia virtute plus amoris. cùm à locupletiſſima huius ſcaturigine, ingentia proſiliant neceſſitudinum flumina, quibus tota domus felici copia proluitur: & quidquid in Religione aſperum ac amarum eſt, mitigatur ac dulceſcit. incredibile e-

nim dictu quantum poſſit benefica Superioris dextera, quantum religioſa largitas. molleſcunt hac dura omnia, & altiſſimi difficultatum montes ad humilem deducuntur arenam, ingentia præcipitia vallibus ęquantur, nec quidquam arduum eſt munificentia imperante. & antè iuuat liberali occumbere dextera, quàm auara ſeruari: antè in munifici Superioris ſinum animam effundere, quàm capitis crinem auaro ſacrare. tantus amor liberalitatis, tantum odium auaritiæ eſt. omnia deſint liberali, amabitur hac vna virtute; omnia adſint auaro, contemnetur hoc vno vitio. etiam errores illius teget liberalitas; virtutes huius deprimet auaritia: vt laus illi inter vitia, contemptus huic etiam ſit inter virtutes; commiſeratio illi in lapſu, huic gaudium; excuſatio illi in errore, huic in virtute damnatio. tantum in vtramque partem liberalitas & auaritia poſſunt. diuturnum illi omnes imperium, momentaneum huic optant. omne illius in imperio tempus breue, omne huius longum videtur. illum ſibi dari vouent omnes, hunc auerſantur. dura illius imperia, ſuauia; ſuauia huius, dura cenſentur. quid? quòd verbera illius mollia, oſcula huius aſpera videantur? tantum mitigat liberalitas, tantum

tum exaſperat auaritia. ſeruatum omnes liberalem volunt, perditum auarum. illum ſudoribus, vulneribus, ſanguine protegēt; hunc omni robore oppugnabunt. proruentem illum erigent, ſtantem hunc euertent. iucundiſſima illius abſentis memoria, grata præſentia; ingrata huius & vel ſola memoria triſtis. grata in illo omnia præter vnam mortem; ingrata in hoc omnia præter vnam mortem. niſi quòd aduerſa huius læta excipiamus fronte, triſti illius. denique in liberali patrem, in auaro dominum cognoſcimus; quare & in illo filiorum, in hoc ſeruorum perſonam induimus. hinc illo imperante plena omnia hilaritudine ac amore videas; hoc duce natant mœroribus, timoribus, mutua diffidentia. proſtrata iacet fiducia, candor, ſinceritas; in quorum locum diſſimulatio & doli ſuccedunt, perenneſque oblocutiones ac detractiones inſurgunt. illius inopiam ſubleuare conantur omnes; huius opes deprimere. & cùm illius in paupertate generoſos munificoſque animos ament omnes; huius in ſummis opibus auarum pectus oderunt omnes. munera etiam à munifica manu tenuia exoſculantur omnes; auguſta ab auara dextera donaria contemnunt omnes, & tenuia deputant,

deputant, quia à tenaci, à lenta contractaque manu porrecta.

CAPVT XII.

Fortitudo in aduerſis.

OPtanda hæc meritò ſi qua virtus alia Superiori eſt. animum proinde firmet Superior, & aduerſantibus maiores, frequentatis in hanc rem meditationibus ſibi paret. aſſueſcat à paruis quæ vltro etiam accerſat, vt ad magna paulatim obdureſcat animus. Exempla verò crebrò ſibi proponat Chriſti ſui, Sanctorum, in feminis maximè ſupra ſexum, in pueris ſupra ætatem. ac illuſtres potiſſimùm in eo genere grata memoria recolat, imitandoſque proponat. Cogitet ab omni æuo, omnique retro ſæculorum memoria magnos vbique viros maximis aduerſitatibus tritos, ac non niſi per illa magnos. quis ſciret Stephanum, Laurentium, Polycarpum, Ignatium? quis Barbaram, Agatham, Cæciliam, Luciam, Flauiam, Agnetem, Chriſtinam, Suſannam, Catharinam, ſi deeſſent lapides, craticulæ, ignes, leones, ferrum, forcipes, balnea, flammæ, exilia, gladius, fornaces, ſecures, rotæ? quis Iobum noſſet, niſi abacti greges, filij vna

ruina ſepulti, corporiſque conflictationes, vxorque malis delaſſata, clarum orbi dediſſent? quis Martyres cęlo & orbi magnos, niſi perſecutor gladius dedit? iacerent ignota terris, forſan & cælis nomina, niſi per ignes & tormenta tanquam per gradus cælos conſcendiſſent. adeò ſi ſuſtuleris aduerſa, cælum tollam. non & Chriſtum? deme vincula, flagra, ſpinas, clauos, crucem, quæ Domini corpus, tempora, manus, pedes, fœdauerunt, lancinauerunt; quid reliquum mihi erit in ſalutem? ita ſola aduerſa terris cæloque verè magnos dederunt. Dum enim tortor gladius & martyria deſæuiunt, per ignes, vngulas, ſerras, prunas ardentes, beſtias, picatam veſtem, liquatum plumbum, infamem ſtipitem, ſecures; exurgunt magni qui ſeipſos pro Chriſto ſuo funerantes renouant. etiam olim apud ſæculum, cùm pugni quaſſant, calces arietant, cæſtus dilaniant, flagella dilacerant; coronæ & gloria, priuilegia publica, ſtipendia ciuica, imagines & ſtatuæ, & qualis præſtari poteſt de fama æternitas, promittitur. neque pugilum interim quiſquam agonis ſui præſidem ſugillabat, quòd homines violentiæ obiectaret. corona nimirum premit vulnera, palma ſanguinem tegit,
cùm

cùm plus victoriatum quàm iniuriatum eſſet. ſed neque quiſquam medici manum de ferro & ignibus crudelem valetudine reddita incuſabit. fructus nimirum operis horrorem excuſat. & ille inter medici manus gemens & mugiens, optimas poſtmodum artifices deprædicat, & ſæuas negat, & mercede cumulat. Ita per ardua ad optata deſcenditur, vt nec ſperari quidem poſſint magna, niſi per ardua & magna. hinc nemo miles è puluillo & delicijs, aut matris ſinu, ad bellum venit; ſed è propugnaculis & lorica, è ſole & puluere. etiam in alta pace armatus campum decurrit, foſſam molitur, ſudore madet, & dum hoſte caret, ſocium hoſtem fingit. ita & athletæ dum robori ædificando vacant, ſegregantur in diſtrictiorem diſciplinam, à lætioribus abſtinent, fatigantur, tantoque plus de victoria ſperant, quanto plùs in exercitationibus laborarunt. Quid faciet Religioſus æterno præmio propoſito? è lecto & molli pluma, an incommodis exercitatus, ad vltimi tribunalis ſtadium properabit? timebit gladium, crucem, ignes, & ingenioſum in tormenta carnificis ingenium? at multi vltrò hæc ambiuerunt, famâ, irâ, gloriâ ſtimulante; Lucretia, Mutius, Empedocles, Aſdrubalis &

Peti

Peti vxor, Cleopatra, Athenienſis meretrix, & è mortario Philoſophus; hiſtorias replent. ac omni æuo non pauci eadem auſi ſub præmio laudis humanæ. Et trepidabit ad illa Religioſus æternitate propoſita? aut dubitabit pati pro veritate in ſalutem, quod alij affectauerunt pro vanitate in perditionem? quid times ignem & crucem? breue tormentum eſt, ſi magnum eſt; ſi paruum, ferri poteſt. iam ſi tantum terrenæ gloriæ licuit de corporis & animi vigore, vt gladium & beſtias contemnerent multi, an non meritò exclamem, Quid ſunt tormenta ad conſecutionem mercedis æternæ? & quando vllo ſæculo Deus virum bonum in delicijs habuit? *Solus* Hieronymo *Salomon* in iis fuit, *& forſan ideò corruit. caſtigat autem omnem filium quem recipit. nonne melius eſt breui tempore dimicare, ferre vallum, arma ſumere, laſſeſcere ſub lorica, & poſtea gaudere victorem, quàm impatientia vnius horæ ſeruire perpetuò? nihil amantibus durum eſt, nulli difficilis cupienti labor eſt.* In eandem ſententiam Auguſtinus: *Flagellat Deus omnem filium quem recipit, & tu fortè exceptus eris? ſi exceptus es à paſſione filiorum, exceptus es à numero filiorum.* Chriſtianè omnino philoſophus: *Nihil mihi videtur infelicius eo cui nihil vnquam euenit ad-*

uerſi.

uerſi. non enim licuit illi ſe experiri. indignus viſus à quo vinceretur aliquando fortuna, quæ ignauiſſimum quemque refugit. proſpera in plebem ac vilia ingenia deueniunt. at calamitates terroreſq; mortalium ſub iugum mittere, proprium magni viri eſt. gubernatorem in tempeſtate, in arce militem intelliges. calamitas virtutis occaſio eſt, nunquam virtus molle documentum eſt.

Calumniantium metuis calamum & linguam? non tangunt hæc extremam cutem. vis vincere? contemne. magis etiam? ride. quod tectis grando, quod fluctus rupibus, hoc calumnia ſi in virum inciderit; diſpungeturque eodem exitu, quo telum in petram conſtantiſſimæ duritiei libratum & retuſum; & ferè repercuſſum in eum qui emiſit reciproco impetu ſæuiet. ne verere. iras molitioneſque ſuas maledica lingua bibet; improbus venena hauriet calamus in domini caput itura. times? triumphabit calumnia, & victorem illius currum vinculis cohoneſtabis. repones, & calumniam calumnia repercuties? victrix illa ſtabit, & hoſtibus fabula factus vulgi ludibrium iacebis. depones in amici ſinum? ſi ſine muliebri querimonia, benè; ſi cum riſu, meliùs; ſin cum gemitu & lacrymis femineo medicamento, cecidiſti. palàm

palàm te aut priuatim purgabis? ea moderatione vtere, ne te læſum aduerſarius arbitretur, ne gaudeat ex vulnere. ſed nec purgabis quidem, niſi ſcandalo auertendo, & Chriſti tui exemplo, animo & fronte pacata, verbis innocentiam teſtantibus, contemptum loquentibus, nec quaſi tua interſit, ſed aliorum.

Verùm grauis calumnia eſt, grande vulnus datura. nullum dabit, ſi contempſeris. quin adeò laudem & præmia cælo terriſque dabit, ſi contempſeris. verùm alij: Quo tibi aliorum iudicia, ſi innocentia ſteterit? aut quid metuis homines damnantes, ſi Deum habes præmiantem? nulla innocentia ſine præmio eſt. Sed opinio hæc ſerpit: magis etiam cælo præmia. at durum eſt innocentem pati. malles nocentem? graue interim eſt tot linguis calamiſque percuti: leue erit ſi contempſeris. excludent te dignitate & munere: non excludent cælo. derogabunt orbe toto nomini: cohoneſtabunt Deo laudatore, præmiatore. multorum hîc magnorumque de te iudicia concident: accreſcent cælo. amici deſtituent: non fuerunt. non deſtituiſſent innocentem ſi amici fuiſſent. deſtituunt? hoſtes fuerunt amici pallio tecti; & meliùs ab his quàm deſtitui à Deo.

incomitatus ibis? nemo incomitatus eſt quem ſocia comitatur virtus. nudum te & inornatum deſerent tui? nemo nudus aut inornatus eſt quem veſtit ornatque innocentia. viduaberis delicijs? nulla voluptas innocentiâ maior. contemnent plurimi? vnus non contemnat Deus. excludent familiaritate? nulla familiaritas diuina certior: & ferè coniunctior Deo eſt, qui diſiunctior hominibus eſt. ſuſpicionibus natabunt? non iactabitur his Deus oculatus intimorum teſtis. damna te manent terris? merces donatur cælo. exilia hîc & vincula denuntiantur? nulla metuit cui cæli ſpatia patent. non audiet Superior? audiet Dei ſeruus & heres, & laboribus defunctus in alta pace Deo ſuo iunctus pacatos hilareſque exiget dies, eo lætiores, quo moleſtijs liberiores, curiſque vacuus ac tempeſtatibus Superior, in vero trãquillitatis portu inuidiæ ereptus, deſiderata fruetur quiete; eo felicior, quo curis, ſollicitudinibus, æmulationibus, inuidentium calamis & linguis ereptus, poſt tot æmulas iactationes, tot barbaros detractorum fluctus, totque efferè pugnantium inter ſe calumniarum flatus optata potietur malacia. Verùm non imperabit. an neſcis maximum imperium eſſe im-

imperare ſibi, refrenare libidines,ſpernere voluptates,iracundiam tenere,coërcere auaritiam? his qui imperauerit, imperium tenebit; qui paruerit, licet purpura fulgeat, & latè orbi dominetur, miſeram ſeruitutem ſeruiet.

Quòd ſi ab externis calumniæ inſurgant; facilior defenſio, minus periculum eſt. ſi à domeſticis & eiuſdem contubernij, difficilior propugnatio, maius periculum eſt. nam in illis aperto ferè bello, in his ex inſidiis impetimur. quare cùm occultus aperto nocentior hoſte ſit, minorque ab hoc quàm ab illo metus ſit;mitior ab externo, quàm à domeſtico calumnia exſurgit. & externum ferè præcaueri malum poteſt, domeſticum anteuertere difficillimum. omni verò carere,alterius,non huius ſæculi eſt.

Ac parare animum Superior debet eo magis, quo celſiori loco eſt: alta enim æmulatio petit,depreſſa negligit.ſed neque odia calcata tangunt; ad erecta extolluntur. neque lapſus è plano, è præcipitio timendus eſt. in hoc verò Superior omnis verſatur, in humili ſubditus; ille in præcipiti & in lubrico, hic in ſolido pedem figit. quo magis vigili illum decet eſſe oculo & mente. Vt verò Superiorum quiſque om-

nem ſibi immunitatẽ aduerſantium polliceatur, fatuum eſt. nam cùm in oculis occurrat omnium; incurrit in cenſuram. maximè in tanta acrium ſingulaque faſtidientium cenſorum turba, qui nulli minùs quàm Superiori parcere didicerunt. Hîc viri Principes iurium ſuorum acerrimi propugnatores, quacunque, nulla etiam cauſſa, inſurgent; alibi toga aut ſago clari; hîc, ſi pecuniola in medio eſt, ſanguine adeoque & vberibus iuncti. ita agellus vnus vtero vnos diſiungit. ibi è nobilitate aut plebe aliquis; ſæpè conſertis viribus, animis, lingua plures. cauſſam aliqui adferent, alii nullam, quaſi iucundum ſit gratuitò æmulum eſſe, tanquam ſi quis in ſanguinem propter ſanguinem eat. Et vniuerſa nonnunquam in vnum caput inuolabunt regna & prouinciæ. quid faciet Superior? fortiùs etiam pedem figet, quo validiùs impetitur. inſurgant agmina, diademata, ſceptra, ac quacunque denique purpura magni; ſi pectori ſtat innocentia, ridebit conatum omnem, omnibus in Deo ſuo, Ieſu ſuo, maior. aperto marte, doliſque vrget? ſtabit interritus contemptor omnium, & vno innocentiæ clypeo, quacunque iaculata manu repercutiet tela. premit paupertas? nemo aqua & pane

pauper

pauper eſt. & contentus ſatiari ſtomachus, ciborum diſcrimina ignorat, luxus inuenit. Iam quanti Philoſophi contemptores opum ſunt? quanti eremi cultores? quanti cælo iam diuites, ne calcarentur, calcarunt aurum? & nemo cælis pauper eſt. quin ferè diues cælo, terris pauper eſt. Iam Chriſti paupertatem quis attinget? æmulabitur hanc quiſquis illum cogitat, & exultabit non cum Philoſopho aſſe vno, ſed medio ſatur. Verùm grauis egeſtas domeſticis eſt, & exſurgitur ab hac ſæpè in Superiorem. magis ſuis, quàm ſibi declinabit extremam ſi poteſt: mediam amplexabitur, & amicam exoſculabitur. gaudebitque Chriſto ſuo pariari, ac de æmulę paupertatis prærogatiua exultabit totus. nec difficulter domeſticos pacabit, ſi boni, ſi Dei ſui æmulatores, imitatores; ſin improbi, gaudebit hac percuti. amant Deum? amabunt ſociam illi egeſtatem. non amant? premi hac merentur in pœnam. amant? donari hac merentur in ſalutem, in præmium. & quis amans egeſtatem vereatur cælo locupletandam? quis non amet vt matrē, cuius diuite lacte cælo paſcitur, cælo fouetur? Hinc magnum illud cælo depromptum: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* & Mat. 5.

H 3 dictum

dictum pro paupertate contra opes à Saluſtio verè: *Sæpè audiui qui reges, quæ ciuitates per opulentiam magna imperia amiſerunt, quæ per virtutem inopes cæperant.*

Quid ſi vndique inuadunt aduerſa, & totis fortuna campis irruat, impetat molaribus tanquam miſſilibus, ſaxa pluat, vomat rupes, iaculetur cælo terriſque fulmina, & vſque & vſque totis aduerſitatum cingat montibus? ridebit has minas quiſquis ſeriò Deo ſuo iunctus; & prouocabit etiam vltrò minitantem fortunam, ruetque in ruentis amplexus illius, tanquam in amicum pectus, à quo æternatura ſperat præmia. & non ab hac ſola? nam à proſperiore quid exſpectet præter metum, & implexa illi indiuiduo nexu pericula & damna? ſolet enim ferè illa quos plurimis beneficiis ornauit, ad duriorem caſum reſeruare. ac licet aſpirare diu videatur, ad vltimum felicitati nō ſufficit. Nihil hominibus æternum eſt. voluunt mortalia vices crebræ, & omnium rerum fuga fit. hîc titubantia, in ſolidum conuerſa ſunt; ibi rupes deſederunt. nemo tantus fuit, cui non timeri potuit carnifex. è ſecuribus etiam, & ignibus ad ſceptra itum eſt. ita iactamur mortales, fortunæ pilæ. vicit hæc qui cōtempſit, fortuitis fortunaq; maior.

Diſcu-

Diſcutiet interim ſe Superior, & rimabitur ſingula ſeuerus ſui cenſor, nec vlli minùs quàm ſibi ignoſcet. ſi delictum repererit, corriget. & quidquid error inquinauit, quidquid ignorantia, pœnitentia verret. quid ſi iteretur? iteretur pœnitentia. nam & cùm redeunt morbi, repetitur medicina. ſed neque differat emendationem; aut tegere delictum, pudoris magis memor quàm ſalutis velit in interitum. facilem in veniam Deum & homines habet delicti confeſſio. ſin innocentiam animus teſtatus fuerit, rideat quacunque manu & ore iaculatas minas. terrent ab executione rei piè prudenterque conceptæ? ſtabit inconcuſſus, nec flectet ceruices minis. & dicet cum magno viro, Dignitatibus exui poſſum, iacent ſceptra. ad extrema terrarum exul mitti, factum diademati. adeoque & mori poſſum, omnes eadem lex manet. abduci à recto & vero non poſſum. nam & muneribus deſtitui gratum eſt, & vitam ponere facile eſt. quid enim promptius quàm exuere animam veſte qua cingitur? à iuſto bonoque decedere omni morte grauius eſt. ſtabit ergo in ſententia, nec purpuræ, ferro, gratiæ, ſanguini, opibus, dignitati, potentiæ quidquam dabit; dabit Deo, veritati, iuſti-

tiæ dilanientur membra, ſubiiciantur ardentes prunæ, immineat capiti ſecuris, nouacula iugulo, ſæuiant vngulæ, vincula, & lento torreantur igni membra, bonis iuxtà maliſque fabula; dicet illud, Non dixi torqueri corpus non poſſe, mori non poſſe; dixi à vero bonoque decedere me non poſſe. & vt omnia in corpus tortor poſſit, quid poteſt carnificis ingenium in meliorem partem mei, animam? hac ſtabo. nihil in hanc tortor, ſolus poteſt Deus. præmia minaſque fortunæ iuxtà habeo, nihil muto. Deo vni ſeruiam, vni ſtabo, vni cadam, vni obſequar. hoc qui fecerit, ſtabit, orbi miraculum, & magnæ hiſtoriæ magnam partem implebit, magnamque cæli partem laudatore ac præmiatore Deo occupabit.

Quid quærimus magnitudinem terris? cælo conduntur magna. quid iudicia aucupamur humana? ſola Dei falli neſciunt. quid hoſtiles veremur molitiones? ſecuri viuimus Deo protectore. quid maledicas linguas & calamos timemus? nihil illa adiicient, nihil adiment virtuti. quid dignitates circumſpicimus morituras? amemus æternas. quid gratiam aucupamur humanam? momento vertitur. quid iudicia pertimeſcimus aliena? ab eodem laus & damnatio

natio procedunt,& momentum ſępè medium eſt. quid expalleſcis ad ferrum? latam cælo ianuam dabit. quid ad ſicarii exhorreſcis nomen? non factus ſceptri dominus qui vitam contempſit ſuam? vt verum illud ſit: *Contempſit omnes ille, qui mortem priùs.* quid ad exilia trepidas? non omnis viro forti gleba domus, omne deſertum patria eſt? ſed quid illud toties pauidis decantatum labris? nimirum: *Si fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ.* Verùm cadendum. nec primus, nec vltimus. multi me anteceſſerunt, omnes ſequentur. Morieris. ad hanc conditionem cuncta gignuntur: qui cœpit, deſinet. & non dulce & decorum eſt pro vero mori? aut non *mors æquè fugacem ac fortem perſequitur virum? aut parcit imbellis iuuentæ poplitibus, timidoq́; tergo? omnes eôdem rapimur.* mors omnibus finis, multis leuamen & remedium fuit. & non qui mori didicit, ſeruire dedidicit, vt hoc benêficio mors optanda ſit? Benę Ambroſius: *Tranſitur à corruptione ad incorruptionem, à mortalitate ad immortalitatem, à perturbatione ad tranquillitatem. non igitur te nomen mortis offendat: ſed boni tranſitus beneficia delectent. quid enim eſt mors niſi ſepultura vitiorum, virtutum ſuſcitatio?* Et alibi: *Si mors malum, quomodo,* De bon. mort.

modo iuuenes non timent fieri ſenes, nec finitimam mortis verentur ætatem? Eleganter Chryſoſtomus: *Quid eſt mors? ſomnus conſueto longior. itaque ſi mortem times, time & ſomnum.* Et quis peregrinus & exul timuit redire aut properare in patriam? patria nobis cælum eſt. peregrinamur hîc,& primorum parentum noſtrorum ſcelere exilio damnati, miſeram vitam trahimus. quid mortem timemus,quæ ſola nos Cypriano teſte reſtituet è qua excidimus,patriæ? & quid refert annos extendiſſe ſi moriendum eſt? & quò mihi ſæculum ſi in momento quo clauditur, rapior? quid plus viginti, centum dabunt anni, vbi ad metam ventum fuerit? abeunt vnus & mille, nec diſcrimina poſtquam euolarunt,norunt:nulla maiora fugientia quàm lenta iacula veſtigia trahunt. nec video quid magis,qui ante primos annos, quàm qui fatigatis raptus eſt, queri poſſit, quàm quòd citiùs fretum enauigauerit. in freto enim viuimus omnes,portum morte tenemus. quid querimur de celeri nauigatione? de tarda fòrs meritò quis queri poſſit, de citata nemo.

Hom. 5. ad pop. Antiochen.

Sed graue tot æmulantium iudiciis ſubſterni, & fatuas ferre cenſuras prudenti durum. durum: ſed *leuius fit patientiâ quidquid*

quid

quid corrigere eſt nefas. alieni ingenij hæc ſunt. emendatio in manu tua non eſt. quæ tua ſunt corrige; aliena ferenda ſunt. nulla vis externa ingeniis imperat. etiam de Deo libera erunt iudicia. quid homo ſperas? verùm ab improbis nõ raró ferre. velles à probis? quid ſi à probis? errant. duc in viam. non potes? feras. patientiæ præmia cælo reconduntur. at quis tenebit colorem, feretque ſuorum & aliorum impetum? *Iuſtum & tenacem propoſiti virum, non ciuium ardor praua iubentium, non vultus inſtantis tyranni, mente quatit ſolida.* non deſit mens recti conſcia ſibi, non animus cælo Deoque infixus; non deerunt robora, non inuictum aduerſantibus pectus. At graue eſt his adminiſtris exui bonis? graue eſſet ſi bona exuerent cælo. donant. & quò mihi cibus, ſi non expletur fames? quò opes non extincturæ ſitim? nam & *creſcentem ſequitur cura pecuniam maiorumq; fames.* & non *multa petentibus deſunt multa? bene eſt, cui Deus obtulit, parca quod ſatis eſt manu.* Et quis vnquam diuitum dixit, Satis eſt? & non ab ipſo auro plura concupiſcere diſcimus? quando illud poſuit modum? Et quis pauper? non qui pluribus indiget? illũ verò egere pluribus, qui plura petit, certum eſt. plura diuitem petere experientia nos

nos docet. vt iam magnas inter opes inops ſit, bis pauper: voto, & vſu. Non miſerum dignitatibus & honoribus ſpoliari? miſerum ſi æternis ſpoliaremur. donamur illis. Sed magna me tenet ſolitudo? adde illud Poëtæ: *Et iam dente minùs mordeor inuido.* & non beatus qui procul negotiis, ſolutus omni cura ſeruit Deo? & quæ felicitas maior optari poteſt quàm ſibi Deoque viuere? non viuit Superior ſibi; viuit aliis, & plus etiam plerumque aliis quàm Deo, cùm maximam vitæ illius partem ſurripiant alij. vt ter felicem illum meritò dixerim, qui curis exoneratus, inuidentiæ ereptus, nulla linguarum calamorumque fabula pacatos dies pacatioribus adnectit noctibus, nulla iam odiorum oblocutionumque materia. & licet non ſplendeat muneribus; non obfuſcatur etiam indecoro inuidentium puluere. non lucet terris; ſed cælo intaminatis virtutum magnarum fulget honoribus. non cingitur ſalutantium gregibus; ſed neque adulantium. non videt crudis occupari atria ſalutationibus; ſed nec detractoribus. non patitur ad occurſum ſuum decreſcentes; ſed neque ciconias à tergo pinſentes. caret conuiuantiũ gaudiis. volatica illa ſunt, vix extremis pennis tenentur; non caret ęternis,

ſed

ſed nec ſolidarum virtutũ internis.& quid ſunt conuiuiorum gaudia, niſi inſanientiũ mendicabula, libidinum flammæ, inuerecundi ignes, detrahẽtium flabra? quid denique niſi laſciuientium ſcholæ, ac priuati pudoris publica proſtitutio? deſtitutus expedituſque his Superior canet cum Poëta:

Stet quicunque volet potens
Aulæ culmine lubrico;
Me dulcis ſaturat quies:
Obſcuro poſitus loco
Leni perfruar otio.

Denique ſi Superiorum commoda cum incommodis componamus, tanto illa ab his numero & magnitudine vinci reperiemus, vt fatuus meritò haberi debeat quiſquis ſuperioritatum ambitu tenetur. vt commiſerationibus digniſſimi ſint, quicunque inſana hac prurigine ac ſcabie titillantur. & fingamus aliquid honoris; tantis tamen ille aduerſantium molibus obruitur, vt tam modica mella tanto felle emi non debeant. aliquid abblanditur gloriæ; ſed tantis illa venenis intingitur, vt nemo prudens tanto natantia toxico fercula amauerit. imperare etiam magnum & dulce videtur; ſed tanto abſynthio miſcentur hæc dulcia, vt caruiſſe dulcius ſit. magnitudo verò & quæ hanc co-

mitatur

mitatur veneratio, tantis inuidentium, detrahentium, mala imprecantium, molientium molibus cingitur, totque montibus colles illi integuntur, tot malis bona illa repercutiuntur, vt inſaniæ quoddam genus ſit imperium amare. ad quod ſi quis inuitus vocatus fuerit, paret animum ad ardua, & inter dignitates & honores proponat ſibi illud Poëtæ imitandum:

Nec tamē hîc mutata quies, probitaſq; ſecūdis
Intumuit. tenor idem animo, moreſq; modeſti
Fortuna creſcente manent.

maximè cùm dignitatibus ferè adnexa calumnia, quaſi honorum famula detractio ſit. Iam cùm præcipitia ex alto ſint, quid ſecuritatis eſſe poteſt in pendula ſemper dignitate, in fugitiuo honore? quoque certiùs pedem in hoc lubrico figat, credat ſibi iam olim dictum, *Periculoſæ plenum opus aleæ tractas, & incedis per ignes ſuppoſitos cineri doloſo*: certoque ſibi perſuadeat, pro cultu vno, commodo vno, ſuauitate vna, centum aduerſantia procurſura, centum pro vno bono mala naſcitura. quid faciet? deſperabit? quin maiores animos ſumet, & obdurabit mentem frequenti vſu ac meditatione. &, *Duris vt ilex tonſa bipennibus, nigræ feraci frondis*

d ſin Algido, per damna, per cædes, ab ipſo ducit opes animumq́ ferro: ſic à difficilium incurſibus animum induet. auida nimirum periculorum virtus eſt, nec quid paſſura ſit, ſed quò tendat, cogitat: quæ enim paſſura eſt, gloriæ ſuæ partem deputat. cogitet hoſtes, & inimica vndique agmina, domi, foris; nihil proinde cuiquam credat pœnitendum, nihil quod propalatum ruborem incutiat, nihil gratiæ, ſoli virtuti dabit, pro vero, pro bono, pro virtute non timidus mori. Deum denique cogitet & felicem æternitatem, laborum, ſudorum, conſtantiæ & patientiæ præmium, nec aliud. hac acie auctus inuictus ſtabit, hoſtibus, aduerſantibus, ac quacunque fortuna maior. Imperat? virum ſe præbebit. exuitur imperio? lætus fruetur otio, & qui in tempeſtatibus ſiccis oculis *turgidum vidit mare & monſtra natantia, qui præcipitem Africum decertantem Aquilonibus, qui triſtes Hyadas, & rabiem Noti;* poſt illas portum amabit, & lætus exinde naui & mari repudium dicet; ac Dei beneficium, ſalutem ſcilicet ſuam, periculorum memoriâ honorabit.

CA-

CAPVT XIII.

Conſultò omnia agat Superior.

TVtiſſima hæc imperandi via eſt.ſerias proinde deliberationes rebus agendis præmittat Superior, rerumque experientia aut innata prudentia primos conſiliis admoueat: ipſe verò tacitus antè apud ſe ſedulus veritatis inueſtigator, omni in alterutram partem affectu depoſito, momenta diſcutiet; proponetque rem ita ſuis, ne quis in vnam magis quàm alteram partem propenſum illius animum percipiat. quòd illa ferè res complacendi quàm veritatis ſtudioſiores, vel offenſionum timidiores, quibuſque minus virilis roboris ineſt, in Superioris ſententiam trahat. Cauebit verò ſtudiosè ne deliberationi priuata commoda miſceat; cùm *peſſimum veri affectus venenum ſua cuique ſit vtilitas.* Aſſentitur Tacito Liuius: *Priuata res ſemper offecere officientque publicis conſiliis.* Liuio Saluſtius: *Omnes qui de rebus dubiis conſultant, vacuos eſſe decet. haud facilè animus verum prouidet, vbi illa officiunt.* Et alibi: *Ego ita comperi omnia regna, ciuitates, nationes vſque eò proſperum imperium habuiſſe, dum apud eos*

vera

vera conſilia valuerunt. vbicunque gratia, timor, voluptas, ea corrupere, pòſt paulò, imminutas opes, ademptum imperium. poſtremò ſeruitus impoſita.

Gaudebit etiam in ſententijs ferendis ſuorum in dicendo libertate, nec verbo ſignóue alieniorem à perſona aut ſententia animum oſtendet. collaudabit potiùs conatum, animabitque. ſternetque comitate libertati viam; quòd illa optimorum conſiliorum teſtatiſſima regula ſit. nam ſi aut libertatem ſuſtuleris, aut periculum libertati ſit, defuturi omnino ſunt qui rectum ſuadeant.

In refellendis verò aliorum rationibus ſumma moderatione vtetur: nec quidquam in his extra nudam propoſitæ rei veritatem ſpectabit. neque in dicenda ſententia acriùs aut mordaciùs aliorum dicta refelli ab alijs permittet; cùm hinc animorum naſcantur alienationes, & euertendorum conſiliorum ſtudia, quæ imperia plerumque ad interitum trahunt; cùm æmulæ hæ concertationes, non quid ex vero bonoque, ſed quod ad ſubuertendam aduerſarij ſententiam opportunum ſit diſquirant. excuſabit potiùs mitigabitque, ſi quis errore ductus in apertè etiam nocitura prorumpat.

In rebus autem grauioribus, ſi moram patiantur, deliberando tempus concedet, quo paratiores ad ferendam ſententiam veniant: cùm præpropera ferè & calida conſilia non infrequenter pœnitenda ſecum trahant. vt benè Liuius: *Nihil magni diſcriminis conſilijs tam inimicum, quàm celeritas.* hanc autem *celerem pænitentiam, ſed eandem ſeram atque inutilem ſequi.* Et alibi verè: *Omnia non properanti clara certaq́ ſunt, feſtinatio improuida & cæca.* Et: *Conſilia calida & audacia, prima ſpecie læta, euentu triſtia ſunt.* vnde illud Thucydidis: *Duo aduerſiſſima recta menti, celeritas & ira.* Prudenter proinde Demoſthenes: *Conſulere quidem oportet lentè, conſulta exequi feſtinanter.* ac in eandem ſententiam Ariſtoteles: *Celeriter deliberata peragenda ſunt, deliberandum autem tardè.*

Conſequetur hac agendi ratione Superior Primò, vt certiùs optima deligat, cùm è variorum rationibus ſolidiſſima quæque tutiſſimaque in rem ſuam ſeligere non magni ſit moliminis. Secundò, vt, dum aliorum conſiliis tanquam viribus, aliorum iudicijs & rationibus, tanquam armata dextera ferroque iuuatur, promptiùs tutiuſque ad felicem res exitum deducat, quàm ſi ſolius ingenij ſui robore eas aggrediatur.

grediatur. Tertiò, vt pericula damnaque deuitet, quæ ferè in ferendis refellendiſque ſententiis ſe aperiunt: quæ eo faciliùs declinamus, quo aliena quaſi manu, depulſis quibus tegebantur nebulis, in apertam lucem deducta ſunt. Quartò, vt dum præuia matura deliberatione, ex aliorum iudicio res moderatur, non facilè in non emendanda præcipitia labatur; quæ ferè ſubitis nimiaque fiducia ſui laborantibus conſilijs, perpetuo quodam nexu colligata ſunt. Quintò, vt in infelicibus ſucceſſibus illud habeat ſolatij, non ſuo in re ſua, ſed alieno arbitrio ſtetiſſe. eueniant aduerſa, tuebitur ſe veteri prudentum dicto, Feci quod licuit, quod decuit, quod debui: prudentiæ leges expleui: peritiores in conſilium adhibui. aliter ceſſit? humanarum hæc natura rerum eſt. Ab vna non rarò fortuita circumſtantia, fortunati infortunatique euentuũ ſucceſſus proſiliunt. totaque felicitas infelicitaſque, ab incerta præterque ſpem metumque omnium, non magnæ rei acceſſione, tanquam à pertenui filamento pendent. Sextò, vt faciliorem apud omnes erroris, ſi quis intercurrat, veniam conſequatur, qui prudentum regulam ſecutus, alios in re ſua in conſilium adhibuerit, eorum iudi-

ciјs ſteterit, nihilque eorum intermiſerit quæ ſapientiſſimus quiſque, in re ſua adhibere conſueuit. Septimò, vt ſuos habeat factorum dictorumque ſuorum propugnatores, laudatores. quos ſi negligit, optima licet deligat, è ſolo neglectu aduerſarios experietur. nec difficile erit in alieniore animo improbanda quædam reperire. ingenioſa omnis æmulatio eſt. quæ cùm ſe neglectam arbitratur, in omnem ſe euertendæ ac infringendæ alterius ſententiæ formam vertet. probaſſet in deliberationem adhibitus, & Superioris ſententiæ magna approbatione acceſſiſſet.. non fuiſſe adhibitum, ſatis ad damnationem fuit. tantum valet aliquid alterius prudentiæ detuliſſe; tantumque obeſt illam neglexiſſe, vt cùm contemptum ſe arbitretur, quem præteriſti, improbandi, obloquendi, detrahendi etiam modos reperiat; cùm verò aliquid ſapientiæ ſuæ putat concedi, prona manu in Superioris abeat voluntatem, illius ſententiam tueatur, fortemque ſe contra oppugnatores propugnatorem opponat.

Neque difficilia hæc erunt Superiori, ſi ſibi perſuaſerit, nihil neque auctoritatis ſibi, nec opinionis apud alios bonæ decedere, ſi conſultò omnia faciat. quin adeò plus

plus illi æſtimationis ac venerationis accedere, cùm tutiore certioreque ingrediatur via. & cùm ſuorum perquiſiuiſſe iudicia obeſſe non poſſit, prodeſſe poſſit; non leuiter peccare cenſebitur quicunque illa negligit, quibus & ſuorum in ſe animos prouocat, ac tanquam beneficio deuincit, & domeſticam pacem parat, pulſiſque animorum è neglectu prouenientibus tempeſtatibus, fluctus ſedat, efferoſque alienationum ventos, mutuarum conflictationum ac turbarum cauſſas cõponit, & ſe contra aduerſarios aliorum iudicijs tanquam auxiliario ferro armat; & certiùs multorum quaſi oculis res contuetur, multorumque conſilio, induſtria, ſolertia veritatem eruit, neque tam facilè labitur multorum manibus fultus, promptiuſque poſt lapſum erigitur, auxiliariis aliorum copiis circumſeſſus. De vniuerſa ſanè hac re audet Tacitus: *plura in ſumma fortuna auſpiciis & conſiliis, quàm telis & manibus geri.* Docemur hoc omnium vbique gentium hiſtoria. nec magnum robore vincere; vincimur à belluis. magnum conſilio vincere. quo vno validiſſimæ belluæ in regnorum exitium natæ, non magno molimine ſternuntur, vt dictum verè ſit, *Vis conſilî expers mole ruit ſua.* vt ipſa robo-

ra, ſi conſilium demas, in interitum ſuum nata arbitreris, dum fatuo impetu feruntur in aduerſa, & hoſtilibus ſe armis improuida induunt ita prudentia & conſilio quæ à tenuiſſimis initiis ad ſumma excreuerant, nimia virium fiducia conſilio deſtituta, in cinerem & fauillam verſa fuerunt. orbis miracula ludibrium facta fuerunt. vt omnia regna hoſtibus calcata, conſilio antè deſtituta fuerint: non calcanda ſi quibus initijs creuerant, ijſdem ſe tutari voluiſſent. conſilio creuerant; ſtare eodem potuerunt. neglexerunt; perierunt. fabula præfidentia facti, qui conſilio admirationi erant & qui in exemplum conſilio creuerant; præfidentia in exemplum ceciderunt. magiſtri facti poſteris præfidentis roboris conſilio deſtituti, qui magiſtri antè feliciſſimorum euentuum conſilio fuerant.

Neque deliberationes haſce in magnis tantùm grauibuſque adhibebit; ſed in medijs etiam, ac non rarò in paruis. credi enim non poteſt quantum hæc conſiliorum communicatio, ſubditorum in Superiorem affectus imprimat, quàm valido eos inter ſe nexu liget, quàm potentes propugnatores paret. Iam cùm contingat non rarò minimarum etiam rerum erro-

res magnam maculam inurere: cùm minima magnis magno auxilio eſſe in ornatum & robur ſoleant, aut impedimento ad ſumma; euitabit incommoda, damnaque non vanè metuenda, & certam ſibi ad tutiora viam prudens Superior ſternet, ſi etiam in paruis ſuos non rarò in conſilium vocauerit. Accedit, in his aliquando quædam, in magnis profutura audiri. & cùm auditione peccari non poſſit, ſuperbiæ ac innati cuiuſdam faſtus eſſe videtur, audire nolle. maximè cùm conſiliorum delectus in deliberantis Superioris manu ſit. neque quiſquam improbare poſſit ſi tutiora quis deligat, quocunque demum auctore hæc nata fuerint. nemo peccat tutiſſima deligendo. peccant plerique nimia prudentiæ ſuæ fiducia, & labuntur in immedicabiles plurimùm errores, nulla poſtmodum ſapientia emendandos. Scio prudentiſſimũ illum haberi, qui à ſe non ab alio conſilia mutuatur; raraq; iudicij ingenijque perſpicacia, profutura iuxtà obfuturaque proſpicit, vt hæc ſagaci proſpicientia depellat, illa amplectatur. illum verò nonniſi ſecundas obtinere, qui aliorum prudentiæ innititur, doctus ſapientiora ſeligere & ſequi. At quanti ſunt qui fortuitorum euentus ingenii quadam

altitudine attingunt, nullius indigi?è multis millibus vnum fors alterúmue reperies. quem etiam conſultius eſt aliena conſilia admittere, quin & vltrò depoſcere, nullius contemnere; ne quos poteſt amicos habere, hoſtes ſentiat. neque prudens gratuitò ſibi aduerſarios parat, certus ab infimis magna damna inferri, magna capi. vt omnium ille prudentiſſimus haberi debeat, qui cùm conſilia ſua pectori incluſa habeat, ne tamen prodigo nimis in res ſuas affectu, in errorem voluatur, perquirit aliena, optimaque tutiſſimaque è ſuis alienísque deligit. adeò etiam vt conſultius ſit, cauta ex aliorum mente conſilia cum ratione, quàm ſua ex caſu felicia arripere.

CAPVT XIV.

Conſtantia in rerum executionibus.

VArius hîc à non poſtremis error exurgit, qui ad ſex potiſſimùm capita reuocari mihi poſſe videtur.

1 Primi generis ſunt qui in rerum executionem adeò calidè proſiliunt, vt antè feciſſe quàm cogitaſſe videantur; qui ad res non eunt, ſed decurrunt, tanquam ſi quis inopinato

inopinato incendio latè omnia populante, domo propellatur. omne nimirum horum conſilium tanquam in mediis ignibus eſt. deliberationem ignorant, ac nec domeſticum quidem pectoris ſui ſenatum in conſilium vocant. feciſſe his deliberaſſe eſt; remque peregiſſe cogitaſſe eſt. non eunt illi in res, proſiliunt, aut veriùs inuolant; tanquam ſi quis ex ingenti præcipitio, vno ſe ſaltu deturbet, pertæſus moræ quam in prudenti lentoque lapſu ponendam videt. prima non dicam his conſilia, ſed primus illapſus quacunque fortuna iniectus pro ſententia eſt. damna daturus an ſecùs, ne cogitant quidem: vt fortuitò hi veriùs quàm conſilio viuant; fòrs benè, fòrs malè res cadent, excepturi hunc aleæ iactum ſunt. & dum audaci ſemper auſu, noua, ſpe meliorum aggrediuntur, ſe ferè ſuoſque in nulla pœnitudine aut conſilio emendanda coniiciunt. nec antè finem præproperi faciunt, quàm præferuidis ſe nomenque vniuerſum conatibus in extremam dedecorationem fatuo auſu impulerint. Infelices planè qui tales conſecuti Superiores fuerint. neque enim illi ſe ſolos, ſed domeſticos plurimùm omnes vna ruina conſepeliunt.

Neque his meliores ſunt qui mentis 2

quadam inſtabilitate, nunquam certum rebus pedem figunt quos ſemper in lubrico verſari videas; tanquam ſi per perpetuos globos inambulent. ita non eunt, ſed voluuntur, & alieno potiùs ductu quàm ſuo in incertum aguntur. volunt; momento nolunt; damnata priùs probant, probata damnant. & in conſilium hi quidem alios vocant, ſed ingenij quadam mobilitate à probatis dilabuntur. putes occurrentium rationum hinc inde momentis, tanquam paleam pugnantibus inter ſe ventis in diuerſum rapi. vt non tam rationes his deeſſe, quàm opprimi illis credas, ac in contraria propelli; cùm verum à falſo, noxium à profuturo, prudens à fatuo, certum à dubio, bonum à malo, ingenij labili nimiùm ac quodam quaſi fluido procurſu, dinoſcere non valeant. verſantur hi perpetuò tanquam in reciproco Oceani æſtu ſeipſum perimente. in quibus nihil ſtabile, nulla firmata conſilia ſunt: ſed ad omnem rationem, tanquam ad omnem ventum vela mutant, ignari proſperum ab aduerſo, falſum à vero decernere. Moleſtiſſima hæc ratio inferioribus eſt. ac dum incertis Superiorum conſilijs aguntur, timidè ad imperata deſcendunt, experti non ſemel, è medio curſu imperia mutari;

mutari. nec rarò cum non leui nominis iactura ingenti rubore ſuo id factum. peritque vniuerſim hac conſiliorum varietate omnis de Superiore prudentiæ opinio; cùm eodem non rarò die probata improbari, laudata damnari vident; hîc ingentibus extolli rem laudibus, ibi immensùm deprimi; alibi vt ſequenda proponi, nec multò pòſt, tanquam à noxiis arceri. Signa hęc ſunt labantis ſemper animi, vt nulla in his prudentia certam ſibi firmamque ſedem ſtatuere poſſit; cùm in ſemper mobili hac ac fugitiua animorum arena nihil ſolidi firmari poſſit quod ætatem ferat. Et ægrè tales virtutem ex vero amplectuntur, quæ animi firmitatem ac pectoris quoddam robur depoſcit. quod qui ſuſtulerit, in vitia iuxtà ac virtutes pronos dabit, imò in illa proniores, vt quæ varietate quadam delectentur, gaudeantque mutationibus, ne faſtidium nimirum earundem rerum frequentatio pariat.

Tertium genus eorum eſt qui tanta in omnibus ſunt lentitudine, vt perrarò manum rebus admoueant; credas mentis quodam frigore tam densè conſtrictos, vt nullis ſolaribus radijs colliqueſcant. quos neque precibus, neque rationum pondere propellas; cùm ſola ferè hos extrema 3

damna,

damna,ſera plerumque emendatione,excuſſo quo detinentur ſomno,ad meliores cogitationes excitent. Inuenias inter hos qui ſemper hærent dubij, quibus nulla ratio mentem impleat; qui ſemper anxij, quibus nulla conſilia metum adimant; qui vndique natant difficultatibus, vt nullam auxiliarem manum admittant, cùm omnium tanta diffidentia laborent, vt nec animo ſuo ſatis credant. quo fit miſerrimam omnino eſſe conditionem illorum qui tales Superiores nacti ſunt, ſub quorum faſtidioſiſſimo imperio nihil ſperari generoſum poteſt, collabaſcunt omnium animi, ac tanquam alta humo defoſſi ignauo conſepulti iacent ſomno. nihil in his excelſæ mentis, nihil quod virum ſuum redoleat, nihil Chriſto & æternitate dignum. iacet proximorum calcata ſalus, iacet propria. ita à ductoris lentitudine exciſi omnes nerui, exſecta robora vniuerſa ſunt. Ingens malum, & quod nonniſi Imperantis mutatione corrigas. in quibus nihil videas præter teſtudinea ignauiorem tarditatem, omnium etiam valentiſſimorum ſtomachis nauſeam parituram; nihil præter feliciſſimarum occaſionum, gerendarumque rerum ſupinum neglectum. ſtupor enim quidam obſedit animos,

animos, vt vix flammas in medijs ignibus perſentiſcant. tam denſo vndique animorum gelu conſtricti iacent, vt nullis hos precibus, cauſæ æquitate, facilitate, amiciſſimorum ſuaſionibus, ingentiumque tam publicorum quàm priuatorum damnorum metu impellas.

Reperias alios qui naturæ quadam moroſitate, faſtidioſiſſimi ad omnia, & nauſeabundis ſimiles ſunt; à quibus nihil audias, præter omnium contemptum, vngues & dentes, & Satyri morſus, vultum triſtem, oculos toruos, & in mœrorem ac ſæuitiam deiectos, verba ab imo pectore quaſi harpagonibus educta, dura & aſpera, & inſtar ſerræ, dentata. in quibus nihil ſuauioris ſucci, carnis aut ſanguinis, nihil quod alliciat, quod parentem referat. iudicis ſunt omnia, & ſæui iudicis; apud quem quæcunque delicta, læſæ maieſtatis crimina ſunt, omnis delatus capitis reus eſt. ipſa verò elocutio faſtidio eſt. Cōſulis? frontem vt indignabundus corrugat, genas tanquam in contemptum deiicit, ſupercilia in faſtum tollit; & poſt moroſa obſtipi capitis ſilentia, oracula promit. quibus ſi quid opponas, peculatus reus es. Si quid tanquam à parente depoſcas, triremibus antè præfectum quàm patrem audies. 4

audies. Infeliciſſima ſub his ſubditorum conditio: quibus nemo faciat ſatis. damnant omnia, ac ſi rem non poſſunt, modum improbant. à quorum ore nihil lętum, nullum afflictis ſolamen, nullum iacentibus excitamentum, nullum ægris leuamen, nulla laborantibus quies, nulla poſt ſudores ſpongia; ſudes & cæſtus ſunt, & ſaxa pro verbis volant, fella pro melle, pro ſaccaro abſinthium propinatur. quòd ſi quid ſuauitatis interſpargitur, à tam auara & nouercali manu hæc veniunt, vt caruiſſe melius ſit quàm habuiſſe, negaſſe optatius quàm tã cruda dextera porrexiſſe.

5 Accedunt his qui omnium propè perpetua laborant diffidentia; quo fit vt, dum ſingulorum munia obire volunt, nec omnibus ſoli ſufficiant, pleraque fruſtatim tantùm attingant, rerum obruti multitudine. hinc ſemper querulos reperias, tanquam ſub onere fatiſcentes, nec ſuorum tamen commiſerationem conſequuntur; quin magis oblocutionibus plenam domum: quæ ferè otium comitari ſolent, dum ferijs deſtituti, ſolis Superiorum actionibus diiudicandis oculos habent. non fierent hæc, ſi iuſtis occupationibus detinerentur. & maiora etiam imperatis auderent, ſi Superiores nacti forent, à quibus

bus animos, non metum mutuarentur. verùm cùm timoribus illos tanquam fluctibus iactari videant, nec quidquam ſplendidioris rei ſibi committi, in ignauiam degenerantes, diffidentiam diffidentia remunerantur; eaque aggrediuntur quæ ſubuertendis Superioris conatibus commodiſſima ſunt. cùm enim omnem bene agendi occaſionem adimi ſibi videant, eandem quanto poſſunt ſtudio ſubtractũ eunt Superiori, mille ſubdolis machinationibus conſilia illius ſubuertentes. Non facerent, ſi fidentem Superiorem conſecuti forent, cuius fiducia excitati, nihil intentatum relinquerent, quo illius de ſe exſpectationi reſponderent, fiduciamque fiducia rependerent; nec iam clam illo quidquam molirentur, ſed animorum intima reſerarent, benigniſſimi actionum illius facti interpretes. tantum in omnem partem fiducia ac diffidentia poſſunt, vt in illa laudatores etiam reprehendendarum rerum inuenias; hæc damnatores probatarum etiam rerum reperiat: illa alacres ad imperia, & ad ardua quæque promptos paratoſque; hæc imparatos etiam ad minima ſentiat: illa in ſudoribus lętos ac indefeſſos; hęc in otio querulos ac indignabundos, ac in mœroribus ignauos.

Poſtremi

6 Poſtremi ea innata ſunt ingenij duritia, vt quod ſemel imbiberunt, nunquam dimittãt. putes chalybi impreſſum, aut adamanti inſculptũ, quidquid ſemel illapſum menti eſt. ita tenaciter quæcunque illis ſub veri aut boni ſpecie oblata ſunt arripiunt, vt credas de vita ac ſalute agi, ſi de conſiliorum mutatione mentio iniecta fuerit. durum hoc genus hominum eſt, & procul ab imperijs arcendum. quæ ſi nacti fuerint, rogandus Deus, vt optima illis quæque primò illabantur: nam ſi deteriora, nunquam amoueas, & vitã antè quàm opinionem ponent, cùm Dei gloriam, ſalutem ſuam ſuorumque in ſemel conceptarum ſententiarum propugnatione collocent. Quæ res in optimos non rarò ac religioſiſſimos viros cadit. quibus ſi quid inciderit quod virtutis ſpeciem præ ſe ferat, adhærent tanquam reuelatoria quadam aut prophetica à Deo in anteceſſum inſpiratione immiſſa. quod vbi ſemel iactum in hanc ſcrupoſam ac ſaxeam animorum terram ſemen fuerit, nequidquam aliud cogites. preme tanquam torcularibus rationum ac auctoritatum pondere, nulla ratio locum reperiet, cùm ex aduerſo inloquentem Deum ſibi ſtatuerunt: cumque diuinæ gloriæ non ignobilem

lem partem, in opinionum ſuarum executione ponant, fit, vt abduci à concepta ſemel ſententia, cui tanquam diuinæ voluntati inhærent, nulla arte valeant; alij aliud ſentiant, & quidem viri prudentia, religione, virtute, pietate, eruditione magni. Fruſtra his arietibus impellitur animus, cùm altiùs primam opinionem animo impreſſerint, quàm vt vllâ humanâ vi commoueri aut loco pelli poſſit. ſtat nimirum, ſtabitque inconcuſſa, ignara flecti prior ſententia, omnibus rationibus potentior, omnium auctoritate validior. quo fit vt nullum propè hoc hominum genere, minùs ad gubernacula idoneum reperiatur; quæ moderata ingenia, nec in vnam partium nimiùm firmata depoſcunt, quæque plus ſemper in cauſſa ſua alienæ prudentiæ quàm propriæ innitantur, cùm meminerint homines ſe eſſe, falli poſſe, maioreſque etiam in rebus piis ac religionis, adeoque & fidei, à vero, à virtute, à fide aberraſſe. qui deinde ſuauitatem robore miſcere, duritiam mollibus temperare nouerint: neque ſemper ad pœnas & aſperiora monita, dominorum ac iudicum more, ſed ad matris non raro vbera, ac ad patris ſemper dexteram decurrendũ ſibi meminerint: qui denique in ſuorum delictis et-

iam à ſimulatione, ac maternè interdum blandientibus, medicamenta præbere didicerint. temperata enim ingenia, & vel natura vel aſſiduo ſtudio ac vigili cura, tanquam vomere ſubacta, & quæ pro re nata in hanc aliámue ſe partem flectere conſueuerunt, imperia expoſcunt: quæ nec lentitudine ſua nauſeam, inde vomitum prouocent; nec lenitate ſua ſemper fluctuent, ſemper natent, nuſquam certum portum aut littora teneant; nec ex ſemper æſtuantibus fornacibus in perpetuas flammas exurgant, totque præcipitia, quot conſilia ſubeant, à fortuitis euentibus nomen ſumptura; nec denique quaſi in ſaxum gelidata, ſemper ferrum poſtulent antequam molleſcant aut cedant; quæ Ætneis magis incudibus aut proſcindendis aratro glebis, quàm moderandis ingeniis nata ſunt: ſed quæ calorem frigore, lẽtitudinem ignibus, duritiem mollitudine, lenitatem pondere moderari ſciant. vt neque nimius æſtus propellat in præcipitia; nec nimium frigus omnem benè gerendæ rei occaſionem, ſera pœnitudine elabi permittat: nec durities nimia omnem alienorum conſiliorum tanquam alienæ manus attactum aſpernetur; nec lenitas nimia nuſquam ſtringat, quamque nunquam

nunquam corpore, ſemper ſola pluma teneas: vt verè à Magno Gregorio dictum ſit: *Ars artium regimen animarum.* Vt enim vnus Superior omnibus, Apoſtolo monitore & duce, omnia fiat, totque mutuò diſcrepantibus ingeniis, ſuum tanquam ex informi argilla peritus figulus fingat ac refingat, ingenti per omnia opus induſtria eſt, animoque in omnem fortunam parato ac ſubacto; cuique tanquam peritiſſimo nauclero, è ventorum fluctuumque domeſtica quadam familiaritate, nihil inopinatum accidat. Et ſanè ſi vſquam, ingens cum ingeniis lucta eſt, neque tanta aut guſtuum aut formæ quàm iudiciorum varietas eſt. quo magis varia opus in Superiore dexteritate, qui ſe vnum in tot mutuò pugnantes vertat formas. nam omnes in ſuam velle fingere, extremæ dementiæ eſt. vt verò ſe tot aduerſantibus induat, non niſi ſolertiſſimæ mentis eſt. nam & cum triſtibus mœrere, cum gaudentibus hilareſcere, audere cum audacibus, expalleſcere cum timidis, ardere cum feruentibus, rigere cum frigidis, torpere cum tepentibus, languere cum ægris, roborari cum valentibus, vt eos morum quadam ſimilitudine adnectas tibi, quo faciliùs promptiuſque mœrorem lætiori-

bus abſtergas, nimiam hilaritudinem ad maturitatem deducas, & audentioribus aliquid metus è prudentiæ arena interſpergas, & timidis animos addas, & præferuidis frigidam infundas, & frigentibus ignes admoueas, tepentes excites, ægros releues, ac nimis denique validos ne in vitia exurgant, in moderatam temperiem virtutibus natam adducas; magnæ omnino induſtriæ, & imperiis digniſſimæ eſt. talis enim Apoſtolum ſecutus, omnibus omnia factus eſt vt omnes lucrifaciat. quod nunquam fiet ab illo, qui ſua pro diuinis conſiliis, aliorum pro humanis habuerit; qui tanquam à diuino calamo & ore placita ſuà proloquitur; qui ſeueriore ingenio, nulli humanę teneritudini compati, nulli commiſereri didicit; qui humanarum in ſe fragilitatum inexpertus, è ſolis libris morborum medicamenta hauſit, ex aliis, non ex ſe factus magiſter & medicus; qui omnium mores ad rigidiores ſuos fingere, quaſi omnium valetudinem ac ſtaturam ad ſuam, conatur; qui quæ ipſi ſapida, leuia, commoda, bona, ea aliis eſſe volet, tanquam ſi è ſuo robore omnes metiatur, è ſua corporis conſtitutione reliquos, ſua animi propenſione omnes. Grauiſſimus error & ſtultitiæ proximus; vt ſi quis

quis raſtris, ſecuribus, incudibus, vomereque aſſuetus, omnes ad eadem vocet; aſſuetus pellibus, iiſdem veſtiri velit omnes, omnium nimirum pedibus calceos eoſdem, omnium corpori pares togas præſcribat. Et eſt illud in hoc hominum genere grauiſſimum, quòd duritiem ſuam morumque aſperitudinem, lenitatem arbitrentur, & vocent, & haberi ab aliis velint; tanquam ſi ſolibus ab aratro exuſtus, caniculæ calores pro tepenti & frigidam ſuffundenti vento excipiat; & exſculptum ardoribus pectus, ac callis vndique loricatum pro molli puluillo habeat. quibus ſi errorem digito deſignes, errorem ignorant, virtutemque pro errore habent. obtemperabunt fòrs ſi Superiorum imperia acceſſerint, & conatum etiam aliquem admouebunt; animis tamen prior ſtabit ſententia, ac ſi qua libertas conceſſa fuerit, ad ſua labentur. Iam ſi ſupremum illi imperium conſecuti fuerint, vt non habeant à quo aſperitudo mitigetur, quorumque leniore ductu molleſcat durities; ad extremas immititates decurrent, ſolis ſuorum mœroribus, ægritudinibus, mortibus, aut deſertæ Religionis ſectionibus nobiles. Neque ſperari in hoc imperio auxilia poſſunt, cùm ſuis ductibus habenas

ſtringant, calcariaque perpetuum ſanguinem elicitura admoueant, ignari parcere; nec alios in conſilium vocent: aut ſi vocent, contraria ſententiis ſuis, tanquam Deo aduerſantia reſpuant; aut denique illos ſolos deliberationibus adhibeant, quos vel ob innatam morum ſeueritatem, vel ob metum, aut complacendi ſtudium, ſententiarum ſuarum ſuffragatores habituros ſe ſciant.

Prudens proinde Superior rem nullam inconſultò aggredietur; nec præmiſsâ maturâ deliberatione aliò conſilia vertet. Scio prudentis eſſe melioribus propoſitis mentem mutare: ac nonniſi pertinacis ingenij eſſe ſemel ſtatutis ita mordicus inhærere, vt quibuſcunque ſanioribus propoſitis nihil à decreto deflectas. ſemel tamen re in deliberationem vocata, vbi ſingula maturè excuſſeris, non facilè ad noua imperia decurrendum; imò nunquam; niſi certiora, ac prioribus meliora occurrant. quod vbi contigerit, non vnius Superioris iudicio, ſed multorum, aliò conſilia flectenda ſunt. ac primò tacitus apud ſe Superior rerum nouè in vtramque partem occurrentium momenta excutiat, rationumque pondera ſepoſito affectu, tanquam in ſtatera diſpiciat. proponat deinde

de ſuis, & imparatos præcogitatis antè rationibus, iuuet: ita tamen ne quis propenſum illius animum in vnam potiùs quàm alteram partem ſentiat. ſententiis dictis, tutiorem certioremque partem deligat, nec ab hac niſi de ſuorum conſilio decedat. quod eo magis adhibendum, quo profundiore opus indagine eſt in ſemel maturè deliberatarum rerum mutatione. Et verò vt ſemper laudata conſtantia, ita damnata peruicacia fuit: & vt ad omnia momenta de ſententia decedere, leuiſſimæ mentis eſt; ita ſemel decretis, quibuſcunque melioribus propoſitis, adhęreſcere, fatuæ cuiuſdam pertinaciæ eſt. neutri proinde imperiis apti ſunt: parentiæ potiùs quàm gubernaculis nati. Neque hîc ego facilem in mutandis conſiliis Superiorem laudo; nec ſui iudicii tenaciorem probo: ſed media hunc ire via deſiderem, vt ſemel è ſuorum conſilio firmata nunquam mutet, niſi certiora tutioraque longè ſeſe offerant. in paribus nihil mutet, imò ſi leuia meliorum incrementa ſunt, ne tunc quidem mutet, ne audiat inconſtans; magna omnino ſint, quæ ſemel rata ſtataque flectant. Hæc tamen magna non ſuo vnius iudicio, ſed aliorum magis metiatur, ne audiat iudicii ſui, aliorum

verò neglector & contemptor.

In qua re illud in primis ſtatuendum, faciliorem priorum mutationem eſſe re necdum propalata: at vbi in apertum conſilia eruperint, plus longè difficultatis mutationibus ineſſe. nam & riſibus hæ multorum expoſitæ, acrioribuſque aduerſantium cenſuris ſunt, & graues naſci in variorum animis offenſiones ſolent; maximè, ſi, vt fieri conſueuit, prior aut hac pulſâ, ſecunda ſententia, plus minúſue in hos aut illos pronior, aut aduerſa magis fuerit. tunc enim exurgunt iræ, indignationes, oblocutiones, minuſque religioſæ machinationes, ſiniſtrarumque ſuſpicionum integra plauſtra, in innocentiſſima ferè capita caſura. Non tam ergo vulgabit Superior ſententiam ſuam conſilio firmatam verbis quàm reipſa. nec ab hac ſe deduci minis, terroribus, pollicitationibus, precibus, familiariorum perſuaſionibus patietur; nec dignitati, amicitiæ aut ſanguini quidquam dabit: ſola meliorum certiorumque ratio illum à propoſito flectet. Neque nouum poſt maturas deliberationes, intercurrere quædam quæ mutationem ſuadeant. ea namque eſt humanarum rerum inſtabilitas, vt ſuccreſcentibus ſibi non rarò aduerſantibus, niſi ſtolidiſſimi

diſſimi ſimus, ad noua conſilia decurrendum ſit. vna namque aliquando, quæ præuideri humana perſpicacitate ac ſolertia non poterat, ſubnaſcens aut ſe prodens grauior circumſtantia, totius rei conditionem inuertit, & ad alia pondere ſuo cogit. & ſtultum ſanè ſit nocituris quia prioribus inhærefcere; nec ad ſecunda ſaniora, te vertere. conſultiuſque in his eſt, minùs fortem ac conſtantem audire, quàm fatuum. quanquam nullius meritò inconſtantiæ aut timoris argui poſſit, qui melioribus propoſitis priora negligit, & aliò flectit habenas ſi impedimenta deſtinatæ antè viæ iniecta viderit. vt ſtolidiſſimi ingenij eſt admotis calcaribus, laxatiſque habenis viam decurrere, quam quis ſuffoſſionibus aut aquarum eluuie aut hoſtibus infeſſam ſenſerit. prudens rem nullam niſi maturo conſilio aggreditur, omnia antè excutit, aduerſantia inprimis, peritorumque mentem diſquirit, ſecutura proſpicit, præſentia intuetur, præteritorumque memoria ſententiam firmat; ſeque opinionis in quam propendet aduerſarium ſtatuit, quo potentioribus rationibus & ſuam firmet, & aliorum infirmet: ac tam diu ſuſpenſam ſententiam tenet, quamdiu in alteram partem rationum ſe

pondera flexerint. ſin dubius hæreat, nec in alterutram ſe librari ſenſerit, tutiorem deliget, quęque periculorum iuſtique metus minus, licet emolumenti etiam minus ſpondeat: cùm prudentiæ eſſe ſciat, certiora minoribuſque implexa damnis, quā incerta maioribus fòrs locupletāda commodis deligere. neque enim amat ſapièntia dubios aleæ iactus, è quorum fortuito euentu ſumma infimaque pendent: modicis certioribus contenta viuit. præmia maiora ſunt? maiora etiam damna numerat, maioribuſque commodis damna maiora opponit. mediis contenta viuit, aut ſi maiora cogitat, amat per gradus faſtigia tenere, ac lento prouidoque greſſu præcipitia legere; non ſaltibus verticem aut inferiora vallium dubio vtrobique exitu inſidere; cùm arbitretur hæc non tam generoſæ quàm ſtolidæ mentis teſtata documenta eſſe, & à temerario magis quàm virili pectore proficiſci. Abſtinet ergo à merè fortuitis, & quorum felicitas infelicitaſque à dubio fortuitorum euentu pendet; & tutioribus ſe nomenque ſuum ſuorumque committit. neque terretur interim difficultatibus, ſed animos ab iis, tanquam à cibo robur, mutuatur, ſi per illas præmia vocent. non inſilit tamen in illas

illas vltronea lubentia, quaſi amet perire; quin ſi poteſt illæſus tranſit. ſi quæ tamen illum neceſſitas aut boni magnitudo in illas coniicit, non expalleſcit ad ardua, aut retrahit timidus pedem, aut circumſpectat fugæ loca; ſed incurrentibus celſior, ad ſperata aduolat. nihil interim temerè, fortiter multa aggreditur. nec efferatarum belluarum more, irruit in nocitura, ſola ſæuitia præmio: ſed in media roboris palæſtra, prudentiæ meminit, quam fronte, oculis, animo, manibus circumfert. Non accerſit proinde pericula, tanquam ſi illis propter ipſa gaudeat; occurrentia tamen amplectitur: ac ſi alia negata via eſt, per illa ad optata lætus graditur. non dico Non ſentit, ſed vincit. illud marmoris, hoc hominis eſt. quare ſi diuertere à ſe prudentiæ dextera & clypeo poteſt tela, non opponet nudum illis latus. ſi tamen obiiciendum pectus, ac nonniſi per illud potiri ſperatis poteſt; nudum opponet, ſi per nudum, & non per armatum ſperanda victoria, & ad optata, & prudenti iam antè conſilio firmata, veniendum fuerit.

Hunc benè antè rebus in omnem partem excuſſis, nullæ terrent, audacem minę faciunt; pericula animos huic non adimunt, addunt; damna non deiiciunt, erigunt;

gunt; difficultates non arcent, impellunt; linguarum calamorumque iaculata ac fulminata toxica non eneruant, roborant; fortiuſque hic per armatos hoſtes, tela, flammas, quàm per puluillos ignaui, inambulat. Cùm enim è maturo ſuo ſuorũque conſilio oblatam boni ſpeciem animo generoſus impreſſerit, hac duce, firmato inuictoque ad ardua pectore, ferrum & ignes calcat, vt roſas; mortaria, ſecures, rotas, vt virtutis ſuæ teſtes amplectitur. tantum poteſt honeſti ſpecies conſtanti pectori inſculpta. ac licet non rarò inimica oppreſſus acie cadat vir conſtans, ac difficultatum molibus tanquam montibus inſepeliatur, hoſtilique vndique telorum nimbo integatur, corpore quidem, vbi de genu & cubito pugnauerit, óccidet; animo tamen interritus ſtabit: quem nullæ aduerſariæ acies, tormenta nulla de honeſti gradu mouebunt. contumeliæ & efferatæ linguę barbara proritamenta paleæ illi ſunt; detractiones quocunque ore, clàm & palàm inimico fuſæ, pluma leuiores: exuitur munere? ridet, & optata fruitur quiete. nouis augetur honoribus? munera hæc fortunæ nouit viliſſimis ferè largienda. locupletatur opibus? ſcit has extra ſe poſitas, nec meliorem poſſeſſorem

facere

facere quàm bracteata frena leonem. quidquid proinde dederis, aduerſa, an ſecunda, in colorem ſuum vertet, & conſtantiæ ſuæ materiam exoſculabitur, tanquam horreo ſuo diuitem meſſem, torculari ſuo opulentam vindemiam; vt nihil iam huic euenire poſſit formidandum, nihil quod è fida virtutis ſtatione mentem diuertat, cùm ex omnibus aduerſantibus iuxtà ac proſperis paria conſtantiæ ſuæ robora eliciat, ſemper ſibi ſimilis, etiam colore; ac in pari pacis altitudine; niſi quòd fòrs in aduerſis plus ſerij ſolidioriſque gaudij quàm in ſecundis ſentiat: in quibus plus non rarò timoris permiſtum gaudio eſt. ſubueretur enim ne quid animo adhæreſcat ex hac mollitie, tanquam ſi in caſtris cælo & nuda humo aſſuetus lecti mollitiem perhorreſcat, & vt valetudini, virtuti, roborique inimicum auerſetur.

CAPVT XV.

Amor iuſtitiæ.

AVguſti hîc dictum verè Chriſtianũ: *Pietate & iuſtitia Principes dij fiunt.* Deo nimirum ſimiles pietas & iuſtitia facit,

cit, ac in Diuorũ numerum cultores ſuos referunt. neſcias vtra potior, niſi quòd iuſtitia latiùs patere videatur, qua exulante familiam vniuerſam neceſſum collabaſcere. ſtant enim hac vna regna, ac in ſumma etiam barbarie duce hac imperia ſteterunt. *Ius enim & æquitas vincula ciuitatum.* qua ſublata tanquam exciſis neruis fatiſcunt robora, exurgunt calcata virtute ſcelera: & nihil iam ſanctum. hinc mutuæ cædes, & vnius etiam vteri bella & ſanguis. hinc etiam caſtitatem ab impudicitia, fidem à perfidia, miſericordiam à ſæuitia, modeſtiam à petulantia deiectam, ſacra denique omnia, pietatemque ab impietate ſtratam videbis, vt omnia dixerit qui iuſtitiam exulare dixerit. *Aug. 4. de Ciuit. Dei.* *Quid enim ſunt regna remota iuſtitia, niſi magna latrocinia? quia & ipſa latrocinia quid ſunt niſi parua regna?* Colet ergo iuſtitiã Superior vt imperii ſui robur. præit Nicephoro narratore nobili facto Traianus, quem ferunt nudum enſem vrbis Præfecto tradidiſſe his verbis: *Cape ferrum hoc, & ſi quidem rectè imperium geſſero, pro me; ſin aliter, contra me hoc vtere.* Fortiter & benè. ſint imitatores, non admiratores aut laudatores tantùm Superiores: iuſtitiamque in ſe primò, inde in alios vertant.

Neque

Neque tamen ſæuitiam in Superiore volo, execror Caligulæ vocem barbaram: *Omnia ſibi & in omnes licere.* deteſtor Tarquinios, Nerones, Caios, Domitianos, Dionyſios, amo Tiberios, Traianos, Alphonſos. non tamen indulgentiam in ignoſcendo aut ſimulando nimiam. *Qui* enim *non vetat peccare, cùm poſſit, iubet.* mediam inſternet prudentia viam, & iuſtitiæ ſemitam complanabit. Non intuebitur ergo Superior perſonam diuitis, non pauperis: neque enim aut pecunia aut inopia iuſtitiæ adminiſtræ ſunt. cæca illa eſt, nullos opibus & honoribus, nullos inopię oculos habet; cæcutit ad eruditionem & infantiam; ad diademata & ſarculum; nec ruſtico minùs quàm laureato gaudet vomere; ferrumque illi & ignibus excoctæ ſudes pro eodem ſunt. pariat nimirum illa, iuſtitia, nec dignitatum, ætatum, adeoque nec meritorum demeritorumque diſcrimina nouit. æquat purpuram lacernæ, aurum ſcoriæ, vitrum gemmis, quacunque concha, mari, aut ſerpente eductis. ſeponit enim fortunæ munera, corporis etiam & ingeniorum opulentiam. ſolaque rationum diſcrimina intuetur. vt nec amicitiæ, non ſanguinis, non eiuſdem vteri & vberis, ac ne parentum quidem memi-

meminerit, cùm ſolos oculos æquitati aut iniquitati habeat, reliqua ignoret.

Sequetur hanc ignaram flecti iuſtitiam Superior, nec omnibus omnia niſi perditum velit omnes; nec paucis omnia, niſi omnibus eadem; nec vni concedet omnia, niſi omnium æmulationes, imitationem ac odia etiam velit. Sed neque indulgentior in vnum quàm alterum, nec remiſſior erit; paríque in omnes animo feretur; imitabiturque patres in filiorum amore, imitabitur matres in prolium lactatione: neſciunt vbera diſcrimina, quia nec vterus ſciuit. Induet hanc mentem Superior, & ſi pacatam familiam volet, ac æternam in hac malaciam, pari ſtudio feretur in omnes. ſi delictum occurrerit, cogitabit ſe patrem, delinquentes filios; à quocunque delictum natum, à filio natum cogitabit. par in filiis vt meriti, ita & delicti ratio. nec ſolius tamen iudicis in ſuorum delictis perſonam induet, ſed iudicis patris. vt dum ſe iudicem cogitat, patrem ſciat. patrio ergo more non nudi iudicis æquitatem colet & exercebit, patrio etiam affectu in delicta ſæuiet. neque vnquam ita iudex erit, vt obliuiſcatur ſe patrem. nec pœnam feret in nudum reũ, ſed reum filium. quare nec decurret ad

pœnam

pœnam tanquam in interitum, ſed in ſalutem. atque hinc ex Senecæ conſilio: *Tanquam inuitus & magno cum tormento ad caſtigandum veniet.*

Neque tamen omnibus eadem admouebit, vt nec ægris omnibus eadem medicamenta, non ſi idem morbus ſit: complexionum enim varietas variam medicamentorum rationem depoſcit. Et ſanè tenerior quibuſdam frons, ſolo verbo componitur; durior aliis, mollioribus non cedit, validioribus indiget. hunc ſemel monuiſſe ſatis in ruborem & emendationem eſt; illum nulla monita reſtituent. ſunt quos ſolo obtutu terreas à delicto, ſolo reducas in viam; cùm alios nec minæ terreant. Intuebitur proinde Superior ſingulos, & peritorum medicorum more, profutura ægris medicamenta præſcribet; & dum ſingulorum ſtudet valetudini, temperabit medicamenta naturæ, vt iam non nudam iuſtitiam manu verſet, ſed prudentia temperatam. ne ſi nudam, eat in ſæuitiam aut ſtoliditatem. Non eſt iuſtitia quæ à prudentiæ regula decedit: fatuitas aut crudelitas quædam eſt, non virtus. quæ virtus eſt, prudentiam habet comitem aut directricem. tempora proinde conſiderabit, perſonarum conditionem,

& quidquid prudentia ſuadet & ſolet. & vt grauis in medico error eſt, ſtatim ad ferrum & ignes deſcendere, qui leniora primò tentat, ac nonniſi extremis omnino malis extrema remedia admouet: ita grauis in Superiore error eſt, in omni ſtatim delicto decurrere ad pœnam. Sola ſæpè pœnitentiæ ac delicti erubeſcentia ac cōfeſſione contentus erit. aſſiduæ enim & acres vindictam excitant, remiſſæ & frequentes contemptum: ac licet frequens vindicta quorundam odia reprimat, omnium tamen prouocat; nec minùs in Superiore turpia frequentata ſupplicia ac pœnæ ſunt, quàm in medico funera. Animus primò componendus eſt, ne ſi primos delicti calores efferueſcente etiamnum mente calidioribus pœnis tanquam remediis aggrediatur, obduret & exaſperet, non emendet. moram aliquam largiatur, operamque det vt delinquens erroris delictique magnitudinem cognoſcat, pœnamque ægrorum more, in ſalutem vltrò ſubeat, ac non rarò etiam depoſcat. quæ licet acrior aliquando fuerit, ſi tamen ſibi perſuaſerit reus, à patre natam, hauriet, ſi non cum voluptate, ſpe tamen meliorum, lubens & volens, non ignarus plerumque amara hauſtu ad ſalutem valere,

&

& exoſculabitur patris affectum, vt æger valetudine recuperata duri medici manus, quas & præmio donat, & ſuaues iam dicit.

Conſiderabit ergo delicti magnitudinem Superior, nec pœnam in pœnam, ſed in medicamentum adhibebit. ſi occultum delictum fuerit, priuata pœnitẽtia diluet, ſola etiam ſæpè monitione; ſi publicum, publica pœna offenſionem tollet: ita tamen vt omni ſemper delicto clementior pœna ſit, & plus ſemper habeat manſuetudinis quàm ſeueritatis, plus patris, plus etiam matris quàm iudicis. Si quem acrioribus in quocunque delicto verbis perſtrinxerit, non facilè ad aliam pœnam decurret, niſi grauitas aliud poſcat. neque enim duas vni delicto pœnas infliget: ſemel puniuiſſe patri ſatis eſt. quin & iudices pœnarum acerbitatem mitioribus verbis leniunt; quo minùs exaſperabit pœnam pater. illam ſi iniungit, mitigabit verbis, ac in ipſa imperandi maturitate paternum ſemper aliquid depromet, vt plus ſemper pœna redoleat referatque patris, quàm iudicis; plus etiam matris, quàm domini.

Neque in ipſa tantùm pœnarum irrogatione, ſed etiã poſt ipſam patris perſonam

 induet.

induet. mœrorem etiam filij abſterget, animos addet, in familiaritatem admittet, delicti memoriam deponet, nuſquam frons, oculi, vultus indignationem referent. quin & benigniore alloquio dignabitur, & in fiduciam prouocabit; niſi frequentata delicta, aut illorum grauitas aliud ſuaſerint. tunc enim ipſa maturitate vultuſque ad ſeueritatem compoſitione, prouocandus in ruborem, pœnitudinem ac emendationem filius eſt; vt, dum offenſionem metuit patris, fugiat delictum; & cùm amari ac benignè haberi deſiderat, iuſtam offenſionum cauſſam remoueat, vt amari iam mereatur, & patrio more haberi, qui de delicto, magis etiam de patris offenſa mœret.

CAPVT XVI.

De temperantia.

Ad Vercel. Epiſc. ep. 81. PRæclarè Ambroſius: *Quid pulchrius abſtinentia, quæ facit etiam iuuentutis annos ſeneſcere? nam vt redundantiâ ciborum, ac temulentiâ etiam maturior ætas caleſcit, ita mitigatur iuuentutis ferocia, epularum parcimoniâ, irriguoq; fonte.* Et alibi: *Plurimos gula ſua occidit, nullum frugalitas; innumeris vina nocuerunt,* *De Cain & Abel l. 1. c. 5.*

cuerunt, nulli parcimonia: plerique inter epulas fudere animas, & menſas proprio repleuere ſanguine. Bene Iſidorus: *Nemo poteſt virtutum perfectionem attingere, niſi priùs ventris edomuerit ingluuiem.* Eleganter Proſper: *Temperantia temperantem facit, abſtinentem, parcum, ſobrium, moderatum, pudicum, tacitum, ſerium, verecundum. hæc virtus ſi in animo habitat, libidines frenat, affectus temperat; deſideria ſancta multiplicat, vitioſa caſtigat; omnia intra nos confuſa ordinat, ordinata corroborat; cogitationes prauas remouet, inſerit ſanctas; ignem libidinoſæ voluptatis exſtinguit, animi teporem deſiderio futuræ remunerationis accendit; mentem placida tranquillitate componit, & totam ſemper ab omni vitiorum tempeſtate defendit.* Verè Hieronymus: *Si quis exiſtimat & abundantia ciborum potionumq; perfrui, & vacare poſſe ſapientiæ, hoc eſt, verſari in deliciis, & deliciarum vitiis non teneri, ſeipſum decipit.* Cùm monſtrum meritò haberi debeat luxuria ſine gula; cùm adeò illa vnita ſint, vt diſiungi non poſſint. gulæ, caſtitatis amans, frenos induet, omnemque multiuorantiam ac multibibentiam vt libidini præludentem vitabit. neque exempla hîc quærenda, nam & à primordio homicidam gulam habemus, & exinde tot millia pereunt qui pa-

De ſumm. bono.

l. 1. de vit. cōtempl.

In Iouinian. l. 2.

radiſi nullum ceſpitem norant: & non, manducauit populus & bibit, & ſurrexerunt ludere? luſum niſi impudicum non denotaſſet Scriptura. & non Dominus ipſe, obliuionem ſui Iſraëli exprobrans, cauſſam plenitudini reputat? *Incraſſatus eſt dilectus* & pinguefactus & dilatatus, & dereliquit Deum qui fecit eum, & abſceſſit à Domino ſalutificatore ſuo. & non pro templi foribus ſenior Heli, & filij eius in acie ruunt, nurus expirat in partu? meruerat nimirum hanc à Domino plagam domus ſacrificiorum carnalium defraudatrix.

Deut. 32.

1. Reg. 4.

Prærogatiuæ verò moderationis victus & potus plurimæ ſunt, & pleni ſunt ſacri codices. ita peccatrix Niniue exitio liberatur; & Achab poſt Nabuthæ hereditatem & necem, læſuram ieiunio abduxit à diebus ſuis; & Anna Helcanæ filium ieiunio impetrat; & Daniel triduano ieiunio ſibi indicto ordinem & ſignificationem ſomnij Babylonio regi indicat; & fratres leguminum pabulo ac aquę potu, forma & ſpiritu cultiores apparent. è quibus colligere poſſumus quantum apud Deum poſſint reciſi pabuli officia. Et non apud inferos, in diuite conuiuia cruciantur, in paupere ieiunia recreantur? & animum ipſi

ipſi noſtrum conſulamus, quales nos ante pabulum & potum in virgine adhuc ſaliua ſimus. an non multò pollentioris mentis, multò viuacioris cordis, quàm cùm totum domicilium interioris hominis eſcis ſtipatum, potu inundatum, decoquẽdis quæ ſumpſit, inæſtuat? Quo magis decet Superiorem ita moderatum in omni eo genere eſſe, quo omni hora ac momento paratus eſſe debet ſuorum neceſſitatibus occurrere, ne aut hebeſcat iudicio, aut labatur memoria, aut denſa ciborum nube tanquam nebula ſtipetur, quo minùs longiùs poſita pericula videre aut damnis occurrere poſſit.

Et verò in perpetua quadam erectæ mentis ſtatione, vigiliq́ue continuò cura Superiorem eſſe debere, nemo non videat, qui & occurrentium difficultatum magnitudinem, & incerta rerum, & metuendorum damnorum ac periculorum aſſiduitatem, & oppugnantium frequentiam, & inuidentium ac obloquentium multitudinem conſiderat. Iam qui morbos varios, vulneraq́ue animorum cogitat, hoſtileſq́ue inſidias, doloſq́ue ac occurſantium tentationum varietatem, & innexa illis præcipitia, medicamentaq́ue, quæ vel in cautionem præuia, vel inuale-

ſcente morbo adhibenda; perfacilè videbit quàm præſentem ſibi deceat eſſe Superiorem. præſentia verò hæc ex cibi potuſq; moderatione parte maxima pendet.

Iam ſi ſuos à conuiuandi & obſonandi licentia reuocare Superior voluerit, ducem ſe præbeat, & ſequentur. ſin ipſe indulgere cibo & calicibus velit, eadem ſuis concedat neceſſum eſt. ſi negas? inuenient. & fortiùs ac copioſiùs quàm ſi vltrò concederet: validiora enim furtiua ſunt. nec peccare ſe quiſquam putat duce Superiore, cuius facta documenta & incitamenta ad paria ſunt. nemo miles ducem ſecutus, errorem ſuum fatetur. ſed nec quiſquam damnat ſequentem. Vult ergo ſuos Superior inſigni aliqua temperantia claros? dux illis ad illã ſit. vult ſpiritualium amatores? exemplo prҽeat. faciet, ſi oſtenderit ſe hominem, non ſolius carnis; imò animæ magis quàm carnis: & inueniet imitatores. nam vel ſolo rubore, vt alia deſint, ſequentur præeuntem. magnum incitamentum in milite ac inferiore verecundia eſt. vt ducem ac Superiorem præiuiſſe, ſatis ſit ad ſequelam, etiam in morte. tantum pudor poteſt. Sin pergat prodigus in ſeipſum, parcus in alios eſſe, oblocutionibus domum replebit, graueſque

morum

morum ſuorum patietur iudices: imparatoſque ad imperata ſentiet, inuidentia etiam grauidos, dignitatumque quas poſſidet euerſores.

Sin vt in ſe, ita in ſuos indulgentior fuerit, quid niſi paulatim cuiuſque ventrem Deum ſtatuet, vt tandem illud audiatur, *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur?* cùm illud inclamandum eſſet, Temperemus, moderemur, ne fortè moriamur. Et ſanè quid ſperari à Religione poſſit, in qua ille nobilior qui calicibus inſtructior, ille laudatior qui obſonandi pollucibilior; niſi vt toti in carnem & ſanguinem abeant degeneres filij maiorum, cùm ſaginæ ſubſtructa laſciuia ſit? exempla nos docent, & nimis magna etiamnum ſtant monumenta concupiſcentiæ, intemperantiæ. Et quid ſperari poteſt oratione ac meditatione è Religione pulſa? & quomodo hę ſobrietatis comites ſtare cum intemperantia poſſunt? non magis quàm ingluuies & ieiunium, caſtitas & incontinentia, laſciuia & modeſtia. Quicunque ergo ſaluam Religionem volet, in cibi potuſque moderationem inuigilet, & quidquid hanc ſuperat, pro veneno deputet. cogitet aliorum lapſus graues, & nulla pœnitentia emendandos. & æmula qua-

dam generoſitate, contineat ſuos victus moderatione, cùm cecidiſſe alios viderit ſagina. At fruſtra hæc cogitabit, niſi dux ipſe facti fuerit, vt nihil extra religioſam moderationem ſibi vſurpet, non dicat, non ambiat, ſed nec admittat, vltroque oblatum repellat. non quòd nihil illi concedi velim, ſed intra religioſam moderationem. vt nec eat in exemplum, nec trahi poſſit in æmulam imitationem, nec conceſſa commoda alliciant ad dignitatum molitiones, nec inuidum prouocent oculum, nec obtrectandi materiam præbeāt, nec ſtudium excitent paria vouendi & parandi, nec opinionem ingenerent mollis animi & in carnem ruentis, nec ſobrietatis oratio à conuiuiali ore prolata eat in contemptum, in riſum. ſtolidum enim eſt ore probare quod facto damnas. vis fidem verbis ſtare? loquere rebus. maximè cùm plus poſſit muta factorum elocutio, quàm calami aut linguæ. facere Superiorum, dicere oratorum eſt. vtrumque ſi iunxeris, reperies imitatores. Et quid quęris in cibo & potu? ſatiari? potes minimè. aut pulchrum eſt ſocios vincere? cùm omnes viceris, vinceris à macello & dolio. quæris delicias? non eſt pugilis, non militis, minùs Religioſi. Eſt in hanc rem illud Pauli:

Pauli: *Omnis autem qui in agone contendit, ab* 1. Cor.
omnibus ſe abſtinet, & illi quidem vt corrupti- 9.
bilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Quæris voluptatem? nulla nobilior certiorque voluptas eſt voluptatum contemptu. Iam vide morborum genera intemperantiæ comites, & damnabis voluptatem. momentanea oris voluptas eſt, menſtrui, adeoque & annui non raro morbi ſunt; & innaſcitur ferè morbo morbus, tanquam ſi fune colligaueris. omnia dein cogita morborum genera. omnia in vna crapula reperies, à cuius vberibus pendent illi proles, cuius ſinu ludunt, clauduntur vtero. monet Sapiens: *Noli aui-* Eccli.
dus eſſe in omni epulatione, & non te effundas 37.
ſuper omnem eſcam: in multis enim eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad choleram. propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam. Denique cogitet Superior non paſci Deo, qui deliciis paſcitur. docet nos Epulo: paſci verò Deo ſobrietatis cultores, docent nos Moyſes, Dauid, Ezechias, Anna Phanuëlis, Daniel, Helias, Centurio; & ferè quotquot Deo magni, quotquot in Religione primi, quotquot portentis clari. docemur hoc Iudaicis faſtis, docemur Chriſtianis. vt quiuis ex vtriuſque Teſtamenti paratu-

ra perfacilè intelligat, quid apud Deum victus moderatio poſſit: quid corpus ieiuniis enectum, cùm Moyſes Dei videt gloriam, & necdum tincti Centurionis ieiunia exaudiuntur. audientur etiam magis Superioris, ſi cum Moyſe contra Amalec, pro ſuis oratione & ieiunio pugnauerit.

CAPVT XVII.

Ignoratarum rerum prudens declinatio.

CVM enim veneratio opinione contineatur, ab omnibus ſtudioſè cauere Superior debet, quæ quoquo modo æſtimationem minuere conſueuerunt. Imperitus concionandi eſt? declinet pulpita. ignarus Theologiæ ac Philoſophiæ? non committat ſe huic velitationi. humaniores literas non guſtauit, aut tenuiter iis tinctus eſt? non deſcendat in hanc arenam. Et quis in humanis non rideat ignarum fluctuum ventorumque, alto ſe gurgiti, peritiſſimorum quorumcunque funeſtis naufragiis infami, committentem? quis non tironem exercitum, qui nulla numeret ſtipēdia, nullam circumferat cicatricem, nullum ferrum nudauerit, nullum hoſtem viderit, in veteranorum aciem,

ciem, hauſto datoque ſanguine, vulneribuſque ac triumphis nobilem, temerario improuidoque auſu incurrentem? quis non inermem & à matris vberibus, mollibus aſſuetum, cum valido cæſtibuſque ferroque armato, & cui cum incõmmodis ſanguineque dando & hauriendo familiaritas quædã interceſſit, temerè procurrentem, ac vltrò etiam prouocantem?

Non inferioris ſtoliditatis eſt, artis ac ſcientiarum imperitum, cum earundem facultatum peritiſſimis decertare: aut in doctorum peritorumque conſeſſu, infantiam ſuam prodere, ineruditionem oſtentare. grauius etiam eſt ſi à Superiore id fiat: ſi maiora viribus, gratia, elocutione, eruditione audeat: ſi ſcientiæ ſuæ ac prudentiæ opinionem temerè in diſcrimen adducat; aut collectam nominis æſtimationem temeraria ignoratarum rerum tractatione profundat.

Hic grauiſſimus in non vltimis aliquando Superiorum error eſt, qui quaſi cum dignitate omnium ſcientia affundatur, imperitiſſimi ipſi artium, peritiſſimis leges præſcribunt, damnant ignorata, & in infimis etiam imprudentiam produnt. piſtorem proinde ſi quem nacti fuerint, ſi quem ſutorem, ſartorem, coquum, fabrũ,

aut

aut cuiuſcunque demum artis gnarum, docere hunc volunt, & artium quas nunquam attigerunt, nunquam viderunt, noui magiſtri inaudita in illam diem præcepta tradere; ante doctores quàm diſcipuli. Moleſtiſſimum hoc ſubditis, ab artium planè imperitiſſimis doceri; ac, quod deterius, ſeueriùs moneri ac reprehendi, maximè cùm res prudenter & ex artis præſcripto inſtituta eſt. quod cùm venerationem omnem paulatim tollat, tum contemptum ingenerat, amplamque paſſim obloquendi ſegetem præbet. cùm hîc prudentiam, ibi moderationem meritò deſiderent. accuſant faſtum, omnia ſibi promittentis animum, omnia alijs derogantem, omnia faſtidientem, improbantem, diffidentem omnibus. in quo denique miſtam elationi amentiam ſtolidamque fatuitatem vni ſibi placentem, reliquos contemnentem, non iniuria damnare ſe poſſe arbitrantur. quo fit, vt in inferiorum animis diffidentia quædam viciſſim naſcatur, ac imperatorum faſtidium, omniumque etiam prudentium in Superiore conſiliorum contemptus, cùm vnâ ignorantiæ regulâ reliqua metiantur: nec putent ſapientiæ locum in illo eſſe poſſe, qui ea pertractanda ſumit, quorum graui igno-

ignoratione laborat; neque prudentiam cum fatua ſibi in ignoratis complacentia ſtare poſſe. ex paucis ergo cùm de reliquis ferè iudicium ferant, fit vt in omnibus fortiter detractum eant, omniaque Superiorum eâdem cenſurâ feriant.

Non aggrediatur ergo res Superior niſi aut peritus aut non ignarus illarum, & è quibus decus magis ſperare quàm dedecus ac contemptum vereri debeat: ne pro fortunato & laudando ſucceſſu, & nomini augendo valituro, infortunatum & ridendum referat; ne audiat imperitus, & parati antè nominis vanus temerator; ne ridendum ſe propinet ſuis, & pro veneratione quæ opinionibus inter homines maximè fulcitur, contemptum accerſat; ne imperitia ſua colloquiorum materia fiat; ne incipiant collectæ priùs auctoritati detrahere; ne quem antè ſuſpiciebant colebantque, vbi ſenſerint præſidiis, quæ obſeruantiam prouocare ſolent, nudatum, deſtituant & negligant. vnde eueniat, vt dicta factaque propè illius omnia eleuent. neque enim in vna ſe re opinio continet, ſed omnibus etiam aliis affricat aliquid contemptus, defruſtatque maximam neceſſariæ ad obſequia venerationis partẽ; ſerpitque adeò malum hoc per quidquid vene-

venerationem augere ſolet. quod vbi fit, omnis obſequendi promptitudo, parendíque alacritas corruit. nam ſi quæ fòrs obſequia deferantur, ludunt veriùs in ſuperficie, quàm ab alto pectoris proficiſcantur, metuque magis quàm amore impelluntur. quæ non vltrà permanent, niſi quamdiu timor mentem occupat; quem vbi ſuſtuleris, omne parendi ſtudium cultuſque momento ipſo corruit.

Scio voueri potiùs quàm ſperari prudenter ſumma omnia in Superiore poſſe. neque enim vni omnia conceſſa: & ferè in vno alteróue ſi quis emineat, iacet in aliis. quo maiore opus circumſpectione ac prudentia eſt. vt nimirum modicè illa contingat, quorum ignoratione laborat. ac ſi qua, vt fit, neceſſitas illum in ignorata etiam nolentem impellat; vltrò imperitiam etiam maiorem quàm qua tenetur, fateatur. vltronea enim inſcitiæ confeſſio, virtutis ac ſcientiæ opinionem ingenerat: cùm non raro plus in negata ſcientia cognitionis, quàm in vanè iactata prudentiſſimus quiſque latere arbitretur. ac ſi non alium fructum referat, virtutum ac ſubmiſſæ mentis, ingenuique apud alios candoris opinione creſcit. quòd ſi à ſe commodis modis omnem propoſitarum

rerum

rerum tractationem arcere nequeat, non niſi leuiter ac de ſuperficie tangat, maximè in peritorum conſeſſu, ne cogatur cum rubore inferiores magiſtros pati; aut aliorũ riſum contemptumque tacitus intueri. Declinabit proinde hos bonæ æſtimationis ſcopulos Superior, nec allidet famæ ſuæ ratem ad hæc breuia; tentabitque antè proferendarum rerum tanquam fluminum, vada, induſtriæ ac prudentiæ ſuæ bolide, ne ſerò nominis ſui ratem, imperitiæ arenis impactam ingemiſcat. Et ſanè incredibile eſt quantum concepta opinio, non in imperita tantùm plebe, ſed in magnis ac optimis quibuſque ac primis etiam in Religione valeat; quantumque momentum ad promptam in inferioribus obedientiæ alacritatem adferat.

Non ignoro in Superioribus Deum imperantem conſiderandum; nec tam gratuita in illis dona cum lacte & vberibus ingenita, aut in adultioribus vltronea diuina benignitate affuſa, quàm Dei, cuius vicarias vices obeunt, perſonam intuendam. verùm ſi hanc priora comitentur, credi non poteſt quantum ad parendum calcar addant; quantamque felicibus imperiis remoram, illarum deſtitutio adferat. ita homines ſumus, & in magno virtu-

tum ſtudio aliquid ſemper humani circumferimus.

Iam cùm plurima ad fortunanda imperia neceſſaria ſint, tum in Religione primum facilè locum obtinet vitæ morumque integritas, ſanctimonia, probitas, pietas, orationis ac mortificationis ſtudium: quæ tamen ſi deſtituantur prudentia, ſi futurorum prouidentia, ſi humanarum rerum cognitione, ſi pertractandorum in tanta varietate ingeniorum ſcientia ac moderatione, in nulla poſtmodum arte emendanda labetur Superior; perdet, non ſeruabit; euertet, non eriget; franget, non emendabit. vt fòrs non aberrauerit, qui feliciores in gubernatione ſucceſſus à prudente, moderata quadam pietate ſuffulto, quàm à pio Superiore prudentia deſtituto ſperauerit; pluſque etiam iuſti metus ab imprudentibus ac temerariis huius auſibus, quàm ab illius prouida circumſpectione conceperit. vt ſola pietas prudentiâ viduata, aut pertenui tantùm huius colore tincta, obſequiis magis quàm imperiis nata videatur; ſola autem prudentia pietate nudata, plus ſæcularis imperij quàm religioſi redoleat: vtrumque qui conſecutus fuerit, beatus. vtrumque ſi negatum fuerit, plus ad imperij felicitatem

valitura

valitura magna videtur prudentia mediocri pietate comitata, quàm magna pietas nullâ aut pertenui prudentiâ ſociata. Hoc certum, omniumque iudicio firmatum, nullum imperium ſine diſcretionis regula ac ductrice huius manu diu ſtare; omnem autem prouidæ diſcretionis directricem, ac quaſi corporis ſui animam eſſe prudentiam. nec illud minùs certum, non perpetuare imperia prudenti benignitate ac moderatione deſtituta; cùm violentata diu in eodem gradu conſiſtere non poſſint. verum etiam illud, frangi, non flecti ingenuos animos perpetuâ quadam moderatoris ſæuitiâ, improuidoque zelo prudentiâ viduato; prorumpereque tandem in vtriſque pœnitenda. Equorum hoc exemplo diſcimus, qui quo generoſiores ſunt, eò arctioris imprudentiſque freni verberumque impatientiores ſunt. calcaria aut virgulam oſtentaſſe ſatis ad obeunda imperata eſt. quòd ſi quis fatua pergat iterare verbera, quantumuis peritum ſeſſorem efferati excutient, ſeque dominumque vnâ ruinâ illident terræ & ſepelient.

Eadem videbis in homine. quo quiſque aut natura aut educatione plus retulit ingenuitatis, hoc plus comitate prudenti-

que beneuolentia, quæ hîc ſimulare, ibi premere, alibi extimulare ac mulcere etiam nouerit, ad magna impellitur. cùm ad ſæuitiam rigidumque zelum prudentiæ temperamento deſtitutum, obdureſcat generoſior quiſque, & ante animam lubens volenſque ponat, quàm ex vero, & de pectoris penetrali obſequatur. Mancipia & compedibus ac flagris ingenia nata rigoribus ad obſequia impelles: liberior educatio feritatem aſpernatur, prudentique benignitate ducitur: nec ignes metuet, ſi in illos amor inuitauerit: metuet roſas, ſi in has ſæuitia impulerit. tantum refert à qua mente imperia naſcantur. vis ad hæc promptum? fac amet imperata. amabit ſi imperantem amauerit. hunc amabit ſi in magnis virtutibus magnam profuſamque comitatem ac beneuolentiam perpetua prudentia inſparſam ſenſerit; ſi in magnis naturæ Deique donis, ſinceri patris affectum, doctæque matris vbera expertus fuerit; ſi pietati probitatique ſuauitatem ac prudentiam connexã viderit; ſi benè de Superiore ſenſerit, virtutum, ſapientiæ, donorumque illius admirator & cultor; ſi prudentiæ in illo habenas frænaque ſenſerit, hîc ſtringi, ibi laxari, ſemper tamen à ſapientiæ manu; ſi

ſuaui

ſuaui lenimento durum ex ſe dominatum tanquam molli calce adnecti viderit; ſi ſcabrum aſperumque imperii callum leni ſpongia prudentię dextera molleſcere expertus fuerit; ſi inter imperantium decumanos fluctus, moderata, & quæ plus prudentiæ quàm validi indolatique roboris referant, gubernacula tulerit; ſi in varijs vulnerum morborumque generibus prudentes molleſque medici ſui manus nactus fuerit.

Hanc de ſe in ſuis opinionem conabitur Superior Dei gloriæ ac familiæ ſuæ bono excitare; euitareque quidquid huic aduerſatur, quo ad obſequendum faciliores promptioreſque ſuos conſequatur. Iniecta proinde ſi qua mentio fuerit rei à ſe ignoratæ, omni conatu ac dexteritate imperitiam teget, cauteque prouideque aliò ſermonem flectet. quòd ſi res prudentem hanc fugam non patiatur, peritorum, antequam certò quidquam ſtatuat, ſententiam perquiret, collaudabitque illorum de re propoſita mentem: probatiſſima delegiſſe, ſcientiæ proximum eſt. neque difficilis delectus meliorum eſt, cùm Superiori perfacilè ſit, in quo quiſque ferè ſuorum plurimùm poſſit, cognoſcere. ad peritiſſimi ergo ſententiam ſi acceſſerit, licet fòrs

error intercurrat, facilis venia eſt; cùm non deſint qui magis collaudent infelicem fortuitum in prudentibus exitum, quàm fortuitum in imprudentibus felicẽ. cùm illorum error meritam excuſationem promereatur, vt qui non ab improuido imprudentique delectu, ſed ab occultis fortuitiſque rerum cauſſis, omnium ſapientiam fugientibus proueniat: horum verò felicitas non à prouida prudentique electione, ſed à fortuito quodam iactu, nulli prouidentiæ aut rationi innixo proficiſcatur; quo fit vt laudem nullam mereatur. felicitas dici poteſt quæ fatuos non rarò comitatur, prudentia cenſeri non poteſt.

CAPVT XVIII.

Nimia fiducia ac diffidentia vitanda.

INter vtrumque hunc felicis prudentiſque gubernationis ſcopulum, peritus Superior nauigabit; cauebitque ſtudioſiùs ne in alterutrum illidat nauem, néue dum priorem fugit, impingat in ſecundum. cùm à quocunque perierit, periiſſe miſerum ſit. & quid intereſt à quo naufragium patiaris, aut cuius ferro iugulum

præbeas,

præbeas,cuius telo cadas? cecidit aliquis, & inſepultus iacet fluctibus, aut toto pectore hoſtile recepit ferrum, hauſit venena: quid quæris à qua manu? omnia dixit qui cecidiſſe dixit. Non feretur ergo nimia in ſuos fiducia Superior; ſed neque diffidentia nimia. medium prudens inter hæc breuia iter tenebit. nam & nimia fiducia noxia imperio eſt;& nimia diffidentia præcipitio proxima eſt; vt neſcias à qua maiora meritò damna timere debeas.

Nimia fiducia neglectum quendam imperiis adducit, cùm quaſi molli puluillo Superior ſuorum virtuti indormit,nulli rei manum admouens,nulli oculum intendens: poſitaque vniuerſim ſollicitudine,ſecurus vitam trahit curarum omnium ignaram. vnde fit vt inferior animos à Superioris ſui fiducia ſumat, maioraque ſibi ſpondeat,virtuti,ingenio,eruditioni,dexteritati, felicitati ſuæ; atque hinc non infrequenter,ad maiora viribus manum extendat, infelici plerumque exitu claudenda.

Sequitur deinde in inferiore Superioris ſui contemptus,cùm illum ignaua quadam quiete curarum vacua proſtratum viderit. & cùm omnia ſibi Superioris ſui

indulgentia licere arbitratur, non antè audendi finem facit, quàm ad nullâ prudentiâ emendanda delapſus fuerit.

Tranſit verò tota ferè gubernatio ad illos quorum fidei domeſtica Superior credidit, cùm ipſe præter inane Superioris ac imperij nomen nihil retineat. vnde fit, vt illorum iam gratiam ſibi captandam non pauci putent, hos obſeruent, placere his ſtudeant, vt à quorum ductu pendere videantomnia; Superiorem verò negligant, à quo ſi quid ſperandum, per illorum ora manuſque vident ſibi impetrandum: vt non immeritò toti ſint in illorum beneuolentia ſibi conciliandа; hos vnos venerentur & colant, per quos aditum ſibi ad optata parant: cumque toti ſint in horum comprenſatione, in neglectum quemdam ac contemptum Superiorum deueniunt. è quibus deinde initijs callidè quædam ſubſtructiones naſcuntur Superiorem euertendi, ne quidquam placitum talibus intentatum relinquant; vnde mutuæ dein naſcuntur conſpirationes in Superioris caput caſuræ.

Exurgunt exhinc variorum etiam æmulationes, qui cùm neglectos ſe arbitrentur, Superioris ingenium, dicta, facta, nimiamque in paucis fidem damnent, ſe-

ueri

ueri iam facti abditiſſimarum minimarumque rerum omnium cenſores, dum ſingula ęmulo & curioſo oculo obſeruant. nec difficile eſt ſeriis ſcrutatoribus ingenioſa inuidentia damnanda reperire, dum Superioris vitam moreſque illorum diſcutiunt, qui Superioris fiducia pleni plerumque contemnunt eos quos molitionum cogitationumque ſuarum non ſentiunt laudatores.

Huc accedit in magna ſæpè Superiorem rerum domeſticarum ignoratione verſari: dum enim ſuorum fidei ſingula committit, ſingulorum ſibi inſcitiam accerſit. quæ res quanta ſecum incommoda trahat, ignorare nemo poteſt. cùm enim felix adminiſtratio à cognitione pendeat, quid ſperari ab eo poſſit qui denſa illarum ignorantia laborat, nemo paulò prudentior non videat.

Intentum proinde oculum prudens Superior in omnes habebit, etiam in eos quorum virtuti ac induſtrię tutò committi multa poſſunt. ne aut illi indulgentia inſoleſcant, aut æmulationibus oſtia aperiat, aut cum ingenti venerationis, auctoritatis & imperij diminutione dependere ab aliis cogatur; aut domeſticarum rerum ignoratione laboret. dabitque operam vt

concreditorum ſibi rationem ſubditi reddant, quam & accuratè exiget: nec quidquam illos aggredi ſe inſcio permittet, intentumque dum fiunt in omnem partem animum habebit. cauebitque in primis ne nimia alicuius fiducia, imperii partem alteri concedat; ſed ita viris etiam magnis exequenda committet, vt clauum ipſe teneat, nec à gubernaculo manum dimittat. Scio plus vni credi concedique poſſe, plus etiam debere quàm alteri, virtutiſque ante omnia rationem habendam, prudentiſque eſſe paria viribus imperare; grauiterque errare illos, qui cùm pari in omnes fiducia ferantur, nullo perſonarum delectu æqua omnibus imponant. In omni tamen fiduciæ oſtentatione vigilem vbique animum habeat Superior, nullius virtute ac prudentia conſopitum. ſic enim fiet vt & venerationem teneat, & imperij nomen ſuſtineat, & in officio ſuos contineat, & ęmulationes arceat, & inſtructior paratiorque ad fortuita euadat, & in arduis conſiliis non deſtituatur, longa variaque experientia eruditus, qui non aliena tantùm manu facere, alieno ore loqui, ſed ſuo didicerit.

Cùm autem vigilem Superiorem & omnibus excubantem deſiderem, ac nunquam

quam in plenum oculos claudentem, aut deſides ponentem manus, nec nimia ſuorum fiducia imperii habenas remittentem; tum diffidentem nolim, omniaque tuta metuentem, qui nihil ſuis credat, nullius virtuti quidquam putet indulgendum. cùm innumera ex hac diffidentia mala naſci neceſſum ſit. nam cùm non omnia exequi per ſe Superior poſſit, nec in oneris ſui partem alios vocet; fit vt plurima neglecta iaceant, & maximarum rerum ſpes magnæ corruant, aut in herba ſua perdantur, ſuffocenturque in ſemine, priuſquam in florem exurgant, & ſperatos fructus proferant.

Ex hac deinde Superioris diffidentia, par in inferioribus diffidentia exurgit; cùm nihil pronius ſit quàm diffidentiam vnam aliam parere: mater nimirum prior facta ſecundæ eſt, vt viam illa huic ſtrauit. variæ poſt hæc molitiones exurgunt, partiumque minùs religioſa ſtudia, euertendis conſilijs, ipſiſque adeò Superioribus excogitata. magna Superior dignaque quæ eant in poſteritatem Religionis bono cogitat? mille eludendi generoſiores illius conatus modos inuenient. per ſe non poſſunt? aliorum operâ vtentur, & clàm ferè & ex inſidijs inſurgent; nec finem

nem facient, donec optatis fruantur; cum Deo an ſecùs, iuxtà habebunt. ſatis enim illis Superioris cogitationes euertiſſe. obtrectationibus deinde omnia replentur, & laudatiſſima etiam quæque improbantur. nec priuatis hæc parietibus clauduntur, decurritur ad externos ingenti bonæ opinionis damno. puſillanimitas etiam in inferioribus exoritur, & ignauiſſima quædam quies, agendarumque rerum perpetuum quoddam faſtidium. mutuæque hinc proſiliunt ſuſpiciones, ac in deteriorem omnia partem rapiuntur. Pectus vniuerſum explicat Superior, & quà verbis, quà factis patris recludit viſcera; filij inferior perſonam induit, & digna filio obſequia profert; in alium vtrimque ſenſum dicta reſque trahuntur, & dolum ſubeſſe putant, & ſub amiciſſimis verbis inimicas machinationes tegi arbitrantur. Sed neque ſi quid cum laude ac Religionis bono poſſit inferior, exequetur: ne in diffidentis Superioris gratiam quidquam feciſſe videatur. quin adeò gaudet, ſi in præceps cuncta labantur, adeoque & adiuuat & protrudit labantia, Superioris nimirum diffidentiam his præmiaturus. Eadem in Superiore reperies. ſi quid laude dignum in inferiore ſenſerit, præſcindet funem: ne probare

probare cogatur illius conatum, cuius virtuti diffidit,& diffidentiam ſuam in inferioris laude damnare. quæ res vltimos non infrequenter mœrores accerſit, emedullatque quidquid generoſioris ſpiritus fibris claudebatur, miſerrimaque demum tabe in ignauiſſimo otio perimit.

Moderabitur ergo gubernacula Superior, & inter hos ſcopulos peritus nauclerus nauem diriget. magnam fiduciam oſtendet ijs potiſſimùm quorum virtus fidem meretur; quorum prudentiæ documenta viuunt; quorum pietatis aliis præludunt exempla; quorum conſtantiæ, roboris, dexteritatis alta impreſſa ſunt veſtigia. ac à tenuioribus initia ducet, inde per media ad grandia tranſcendet. audebit deinde plura credere, & fiduciæ latum campum aperiet; ita tamen ne omnem curam deponat, ne ſollicitudinem exuat, ſed excubantem vbique animum teneat.

Diffidentiam verò vitabit vt prudentis imperij peſtem, vt domeſticæ malaciæ tempeſtatem, vt ridentis elementi Aquilonios ventos, vt ſerenitatis nubem atrã, vt fulgura & tonitrua pacato cælo. ac ſi quorundam mores illam depoſcant, non prodet tamen, ſed non committet ea quæ iuſtum metum minantur, nec vniuerſim

tamen

tamen ab omni re excludet: ne callum pudori obducat, aut verecundiæ ianuas claudat, aut pari diffidentia in Superiorem feratur. parua proinde primò credet, & à quibus dedecori timor nullus; ſi labatur, monebit; iterabit deinde fidem. nouus enaſcitur error? noua ſuccedant monita, atque iterum fides. moneat tamen iuſtam datam diffidentiæ cauſſam, experiri interim velle, ſed ita vt à ſecundo hoc experimento reliqua fides pendeat. ſi exſpectationi ſatisfecerit, maiora paulatim committi poterunt, ſi priùs inquam pluribus minoribus virtutem induſtriamque ſuam probauerit. ſin poſterior ſemper error deterior priore eſt; edocendus erit erroribus clarè retectis, nihil illi tutò committi poſſe, conſultumque omnino eſſe vt pulſus negotijs, Deo & ſibi viuat.

CAPVT XIX.

Nunquam tantum vni tribuat vt alios negligat.

MAgna proinde cautione ac prudentia in imperiis opus. Dictum à magno Philoſopho: *Communis cuſtodia principatus, neminem vnum magnum facere.* ac æmula-

mulationum in primis occaſiones arcendæ: è quibus odia, detractiones, mutuæque euerſiones naſci conſueuerunt. iacet enim his adminiſtris calcatus amor, quo vno omnis firmatur Religio, inimico quocunque ferro viribuſque validior: ſternitur beneuolentia, qua tanquam neruis innectitur, tanquam propugnaculis integitur, tanquam ferro armatur Religio hoſtibus inuicta. vbi enim plus longè vni quàm reliquis tribui domeſtici ſenſerint, armantur concordibus ſtudijs in vnum omnes. cùm rara in inferioribus potentię & amicitiæ concordia ſit. quid? quòd & in ipſum inſurgant Superiorem. apertè non audent? ex inſidijs petent, & felicitatis ſuę partem magnam arbitrabuntur, ſi quacunque data via, æqua, iniqua vtrumque euerterint.

At licet quis ea ſit animi magnitudine, vt aut priuatæ vitæ ſtudio, aut humanarum rerum omnium contemptu, odia ſuorum negligat; nemo tamen prudens gratuitò ſuorum inuidiam prouocabit, ac ne vnius quidem; cùm non ignoret, plus poſſe vnius inimicum pectus in damnum ac interitum, quàm centena validis beneficijs aſtricta in ſalutem. neque facilè quemquam reperias ea mentis conſtan-

tia,

tia, vt omnem ex æmulatione calumniam natam in plenum contemnat, aut tanquam grandinem tecto, aut tanquam iratos fluctus prævalida rupe, excipiat. cùm ferè molles in calamitate mortalium animi ſint. & generoſiſſimus quiſque quacunque innocentia tectus, nunquam tam potenter æmulam contumeliam repellit, quin veſtigia aliqua referat, ſi non vulneris, liuoris ſaltem, aut interſparſi pulueris: ac licet vincat, ſentit tamen; homo eſt. & quamuis animo ſuperior, non rarò corpore ſuccumbit, & ægritudine aliqua è carnis mentiſque lucta exurgente, mortalem ſe eſſe teſtatur. vincit quidem vincente animo, ſed magnorum ſæpè Imperatorum exemplo nobilem victoriam non ingloria morte ſignat. cùm omni inimico ferro nocentior longè ac validior calumnia ſit: quæ à leuiſſimis ſæpè æmulationum ac offenſionum initijs nata, plus ex inſidiis, quàm aperta magnorum bella, & armatæ procurſantes legiones, poteſt in interitum. Non dabit ergo vltrò æmulationibus, & in his, oblocutionibus & calumniis meritam cauſſam prudens Superior; quin adeò, vt viperæ linguam, vt ſcorpij caudam declinabit illam. ſin nulla ſua culpa, aliorum improbitate, aut ingeniorum quo-

quorumdam nouis ſemper rebus ſtudentium inquietudine ac prurigine nata fuerit, excipiet vt roboris ſui aream, virtutis ſuæ campum, triumphi ſui currum, præmiorumque cælo reponendorum materiam. quòd ſi inter hæc delaſſatum onere corpus fatiſcat, ſtabit tamen erectus animus ſpectatore ac prouocatore Deo ſuo dignus; & exultabit etiam in hoc delinquentis deliquio corporis, propior iam cęlo ac præmiatori ſuo Deo, cui vni ſudauit, vni vixit.

In quo illud etiam ſtudiosè cauendum Superiori, ne ſupra reliquos nimia vnius creſcat potentia. ne & imperare incipiat qui ſubeſſe debebat, & pariare ſe audeat & poſſit inferior Superiori; & metum è potentia, clientum turba, gratiaque incutiat; & ſe reſque ſuas tam valido nexu firmet, vt moueri loco ſine imperii conuulſione, aut perire vnus ſine plurimorum interitu non poſſit. quod vbi fit in præſentiſſimum diſcrimen imperium adducitur. audeat enim tantùm, non deerunt ſtudia & adminiſtri. ferè enim noua circumſpectamus, priorum pertæſi, cùm noua è nouis ſpes non terreat; etiam deteriora, quia recentia veteribus melioribus anteponimus. ita nouorum ſemper auidi, præteri-

torum tædio ſumus, & è varia recentium iactatione, ſi non certam, fortuitam nobis felicitatem promittimus. Nec nouū hoc: factum omni æuo. ſub Cæſare, Auguſto, Tiberio, Caligula, Domitiano, in quorum capita, familiarium primi ſola purpura inferiores ſurrexerunt. factum in Arcadio à Rufino, in Iuſtiniano ab Hypatio & Probo, in Commodo à Perennio, in Seuero à Plautiano, in Gambacurtio Piſanorum Principe ab Appiano. vt benè Catulus apud Dionem: *Non debere vni alicui viro tot imperia vnum ex alio committi, quòd experientia deprehenſum ſit, rem eam eſſe longè periculoſiſſimam. Ea quippe natura eſt animarum humanarum, vt non modò iuuenes, ſed & ætate prouectiores, poſteaquam multum temporis in poteſtate tranſegerint, patriis moribus haudquaquam ſibi viuendum ducant.* Benè etiam illud: *Imperandi parendiq́ vicisſitudo reprimit mentes faſtuoſas & gloriæ cupidas, neque ſinit inebriari nimia potentia.* Non permittet ergo Superior eò inferiorem creſcere, vnde reuocari aut non poſſit, aut non ſine nouo ſæculi ſui exemplo poſſit: nec ita ſe ingeneroſus abiiciet, vt imperium in ſe inferiori concedat, ab huius voluntate & nutu pendeat. durum enim eſt ſuorum imperia pati, miſerum ad ſuorum volunta-

tem

tem abiici, miſerrimum inferiorem Superiorem, vt ſeruum dominum ferre, & ad illius conſilia tanquàm genua ſterni.

Prouidendum deinde, ne plus apud ſuos gratia, auctoritate, veneratione inferior quàm Superior poſſit. ea enim res imperio proxima eſt; cùm præter inane nomen nihil apud Superiorem reſideat, reliqua inferior occupauit. omnia enim poſſidet qui animos poſſidet: à quibus qui excidit, omnibus excidit. & ille verè imperat, non qui nudum imperij nomen tenet, ſed qui animis imperat. imperare his in potentia facillimum, cùm nulla re magis obſtrictam mentem quàm beneficiis teneamus: benefacere verò in potentia qui volet poteſt, volet qui imperium cogitat, cogitare in magna potentia, vt in ſummis opibus procliue eſt. & ferè in magna potentia non dominari inſtar ſeruitutis eſt. ac licet ſæpè palàm compoſitus pudor ſit, intus tamen ſumma imperium adipiſcendi libido eſt, eruptura ſi occaſio dederit.

Sed neque iuſtam cauſſam prudens Superior reliquis præbebit, omnia inferiorum aliquem apud ipſum poſſe; cùm ea res magnam metuendamque clientum turbam prouocet. illum enim colunt, Superiorem negligunt; illius oſtia, vultum

nutumque obſeruant, Superioris deſtituunt; illius gratiam beneuolentiamque venantur, offenſionem metuunt, de Superiore poſtrema cogitatio eſt. hinc fit vt dum hunc colere & venerari aſſueſcunt, pro Superiore cognoſcere incipiant: ac licet nomen abſit, rem tamen poſſidet.

Fugiet verò hoc prudens etiam inferior, conceſſamque ſibi à Superiore potentiam venerationemque in ipſum Superiorem exemplo Agrippæ transferet: quem licet aut nimis indulgentem aut ignauum etiam nactus fuerit, quidquid tamen laude dignum in hũc tranſſcribet. magna dein illũ veneratione, palàm maximè, colet: dicta factaque illius apud alios tuebitur; ſi non poteſt, nunquam damnabit, memor magnæ potentiæ magna præcipitia adiacere. Dictum verè: *Quidquid exceſſit modum, pendet inſtabili loco.* Et illud Stoici: *Segetem nimia ſternit vbertas: ſic rami onere franguntur, ſic ad maturitatẽ non peruenit nimia fœcunditas. idem animis quoque euenit, quos immoderata felicitas rumpit. qua non tantùm in aliorum iniuriam, ſed etiam in ſuam vertuntur.* Et alibi: *Quem diu fortuna ſecuta eſt, eum repentè velut fatigata diſſoluit.* dicam: Quem diu fortuna ſuſtulit, eum repentè tanquam ſub onere fatiſcens, deponit.

ponit. cauebit proinde ne in ſe partem vllam imperij trahat. ſi Superioris voluntate cogatur, tanquam alienâ veſte qua paulò pòſt exuendus eſt, vtetur; & dum omnes modeſtiâ vincit, beneuolentiaque antè occupat venientes, tum. magnificè ſemper de Superiore loquetur. nec vnquam prę ſe feret poſſe quod poteſt, conceſſamque poteſtatem extenuabit, ne, ſi quando fortuna mutauerit fidem, riſum pro commiſeratione referat. Exempla nos moneant, Seiani ſub Tiberio, Seueriani ſub Seuero, Aſiatici liberti ſub Vitellio, Theodori ſub Iſaacio, Lentuli Getulici ſub Caligula, Domitij Corbulonis ſub Claudio, Parmenionis ſub Alexandro, Laudunenſis ſub Carolo Simplice, Aluari de Luna ſub Ioanne II. Hinc prudens illa à Stoico calamo monitio: *Quiſquis veſtrûm tutam agere vitam volet, quàm plurimùm poteſt iſta viſcata beneficia deuitet: in quibus hoc quoque miſerrimi fallimur, quòd habere nos putamus; ſed habemur. In præcipitia curſus iſte deducit. neſciunt* enim *diu ſtare ſucceſſus, & quoties prodire vltrà felicitas non poteſt, redit.* vt ſapienter illud apud Tragicum: *Dum excelſus ſteti, nunquam pauere deſtiti.* ita *ſecundæ res* etiam *ſapientũ animos fatigant.* nulli hoc nouum, cùm & magnũ Senecã fatigarint.

Dabit præter hæc operam Superior, ne tanta in quemquam ſuorum eroget vt plura non poſſit. ſemper enim quod largiatur, ſeruabit ſibi, & quo ſuorum in ſe ſtudium meritaque remunerare poſſit. nam ſi ad ea ſuorum quemquam prouexerit, vt noua merita nouis exſoluere præmiis non poſſit; victus eſt beneficio Superior,& inferior iam inferiore eſt, cui ſe ſentit obſtrictum, nec remunerando parem. quæ res moleſta & grauis in primis Superiori eſt;& ſupra fortunam ſuam ingentes addit animos inferiori, & ad imperia, aut odia, aut Superiorum contemptum viam ſternit. Cauebit verò inferior, ne licet poſſit,Superiorem beneficijs vincat, memor veteris dicti: *Beneficia eò vſque læta ſunt, quò videntur exſolui poſſe: vbi multùm anteuenere, pro gratia odium redditur.* quod in imperijs potiſſimùm locum habere conſueuit, vbi ab inferiore vinci, ſeruitutis quoddam genus videtur. quare vt maximè vicerit,diſſimulabit inferior,& victum ſe vltrò fatebitur, & Superioris in ſe beneficia compoſitis in hanc rem verbis extollet in maius,ſua deprimet.

CA-

CAPVT XX.

In omni delatione potiorem aurem reo concedat.

IN graues alioqui errores nulla poſtmodum pœnitentia emendandos labetur Superior. Statuat proinde hæc ſecum, nec abduci ſe ab his, vllis minis, pollicitationibus, damnis, commodis, amore, odio, familiaritate, aut alio affectu ſinat.

Nulli delationi certò inhæreſcere, aut tanquam indubitatam in animum admittere, certus magnam partem dubio inniti fundamento, vanis perſuaſionibus, opinionibus, coniecturiſque fallacibus, infidis narrationibus. 1

Ad nullius etiam viri magni delationem iudicium firmare, nam & falli vir cætera probatiſſimus, & in errorem ab alio adduci poteſt. cùm optimus quiſque Religionis ſuæ zelo perfacilè in errorem inducatur. Facit hoc amor. dum enim damna metuit, imminentia credit, & eò ferè, narratis, aut è variis coniecturis elicitis, adhæreſcit magis, quo amat magis; quoque maiore affectu in Religionem fertur, eo damnorum timore faciliùs metuendis 2

aures fidemque accommodat.

3 Ad nullius licet optimi viri delationem, ſententiam ferre. deterius enim hoc priore eſt. nam vt bonus, adeoque & prudens ſit qui defert, errorem tamen intercurrere poſſe, ſiue circa delinquentis perſonam, ſiue circa rem ipſam quotidianâ nimirum experientiâ docemur. & nos ipſi quàm ſæpè fallimur? quàm ſæpè nunquã obuentura manibus tenere arbitramur? quoties in familiariſſimis rebus labimur? quoties in perſona aut re ſurrexit error? Cùm verò plurimùm de Superioris auctoritate ac prudentiæ opinione detrahat ſemel latæ ſententiæ retractatio, ne ad hanc cum non poſtrema famæ iactura deſcendere cogatur, nunquam ſententiam niſi de re penitus indubitata ferat; memor faciliorem eſſe tardioris credulitatis, nimiæque cunctationis, quàm nimiæ credulitatis ac præferuidæ properationis veniam.

4 Nuſquam è nudis delationibus ad aliquid opere explendum procedere. quod deterrimum omnium eſt. quid enim ſi poſt hæc innocentem reum deprehendat? quanta conſcientiæ inquietudo inſurgit? cùm non rarò innocens damnatus, mœrore contabeſcat, ac magnus Religionis

nis cultor cæca Superioris executione cadat, omni frequenter reparationis ſpe erepta.

Nunquam inaudito reo quantumuis 5
noxio, certò aliquid apud animum ſtatuere. neque enim ad certò aliquid ſtatuendum præiudicia valere debent, neque ex vno pluribúſue eiuſdem licet generis, certò aliquid colligi poteſt. coniecturas naſci probabiles non nego. Suſpendet tamen in iis iudicium prudens Superior; neque ex vno alteróue delicto, aliud inferet. poſſe fieri in tanta lapſuum pronitate credet, certò nihil affirmabit; ſed nec negabit quidem, verùm ſententiam in delicti cognitionem differet.

Nihil commoto recenter à delationi- 6
bus animo peragere. cùm ferè in animo commotiore prudentiæ locus non ſit; exulat enim plerumque prudentia à turbata mente, vt à turbato mari malacia. & cæca omnis commotio eſt, alienis oculis pedibuſque videt & ambulat. ſedatum compoſitumque pectus ſapientia ſibi poſcit, & ab omni partium affectu remotum.

In omni delatione mentem, pulſo ca- 7
lore ad quoddam frigus deducere. differre etiam (quando res moram patitur) in alterum aut plures dies delati delicti diſ-

quiſitiones, donec deferueſcat æſtus: ſolâ namque morâ, ad temperiem quamdam inæſtuans animi calor deducitur, & alia omnia à pacato corde quàm à commoto prouenire videmus. fit enim in hoc quod præpropero cæcoque curſu ruentibus, vt in obiectam ignari foueam aut præcipitia prolabantur, nec antè periculum ſentiant, quàm præferuidi curſus damna tulerint.

8 In omni proinde delatione perſuadeat Superior ſibi; poſſe delatorem falli, ſeu viſa ſeu narrata deferat. poſſe deinde humani aliquid intercurrere etiam in bono viro, nimiæ nimirum credulitatis, facilitatis, indiſcretionis, zeli, aut quandam morum diuerſitatem, ac naturarum pugnantiam, pronumque in ſuſpiciones animum, moroſi denique & ſeueri cenſoris ad triſtia & metuenda pronitatem.

9 Delatione facta tacitus ſecum conſideret Superior; num quæ inter deferentem & reum ęmulationis cauſſa intercurrat. num vetus aut noua alienatio, num quæ muneris prætenſio, aut gratiæ alicuius aucupatio. audita deinde an viſa narret. deferentis etiam vultum, verba, oculos, membrorum iactationem, ac compoſitionem, circumſtantiaſque omnes ſerius indagator

indagator diſcutiat, mores denique & ingenium deferentis & rei, ac vtriuſque anteactam vitam, reliquorumque de vtroque opinionem. Ac licet ſancti probique in delatore mores magnum pondus delationi adferant; reique minùs probata vita, aut in eodem genere notata delicta, accuſationis probabilitatem augeant; cogitare tamen Superior debet, falli delatorem vel ſuo vel alterius vel primi narratoris vitio aut errore poſſe.

Vocet deinde ad ſe reum, cui frigidè 10
potiùs quàm calidè delata proponat, minuat etiam verbis delictum, humanamque conditionem ad lapſum procliuem adferat; pronumque in ipſum animum oſtendat, verbiſque è paterno pectore depromptis beneuolentiam iuuet. audiat deinde pro ſe dicentem reum, vultumque purgantis ſe intueatur, totamque corporis ac oris compoſitionem, in dicendo fiduciam, hæſitationem, ruborem, pallorem, trepidationem, conſtantiam. eademque cogat repetere, vt videat num immemor dictorum prolabatur ad alia, circumſtantias mutet, aut à prioribus diuerſis coloribus depingat, conceſſa antè neget, negata concedat. quòd ſi innocentiæ ſuę teſtes adducat, audiat eos Superior

priuſ-

priuſquam conueniri à reo poſſint, & audiat ſingulos, neque quidquam intentatum relinquat, quò & innocentem culpa liberet, & nocentem pro delicti grauitate puniat.

11 Quòd ſi audita delator referat, det operam Superior vt ad primum narrati delicti auctorem deueniat, antequam cũ reo agat. Videat deinde quibus narrationis illius auctor nitatur, ſuſpicionibúſne & coniecturis nudis, an alijs certioribus. mores etiam huius conſideret. an ad delationes pronus, ad cenſurarum ſeueritatem, ad res ſupra veritatem augendas, aut ad alium minùs ordinatum affectum; intercedátne aliquid alienæ mentis, offenſus à reo ſit, aut ab hoc in ſimili aut diſſimili delicto accuſatus, habeátne aliquem ſibi perfamiliarem & amicum, reo aduerſum; cùm ab his ſæpè naſci accuſationes ſoleant. aliquáne prærogatiua reus fulgeat, qua accuſationis auctor careat; aliquo munere fungatur, quod accuſator ambiat; aut impedimento reus accuſatori ſit ad aliqua ſperata.

12 Si delator ſecretum obtendat, negetque conceſſum ſibi primi auctoris nomen prodere; ſeriò ſi vnquam aliàs, deferentis & delati mores vitamque intueatur, num

quæ

quæ æmulationis cauſſę, eaque omnia quę numero 8. 9. 11. dicta ſunt. Quòd ſi pergat accuſator, magnaque conſtantia inſiſtat accuſationi, nec aliam prætexat cauſam, quàm rei ſalutem, bonum commune, periculum multorum, imminentia damna: audiat delatum. ſi viderit vultu verbiſque conſtantem, ad obiecta intrepidum, fortemque ſimul ac modeſtum, & vbique ſui ſimilem, nec minore conſtantia in negatione ac purgatione quàm deferentem in accuſatione; rem totam ſuis ſuorumque precibus commendet Deo, ab eoque in tam ancipiti re conſilium ſperet. Quòd ſi poſt omnem conatum, nihil in vtramque partem certi elicere potuerit; videat, an non ſit conſultum, vtrumque, ſi in eodem domicilio commorentur, loco, ſi fieri poteſt, mouere.

Si delator viſa à ſe referat, reuſque neget, nec minùs hic fortis in negatione quàm ille in accuſatione ſit; poſt tentatos variè vtriuſque animos, ſi parem vtrobique verborum conſtantiam repererit, nec in vlla circumſtantia à ſemel affirmatis aut negatis deflectentes, poterit canonicam vtrique purgationem imponere. Quòd ſi per varias ac frequentes iterataſque interrogationes, falſa quædam & prioribus 13

otibus obiectis aut negatis pugnantia reperit (cùm vna veritas, multiplex falſitas ſit, ac qui mendacio innituntur, vix, ſi per interualla rogentur, in eodem gradu permaneant) reum ſe deprehendiſſe cogitet. cuius in primis ſaluti ſtudere conabitur, & ad veritatem omnem retegendam inducere, quo certiùs animæ illius aliorumque ſi quos malum tangat, medeatur. quicunque denique ſiue accuſator, ſiue reus falſitatis in circumſtantijs conuictus fuerit, licet in accuſatione delator, aut in delicti negatione perſtet reus, domo (quæſita alia occaſione) mouendus erit: neque enim expedit in vna familia vtrumque reſidere.

14 Quòd ſi complicem complex accuſet, ingens fidem adhibendi occaſio eſt. ac niſi clarè ſe qui accuſatur, purget, doceatque aut ſe tunc temporis domo abſuiſſe, aut alteri adfuiſſe, vix denegari accuſatori fides poteſt, cùm factus ipſe ſit accuſator ſui, quod gratuitò nemo prudens facit. Et tamen etiam in hac accuſatione improbitas aliqua latere poteſt, cùm qui accuſat, vltronea hac ſui denuntiatione ab omni pœna eximendus videatur; qui accuſatur, plectendus. Iam quorumdam malitia aliquando tanta eſt, vt non ſubterfu-

terfugiant audire malè, dum deteriùs aduerſario ſit. Prudens proinde Superior ſingula diſcutiet, nec temerè ad ferendam ſententiam deſcendet: ſed circumſtantijs omnibus excuſſis, poſt preces ad Deum fuſas, plus ſemper ceteris paribus vltroneo ac ſpontaneo ſui accuſatori quàm reo delictum neganti tribuet. nihil tamen grauius ſtatuet quamdiu in delicti negatione delatus perſtiterit, maximè ſi ſe canonicè purgauerit, innocentiamque ſuam iuramento teſtatus fuerit. quòd ſi fecerit, ad eandem purgationem accuſator adigendus erit. quod vbi vtrimque factum fuerit, vni Deo rem totam Superior committet.

Si verò muliercula ſit quæ accuſat, videat Superior quâ illa famâ ſit, quâ in illam diem integritatis opinione fuerit, quo ingenio, moribus, modeſtia, audacia; alienationis aliqua cauſſa interceſſerit, aut æmulæ alicuius ſibi prælatæ inuidentiâ odium ex amore natum ſit, an fòrs etiam ex ſollicitatrice accuſatrix. qua in deferendo verecundia, qua libertate aut impudentia, quibus verbis rem explicet, caſtis an inuerecundis, ſine fronte an cum pudore, quo fine deferat, ſuo an alieno impulſu, vna tantùm ſit accuſatrix an plures. 15

Digitized by Google

res. Mores deinde diſcutiat accuſati, leuis ſit an maturus, an in quaſdam minùs caſtas narrationes verbaque pronior, verbis vtatur religioſis an ſecùs, orationi deditus an in hac frigidior, mortificationis ſtudioſus an ſui amantior, maléne antè audiuerit, maximè in ſimili delicto. quòd ſi plures veriſimiles coniecturæ probabilem rem fecerint, conſultius fuerit munere & loco mouere, occaſionemque ſubtrahere, licet in negatione reus perſiſtat; maximè ſi frequentiùs in ſimilis delicti ſuſpicionem venerit. Quòd ſi prima accuſatio eſt, nec quidquam in illum diem ſiniſtrè de illo auditum, ſteteritque intra religioſos mores; nihil ad vnius mulierculæ accuſationem mouendum: neque enim minus reo, viro religioſo, fortiter in negatione perſiſtenti, quàm vnius mulieris accuſationi deferendum. Inuigilandum nihilominus talibus, obſeruandi mores, agendi cum illo ſexu conſuetudo, maturus an familiarior, breuis an in ſermocinatione prolixior, facilis in illarum viſitationes; ac, in his vultu ad modeſtiam, an in liberiorem riſum compoſito; curioſior in oculorum iactatione, an verecundior in depreſſione ſit; expeditus in illarum confeſſionibus, an protractior; aliaque generis

neris illius quæ in delati delicti cognitionem deducere poſſunt, ſeriò inueſtiganda erunt. Videndum deinde cui illa accuſatrix conſcientiam ſuam credat, qua moderatione ac modeſtia ſe habeat, virginem moribus referat aut matronam caſtam, an licentiores mores minùs caſtum pectus prodant. nec difficile erit per aliquam illius ſexus cui tutò fidi poſſit, mores illius, ſuppreſſa tamen cauſſa, cognoſcere.

Quòd ſi plures accuſatores fuerint, non ideò inauditum reum damnabit: ſed accuſationum capita percurret, conferetque inter ſe dicta, videbit conſentanea an pugnantia deferant, an ſibi in omnibus conſtent ſinguli, an omnes: an audita an viſa narrent: an ab vno capite accuſatio proficiſcatur, quæ in plures poſtea diſperſa fuit. ſæpè enim dum conſentientibus nimiùm verbis, ordine, circumſtantiiſque audita narrantur, ab vno fonte, & narrationis totius ſtudioſo compoſitore, accuſatio profluit. auctore primo reperto diſcutienda quę ſuprà recenſita ſunt. Videndum etiam cùm plures ſunt, quales ſint qui accuſant, iuncti mutuò ſtrictiore amicitia, morum ſimilitudine, quibuſque fundamentis accuſatio tota nitatur: quaque 16

in illum diem reus vitâ, moribus, aliorumque opinione, integritatis & innocentiæ famâ. num quid in hoc ſit inuidendum, num quæ dignitas cui nata ſuccreſcere ſit æmulatio. num ſperare aliquid accuſatores poſſint reo munere aut loco deturbato. num denique offenſi è quacunque cauſſa à reo fuerint. Incredibile enim dictu eſt quantum hæc humana animi candorem obnubilent, pectoris ſinceritatem obtenebrent, veri lumen contegant, vt quæ non ſunt videre ſe arbitrentur: & fœcunda denſarum ſuſpicionum nebula, veritatem omnem oculis ſubducant, falſaque pro veris proſpectanda præbeant: vt accidat his quod febri laborantibus, quibus à palati amaritudine, etiam ſuauiſſima amara videntur, & è melle & ſaccaro fella legunt & narrant. Idem in vitiato affectu cogita, vertit in naturam ſuam prauam, quidquid porrexeris boni.

17 Si domus aut familiæ Superior ſit qui accuſatur, maiore opus diſcuſſione accuratioreque inueſtigatione, cùm multa ratione muneris in illo ſint, quæ æmulationes alienationeſque animorum nata ſunt producere; vt nimia Superioris vigilantia, repreſſa multorum libertas, illicitorum negatio, prætenſarum conceſſionum reſectio,

ſectio, arctior diſciplina, ſat magnam in quibuſdam ad commoda ſua pronioribus cauſſam indignationis, querimoniarum oblocutionumque dare conſueuerit, amplamque præbere materiam Superiorum dicta factaque ſolertiùs propiuſque inueſtigandi & carpendi, bona etiam in deteriorem partem & alienam ab auctore mentem interpretandi. Non quòd Superior ſemper extra culpam & noxam ſit, aut immunis ab erroribus ac delictis; ſed quòd in eo munere maiorem campum æmulationibus offenſionibuſq; ſubminiſtret: è quibus deinde accuſationum flumina tanquam à fontibus ſuis fluunt. quo maiore opus in his induſtria. audiendi tamen delatores, ac faciles etiam aures præbendæ, ne repulſa aut audiendi moroſitate à grauiſſimarum etiam rerum accuſatione terreantur. verùm ſi vſquam intentum in omnem partem in hac re animum habere oportet. diſcutienda obiecti delicti qualitas, perſonarum auditio, narratorum veriſimilitudo, pacato an commoto animo deferantur, aliquídue intercedat offenſionis aut humani affectus. aliorum etiam de Superiore, maximeque probatiſſimorum, & in quibus nulla mentiendi occaſio, ſolerter ſuppreſſa cauſſa,

inueſtiganda ſententia. Superior denique ipſe audiendus, nec damnandus niſi re compertiſſima. Quòd ſi vnus tantùm ſit accuſator, nec aliundè quidquam aſtruendo ac confirmando delicto haberi poteſt, maiore etiam cautione opus, maximè ſi obiecta Superior neget. Quòd ſi accuſatorem ſuum Superior certò nouerit, perſtetque in negatione vt ille in accuſatione, videndum an accuſator loco mouendus ſit. in qua re magna omnino opus prudentia ac circumſpectione. neque enim facilè amouendus accuſator, ſi veriſimilia attulerit, ſi probabilem accuſationem fecerit, ſi illam non leuibus indiciis docuerit, ne, cùm caret Superior obſeruatore, liberiùs delinquat. neque tamen ſine ſollicitudine eſſe licet, cùm periculum ſit ne in cognitum delatorem, qua palàm, quà priuatim, quacunque arrepta occaſione, inſurgat, rigoribus etiam ac ſæuitia fatiget ac frangat: aut abeat denique domus tota in partes; dum alij Superiori, accuſatori alij adhæreſcunt. quod perfamiliare eſt euenire, quando res palàm innotuit: vt ſi vlla in re, magna hîc opus ſit ſolertia ad veritatem eruendam. Quòd ſi certò nihil cognoſci poſſit, videndum quæ pars probabilioribus fundamentis nitatur.

nitatur. ac ſi nec hoc ſciri ſatis poſſit, aut mutuò conciliandi erunt, laudato in accuſatore zelo, pulſa in Superiore delicti ſuſpicione, aut accuſator aliâ quæſitâ cauſsâ mouendus erit.

Conſultum deinde interdum fuerit, quando per ſecreti leges licebit, viro alicui graui, prudenti, neutrarumque partium, aut pluribus etiam, ſi rei id magnitudo ac incertitudo poſtulet, accuſationis diſquiſitionem committere. vt vtramque illi partem ſinguli audiant, audita conſiderent, ac taciti etiam ſinguli calamo committant. Examinet demum omnia ipſe Superior, fortè alia, aut pugnantibus circumſtantijs narrata reperiet, cùm varias illas narrationes dictaque inter ſe compoſuerit. 18

Seriò denique in omni delatione, locorum, temporum, perſonarum, modorum circumſtantias examinet: cùm hæ ſolæ ſæpè veritatem aperiant. frequenter enim narrantur quæ vel in talem perſonam, locum, tempus, modum cadere non poſſunt: aut quæ deferentis æmulationem, alieniorémue animum produnt: aut quæ in dubia primi narratoris fide, aut melancholica perſuaſione fundãtur. quod euenire aliquando in femineo ſexu videmus: 19

contendendi eripiatur, maneatque deſtituta ac nudata Religio bonis, improbitate per calumniandi licentiam, facilemque Superiorum credulitatem vincente.

Iam ſi facilis in delationem & credulitatem Superior ad alium Superiorem, aut ad ſupremum etiam per litteras decurrat, remque vt indubitatam referat, verbis etiam augeat, vt non rarò in hoc genere fieri aſſolet, quid niſi innumeris ſe ferè induat difficultatibus? nam ſi falſa denuntiauit, plurimum illi apud omnes retecta falſitate, de prudentiæ ac de viri etiam probi ac Religioſi opinione decedit. Adde, plerumque in animo falsò delati remanere quoſdam alienæ mentis in nimis credulum Superiorem aculeos, non niſi cum vita ponendos. ſed & graues exurgunt conſcientiæ ſtimuli, cùm temerè ſe credidiſſe, temerè etiam falſa denuntiaſſe ſenſerit. Et fortè dum imprudentiam ſuam, nimiamque in credendo ac deferendo facilitatem aperire Superior erubeſcit; manet graui hac aſperſus nota innocens, nec illati damni finem niſi cum morte ſentiet. Quòd ſi ad falſa hæc eluenda victor ſui omni conatu Superior exurgat, impreſſa tamen ſemel delicti opinio detergi vix poteſt; cùm plerumque aliquid vulneris aut

cicatricis, aut conceptæ ſiniſtræ opinionis adhæreſcat, quæ non morientem modò comitatur, ſed & poſt cineres & buſta in multorum animis viuit. tantum poteſt ſemel concepta veri an falſæ rei opinio. indiuiduo nexu copulatur, adeoque & vita functis ſupereſt, & crudeli perennitate ſæuit in mortuos, quaſi non ſatis ſit improbitati ſæuiſſe in viuos: ita non contenta calumnia depaſto viuētium meliore ſanguine, barbara quacunque crudelitate immanior, nec cineres patitur illæſos, tam diu nimirum reum in ſuo puluere peremptura, quamdiu improbæ delationis memoria vixerit. quæ ferè tanquam per manum tradita, ſcelerati hominis peſſima progenies, fœcunda noxiorum generatione, tranſit in poſteros, victura ſemper, peremptura ſemper. à tam paruis initiis nimiæ Superiorum credulitatis, mala tanta, æternæ nimirum innocentis animæ dilaniationes.

CAPVT XXI.

Detractores arcendi,

ET coërcenda etiam eorum licentia. Laudatus Plinio Traianus, quòd delatorum potentiam fregiſſet; Suetonio Auguſtus,

guſtus, quòd contempſiſſet. nec minor laus Honorij & Theodoſij: *Quiſquis crimen intendit, non impunitam nouerit fore licentiam mentiendi: cùm calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicij.* Omnino chriſtianè: digniſſimi qui imperarent. Fuit in eadem ſententia Aurelianus Imperator. Multa apud Liuium, plura apud Tacitum & Suetonium reperies. ferè enim Superiores difficultatibus implicant. ita Ammonitarum Regem, Dauidem, Ariſtobulum, Herodem Aſcalonitam, Philippum Macedonem, Imperatores Claudium, Commodum, ac Richardum Angliæ Regem, alioſque mille incommodis induerunt, complureſque vita etiam & regno detractio exuit. ita Hadrianus cetera magnus Imperator, detractoribus obſequẽs, amiciſſimos hoſtium loco habuit Tacianum, Nepotem, Sexticium, Clarum, plures. Eduardus II. Angliæ Rex nobiliſſimos quoſque ſecuri ſubiecit, vxorem filiumque regno pepulit, ipſe eodem exutus. Lapſus etiam in hac re Conſtãtinus magnus in Criſpo, filio. Apud Domitianum nihil tutum fuiſſe accepimus, nihil apud Tiberium ſi lucri ſpes accederet. tantum detractio poteſt. de qua illud Sapiens: *Ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos ma-* Eccl. 28.

commentitiis in fraudem litteris Petrum & Troilum primos regios duces ad rem ſtrenuè peragendam inhortabatur, operamque dederat, vt ad regias manus litteræ venirent, & vtrumque vinculis conſtringi rex iuſſit. ita dum fortiſſimorum ducum operâ rex caret, Sfortiæ feliciter res proceſſerunt, infeliciter regi. ſic nimiæ credulitatis pœnas rex dedit, ſubdolæ delationis prȩmia Sfortia tulit. Memor deinde ſit Superior temerè huic hominum generi ſi quid conceſſerit, pari obtrectationum libertate inſurrecturos in abſentem Superiorem, quo in alios conſueuerunt. libertas vna aliam parit. aditum præbuit Superior detrahendi aliis, reſerauitque detractoribus aures; inuenient ipſi quod in Superiore deprehendant, & vel ipſam credulitatem damnabunt. neſcit vlli parcere detractor, non adeò patri ac matri. quid? quòd voluptatum illi quoddam genus ſit, obloqui, & maledicere inter beneficia ponat; ac inter ingenii felicitates numeret inuenire quod in alio reprehendat; & inter acumina reperire & enarrare quod nuſquam eſt. ingenioſa nimirum improbitas eſt, trabem in feſtuca, elephâtem in culice, Alpes & Pyrenæos ſaltus in verruca legit, & ſomniata ſibi alterius innectit

nectit vertici; ipſaſque alieni pectoris virtutes, tam ſcitè improbis ac adulterinis coloribus peſſimus pictor decolorat, vt vitia arbitreris, bis falſarius, inuentione & narratione. nimirum cùm maledicere officium bonæ conſcientiæ iudicet, loquacem mendacitatem, facundiam; impudentiam, conſtantiam deputat. Vitabit hos omni ſtudio Superior memor Sapien-
Prou. 24. tis: *Cum detractoribus ne commiſcearis, repentè conſurget perditio eorum.* Et, *Remoue à te os*
Prou. 4. *prauum, & detrahentia labia ſint procul à te.* Et,
Eccli. 28. *Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequā noli audire.* Bene Paulinus: *Quòd ſi hæc in nobis eſſet diligentia ne paſſim obtrectatoribus crederemus, iam omnes detrahere timerent, ne non tam alios quàm ſeipſos viles detrahendo facerent. ſed hoc ideò malum celebre eſt, idcirco in multis feruet hoc vitium, quia penè ab omnibus libenter auditur.* Bene Hieronymus: *Neque verò illa iuſta excuſatio eſt, Referentibus aliis iniuriam facere non poſſum. nemo inuito auditori libenter refert. ſagitta in lapidem nunquam figitur: interdum reſiliens percutit dirigentem. Diſcat detractor, dum te videt non libenter audire, non facilè detrahere. Cum detractoribus ait Salomon, non facilè miſcearis, quia repentè veniet perditio eorum, & ruinam vtriuſque quis nouit? tam videlicet illius qui detrahit,*

quàm

quàm qui aures accommodat detrahenti. Et alibi: *Sicut ſagitta, ſi mittatur contra duram materiam, nonnunquam in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem: ita detractor, cùm triſtem faciem viderit audientis, imò non audientis, ſed obturantis aures ſuas, ne audiat iudicium ſanguinis, ilicò conticeſcit, pallet vultus, hærent labia, ſaliua ſiccatur.* Eſt in hanc ſententiam illud Sapientis: *Ventus aquilo diſſipat pluuias, & vultus triſtis linguam detrahentem.* Prudenter Auguſtum Mæcenas monet: *Permulti vel odio aliorum, vtpote bona eorum affectantes, vel in gratiam quorundam, vel irati ob poſtulatam, & non acceptam pecuniam, falſo crimine ſeditionis tentatæ, aut contra Imperatorem alicuius facti, vel dicti improbi eos onerant. Ideoq́; non temerè fides eis eſt adhibenda, ſed omnia accuratè examinanda. quòd ſi tardiùs fidem adhibueris, nullo tuo magno fiet damno; feſtinando autem fieri poteſt vt peccatum aliquod irreparabile admittas.*

Inuenies in hoc genere quoſdam qui palàm improbi feruntur in omnes: alios qui concreto vultu, ſuſpenſo ſupercilio, per ambages & anfractus nocituram ſeriem euoluunt, tortuoſa circuitione venena iaculantes: alios qui amicitiam profitentes tanquam fella pertenui melle lenientes, eo fortiùs infigunt aculeum, quo ſub

les iiſdem aures præbet, in perniciem ſuam credulus. cùm ferè hunc neceſſe ſit deſtitui viris magnis; cùm in hos propè vnos validè inſurgant detractores, nec calumniandi finem faciant, donec aut euerterint, aut in ſuſpicionem apud Superiores vocauerint, ſiue rei malè geſtæ, ſiue æmulæ dignitatis, ſiue inſidiarum, molitionum aut nouorum ſtudiorum, ſiue priuati criminis, ſiue hoſtilis animi, ſiue denique dictorum factorumque contra Superiorem. ac cùm celſitudo, vt quæ in præcipiti verſatur, facilis in timorem & ſuſpicionem ſit, non opus magna flamma ad arida hæc ligna accendenda. modica ſcintilla ſatis eſt. maximè ſi virum virtute & opinione magnum tangat, à quo facilior metus eſt. contemnimus modica & quæ voluntaria iniuria humum verrunt; inſurgimus ad alta. cùm ferè, vt dixi, altitudinem timor & ſuſpicio, paruitatem neglectus comitetur.

Infeliciores omnino Superiores, qui in credulitatem faciles vltrò occaſionem detractionibus præbent. hinc dictum verè: *Tolle auditores, deerunt detractores.* quin imò tolle præmiatores, non erunt detractores. nemo enim facilè gratuitò malus eſt. præmia enim depoſcit improbitas, vt

ſi

torem effugiet?quæ virtus carebit obtrectatore,cùm ęmulatio ac inuidentia hanc ſequantur? quis vere ſecurus erit ſi præmia detractorem ſequantur?quæ denique tranquillitas ſtare poterit inter barbaros efferarum linguarum flatus,quibus miſerè in detractore Religio iactatur?aut quomodo Deus in ea ſedem figet, cuius eſt: *Beati pacifici quoniã filij Dei vocabuntur?* cùm Matt.5.
pax nulla ſub pacis mutuæque coniunctionis perturbatore formari poſſit: pace autem exulante, pacis auctorem Deum exulare neceſſum ſit. hinc illud Gregorij eſt: *Audiant iurgiorum ſeminatores quod ſcriptum eſt, Beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur. atque è diuerſo colligant,quia ſi filii Dei vocantur qui pacem faciunt, proculdubio ſunt Satanæ filij qui confundunt: quia autem nihil pretioſius eſt Deo virtute dilectionis, nihil eſt delectabilius diabolo extinctione caritatis.* Et illud Bernardi: *Proditores fiunt,quicunque in hoc Dei caſtrum inimicos eius introducere moliuntur,quales detractores Deo odibiles, qui diſcordias ſeminant, nutriunt ſcandala inter fratres. Sicut enim in pace factus eſt locus Dei,ſic in diſcordia locum fieri diabolo manifeſtum eſt. Non miremini,fratres,ſi duriùs loqui videor, quia veritas neminem palpat. omnino proditorem ſe nouerit, ſi quis fortè, quod abſit, vitia*

qualibet in hanc domum conatur inducere, & templum Dei ſpeluncam facere dæmoniorum.

Infeliciſſimi verò ſub tali capite ſubditi ſunt. cùm ferè perpetuis agantur timoribus, incerti in quam partem dicta factaque deferenda, in quam accipienda, cùm virtus vitiumque ex vnius delatoris voluntate verbiſque pendeat. ſortietur nimirum nomen ab hoc Prætore: neque enim iam accuſator tantùm, ſed iudex eſt. vnde fit vt optimus quiſque manum retrahat, labores fugiat, otium ſectetur, quòd minùs in hoc quàm in illis periculi arbitretur. neque enim facilè delator in reptantem inſurgit, celſa petit, & ad celſa properantibus extendit manus, impedimenta obiicit, fulcimenta tollit in ruinam, quo fit vt aut in vltronea ignauia vitam trahant, aut impatientia victi, validè in obtrectatorem ac Superiorem inſurgant, nec finem faciant donec vtrumque loco mouerint, aut eadem ſecum ruina oppreſſerint. ita perire, ſi cum hoſte pereas, iucundum. nam ſi ille cadat, licet per latus tuum, benè eſt. tantum poteſt detractio, vt proritatum animum maximè innocentem ad extrema conſilia vtriſque infauſta propellat. non poteſt ſalua nominis integritate ac ſalute ſe eripere? eripiet

per

Digitized by Google

per ſua & aduerſarij vulnera, & mortem; tam auidus plerumque famæ, innocens eſt, vt antè vitam quàm illam ponat. non poteſt cum virtute? alia ingredietur via, & antè implexus detractori ſuo cadet, quàm victorem ferat. quòd ſi Chriſtiano pectore calumniam tulerit, inualetudine plurimùm ac longa tabe illam ſignat.

Infeliciſſima denique etiam familia talis eſt, quæ cùm ſummis quibuſque viris ac propugnatoribus ſpoliatam ſe videt, tum ignauiſſimum quemque imperantem ſentit; cumque per ſuorum inualetudinem, infortunatam ignauamque vitam trahat, tum per vulnera & lacerationes meliorem animam emittit, generoſiſſima ſui parte fruſtrata; peſſima verò parte ſui viuit, ſi hoc viuere eſt vita morte deteriore viuere. & quæ vita eſſe poteſt tot crudelibus vndique vulneribus, nobiliſſimis quibuſque membris conciſis? quæ firmitas, quódue robur inter mutuas barbaraſque linguarum oppugnationes primis quibuſcunque neruis ad viuum exſectis? vt longè miſerrimam neceſſum ſit eſſe familiã, quæ ſub facili creduloque ad ſuſpicionẽ detractionemque prono capite, calumniis proſciſſa fatiſcit. non eſt hæc Religio, ſed portentum, religioſo nomine in-

digniſſimum, commiſeratione digniſſimũ.

Verùm quid faciet qui innoxius nocentes has patitur linguas? ſolabitur ſe
Iob 16. cum magno Iobo: *Ecce in cælo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis.* in quæ verba Gre-
Epiſt. ad Pall. lib. 8. gorius: *Qui teſtem in cælo habet, reprehenſiones hominum metuere non debet.* ſolabitur
1. Cor. 4. cum Apoſtolo: *Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die.* humana proinde iudicia humanis maior contemnet. nihil hæc æternis ad quæ nati, addent, nihil adiment. dignitate fòrs ſpoliabunt, aut eludent vota. quid hoc Chriſtiano? meliórne erit qui opibus, qui honoribus clarior? audi poëtam:

Licet ſuperbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus,

non corpus, formam, vires; minùs animum. quid ergo timebit? magnorum indignationem aut iram,

Quæ procudit enſes,
Et miſeras inimicat vrbes?

ridebit etiam. & linguis ferroque maior, dicet cum Poëta:

Dedecorant benè nata culpæ.

Et ſolæ dedecorant culpæ. tolle has, decus & triumphos ſperare à calumniantium linguis diſces. & quid refert cuius ope cælo creſcas? creuiſſe ſatis eſt. lingua

te, febris, aut tortor gladius inſcribat cælo, quid intereſt? fruere beneficio. & vt æger duras medici manus, inualetudine pulſa præmio donat: ita tu has linguas calamoſque cælorū adminiſtros, ſine quibus ſecundæ res obliuionem fors Dei dediſſent. factum non ſemel. & plures proſpera quàm aduerſa cælis excluſerunt, pœnis adiudicarunt. prudens æterna delige, æternis natus.

CAPVT XXII.

Adulationibus oſtia firmanda.

DIctum fortiter, ſed verè: *Regum opes ſæpiùs aſſentatio quàm hoſtis euertit.* eadem ferè habes apud Auguſtinum: *Duo ſunt genera perſequentium, vituperantium & laudantium: ſed plùs perſequitur lingua adulatoris quàm manus perſequentis.* hinc illud monentis Paulini: *Adulatorum aſſentationes velut quaſdam peſtes anim a fuge. nihil eſt quod tam facilè corrumpit mentes hominum, nihil quod tam dulci & molli vulnere animam feriat.* Paria habes apud Ciceronem: *Sic habendum, nullam peſtem eſſe maiorem quàm adulationem, blanditias, aſſentationem.* vt non vereatur decurrere in hæc verba Sapiens:

Curt. lib. 8.

in Pſal. 59.

Ad Celantiā.

Pro Cælio.

Prou. 27. *Meliora ſunt vulnera diligentis quàm fraudulenta oſcula blandientis.* illa in ſalutem, hæc in interitum eunt. illa medicamenta ſecum trahunt, hæc venena. illa feriunt & vngunt, & plus valetudinis bonæ quàm vulneris promittunt; hæc ſub molli ſpongia toxica iaculantur, & dum leniunt, interimunt, eo ſæuiùs quo ſub amici perſona incautum opprimunt, ſponſionibus diuites, inaniſſimi rebus, niſi quòd tacita hoſtilitate locupletes, in omnem nocendi occaſionem intenti,

Aſtutam tacito ſeruant ſub pectore vulpem; magis etiam ſub vulpe lupum & pardum. quo magis inuigilandum Superiori ſeriò; ne qua parte oſtia adulationibus aperiat. ſi aperit, perit. inimicum enim in adulatore domo excipit, & inimico nocentiorem. cùm mitior apertus hoſtis ſit occulto inſidiatore. arma enim armis repellere procliue eſt. dolos quæ virtus anteuertet? quis nouaculam vitabit ſpongia tectam? quis venena domeſtica manu porrecta? quis denſa nocte ſcorpium calcaneo inſidiantem? hoſtis verò omnis adulator eſt, ſub ouina pelle, lupus; ſub mellis fauo, fella propinans. exporrecta blanditur fronte, oculiſque ſuaue ludentibus, verbiſque ſaccaro plenis ludit amicum. Iam quis arbitretur

tretur lupum oue tectum? quis ſaccareum calamum colocynthide ſaturum? quis fauo fella contineri? non magis quàm in generoſo pulſu, optimo ſanguine & colore, inualetudinem claudi. & quis credat damnanda laudibus, laudeſque damnandis contineri? reperies hoc in omni adulatore. damnas? damnat. laudas? laudat. proba an improba ſint iuxtà habet, ſatis illi damnaſſe, laudaſſe, quæ damnas, quæ laudas. ex vero an ſecùs, poſtrema illi cura. prima placuiſſe eſt. vt verum ſit illud Taciti de adulatoribus: *Quibus omnia Principum honeſta atque inhoneſta laudare mos eſt.* & quiſquam adulatorem amicum putet? non eſt. ſi eſſet, mentiri neſciret, nec aliud verbis proderet, aliud mente volueret, nec palàm probaret ore, quòd tacitus damnaret corde. ſed neque in alterius gratiam laudaret damnanda, damnaret laudanda. quod omnis adulatoris vnicum ſeriumque ſtudium eſt.

Iam cùm hoſtilia ferè tegat animo, amica denuntiet verbis, odia mente fouet, quæ verborum dulcedine velat. hoſtem verò pectore circumferre ex eo diſces, quòd omnis ferè adulator aliud labris, aliud animo claudat, ac pugnantia etiam mutuoque plurimùm ſe perimentia. cùm

hoſtili more conſilia illius laudeſque tanget, timidè nimirum & cautè. non fidit hoſti? non fidet adulatori. ſuſpecta inimica conſilia habet? habebit adulatoris. hoſtiles molitiones omnes quocunque amico velamine tectas auerſatur? auerſabitur adulatoris, quacunque amica purpura & odore madidas? inimici laudes ad contemptum refert? referet adulatoris. armatus hoſtibus occurrit? nunquam nudum adulatori latus præbebit. quidquid ab inimica manu venit, inimicum arbitratur, nec ea aliter quàm venena & nudum iugulo ferrum admittit? faciet idem in adulatore, & quidquid ab huius ore & manu quocunque coronatum flore propinatur, tanquam ab inimica dextera prudens ac prouidus tanget. quin & alia omnia quàm quæ ab adulatore denuntiantur, cogitabit. laudat? damnanda ſciet. damnat? laudanda ſibi perſuadebit. conſulit? vitabit vt mala. diſſuadet? ſequetur vt bona.

Conſultiſſimum tamen erit, ſi omnem à ſe adulatorem repellat, admittat neminem quocunque virtutum colore tinctũ. mentitur. intus venena latent; natatque intus ſcelere & odio, in cuius labris virtus & amor natant. auerſabitur proinde adulatorem, vt omnis boni conſilii peſtem,

coràm mella & flores oſtentabat, venena & ignes abſens iaculatur; tanquam ſi quis præſentem extremis demulceat digitis, abſentem fulmine perimat, aut integris montibus inſepeliat.

Nec in vnum contentus ſæuiiſſe, ſæuit in omnes adulator, cùm vniuerſam ſedibus ſuis moueat familiam. nam & apud Superiorem detractum it ſocijs, maximè ſi ſuboffenſum è quacunque cauſſa illum ſenſerit; & Superiorem apud ſocios damnat, idque potiſſimùm cùm exacerbationis aliquid inaudierit. quin ſi quem viderit commotiorem, vbi ſe in illius familiaritatem inſinuauerit, exaſperat animum, ſiniſtraque Superioris iudicia dum recenſet, & acrioribus etiam exacuit, auget alienationes, ac tanquam doloſis ſuppoſitis ignibus accendit flammas. decurrit inde ad Superiorem denuntiaturus quæ audiuit, quorum ipſe ferè auctor & incentor primus, dictaque acerbiora ſua, aliorum adnectit ori, quo fortiùs Superioris animum exulceret. inde mutuas fouet diſſenſiones, & ementitis etiam vltro citroque narrationibus accendit, nouamque vtrimque alienationum materiam indefeſſus ſuggerit. & dum partis vtriuſque gratiam venatur, ac complacentia grata-

que

que offenſis animis enarrat, mutuas odiorum incendit flammas. Nec magni ea res moliminis. arentia enim accendas ligna pertenui ſcintilla iniecta. ac licet nulla diſſenſionum veſtigia reperiat, vltro illarum ſemina ſpargit, & falſis plurimùm delationibus altiùs illa pectoribus inſerit quàm multorum annorum labor euellat.

Neque malum hoc domeſtico tecto clauditur, erumpit. flammam arbitreris vicina lambentem, obuiaque queque latè populantem: ita vicinas remotaſque ædes perambulat adulatio, viruſque ſuum ad externa diffundit. vt ſi domi commodas detractionibus aures non repererit, foris quærat, & inueniat. ita auidi omnes malorum ſumus, ad laudes tardi, ad reprehenſiones celeres. hinc in os laudata, improbamus apud externos, nec rarò apud mulierculam, cui dixiſſe, tympanis & tubis commiſiſſe eſt: vt ſeria prece rogandus Deus ſit, ne aut aures Superior adulatori præbeat, familiarem ſibi reddat, conſiliis illius obaudiat, nocitura committat, nomẽ ſuum ſuorumque illi credat, aut, quod optandum magis, ne talem ſortiatur. Quòd ſi quem pronum in adulationem viderit, non in flore & herba, ſed in radice ac ſemine euellat. vt cùm omnes in Superiore

riore obſirmatas contra adulationes aures viderint, adeoque & hoſtem adulationibus eſſe, nemo proſiliat ad hæc blandimenta, ad has aurium compedes. virum enim cùm ſenſerint Superiorem, & magni veri cultorem; non facilè muliebria hæc tendent retia. Quòd ſi quem deprehenſum generosè repulerit, familiaritateque ac dignioribus muneribus excluſerit, non facilè quiſquam adulatoris perſonam aſſumet. terrebit audentes pœna, & in vnum ſæuiſſe, in omnes erit. ita dum in vno damnantur omnes, nemo ad punienda venit. delicta ſi præmiaueris, quis à ſcelere abſtinebit? & crimina ſi impunita tranſis, quis ſecuras noctes patietur, quis innocuos dies? iam, vt vnius præmia inuitant, ita vnius pœna terret à ſequela. & non facta tantùm, ſed & cogitationem ſeponimus, ſi feciſſe, pœnam tuliſſe eſt.

CAPVT XXIII.

Superbia fugienda.

AVdi Eccleſiaſticum: *Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo, quoniã ab eo qui fecit illum, deceſſit cor eius. quoniã initiũ omnis peccati* cap. 10.

peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illã, adimplebitur maledictis, & ſubuertet eum in finem. ſedes ducum ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere fecit mites pro eis. radices gentium ſuperbarum areſecit Deus, & plantauit humiles. memoriam ſuperborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humiliũ ſenſu. Quid potuit fortius ſiue in contemptum, ſiue in fugam? è quo natum, vt viri magni dignitates fœcundam ſuperbiæ materiam fugerent, Ambroſius, Auguſtinus, Malachias, Bernardus, Aquinas epiſcopatum; ſacerdotium Chryſoſtomus; diaconatum Martinus; papatum Gregorius; ac primi ferè in Eccleſiâ exhorruerunt ad purpuræ nomen. meminerant verborum Sapientis: *Domum ſuperborum demolietur Dominus.* Et, *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Et apud eundem: *Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.* Sciebant verò ſuperbiam ferè purpuræ comitem raramque coniugationem dignitatum & cæli eſſe. quare cùm cælum cogitarent, dignitates cæli plurimùm inimicas, auerſabantur. nam ſi opes & beatitudinem non capiat vnum cælum, cùm dicat ipſa veritas: *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum:* quomodo capiet honores & gaudia? cùm difficilius ſit

Prou. 25. *Iac. 4.* *Matth. 19.*

ſit modum in honoribus, quàm in opibus tenere? minor nimirum opum quàm honorum ſuperbia eſt. maiorque arrogantiæ & dignitatum, quàm arrogantiæ & auri miſtura. obliuionem Dei inducit aurum; contemptum ſuperbia. neſcit cælum auarus; ignorat Deum ſuperbus, cùm Scriptura teſte, *apoſtatare* ſuperbia faciat hominem *à Deo*. hinc *abominatio Domini eſt omnis arrogans*. Prou. 16.

Declinabit proinde à ſuperbiæ ſemitis omnis Superior, & non prouocabit in ſe manum Domini, *arrogantem & ſuperbum* Prou. 8. deteſtantis. ſed nec manum hominum, cùm non tantùm *odibilis coram Deo*, ſed *& hominibus ſuperbia* ſit. Eccli. 10. neque enim quidquam magis exacerbat animos & accendit in Superiorem, ac obliuiſci facit venerationis, adeoque exaſperat, vt ad vltima etiam deſperationum conſilia adducat. tam altè etiam viliſſimorum animis inſidet opinio ſui, vt contemptum omni iniuria grauiorem arbitrentur. iam cùm faſtus contemptum ſecum trahat, fit vt nihil illo grauius ingenuis accidat. quibus ſi mortem mineris & contemptum, inuolabunt in illam, vt hunc excutiant. propone tormenta, cæſtus, flagella, calices, ferrum, vngues; adſit decus, hæc diligent. hinc multi

in alta gentilitate, cùm propoſitam ſibi gloriam amplecti non poſſent, niſi per præcipitia, ferrum, ſecures, flammas, tormenta; dextram ignibus, iugulum ferro, collum ſecuribus, membra tormentis, totum denique corpus prçcipitio defruſtandum dederunt; & amarunt hæc etiam per quæ victuræ hiſtoriæ portio fierent. tantum laudis pruritus & conceptum animo decus poſſunt. Videmus hoc fomite æſtuantes magnos viros ſola gloria minores, cùm contemptu nihil deterius euenire nobis poſſe arbitremur.

Scio aliam gentilitiam, aliam Chriſtianã, aliamque longè rationem Religioſam eſſe. ineſt tamen, viuitque etiam in optimis viris aliquis gloriæ aculeus; qui perraró ita in plenum emoritur, vt nulla ſuperſint ſemina, quæ fota in herbam & fruticem non exurgant. ac licet fors reperias qui laudem omnem auerſentur, nec eam ſine aurium vulnere audiant; perpauci tamen etiam ex his gloriæ ac dignitatum calcatoribus, contemptum ſine ſenſu ferent. ita cùm gloriam non amamus, dignitates etiam fugimus, contemptum tamen auerſamur. vt mitius longè ſit impedimenta dignitati conſequendæ inieciſſe, quàm verbo contempſiſſe. Fateor verò

Religioſi

Religioſi eſſe contemptum ſpernere, adeoque & de contumelia ſibi Apoſtolis & Chriſto ducibus gratulari, ac vt non ignobilem gloriæ ſuæ partem amare, amplecti, capitique corollam innectere, cùm præmia hinc ſperet cælo reponenda, feliciq́ue æternitati parianda. verùm rara coniunctio contemptus & gaudij, etiam in religioſiſſimis viris. vt infrequens mixtura riſus & lacrymarum, dolorum & gaudij, mœroris & tripudij eſt. quo magis inuigilandum Superiori ne quam contemptus cauſſam præbeat, ne quam arrogantiæ ſuſpicionem. nam, vt ſumma omnia habeat, eruditionem, eloquentiam, ingenium, prudentiam, munificentiam, formam imperio dignam, ſi res tantas arrogantia tanquam ſale condiat, arbitreris ſtillicidia mellis de libacunculo venenato porrigi; vt omnis venuſtas, opinio, amor priorum pereat, vna ſuperbia tanquam toxico in mortem temperato. deſipiunt proinde magna illa omnia, tanto deſpicatiora quanto maiora; totamq́ue quam de raritate in vno vertice gratiam poſſident, vna arrogantia amittunt. nec illa tãquam fella ſaporatis & dulcibus, ſed tanquam elleboro condîta intuentur. ita ipſæ etiam virtutes in vitia degenerant, ſi faſtum miſcueris.

ſcueris. Largire regibus digna dona, ſi ab arroganti dextera veniant, pro ſcorpio accipiet. conſilijs iuua, ſi à turgida mente profluunt, fatua arbitrabitur. vincas primos oratores, ſi interludat faſtus, inueniet quod reprehendat. vt omnia omnino corruant hoc adminiſtro. morbis medicamenta, vulneribus admoueas manum, ſi verò ſuperbiam ſonent, antè in interitum quàm in ſalutem ibunt. quid? quòd ea ferè ingenuorum conditio ſit, vt gratiora ſint ab amica & paterna manu verbera, quàm à faſtuoſa munera. nec vllum ferè vitium durius in imperio eſt, & in quod concordibus magis animis inſurgant inferiores: barbarum enim aliquid ſapit, & mancipia non filios redolet. quæ res grauiſſima ingenuis, magis etiam Religioſis, qui ſolo Chriſti ſui cæleſtiumque amore ſe Superiori, vt filios parenti, non vt ſeruos domino ſubdiderunt. ignorant tranſtra & remos, piſtrinum & lora; Deum cui vni ſe ſacrarunt in Superiore, in parente hoc optimum parentem illum agnoſcunt, nec alium. patria proinde imperia ſciunt, & illa ſola. quibus ſi quis admoueat ferrum & ignes, roſas arbitrabuntur & oſculabuntur à paterna manu, à qua ferè faſtus exulat. perrarò enim paternus animus arrogantiæ

gantiæ comes eſt. blandus enim ille & ſuauis, dura hæc & barbara eſt. non miſcentur effera dulcibus, niſi in interitum. Pater ergo ſi Superior eſt, ſuperbiam ponet, clementiam, humanitatem, benignitatem induet, arrogantiæ inimica. quæ, ſi amari Superior vult, ſi coli, ſi vt pater haberi, ſi imperium firmari, ſi imperata ſedulò exequi, ſi vltro ad ardua manum extendi, ſi ſuorum amicum ſudorem fluere, ſi vitam etiam ſanguinemque pedibus inſterni; fugiat, omnemque faſtum exuat, patris affectum induat, magis etiam benignæ matris vbera, & omnia conſecutus fuerit.

Quòd ſi quis duos ſibi Superiores ob oculos ponat, alterum benignum patrem, alterum arrogantem dominum; nullo negotio familiæ vtriuſque diſcrimina videbit. filios ille habebit, ſeruos hîc patietur. ille etiam abſens obſequentes, hic nec præſens ſentiet. illa in alta pace vt in amico patris ſinu quieſcit, hæc perpetuis tempeſtatibus iactatur. illa amore, hæc metu ſtabit. tanto proinde ille ſecurior certiorque, quanto amoris imperia firmiora timoris ſunt. infirmum parendi aut amandi vinculum metus; firmum amor eſt. ille minis & verbere, hic voluntate obſequitur. vt dictum verè ſit, Vis ſtare imperia? amen-

tur. vis amari? ama. vis ſterni imperia? metum admoue. nulla ætatem ferunt ſæuiente metu. at faſtus omnis metum pro freno tenet, & arrogantiæ gubernacula timoribus natant. neſcit æternitatem metus, neſcit amor interitum. neſcit amorem faſtus, timoribus turget. Fugiet proinde Superior imperia timoribus nata, ſi arrogantiam omnem repreſſerit, quæ ferè mater timorum eſt. amplectetur imperia amoribus nata, ſi pulſo domini faſtu, patris vbique animum induerit.

Illud etiam hîc conſiderandum, arrogantis familiam oblocutionibus, detractionibus, adulationibus, æmulationibus, adeoque & odijs repleri. cùm inuiſus Superior inferioribus amplam è faſtu oblocutionum materiam præbeat, amplam detractionum. etiam virtutes vitiorum nomen ſortiuntur. tantum poſſunt odia. cùm contrà vitia virtutum propè nomen ſubeāt ſi ameris. Iam cùm ſuperbus laudes ambiat, plena adulationibus domus eſt. neque enim deſunt vnquam qui commodis ſuis cùm ſtudeant, & alia negata via eſt, adulationibus ad deſiderata repant. ſeponunt virtutem, cui ſub arroganti capite perpetuum exilium eſt: vitium deligunt, cuius ſemitis ad optata veniunt. Superio-

ris

ris proinde ingenium pronum ad ſuperbiam cùm viderint, addunt etiam calcaria currenti, & ſub generoſi nomine arrogantiam fouent, ſub magnanimo ſuperbum; & nunquam adulationi virtutis nomen deeſt: quod etiam in vltima barbarie & tyrannide reperiet. nihil illi promptius quàm virtutum pallio ſcelera integere, tanquam ſi Paridem Achillis armis induas, Alexandrum Medica veſte, & captiua ſarabara diſculptum lorica pectus veſtias.

Sed neque ſuperbia domeſticis parietibus clauditur. neſcit his vinculis arctari, erumpit, & longè lateque viciniam complet. loquendum? infarcit aliquid de ſuo, ac in omni propè colloquio aliquid ex arrogantiæ area pulueris interſpargit. etiam fronte, oculis, manibus, adeoque & pedibus faſtum loquitur. quæ res omnium animos, ſummorum iuxtà ac infimorum penitus auertit. Nec in vno auerſio hæc Superiore ſtat, tranſit ad domeſticos, à capite nimirum ad membra: cùm ferè illius vitia membris affigantur; quo fit vt audire iam malè incipiant omnes.

Denique non facilè quiſquam ſuperbię ſua committet, non deteget vulnera, non morbos, non credet quæ vulgata rubo-

 rem

rem incutiant. comitatur enim metus ſuperbiam, ne vbi intumuerit oblita ſui, ſpargat quæ recondidit. nam cùm in ſuperbiæ agro ferè ſponte ſua, ſolique natura, odia excreſcant, odia verò ſecretum ignorent; fit vt horum metu ingens in ſuperbos diffidentia naſcatur, quæ res ingentium malorum parens eſt. ſublata enim ſemel ex imperio fiducia, reliqua nullo impellente corruunt.

Nulla etiam diu pax ſtare poteſt ſub ſuperbo vertice: cùm rixæ & contentiones indiuiduæ arrogantiæ comites ſint. non coaleſcunt ſuperbia & tranquillitas. hæc contenta ſorte ſua eſt, illa nunquam: hæc in concreditis ſibi altùm quieſcit, illa maiora ſemper ex conceſſis appetere diſcit. Nec diſiunguntur ſuperbia & iactatio. ita in perpetuo motu tanquam fluctuum colliſione ſuperbus eſt. nunquam rebus modum ponit, nunquam deſideriis. nulla illum dignitas ſatiat. orbem ipſum imperio illius ſubde, nouos quæret; ac ſi hoſtes terra negauerit, cælo quæret quem oppugnet. nec finem ſtatuet, donec ingenti ruina ſe nomenque ſtrauerit. Iam quid ſperari in domo poteſt quæ perpetuo æſtu & fluctibus iactatur? in qua à Superiore faſtuoſo arrogantiæ ramos & flores quos intexant

texant fronti, inferiores decerpunt, moreſque illius imitati, cùm prima quæque ambiant,mutui fiunt euerſores,calumniatores, mutuarumq́ue dignitatum ſubdoli ſubſtructores. hinc vniuerſa domus ſcinditur, hoſtibus fabula, & aduocantur in conſilium externi, etiam in auxilium: vt non domeſtica tantùm manu, ſed & externa cadamus. ita mutuum amorem Deumq́ue ſuperbia ſeponit,& oblita ſui & ſanguinis, in fraterno ludit iugulo & dignitate, antè mortem quàm Superiorem paſſura, quin & antè ſalutem prodactura, quàm victorem ferat.

Quanto verò ab omni æuo molimine in ſuperbos inſurrexerit Deus,docemur in Lucifero,Chore,Dathan,Abiron, Sennacherib, Saule, Nabuchodonoſore, Baltazaro, Holoferne,Antiocho, Herode,Caligula, Domitiano, Maximiano, Iuliano. hinc illa Domini apud prophetam verba: *Dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum & excelſum,& ſuper omnem arrogantem: & humiliabitur.* Fortiter Baſilius: *Vir humilis Deo eſt ſimilior; ſuperbus autem,cùm ſit Deo odibilis, diabolo ſimilis eſt.* nec minùs Bernardus: *Ambitio ſubtile malum,ſecretum virus,peſtis occulta,doli artifex, mater hypocriſis, liuoris parens, vitiorum origo,criminum fomes,* *vir-*

Iſaia 2. *Admonit. ad filiam ſpirit.* *In pſal.* 90.

virtutum ærugo, tinea ſanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans
In Luc. l. 4. c. 2. *ex medicina languorem.* Verè Ambroſius: *Sæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia ſubruere, facit*
Ad pop. Antiochen. hom. 45. *ambitio criminoſos.* & Chryſoſtomus: *Elatus ſemper in doloribus viuit, ſemper indignatur, ſemper mæret: nihil eſt quod eius poſſit explere libidinem. ſicut enim auari quanto plus acceperint, tanto pluribus egent: ſic ſuperbi quanto maiore funguntur honore, tanto plus concupiſcunt.* Eleganter Seneca: *Tumida res eſt ſuperbia, vana, ventoſa. nullum habet terminum. tam ſollicita eſt ne quem ante ſe videat, quàm ne alium poſt ſe. laborat inuidia, & quidem duplici: inuidetur ei, & inuidet ipſe. vides quàm hic miſer ſit. non ire ille vult, ſed non poteſt ſtare; non aliter quàm in præceps deiecta pondera, quibus eundi finis eſt iacuiſſe. Quid Cæſarem in ſua fata pariter ac publica immiſit? gloria & ambitio, & nullus ſupra ceteros eminendi modus. vnum ante ſe ferre non poterat, cùm reſpublica duos ſupra ſe ferret.* Miſera ambitio, magis quia tot funeſtis caſibus, adeoque omnium libidini obnoxia, omnium voluntatum famula, fortunę luſus. cùm ferè quanto plus adeptus fueris, tanto plus periculi
Curt. lib. 7. immineat. verum illud, *magnas arbores diu creſcere, vna hora exſtirpari.* ita magnis conatibus

natibus quæ paraſti, momentum rapit. ferro, ignibus, ſanguine, etiam cognato, parata regna; hora vna abſtulit. nihil tam excelſum, tam firmum, cui periculum non ſit à vili & inualido. quid æterna ſperas? nulla hic diuturna poſſeſſio eſt. armis, eruditione, ſolertia, fraudibus, etiam virtute paratus honos ferè antè corruit quàm in plenum fruaris. Quid ſudorem ſudore cumulas? fugitiua adeoque & volatica omnis dignitas eſt, non tenetur corpore, ac ne penna quidem, ſed neque inuita teneri poteſt, non magis quàm rapidiſſima flumina. Quid cogitationes in ſceptra & purpuram iacularis? neſcis mortalium cuncta incerta eſſe, quantoque plus adeptus fueris, tanto te magis in lubrico ac fragili verſari? & vt votis reſponderit euentus, ac in poſſeſſionem te fortuna ſperatorum immiſerit, quanta hæc erunt? fors cras, fors hodie, fors hac hora poſteritati fabula iacebis. non in diademate luſit carnifex, & maduit purpura ſanguine? non calcata iacuerunt ſceptra plebeio pede? quoties defuit quod traheret vncus, quod lamberet ignis, & in quo ſæuiret tortor? Quid certiora tibi ſpondes? non quod plurimis, euenire tibi poteſt? vis ab infelici exitu ſuperborum eximi? paruo contentus viue.

tutò calcantur plana, pericula in edito ſunt.nulla præcipitia in vallibus timenda, in excelſo ſunt. Docent nos hoc funeſta primorum orbe toto exempla.de Pompeij capite pupillus & ſpado tulere ſententiam, de Craſſo inſoléns Parthus. cadit ſuorum gladiis Cæſar. Nero, Claudius, Heliogabalus, Galba, Piſo, Caligula, Vitellius: ferro ſuo Cato, Brutus, Antonius, Otto. & ab Auguſto in Conſtantinum quadraginta minimùm Imperatores morte non ſua cadunt. Et non ſub Iuſtiniano Beliſarius, ſub Seuero Plautianus, ſub Arcadio Eutropius, Cabrera ſub Petrò Aragonico, Seneca ſub Nerone, Stilico ſub Honorio, Flauius ſub Theodoſio nimis magna fortunæ documenta dederunt? Iam Valerianum qui cogitat & Baiazethem, qui venenum in Alexandro, Hannibale, Germanico, Cleopatra, qui è noſtris Chilpericum, Henricos, Richardum Angliæ, Chriſtiernum Daniæ, Mariam Scotiæ; non humanas cogitationes, in ipſo ortu cadentes, ac tanquam inter labra morientia verba, ridebit? non diuites has fallaceſque ſponſiones vmbræ fumoque ſimiles contẽnet? & vera dicet illa Boëtij, *Plena eſt exemplorũ vetuſtas, plena etiã præſens ætas, qui reges felicitatẽ calamitate mutarunt?*

Fuge

Fuge proinde ambitioſas has magnorum cogitationes ſi exitum paueſcis. præcipitia, vncus, tortor, canes, ferrum, venena, flammę, ſuperbiæ comites te terreant. Magis verò omnis in Religione fugienda arrogantia eſt. humilitatis illa ſchola eſt. mentitur quiſquis in faſtu Religioſum ſe profitetur. non poſſunt ſimul ſtabulare ſuperbia & humilitas, nec vnum pectus vtrumque capit: ſed nec vnum cælum. iam non Religio prælufio quædam cæli eſt, & anteambula illius porticus? non agnoſcunt hæc atria ſuos, quos excludit cęlum. excludentis Dei verba ſunt: *Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cælorum.* magnitudinem humilitate metitur, vt cæleſtis iam magnitudinis menſura humilitas ſit. ſuperbia ergo eſſe non poteſt. & ſi gaudiorum illa eſt, pœnarum hæc erit. Et ſanè neſcio an dementia maior reperiri poſſit Religioſo arrogante? monſtrum veriùs quàm Religioſus eſt, quicunque in Religioſo, hoc eſt humilitatis habitu, ſuperbiam amat & tegit: ſub ouina nimirum pelle lupum, ſub columbæ pennis coruum. nam quid in Religione ſuperbus quærit? Chriſtum? verba illius ſunt: *Diſcite à*

Matth. 18.

Matth. 11.

à me quia mitis ſum & humilis corde? animi tranquillitatem? addit. *Et inuenietis requiem animabus veſtris.* vt ſcias pacem ab humilitate eſſe; iactationem, colliſionem
Prou. 13. ac tempeſtatem à ſuperbia. nam *inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia.* fluctus nimirum perpetui, & decumanis maiores. quærit
1. Pet. 5. Deum? at ille *ſuperbis reſiſtit, humilibus au-*
Iac. 4. *tem dat gratiam.* quærit ab eo extolli? *Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.*
Luc. 14. conſilium eſt Apoſtoli. &, *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur.* primatum quærit? audiat Dominum:
Marci 10. *Quicunque voluerit fieri maior, erit veſter miniſter: & quicunque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſeruus. nam & filius hominis non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret.* Et alibi:
Luc. 9. *Qui minor inter vos omnes, hic maior eſt.* Superbiam proinde omnis deteſtabitur quiſquis imitator Chriſti ſui erit; & famulatum illius exemplo deliget, quiſquis dominatum in cælo ſperat; nec ſuperbiam tantùm, ſed & ſuperborum
Eccli. 13. conſuetudinem vitabit. nam & *qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea,* ita *qui communicat ſuperbo, induet ſuperbiam.* in fuga ergo ſalus. ac ne eiuſdem ſceleris reus fiat, familiaritatem excutiat, ne etiam ignarus venena bibat; quæ nullo poſtmodum cona-

tu

tu excutiat. & ſola hîc etiam ſuſpicio noxia eſt. & vt pericula de propinquitate deſint, verum tamen illud olim & ſemper: *Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia: vbi autem eſt humilitas, ibi eſt ſapientia.* Vt vel hoc ſolo nomine fugienda Superiori ſuperbia, amplectenda humilitas, cùm illi contumelia, huic adnexa ſapientia ſit: qua ſtante fortunata ſtant imperia, cadente cadunt. Claudo hoc caput Tragœdi nimiùm veris in ſuperbum minis:

Dominare tumidus, ſpiritus altos gere,
Sequitur ſuperbos vltor à tergo Deus.

CAPVT XXIV.

Ira moderanda.

VIr enim *iracundus prouocat rixas*, & *qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas.* Et alibi: Prou. 15.
Ira & furor, vtraque execrabilia ſunt. vt Eccli. 27.
grande in primis imperiis malum ira ſit: quæ vbi totum hominem occupauerit, ad æternùm non rarò pœnitenda præcipitat, ſolumque remedium vna pœnitudine clauditur, omni propè emendationis ſpe erepta. Hinc tot Superiores effreni quadam iracundia è ſummo faſtigio ad ignobilem deducti cinerem, infelicia irarum

exempla

exempla poſteritati dederunt. quot ſtarent regna, ſi victor ſui ſtetiſſet in regibus animus? exurrexit in ignes, & ſecuta flamma regnorum vaſtatrix. inde iam vilis puluis, è quo toties illud decantatum: *Nunc campus vbi Troia fuit*. eſſet Troia, ſi ſtetiſſet indignatio. laxata huic frena, & Troia fuit. eadem de primis orbis quà patent imperiis dici poſſunt. Iam quantorum regum auguſtæ ſtarent domus, ſi repreſſus ſui domitor ſtetiſſet animus? indignationi campi dati, & addita non infrequenter ab adulatoribus, aut nouorum cupidis, calcaria; & nec nomina nunc nota. aut ſi nota nomina, fatuæ iracundiæ exempla in infelici purpura iacent, ſolis ſecuturis profutura. Iam quanta regnis omnibus nobilitas viueret, ſi clementia ſtrinxiſſet habenas? laxauit ira, & viduata nobilitate & robore, tanquam exciſis vndique neruis languent, mœrentque hoſtibus præda, & imbellis ſæpè vicini populi premuntur iugo. & quantæ nunc exurgerent priuatorum ædes, inuidiam Principibus facturæ? quot felici fœcundaque in ſpem magnam ſobole exultarent matres? vna & illas & has ſtrauit indignatio. & præter lacrymas & dura noctibus ſuſpiria tenebris amica nihil ſupereſt. quot vrbes momento pro-

uocata

uocata indignatio æquauit ſolo? & nomen iam nullum. quot regnorum & orbis propugnacula indignationis ſcintilla vnica ad humilem deduxit arenam? quantos toga ſagoq́ue magnos modica indignatio hoſtibus ludibrium dedit? quanti religione non poſtremi pluſculùm iræ indulgentes fabula facti vulgi? Nec iram tantùm, ſed quemcunque in iram pronum fugiendum eſſe monet Sapiens: *Noli eſſe amicus homini iracundo*. ne nimirum in damna ſua te trahat: vt ſocius factus vitiorum, ſocius fias periculorum.

Ingens in omni hominum genere malum, quod prudentiſſimos etiam ad nomine & poſteritate indigna perculit. nec mirum, cùm ferè rationem qua vna à belluis decernimur, adimat; aut tam validè concutiat, vt vix veteris iudicij, firmitatis, roboris ſemina reperias. Grandius deteriuſq́ue ebrietate malũ, quia plures occupat, quia impotentior ebrietas irâ quàm vino nata, quia efferatior, quia validior in malum, quia diutiùs tenet, & infauſtiores euentus dare conſueuit. quo magis vitanda Superiori eſt, cùm nulli magis quàm imperantibus noxia ſit: quorum ferè indignationes in vno capite ſtare non ſolent; plures tangunt, & ęſtu ſuo amburunt multos.

tos. Mala vitij huius breuibus complexus Ambroſius eſt: *Ira inter cetera vitia nihil aſperius, nihil inuenitur amarius, quæ dum vltra modum efferbuerit, atrociter mentem exulcerat, ſenſum hebetat, linguam immutat, oculos obumbrat, totumq; corpus perturbat. hinc protinus rixæ, contumeliæ, clamor, indignatio, tumor mentis, & blaſphemiæ ſuſcitantur.* Et Chryſoſtomus: *Nihil iracundo homine inſuauius, nihil infeſtius, turpius nihil, feræ potiùs quàm iracundo homini cohabitandum. illæ cùm manſuefactæ fuerunt, ſuam ſeruant legem: hunc quoties mitigaueris, rurſum efferatur.*

In Religione verò eo magis fugiendum malum, quo manſuetudo & clementia iracundiæ inimica propriæ Religionis virtutes ſunt: à quibus quantum receditur, tantum à genuino Religionis ſpiritu aberratur. & ſi in vllo hominum genere turpis illa irarum ebrietas ſit, turpiſſima in Superiore eſt. quem cùm prudentia ceteros antecellere deceat, caput nimirum membris, tum miſerrimum eſt longiſſimè ab illa exulare, & inſurgentibus iracundiæ tanquam vini vaporibus cerebri deliquia pati, eaque hac adminiſtra dicere & facere quæ non dicam, non ſani ſunt Superioris, ſed nec hominis. Inſurgit ſæuitque hac duce ſæpè Superior in innocentes, præ-

miat

miat noxios, innoxios damnat, præpropera in domini caput ruitura ſubit conſilia, & in eum ſe frequenter locum coniicit, è quo integra fama & ſalute, nec ſe nec ſuos recipere poteſt. quid? quòd ipſam etiam Religionem in grande nominis diſcrimen adducat, hoſtibuſque ridendam obiiciat, omnibus tutelaribus armis nudatam. non fierent hæc ſi efferæ huius belluæ impetus reprimeret, ſi compedibus loriſque ſtringeret, ſi moram tanquam frenum improuidè ruenti iniiceret; ſi nihil hac duce ac monitrice ſtatueret, nihil huius imperijs aut conſiliis concederet, negaret omnia; ſi vt ſeruum haberet, quem turpe eſt imperare domino; ſi vt hoſtem vinculis ſtringeret; ſi denique vt nouaculam iugulo, vt enſem pectore, vt venena labris remoueret, memor Poëtæ:

Ira furor breuis eſt. animũ rege, qui niſi paret,
Imperat. hunc frenis, hunc tu cõpeſce catena.

memor Stoici: *Optimum eſt ad primum mali ſenſum mederi ſibi, tum verbis quoque ſuis minimum libertatis dare, & inhibere impetum.* hinc illud Comici laudatum ſemper:

Exiſtimandus ille præſtantiſſimus,
Iniurias qui ferre nouit maximas.

qui nimirum iram domuit, qui extinxit calorem, qui efferos illius motus calcauit.

Commendati ab hac re Ptolemæus II. Ægyptius, Hiero Syracuſanus, Auguſtus, Traianus, Hadrianus, Aurelianus; cuius illud circumfertur, *Quo maior, eo placabilior.* Epaminondas, cuius, poſt innumeras propè à patria iniurias, hæc vox, *Nefas eſſe patriæ iraſci.* Aragonum Alphonſus, cuius illud magni regis eſt; *Regum eſſe non modò benefacere, ſed mala etiam patienter audire*: nec exurgere in iram, aut facilem in illam eſſe.

Et ſanè, ſi vllius vitij, iracundiæ in primis, iugum excutere à ſe Superior debet, cùm hæc omnis prudentiæ, qua imperia ſtare firmarique ſolent, hoſtis ſit acerrima; vt quæ nullum illi locum concedat, omnem eripiat & euertat; maturioris conſilij inimica, cùm omne deliberationibus tempus excludat. calidè nimirum arrepta, calidiùs etiam exequitur, & feciſſe illi pro conſilio eſt; imperaſſe, deliberaſſe eſt. quin & anteuertunt plerumque imperia cogitationem: tam fatuo celerique procurſu malum hoc ruit. Inſurgit deinde ſæpè Superior, dum immoderatis caloribus indulget, in conuitia & contumelias, & pro ratione illi calor eſt. quæ res cùm prouocet non infrequenter in paria inferiorem· perfacile videre eſt quanta meritò timeri incommoda debeant: cùm nihil promptius

ptius ſit quàm ignibus ignes excitari, & flammam vnam, aliam parere. Neque enim ſemper ea moderatione inferior eſt, vt perpetuam aquam ignibus Superioris offundat. abripitur ſæpè, & priuſquam rationi locum tribuat, ignibus Superioris accenditur, & antè propè ardet quàm æſtum ſenſerit, vt iam nec deliberationi, nec rationi locus ſit, cùm incogitantem Superior & imparatum aggreſſus, calorem calore prouocat, immemorque inferior conditionis ſuæ & Superioris, inſurgit in paria venerationis oblitus. hinc ea vtrimque dicuntur quæ ſeriùs indicta vellemus, nec emendationem admittunt, non magis quàm è præcipitio ſaltus; reliquiſque ad eadem audenda animos addit. quo fit vt omnis paulatim Superioris auctoritas colliqueſcat: ſed & omnis prudentiæ opinio euaneſcat. ſequitur diffidentia quædam, & violandi ſecreti timor, cùm non omnino immeritò vereri inferior poſſit, ne è præproperis caloribus, excuſſa ratione, ea Superiori excidant, quæ ſanctè illi ab inferioribus concredita. quo fit, vt timore creſcente, fiducia exulet, nec vulnera iam morboſque ſuos inferior Superiori retegat, claudat potiùs, ne quæ ſecretum poſtulant, ſubitis æſtibus erumpant.

quare cùm morbi vulneraque premuntur, & medicam manum auerſantur, quid niſi grauiora metuenda ſunt? Iam Superior in quos non errores, nulla arte corrigendos, ſuorum ignoratione labetur?

Illud etiam in hoc vitio malum, cùm Superior iracundia imperante, præproperè aliquid ſtatuit, vix remedio locum relinqui. reuocare enim imperata, durum; perſtare in imprudenti decreto, grauius. vtrimque nomen & auctoritas periclitantur. reuocabit? imprudentiam fatebitur. ſtabit in ſententia? damna metuenda ſunt. inter hæc mediam inuenire & ſequi viam difficile. quo fit vt plurimùm, ne inſipientiam fateri cogatur, in malè imperatis perſeueret. è qua re quanta neceſſum naſci incommoda nemo non videat.

Nemo ergo Superior è primis caloribus, ad res verbaque erumpet. ac vbi ſubnaſcentes ſenſerit iracundiæ ſtimulos, moram, tanquam aquam & puluinaria ignibus & ſpinis ſubiiciet. audiet Poëtam: *Da ſpatium, tenuemq́ moram; malè cuncta miniſtrat Impetus.* & alium: *Dum furor in curſu eſt, currenti cede furori.* & Gregorium: *Quoties ira animum inuadit, mentem edoma, vince teipſum. differ tempus furoris, & cùm tranquilla mens fuerit, quod placet vindica: ira enim in*

vindicta

vindicta malorum ſequi habet rationem, non præire: vt quaſi ancilla iuſtitiæ poſt tergum veniat, & non laſciua ante faciem prorumpat.

Sed neque ex iracundiæ imperio proſiliet ad imperia, tempus aliquod ſibi & iræ dabit, vt temperato calore maturiùs certiuſque aliquid ſtatuat, memor ebria conſilia ebrios euentus accerſere. ita ebrietas quædam animi eſt, nihil proinde in hac vir prudens decernet; edormiet antè hoc vinum, vt reddita ſibi mente, nihil pœnitendum dicat, nihil faciat.

CAPVT XXV.

Duritia & remiſſio declinanda.

DVram & inſuauem gubernationem faciunt:

Si rigidiorem ſemper in imperio partem ſequatur; nunquam in benigniorem ſe flectat Superior, extrema vrgeat, & quæ duritiem ac ſeueritatem ſapiunt ſtudioſè diſquirat per illa ſuos ad propoſitum ſibi finem deducat; ac licet per mitiora faciliore via poſſit, auerſetur tamen illa, & quidquid ſuauitatem redolet, immemor fragilitatis humanæ, immemorque diuerſitatum ac conſtitutionum ſuorum, om- 1

nes eadem per omnia ſemita ducat; ferat aut non ferant vires, exhorreat imperata ſubditus an amet; periculis illum, dedecori, variorumque oblocutionibus exponat an ſecùs; emolumentum inde ſperari poſſit an damna, omnibus eadem tenenda via eſt. obdurauit nimirum animum Superior, ſibique perſuaſit inferioribus, vt inſtrumentis ratione carentibus, non vt ratione præditis vtendum eſſe. nihil proinde corporis aut animi imbecillitati, nihil vlli excuſationi dandum, principio huic inhærens, hoc eſſe imperare; velle & exequi, nec vltrà; degeneremque imperio eſſe qui alios audiat, quique conceptam ſemel ſententiam, quibuſcunque in medium allatis mutet.

Barbaræ omnino ſunt hæ cogitationes, & quæ imperium ferro & ignibus, non ratione tuentur. quo magis alieniſſimæ ab omni Superiore Religioſo eſſe debent: cui maxima cura roboris, imbecillitatis, propenſionis etiam ac auerſionis naturalis; ita vt licet ſubditum parem oneribus aut muneri imponendo ſciat, ſi tamen alienum ab eo videat, animum primò illius componat, aptet ad imperata ſuſcipienda, exſpectetque donec paratum aut ſanè non abhorrentem expertus fuerit; ne ſi tam

tam crudè imparato imponat, ſentiat reluctantem, ac iugum etiam excutientem. Idem videmus in humanis, nemo rudi aut indolato ferro aut ligno imaginem inſculpit, aptat antè materiam formę ſuſcipiendæ. ſed neque ſemina quis immittit incultæ terræ, ſubigit hanc variè, ac pinguibus fœcundat. nec mancipio quiſquam aut iumento viribus imparia imponit: metitur variè antè robur, ne, ſi ſuccumbat oneri, & mancipio ſpolietur, & excuſſorum onerum damna ſentiat. Faciet idem Superior, animum imperatis aptabit, ſingulorum robur ſerius ſcrutator conſiderabit, incipiet à minoribus, tranſcendet inde paulatim ad maiora, ad ſumma demum, manumque ſemper ipſe admouebit, benignioribuſque verbis, monitiſque oneris magnitudinem leuabit ac mitigabit. Inuenies hoc in omni prudenti ciuili gubernatione, in militia, in toga, in percolendis etiam agris.

Si timeri magis quàm amari deſideret: 2
& metu ſuos magis ad obſequia quàm amore impellat, quòd arbitretur imperia à timore nata propiùs maieſtatem quandam veri imperii referre, ac plus ſecum venerationis adducere; quaſi non maiore certioreque voluntate ferantur inferiores

in amantem & patrem, quàm in dominum, minis, pœnis ac timoribus familiam implentem. Grauis hæc res iis, qui ſe ſuaq́ue omnia, vltroneâ non coacta voluntate; nec pretio, ſed amoris diuini impulſu, Superiori tanquam patri, non domino, ſubdiderunt: qui ſeruiles hos timores deſpoticam gubernationẽ comitantes ſemper exhorruerunt. Sanè ſi Superior cogitet patrem ſe, non dominum ſuis à Deo datum, filioſque ſibi, non ſeruos aut mancipia ab illo concredita, & vocationis etiam & adoptionis prærogatiuâ pares, fòrs & virtute & cæleſtibus præmiationibus ſuperiores; non deſcendet ad hæc imperia: ſed neque ad aſpera & duriora verba & iudicem ſuum loquentia. cogitabit enim ſe patrem, adeoq́ue & matrem, nec obliuiſcetur cum Chriſto ſuo concreditorum ſibi cælitus filiorum. quin, antè mater vteri vberumq́ue obliuiſcetur, quàm ipſe domeſticorum ſuorum. ſed neque imperata ſæuioribus inuoluet verbis, memor medicorum qui medicamenta per ſe amara ſuauibus veſtiunt, & mollibus adiuuant, omniq́ue verborum lenitate amaritudinem mitigant, horrorem leniunt.

3 Si pari zelo, ſtudio, ardoreq́ue minima vt maxima exigat, aut illa etiam maiore; pari

pari etiam tranſgreſſores pœnâ feriat, pariúmque in illis verborum maieſtate, pondere ac robore vtatur: vt culparum diſcrimina neſciat. niſi quòd à ſuo ingenio ſuáque illas propenſiore aut alieniore voluntate metiatur. quaſi ſi quis ciborum præſtantiam aut malignitatem, à guſtu ſuo ſtatuat: aut rerum magnitudinem aut vilitatem à pronitate ſua in illas nominet. Non leuis error cùm minima quæq; tantis verborum ponderibus in altum tolluntur, tanquam ſi vniuerſæ ab iis Religionis ſalus, robur, incolumitas, bonaque valetudo pendeat; aut tanquam ſi minimorum omnium tranſgreſſio, extremorum criminum culpa ſit. quæ res tirones & à matris vberibus recentes in ſtuporem quendam impellit, anxioſque ac ſollicitos habet, ac in grauem profundumque non rarò mœrorem, animo in primis noxium abiicit: veteranis verò riſum & contemptum prouocat, ingentemque conceptæ antè de Superioris prudentia opinionis diminutionem.

Si omnibus ad ſe delatis, tanquam certis & falli neſciis adhæreat. vt nullum ſubdito pro ſe reſpondendi locum concedat, & antè acerbè moneat, iudiciſque perſonam induat explcatque, quàm pro ſe di- 4

centem reum audierit, parantemque dicere acrioribus repellat, vel quòd alieniore à reo ſit animo, vel quòd accuſatori coniunctior ob priuatas familiaritates & amicitias, aut ob virtutis rectique opinionem, plus illius verbis & delationibus tribuat; rei verò omnem purgationem eleuet, ſingulaque propè illius verba carpat, atque ad omnia acerba quædam reponat, oſtendatque ſe illi diffidere, ſuſpectum habere. quæ res magnam animorum acerbitatem ingenerat, magnam alienationem, præbetque ingentem oblocutionum materiam, ac in graues non raró nulla poſtmodum induſtria emendandos errores Superiorem præcipitat: cùm innocentiſſimi ſæpè damnentur, liberentur noxij, & in vltimos non raró mœrores, mortem frequenter allaturos, extra omnem omnino culpam poſiti, coniiciantur; aut vt minimùm ab omni digniore munere ingenti Religionis damno arceantur, digniſſimi alioqui quibus maxima quæque ſummo Religionis bono cōmittantur.

5 Si alienum ab inferiore animum habeat, illumque quà verbis, quà factis non obſcurè præ ſe ferat, dictaque factaque illius in deteriorem ferè partem interpretetur, nihil illi laude dignum credat, nec

parum

parum etiam priuatim publiceque apud alios de virtutis illius opinione detractum eat; ſi quid commendatione dignum egerit, deprimat; ſicubi in re leuiſſima erratum, ſupra verum extollat. ſi vt minùs ſincerum, minuſque ſibi addictum habeat, aut auerſum etiam à ſe arbitretur, factorumque ſuorum ſubditum obſeruatorem, dictorumque malignum interpretem putet; quo fiat vt omnia illius Superiori ſuſpectiſſima ſint. quæ res parem inferiori ſuſpicionem ingenerat, diffidentiamque in omnibus parem, cùm diffidentiam diffidentia prouocet, mutuoque ſe animent ac acuant. atque hinc nulla vtrimque fides. cuius loco doli ſuccedunt, ac fraudulentæ molitiones in mutuam perniciem excogitatæ. quod malum ſola perſonarum locorumq; mutatione curari poteſt.

Si ad quæcunque petuntur, aut dubius hæreat, quaſi inſidias metuens, aut rogata neget, ne auditis quidem aut admiſſis petentis rationibus, nullâ habitâ ratione vtilitatis, neceſſitatis, benignitatis, aut boni maioris: cùm putet ſibique perſuadeat hoc demum eſſe imperare ſi pro arbitratu ſuo neget omnia, nullarum omnino rationum, ſed ſolius ſuæ poteſtatis memor, quam in ſubita nudaque negatione con- 6

ſtitutam

ſtitutam eſſe putat: aut ſanè nihil conce-dat, niſi tantis, magno verborum pondere ac moroſitate, motis difficultatibus, vt gratius foret negaſſe, quàm talibus verbis conceſſiſſe. extorta enim hæc quaſi ab inuito, non à benefico patre conceſſa agnoſcit inferior. neque poteſt gratum hoc munus eſſe, quod tot neceſſitatum interrogatiunculis, tot allatis difficultatibus tanquam perpetuis in orbem ſpinis implexum eſt, vt nuſquam propè tangi ſine vulnere aut liuore poſſit.

Remiſſam nimiùm ac languenti ſimilem, ac quaſi animo delinquentem gubernationem faciunt:

1 Si quaſi per neglectum aut contemptum, minimorum obſeruatio iaceat, cùm ſolis maioribus inuigilandum ſibi perſuaſerit; iiſque ſolis incumbendum, quæ offenſionem parere aut ſcandala ſoleant, reliqua negligat, aut indigna etiam arbitretur quibus ſeriam manum admoueat, tanquam ſi damna ab his metui non debeant, aut anxiæ ſcrupuloſarum conſcientiarum ſollicitudines ſint, pluſque feminam quàm virum deceant; aut denique cùm omnium gratiam captet, omnium offenſionem deuitet, fortis regularum obſeruator audire nolit; remiſſiorque audire malit,

malit, quaſi non, vt nimia ſeueritas imperia ad interitum deducit, ita non etiam nimia benignitas remiſſioque noxia in primis ſit, & non inferiora minetur.

Si errantes non moneat, non puniat, ſiue innatâ quadam animi puſillanimitate, ſiue placendi omnibus ſtudio, ſiue nullum offendendi voluntate, ſiue emendationis deſperatione, ſiue laborum ac moleſtiarum fuga. vt proinde impunita omnia tranſeat, ac vnumquemque motibus ſuis agi ſinat, factus omnibus in interitum indulgentiſſima ſemper mater. quæ res non poteſt non tandem, vt priuatis, ita & Religioni extrema minari, atque ad infauſta præcipitia non vltimorum interitu nobilitata deducere; omni ſpe reſtituendi aliquando deperdita, ſtirpitus adempta. Vetus dictum, *malum quidem eſſe Principem habere, ſub quo nihil vlli liceat; peius verò, eum, ſub quo omnia omnibus.* 2

Si humilitatis amore, ac cuiuſdam quaſi perfectionis ſtudio, imperia, ſeque ipſum negligi ac contemni gaudeat, ſe ſuis ſubiiciat, illorum iudicia ſuis anteponat; adeoque neglectus cuiuſdam ſui ſtudio, errare cum illis malit, quàm prudenter ſuo iudicio imperare, totumque ſe ita cæleſtium contemplationi dedat, vt 3

faſtidiat reliqua, ad quæ non niſi nauſeabundo & tepenti pectore accedat, nec aliter illa quàm per ſuperficiem ac per capillorum vltima tangat: vt dum totus abditæ cuidam pietati incumbit, virtutumque ſecundis progreſſibus abſorbetur, & ad ſola vitæ melioris, os, oculos, manus, mentemque habet; vniuerſim ſe retrahat à reliquis, cùm indignum arbitretur bonas horas talibus largiri, maximamque vnam felicitatem in diuinorum meditationibus ita ponit, vt nullam omnino reliquorum rationem habeat; pereant reliqua dum animo ſuo benè ſit; & ſolatijs fruatur internis, commiſſorum ſibi ingens neglectus eſt. quos priuatæ magis vitæ ac ſolitudini quàm imperio natos dixeris. magnos enim fòrs tales ſolitudo dabit, gubernacula perdent, & aliorum peccatis cadent, qui pietate ſua ſtetiſſent.

4 Si nimia quadam animi facilitate ac inconſtantia ad omnem ſubditorum propenſionem preceſque, propoſitam antè ſententiam mutet, illud ſingulis noxia indulgentia permittendo quod quiſque delegerit, difficultatibus quæ in rerum executionibus occurrũt, victus. Quę res euertendis, non conſtituendis imperijs aptiſſima eſt. neque enim iam Superior, ſed ſinguli

guli veriùs inferiorum imperant: cùm non tam illius voluntati inferiores, quàm horum ille obſequitur. ſed neque certi quidquam ſolidique in hoc imperio eſt, nec ſecurus quiſquam inferiorum de ſententia ſui Superioris eſt, cùm ſemper in periculo verſetur, ne ad alterius preces aut rationes imperata mutet.

Si ob innatam animo lentitudinem, teporem, pectoriſque quoddam frigus, nullis occurrat malorum initijs: omniaque medicamenta ad extrema coniiciat. ac nec tunc quidem manum admoueat, laborum ac difficultatum pertæſus, aut de ægri ſui voluntate, parendique ſtudio diffidens. Magnum in imperiis malum, quod aut ſubditos ad ferrum & ignes, extremorum remedia, impellit, cùm leuiſſimis curari poterant; aut nec tunc quidem inclementi quadam benignitate ac indulgentia manum admouet. arcendi omnino tales ab omni imperio ſunt, adeoque vix ad obſequia & parendum idonei. ſibi his viuere poſſunt & debent, alijs non poſſunt. cùm ab hac lentitudine nihil ſperari præter ingentia damna, ac perpetuum benè gerendarum rerum neglectum poſſit, omniſque ſub hac, domeſtica diſciplina, qua vna Religionum robur ſtare conſueuit,

uit, tanquam ſpongia eluatur.

6 Si ob reſpectus quoſdam humanos, priuatam familiaritatem, ſanguinis coniunctionem, parentum amplitudinem, ſperatam priuatam aut domus vtilitatem, gratiam qua apud Principes aut benefactores valent, ea permittat inferioribus, quę cum inſtituto, felicibuſque huius progreſſibus pugnant; quæque reliquis paria audendi exemplum præbent, aut ſanè vniuerſam domum miris oblocutionibus implent; ſi quod vni conceſſeris, negaueris aliis. & plura etiam audendi materiam ſuggerunt. quibus ferè conceſſionibus, dum plurimùm nuſquam ſiſtitur, ſed vna alteram protrudit, ruina coniuncta eſt. nam aut omnibus eadem, pariaue permittenda, & omnis religioſa diſciplina eneruatur ac euertitur; aut quod vni conceditur, negandum aliis, & præter amplam detrahendi materiam, omnes in vnius capitis euerſionem armantur: nec antè finem faciunt, quàm & Superiorem & illum indulgentiùs habitum penitus euerterint.

Temperanda proinde aſperitas benignitate eſt, & prudentium medicorum more amara dulcibus condienda ſunt: quòd ſi grauior inualetudo acriora aliquando medicamenta depoſcat, verbis

hæc,

hæc, tanquam à matris ore ac vberibus nata, mitiganda, dulcibuſque acriora veſtienda erunt, propoſitiſque præſentibus periculis, ſperataque valetudine, animandus æger erit, vt forti promptoque animo duriora vltrò depoſcat ac perferat, ſine quibus interitum meritò vereri debeat, quorumque auxilio integram tot modis optatam valetudinem ſperare tutò poſſit.

Nec erit hoc difficile conſequi, ſi inferior Superioris benignitate, ſolidoque veri parentis affectu prouocatus, ægritudinem omnem ſuam, tanquam in amatæ matris ſinum effuderit. ab huius enim manibus, licet ſenſu repugnantia, lubens volenſque quæcunque amara ſuſcipiet, haurietque ſpe meliorum plenus.

Et grauis ſanè Superiorum error eſt, qui acriora medicamenta acrioribus obuoluunt verbis: cùm & iudices mollioribus animare ſoleant reos ad pœnas delictis debitas forti animo ſubeundas, & amica etiam quędam corpori ſolatia largiuntur, vt ſecuturis tormentis parent. quo magis Superior qui veri ſemper patris, etiam dum punit, perſonam referre debet? Quòd ſi hîc etiam punitionis finem intueamur, perfacilè erit, quibus illa modis inſtituen-

da ſit, videre. cùm enim non interitum, ſed inferioris tanquam filij valetudinem, propoſitam ſibi Superior habere debeat, ea adhibenda erunt, non quæ mortem, ſed quæ pulsâ ægritudine valetudinem reddant. quod nunquam fiet, ſi reluctantem, animoque acrioribus Superioris ſui verbis obduratum, nactus fuerit. neque enim ab illius nouercali ac quaſi inimica, & ſolius iudicis, non patris manu medicamenta ſuſcipiet. quin adeò vbi ſemel firmauerit mentem, ac quaſi callum durioribus increpationibus obduxerit, antè vitam ponet quàm propinata hauriet. & quis æger à moroſi medici, & aſperioribus verbis acria medicamenta exacerbantis, porrecta ſumat? quin adeò ſi animo vehementer refragante, & acrioribus exaſperato, medicamenta ſumpſerit; plus periculorum quàm valetudinis bonæ exſpectare debemus. volunt enim etiam medicamenta iuuari, naturæque auxiliarem quãdam manum depoſcunt. ita vt hac fortiter repugnante, ac in contrarium validè nitente, vix ſperari felix operatio poſſit. Omnis ergo Superiori in medicamentorum præbitione aſperitas fugienda, omnis grauior verborum acrimonia, ac quidquid denique turbatum commotumque
animum

animum deſignat. fruſtra enim his administris meliora ſperet. Sed neque res ſupra verum augenda, neque tenuia in immenſam molem tollenda, nec paribus omnia delicta monitis, eodemque verborum pondere caſtiganda. quaſi ſi quis omnem ægritudinem pari medicamentorum robore curare velit, & omnibus ignem & ferrum admoueat. quæ res cùm extremæ ſit dementiæ, tum ſalutem perpaucis, interitum pluribus adfert.

Illud etiam in omni curatione neceſſarium, vt non vindictæ aut humiliandi ac deprimendi inferiorem, aut alterius minùs compoſiti affectus ſtudio, ſed ſolius valetudinis illius bono ferri videatur. quo ferè modo patres medicoſque videmus, in filiorum & ægrientium conſtitutione duci. nam ſi priores in Superiore affectus inferior ſenſerit, obdureſcet animo: & fruſtra valetudo ſperabitur tam inſolentibus acribuſque porrecta. In negandis deinde quæ inferiores petunt, non deſpoticis, ſed paternis vtatur verbis, rationemque non rarò rei negatæ reddat: animumque poſcentis ita paret, vt etiam ipſe negata probet: ſpemque interdum Superior, non inferioris alicuius rei, ſed potioris etiam concedendæ oſtendat.

In inlatentibus verò malis, & altè animo defoſſis, magna omnino induſtria, prudentia, circumſpectione ac ſolertia opus eſt. in his enim ſi vnquam ab omni omnino verborum acrimonia abſtinendum eſt, vt etiam ea quæ nimiam paternam ſapiunt referuntque grauitatem, ſemouenda ſint; cùm blandientium hîc matrum mores, vberaque lacte plena porrigenda ſint, vt in benigniſſimæ ac tantùm matris ſinum, poſitá verecundiâ, audere incipiat effundere, donec vniuerſum virus deprompſerit. tunc demum prudens ac benigni medici clementiſſimique patris dextera accedat. nec difficilis curatiò erit. malum enim nouiſſe propè curaſſe eſt.

Denique in omni gubernatione ac quorumcumque delictorum pœnis ita ſeueritatem manſuetudine Superior temperet, vt plus ſemper benignitatis quàm rigoris, plus patris ac medici ac matris quàm ſolius iudicis referat; memor ſemper Dei, quem toties patrem ac matrem, ac nonniſi poſt alia omnia nequidquam tentata iudicem experimur. Talem verò ſe Superior inferioribus præbeat, qualem in ſe delictiſque ſuis Deum exoptat ac deprecatur. nec in maiores exurgat in ſuorum delictis iras, indignitates, acerbitates,

tes, pœnas, quàm Deum exurgere in ſuis deſiderat.

In omnibus his tamen à nimia remiſſione caueat Superior: ſed ita benignitatem paternâ quâdam maturitate ac ſeueritate miſceat, vt nec indulgentior benignitas debitam Religioni diſciplinam laxet & eneruet; nec nimius rigor ſeueritaſque animos vbi exaſperauerit, in diſciplinæ quoddam odium adigat: ſed ita vtramque temperet, vt plus ſemper in imperijs benignitatis quàm ſeueritatis eluceat, vti plus in diuinis imperiis clementiæ quàm rigidæ iuſtitiæ, plus patris quàm iudicis videmus.

CAPVT XXVI.

Annui ſumptus non facilè excedant prouentus.

QVanta ex huius tranſgreſſione incommoda naſcantur, perfacilè videbit qui propiùs rem intuebitur. hinc enim æris alieni exoritur onus graue. importunæ creditorum moleſtæque ſollicitationes, famæ nominiſque diſpendia, conceptus animo mœror, perpetua ſollicitudo, anxia mens futurorum, quæ nec

pacatas concedit noctes, non dies, curæque curis innaſcuntur, cùm æs alienum alteri accreſcit. quæruntur inde amici. & qua quæruntur, perduntur amici via. ferè enim cum mutuatitia pecunia amicitia exuitur. ſed & à cogitata familiaritate reſiliunt multi, veriti ne ad petendum audaciores conſuetudo faciat. & cùm conſultius arbitrentur non inire amicitias quàm paratas reſcindere, retrahunt pedem, & aliò cogitationes flectunt.

Perit deinde religioſa monendi ac docendi libertas omnis, cùm paucos reperias ea conſtantia, qui beneficijs deliniti, audeant, cùm res & ſalus poſtulat, ſeria imponere monita. vt terroribus munera pectus impleant, & obturent ora donaria. nam & offendendi metus timorque gratia excidendi, & negandæ pecuniæ trepidatio, libertatem tollunt, audaciam minuunt, pudorem iniiciunt. ita dum parcitur amico, perit amicus, & nos ſimul cum amico graues non rarò Dei offenſiones incurrimus, cauſſa ſæpè in illo grauioris delicti. quod creſcit monitoris ignauia, & ſcelera virtutes arbitramur, cùm ſilentio viri Religioſi adiuuantur. & delictum iam huius eſt, qui cùm debuit & potuit, non monuit. adeò ſperata ſpes lucri obfirmat

ora,

ora, & audaciam eripit, & ſimulationem adducit, & animos deiicit.

Offenſiones hinc etiam naſcuntur externorum, & lata detractionum materia porrigitur, vt totis iam campis diffundantur oblocutiones; & prodigus Superior audiat, & alieni cupidus, & ſui negligens, & fatuus erogator, & prudentia prouidentiaque deſtitutus, & miſeratione indignus & auxilio, familiæque ſibi concreditæ depopulator.

Inde ingens noxiaque in primis libertas ſubditis conceditur. cùm enim ſe rerum inopia premi Superior ſentit; nihil prius habet, quàm vt neceſſaria parandi ſuis facultatem largiatur, quò ſe hoc onere expediat. è quibus initijs neglecta iacet paupertas, ęmulationum exurgunt maria; quæruntur modi. virtute non poſſumus? vitia aperient viam. & iam à mulierculis emendicamus quod negatum domi eſt. hinc ille felicior qui potentioribus coniunctior eſt: beatuſque qui numero & opibus vincit; infelix qui potentibus deſtituitur. vnde variæ exoriuntur molitiones: & vt ingenioſa egeſtas eſt, inueniuntur profuturæ. negat aditum probitas? improbitas doliique inuenient. nimirum fas, nefas, reperienda potiundi ratio eſt. non da-

bit pietas? fraudes dabunt. vt taceam grauem omnino hanc rem eſſe externis, ac in contemptum ire Religionis, & quidquid erat nominis boni plebeio calcari pede, ridendamque propinari familiam totam, & à conſuetudine denique talium terreri. negare non audent, dare nolunt. ne negare cogantur, familiaritatem fugiunt.

Quin & vniuerſa ferè domeſtica diſciplina iacet, cùm ſinguli rebus ſuis ſtudent, pluſque illis operæ quàm perfectioni impendunt, mutuoque ſe ad commoda exacuunt, & ſociorum exemplo paria audent, ad maiora etiam æmulatione accendente. & poſterior omnino cura Religionis, prima habendi eſt. ignorat neceſſitas modum, cui ſi per Superiorem ſtrata ſemita eſt, omnem egreditur modum. ſed & ipſe Superior perpetua ſollicitudine diſciplinæ neglector eſt. quaſi ſatis illi ſit ſuorum induſtriâ inopiam depelli. quare ne quemquam familiæ commodum offendat, permittit omnia, è Religionis illa regula ſint an ſecùs, pro eodem habet: ſatis illi habuiſſe. nec neceſſaria tantùm concedit, ſed quidquid animo libitum eſt. cùm enim vereatur, ne, ſi quædam neget, à reliquis excidat; indulget omnia ne careat optatis, ne ſperatis excludatur. hinc ſuper-

ſuperfluarum rerum, & cum Religione pugnantium ingens farrago exoritur, nec iam vltrà Religio, ſed cauponantium veriùs exurgunt cellæ. vt Religioſum nomen videas, & veſtem animo ſuo vacuam, corticem nimirum arbore ſua viduum. habitum & domum ſi contemplatus fueris, Religioſum arbitraberis: propiùs ſi acceſſeris, fuiſſe reperies. nunc mortem cum libertate bibit. vt ex vero dixerim, Hactenus Religio, & quod de Sodomæ pomis, Mentitur color; ſi tetigeris, fatiſcunt in vagum puluerem, ludunt oculis, manuſque & ora fallunt, & fruſtra cibus eſt; eadem de Religione hac dixeris. fuit. nequidquam hîc quæras. aliò cogitationes flecte.

Sperata denique animorum in proximo ſalus vniuerſa propè perit. nam cùm emendicationis timor familiaritatem neget ac adimat, bene merendi occaſionem excludit. neque enim prudens quaqua ignotum melioribus inſtruit. animum primò parat, beneuolentia deuincit, comitate allicit, benignitate prouocat. inde, vbi tanquam vomere ac ſarculo terram, frequentata cõſuetudine mentẽ proſciderit, ſeminiq; aptauerit, profutura ſpargit, quę fœcundis familiaritatũ rigationibus exur-

gant in herbam, in ariſtam, in culmum, in ſpicam fertili compagine ſtructam, diuite copia fœneratam, & vſquequaque munitam. neque quidquam facilius, quàm vbi animum læta conſuetudine paraueris, ſanioribus tingere. nihilque difficilius quàm primo aggreſſu moroſa maturitate ac ſeria in omnem partem tanquam cana quadam deuexæ ætatis prudentia, mentem ad meliora flectere. vincendus animus beneuolentia eſt. imperare qui vicit, poteſt. expugnandumque comitate pectus. omnia poteſt qui expugnauit. victor animorum, victor aſſertionum eſt. & imperare tutò poteſt qui poſſidet. poſſeſſio benigna familiaritate paratur. hac vince, & beneficijs: & lubens ſe ſuaque victus, credet benefico victori ſuo.

Accedit ad hæc creſcente cum ſumptu ſupra fortunam ære alieno, vt vniuerſa familia opprimatur, & cenſum debita ſuperent, & aut ad creditores vniuerſa tranſeant, aut alium dominum tecta recipiant, prioribus aut emortuis, aut ſedem mutare coactis, non ſine infami Ordinis ac Religionis ſignatione, ſera poſt res prodactas pœnitudine.

CA-

CAPVT XXVII.

Fiducia in Deum.

EXcitabit in ſe hanc Superior, innixus ſponſionibus Sapientis: *Nullus ſperauit* Eccli. 2.
in Domino, & confuſus eſt. Et Prophetæ: *Qui* Iſa. 40.
ſperant in Domino mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ, current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient. Et magni regis: *Tu es Domine ſpes mea, Altiſſimum* Pſ. 90.
poſuiſti refugium meum. vt audiat Dominum: *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum, eripiam eum, & glorificabo eum, & oſtendam illi ſalutare meum.* Ingenti proinde ſit in omnibus in Deum fiducia, timorem excutiat, animos induat magnos tãto patre dignos. Res anguſtę domi ſunt? diuitem habet Dominum cælo repoſitum, qui nunquam paſſus eſt ſuos fame extingui; qui coruos alit, & lilia veſtit. inimica inſurgunt agmina ſiue terris nata, ſiue inferis excitata? potentiorem ducem habet qui vno flatu regnorum diſperdet exercitus. maledicæ premunt linguæ, & falſis onerant criminationibus, factaque ac cogitationes domi ſuæ fabricata innoxio appingunt vertici? Deum vindicem iudicemque

cemque intueatur, nec humana metuet. pro benefactis mala regerunt? Deum cogitet præmiatorem; tantumque ferè à cæleſti mercede decedere, quantum ab humano ore laudis quiſque accepit: & gaudebit etiam cùm benefacta ſua, humana ſenſerit ingratitudine remunerari. dignũ Deo ſpectaculum, benefacere & pati; damnari & laudare; detrahi & amare; damna inferri & beneficijs onerare; minas intentari & gratias agere; interimi & amplecti, & pro carnificum ſalute vota fundere. prouocabit in ſe hos animos Superior, & humanis maior cælũ cogitabit.

Quid ſi domeſticos patiatur hoſtes? ſatis illi ſi Deum habeat amicum: ſibique perſuadeat, aut iuſto ſibi hæc in delictorum pœnam Dei iudicio euenire, aut in virtutis exercitationem, aut in meriti augmentum. Sanè ſi certò in animum induxerit ſuum, à Deo optimo parente ſiue immittente, ſiue permittente hæc prouenire; gaudebit aduerſis: nec homini aut hoſti imputabit, ſed diuino fauori. quin & amabit hoſtile hoc inſtrumentũ. hoſtile enim non fuit, amicum fuit: mercedis enim ſperatæ magnæ, gratumque cæleſtia ſitienti animę inſtrumentum. Nunquam proinde reponat mala vir Religioſus: etiam cùm poterit,

poterit, continebit vindictæ manum; & munificum prodigumque in aduerſarios laxabit ſinum. hoc demum vincere eſt, nolle malefacere cùm poſſis; magis etiam ſi benefeceris, & pro vindicta beneficium contuleris. generoſi hæc pectoris ſunt, & Stephani lapidibus, & Chriſti ſui cruce digniſſimi. omnia vicit qui animum vicit. Impellet ſe magno conatu ad hæc Superior, quo maior in illo ferendi ac reponendi, vindictæ ac remunerationis materia eſt.

Nec difficile erit hanc in Deum fiduciam excitare, ſi ſuis non ſtudeat commodis Superior; ſi ſolius Dei tangatur gloria, nulla ſui; ſi regularum ſerius obſeruator, inſtituti amans; ſi nihil ad voluptatem ſuam ſuorumque, ſed ad ſolam religioſam neceſſitatem ſtatuat ambiatque; ſi orationis mortificationiſque ſtudio incumbat; ſi in proximorum ſalutem ſe ſuoſque, vitamque ſanguinemque Chriſti exemplo prodigat; ſi ſolis cæleſtibus delectetur. hic enim non magno negotio humana contẽnet, ingentique in Deum ſuum ſpe, ne in medijs quidem flammis deſperabit. quin imò creſcet creſcentibus malis animus, ac ſeipſo terriſq; maior, iudicẽ Deum metuet, pręmiatorem ſperabit, nec alium. hoc qui animo impreſſerit, nihilq; ab homine ſperauerit,

rauerit,neminem metuet,humaniſq; omnibus celſior,in ſolo Deo fiduciam ponet, certus nec fallere ipſum poſſe, nec velle. quæ res omne complacendi aliis ſtudiũ in Superiore tollit. E quo placẽdi ſuis deſiderio innumera propè naſci mala videmus. dũ ne offendant, à quorum ſiue induſtria, ſiue ingenio ac dexteritate domeſticæ res pendent,quæcunque etiam cum inſtituti ratione pugnantia faciles concedunt Superiores: non facerent, ſi diuinis,non humanis viribus res metirentur. verùm cùm diuina fiducia vacui, humana circumſpiciunt, ad Religione indigna dilabuntur; cumq́ue placere ſtudeant, quos commodis ſuis vtiles arbitrantur,aut experiuntur, aut parandis rebus ſolertes,negare rogantibus nil audent; nec delinquentes monere,ne operam illi ſuam ſubtrahant,aut difficiles ſe ad obſequia præbeant. tanta è placendi ſtudio trepidatio naſcitur, omnia vt antè concedant, amica illa aut inimica Religioni ſint, quàm offendant. qui ſi animos in Deum erigerent, viderent ab illius manu promptiùs certiuſq́ue quàm ab humana beneficia ſperari poſſe: è cælorum ſcilicet nubibus copioſiùs quàm è pertenui humano ſtillicidio aquam depluere.

Et ferè contingit vt tales in manu conſilij ſui deſtituat Deus: & fruſtra, irritoque conatu magna exſpectant; cùm in miſera plerumque ſpe languentem trahant animam, infeliciqúe ferè euentu humanas has cogitationes claudant. omnem proinde ſpem fiduciamqúe ſuam in Deum coniiciat Superior: ille & poteſt, & ſperantibus adeſſe vult & ſolet. quod vtriuſque fortunæ in vtramque rem exemplis omni hiſtoria teſte docemur; vſuque rerum magiſtro diſcimus plus ſemper referre è diuite illius penu, qui in illo ſolo fortiter ſpem figunt. nam & iniuriam non leuem irrogare videtur Deo, qui ad humanam potiùs opem quàm ad diuinam oculos circumfert, pluſque à deciduis rariſque illius guttis, quàm ab immēſo huius oceano ſperat.

Regia proinde incedat via Superior, tenaciſſimus regularum etiam minimarum exactor, nec ad ſiniſtram nec ad dextram deflectat, ſed laudatiſſimorum maiorum ingrediatur via, eo certior quo conſtitutionum accuratior obſeruator; & nihil ſibi ſuiſque, non modò deeſſe, ſed ſupereſſe etiam non pauca comperiet: quæ non tantùm ad religioſè tuendam vitam ſuorum, ſed & aliorum propellendam ac propulſandam indigentiam neceſſaria ſunt. ne-

que

que enim ſe vinci ab homine patietur Deus;aut munificentiam ſuam ab humana fiducia ſuperari. audet quis fidere? maiora donare audebit Deus. audet ſperare magna? vincet humanam ſpem Deus, & è locuplete cælorum theſauro, longè maioribus beabit. vt ad humanam egeſtatem pellendam, ſatis ſit ſpem ſuam in Deo poſuiſſe, ac de illius liberalitate magna ſperaſſe. quo enim ſpes maior eſt, maiora cæleſtia dona ſunt; vt non tantùm æquari, ſed innumeris modis vinci à diuina benignitate, humanam ſpem fiduciamque videamus.

Et verò nobiliſſima illa concertatio eſt digniſſimaque ſpectatore cęlo, ingens hominis in Deum fiducia, cum immenſa huius liberalitate compoſita; quaſi æmula vtrimque fiduciæ & munificentiæ largitione: tanquam ſi vinci nollet homo, cùm tamen vinci non poſſit Deus. felix victore Deo homo, in nobiliſſima fiduciæ & liberalitatis arena. vincere quamuis ac pariari in hac benefica lucta non poſſit homo; audet tamen imparibus licet viribus, ingentibus animis prouocare in certamen Deum: vt cùm victoriæ laudem ſperare non poſſit, è conatu tamen validoque auſu, clarum referat decus, tanto gratior futurus

turus

turus Deo, quanto in maiorem exſurrexerit fiduciam; vt etiam hanc vltro prouocare gaudeat Deus, ac quaſi ſubditis flammis incendere, quo maiora largiendi cauſſam nanciſcatur. gaudét enim beneficijs Deus, & munificentiæ ſuæ dona ſpargere. nam ipſe fiduciam omnem excitat & implet: factus in homine fiduciæ incentor & auctor, vt illam benefica prodigaque manu expleat, ac longè etiam ſupra ſpem votaque munificentiſſimo ſinu excipiat, tanquam ſi ſitulam petenti tota flumina & maria expandat.

Quòd ſi contrahat contineatque munificam ſuam hanc manum Deus, nec liberalitatis ſuæ nubem explicet, aut nonniſi per lentiſſima ſtillicidia depluat, aut tanquam ſiccatis benignitatis imbribus, nec deciduis quidem à rariſſimis ſtillicidiis, guttulis, ſperantium in ſe ſinum foueat recreetque; tacitus ſecum cogitet Superior, quis cæleſtem illam nubem, pendulam ſemper, pronamque paratamque in imbres ſiccauerit ſtiteritque; ſe inquam cogitet, delicta ſua, teporem languoremque ſuum, negligentem ſupinamque regularum obſeruationem, reliquaque generis huius. ſi quid erroris ſui repererit, ſeriã manum emendationi admoueat, alta de imo

pectore ducantur ſuſpiria, prodigantur lacrymæ, denſetur oratio, excitetque deinde ſe in ſpem magnam; & audeat quaſi iure quodam ſuo nubes depoſcere, & pro ſtillicidijs imbres ſperet. impedimentis enim ſublatis nunquam non pluent illæ nubes; nec iam ſperatos imbres, ſed toto cælo flumina mariaque iaculabuntur; vt anhelum validumque fiducia pectus munificentiæ ſuę ſepeliant aquis. neque enim ſpõſionibus quàm factis locupletior Deus. etiam montes promiſit transferendos, mortuos ad vitam reuocandos. audeat proinde ſperare homo, maiora qui poteſt, largietur Deus. & pro monte vno, regna etiam transferet, ſiccabit maria. pluraque audeat homo. plura maioraque perpetuus in hac fiduciæ ac munificentiæ palæſtra victor & triumphator concedet Deus, verumq; ſponſorem inueniet illum, qui ſperanti in ſe, *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconẽ*; cùm in-
Pſ. 90.
clamauerit: *Dominus firmamentum meum, & refugium meũ, & liberator meus: gloria mea, & exaltans caput meum. non timebo millia populi circumdantis me. Dominus ſalus mea, quem timebo? protector vitæ meæ, à quo trepidabo? ſi conſiſtãt aduerſum me caſtra, non timebit cor meũ. in Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi caro.*
Pſ. 17. Pſal. 3. Pſ. 26. Pſal. 55.

CA-

CAPVT XXVIII.

Pietas in Deum.

CLaudat hunc librum omnis prudentis gubernationis, omniumq́ue virtutum firmamentum & mater, veræq́ue, non fucatę ſapientiæ comes indiuidua pietas. cùm enim à moderatrice Dei dextera fortunata ſperari, infortunata metui imperia debeant, quis non videat quo ſtudio illa paranda, hæc fugienda Superiori ſint? hinc illa omnium meritò calamis & ore laudanda morientis Seueri Imperatoris verba: *Firmum imperium meis relinquo, ſi boni erunt; imbecillum, ſi mali.* Ad robur & firmitudinem dux pietas probitaſq́ue, ad imbecillitatem impietas improbitaſq́; ſemper fuit. Vidit hoc Theodoſius, cuius Nicephoro teſte, grauiſſima ad filios monita ſunt: *Pietatem colerent, nec aliud.* quaſi in illa ſola vniuerſa imperij moles verteretur. Et ante hunc Cyrus, qui Cambyſem filium inhortatur, ne quid publicè, ne quid priuatim inconſulto numine agat. potuit chriſtianius? Imitati Conſtantinus Magnus, & Magnus Carolus, ac è recentioribus Alphonſus II. Legionis & Caſtellæ rex, &

Rudolphus Habſpurgenſis imperium ſibi poſteriſque eo validiùs firmarunt, quo fortiùs in pietatem incubuerunt. regumque ante alios Deo cariſſimus Dauid omnibus exemplo præit. hinc illa toties in pietatis præmium repetita Domini verba: *Propter Dauid ſeruum meum*, poſt immania ſcelera ignoſcentis & parcentis regibus & Iſraëli. cùm contrà impietas igneos meruerit imbres, vt nuſquam iam Sodoma & Gomorrha, paradiſi æmula dum pietas ſtaret. acceſſit impietas, & regio exin nulla, & cinis omnia, adeoque & ipſum mare de vicinia mortem ex impietate bibit. Euenit idem regibus, Pharaoni infelici vndarum concordia, fluctibus cum exercitu inſepulto; Antiocho minas in Dei populum ſpiranti; Herodi poſt gratas adulantis populi blaſphemiæ voces, vermibus hîc impietas repreſſa. Iam Nabuchodonoſori cùm diuinos ſtatuæ honores imperat, fœno, vnguibus, capillitio, beſtiæ non homini, quæ eripuerat impietas ſceptra, pietas reddidit. Manaſſen verò non impietas regno exuerat, vinculis induerat? exemit compedibus, regnoque pietas dedit. Sennacherib & blaſphemum Rapſacem, & impium Nicanorem quis ignorat? quis Heliodorum & flagra? quis Holofernem

in

in muliebri dextera? quis Siſaræ & Abimelech in imbelli feminea manu? quis in Iezabel canes? in Danielis accuſatoribus leones? quis in ſemine Ieroboam, Baaſa, Achab, & tot regum Iſraël, impietatem in nepotibus vindicatam? Quòd ſi Chriſtiana intueamur imperia, tela videmus in Iuliano, ignes in Valente, viuam defoſſionem in Zenone, famem in Baſiliſco, in Anaſtaſio fulmina, præſectas in Heracleone nares, exempta in Philippico & Michaële lumina, Maximum in Theodoſiana cuſtodia, Phocam manibus pedibuſque truncatum, Leontium equis raptatum, Murzyphilum minutatim conciſum, mulierum etiam manibus Andronicum Comnenum. ita ferè non patitur impietatem diu impunitam Deus, nec irremuneratam pietatem. Prima ergo Principi, Dei cura, inde regni & ſuorum. & exemplo ipſe præeat, ſi ſequi ſuos volet. Bene Plinius: *Vita Principis cenſura eſt, eaq; perpetua. ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus, quàm exemplo.* Hinc audet Cicero: *Quales in republica Principes fuerint, tales erunt & ciues.* audet & Claudianus felicitatem ſub pio Principe extollere:

Nuſquam libertas gratior exſtitit
Quàm ſub rege pio.

vera nimirum libertas, quam vnam Chriſtianus vouere debeat. nam illa ſcelerum licentia ferè cultores ſuos in medio improuidos curſu ſorbet: vt liceat dicere, Rara felicitas pio Principi ſubdi; infelix conditio impium pati dominum. aut enim morum illius æmulus audebis eadem, & periſti; aut damnata eius impietate, pietatem coles, & gratia & fortunis excides. ſors dura in eum locum redigi, vt aut impius eſſe debeas, aut diſplicere Principi. vt nimis verè Plinius: *Vt in corporibus, ſic imperio, grauiſſimus eſt morbus, qui à capite diffunditur*, à nobiliſſima & principe parte, cuius nihil occultum eſſe poteſt. Monet Seneca: *Tibi non magis quàm Soli latere contingit. multa circa te lux eſt, omnium conuerſi ſunt oculi.* in imitationem maximè. Vnde illud: *Habet hoc magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum eſſe patiatur. Principum verò non modò domus, ſed cubicula ipſa, intimoſq; receſſus recludit, omniaq; arcana, noſcenda, fama proponit atque explorat.* Priuatus tegere improbitatem poteſt; Principum dicta factaque omnia ex edito proſpectanda proponuntur, nec magis abdi quàm ſidera cęlo poſſunt. quo magis adnitendum ne duces ſuis ad impietatem fiant, trahantque exemplo in interitum quos debebant

bebant in ſalutem. ne delicto tantùm ſuo, ſed ſuorum rei iaceant, vt quibus exemplo præiuerunt in ſcelera, eorum pœnis ſocientur. niſi quòd magis illæ ſæuiant in auctores, bis reos, ſuo & ſuorum delicto: quare & bis æternùm ſua & ſuorum pœna miſeros.

Iam ſi amorem ac venerationem ſuorum Princeps deſideret, pietatem induat. nam, vt plurima deſint, ſteterit tamen Principi ſua in Deum pietas, neſcio quam excuſationem mereatur. vt vna quaſi pietatis ſpongia deleri reliqua minùs probata videantur, aut plurimùm ſanè minui, tanquam ſi venuſtis coloribus carioſam tabulam integas, aut nobilibus aulæis, in quibus docta manus & ingenium luſerunt, ruſticum parietem veſtias. quid? quòd Deus piorum amator, conatus ferè proſperet, felicibuſque non raró euentibus, minùs fòrs prouida conſilia claudat? cùm enim pientiſſimus quiſque magna plerumque feratur in Deum fiducia, proſperoſque ſucceſſus non induſtriæ aut ſapientiæ ſuæ, ſed diuinæ bonitati adſcribat, ſolet fiduciam hanc Deus fortunare. audet homo ſperare? ſpem ſuperabit Deus. audet preces tanquam ſemina iaculari cælo? vberiore meſſe fœcundabit vota

Deus. Quòd ſi quis prudentiæ ſuæ admirator, ingenitæ adnatæque ſibi virtuti, nobilitati, potentiæ, robori, ingenio, ſecunda quæque tribuat, Nabuchodonoſorem, Baltazarum, Sennacherib, Goliadem cogitet; eruditione etiam primos Tertullianum, Origenem; prudentiæ primos Adamum, Salomonem, & vtriuſque à muliere lapſum, illius etiam delictum in omnes, pœnam in omnes; fidei etiam propugnatione magnos, Hoſium Calaritanum; ſanctimonia & portentis magnos Paulum, Iacobum, Ioannem eremi cultores, & omnium in femina fatuam fiduciam; Iudam deinde Apoſtolatus prærogatiua magnum, Nicolaum populi delectu & Apoſtolica dextera Stephano æquatum; pietate verò primos Moyſen, Dauidem, Petrum; ille in eductrice aquarum petra diuinis ſponſionibus diffidit, ſecundus adulterium nece funeſtat, tertius in ancillulæ voce negationem periurio firmat. Dei denique delectu magnos Saulem & Ieroboamum, & infeliciſſimum vtriuſque exitum, illius in ſe & filijs, huius in genere vniuerſo, vt nulla iam poſteritas in Iſraël Ieroboam, nulla etiam in Baaſa & Achab.

Iam

Iam nobiles pietatis ductu triumphos quis ignorat? Abrahamum trecentis decem & octo vernaculis, quatuor reges fundentem legimus. non arma hos, non miles, pietas fudit. Moyſe manus in oratione protendente Amalecitas vincit Iſraël; laſſas remittente, vincit Amalec. nullum hîc Iſraël ſtrauit hoſtem, pro ferro Moyſis fuerunt preces. Iam illa Ioſue verba fiduciæ plena: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. ſteteruntq́ue ſol & luna donec vlciſceretur ſe gens de inimicis ſuis.* Quis non admiretur? omnia hîc magna. obaudiſſe cælum homini, ſtetiſſe ſidera, lapides pluiſſe, vt pro milite lapis de cælo Iſraëli eſſet in vindictam, Amorrhæorum reges quinque, plebeio pede calcatos, in crucem denique actos. Ionatham verò & armigerum illius per montium decliuia reptantes, & in conſanguineo ſanguine Philiſtæum ferrum, quis niſi Deus prouocaret? Dauidem qui legit, & in illo Moabitas, Ammonitas, Syros, Philiſtæos, validam vbique gentem non magna manu ſubactam, quis non plus pietati quàm manibus & ferro tribuat? Qui ſub Ezechia nocte vna centum octoginta quinque millia poſt blaſphemas Rapſa-

ces voces in exercitu Sennacherib cecidiſſe meminit; plus regem ieiunio, cilicio, precibus quàm manu pugnaſſe perfacilè videbit. Iam in Gedeone trecentis nec vltrà ſtipato, centum viginti millia in caſtris Madian deſiderata, regeſque Zebee & Salmana, cum quindecim armatorum millibus deletos; non prodigio ſimile? de cælo, non de trecentis victoria hæc venit. Quale autem illud Samſonis in aſini fortuita mandibula, cùm reliqua deeſſent arma, mille Philiſtæos cædente? cæli, non mandibulæ victoria fuit. Machabæos autem qui cogitat, non tot portenta quot prælia videt? nulla propè manu tot potentiſſimorum regum, tot fortiſſimarum gentium, tot orbe primorum ducum victores. iacent Gorgias, Lyſias, Timotheus, Nicanor, Apollonius, validiſſimorum omnes exercituum ductores. Et non armatorum centum viginti millia à tribus Iudæorum millibus Antiochiæ cæſa, quæ ſubſidio Demetrio regi ſubmiſerat Ionathas? qui maiora etiam auſus, duobus tantùm ſociatus, in campo Aſor reſtituit pugnam, ſocioſque dilapſos, ad prædam magis quàm ad bellum vocauit.

Non egrediamur Iſraëlem. vidimus Dei

&

& pietatis cultores, videamus deſertores. vidimus in illis virtutis præmia, videamus meritas impietatis in his pœnas. Delectus à Deo Ieroboam Iſraël iam dux, non Salomonis ſeruus, diuini cultus neglector, in poſteris à Baaſa exſcinditur, nec domus iam vlla præuaricatrix Ieroboam. ita in ſemine impietas reciſa: Baaſa verò impietatis Ieroboami æmulus, in Ela filio pari infelici in omnium poſteritatem excidio ſternitur à Zambri. Erigitur exinde in regem Amri, à quo Achab impietate & Nabuthæ cæde & vinea notiſſimus. cuius filius Ioram cum ſeptuaginta fratribus, & quidquid Achabitici ſanguinis erat, à Iehu funditur, etiam Iezabel canibus in pabulum. tantum impietas potuit, vt in filios & nepotes, & quidquid erat generis, vltor ſæuiret gladius. Secutus impietatem Ieroboam Iehu, ſecuta & in nepotibus pœna, cùm Zachariam Sellum occidit, hunc Manahem, huius filium Phaceia Phacee Romeliæ filius, Phacee Oſee, quem captum Aſſyriæ rex cum vniuerſo Iſraële impietatis in regibus cultore, ducit in Aſſyriam. nec vltrà Iſraël Palæſtinæ cultor. meruit hoc impietas, & diuini cultus neglectus.

Chriſtianos verò quis recenſeat? laſſatur

tur numero calamus, cùm nobiliſſimos è ferociſſimis hoſtibus actos triumphos vnà pietate duce videmus. Quis magnum Conſtantinum in Maxentio neſciat? crux illi aquilæ fuerunt: qua vna hoſtibus animos ademit, ſuis dedit. quis in Licinio Gallicanum? qui Ioanne & Paulo monitoribus, cùm ſe voto Deo obſtrinxiſſet, hoſtem fregit, victoriam retulit, imperium Conſtantino firmauit. tantum in cælo iaculata vota potuerunt, omnibus armis validiora: neque enim fregerunt Licinium arma, fregerunt vota. Quid magnum memorem in Eugenio Theodoſium? cui Martyrum monumenta imperatoriis ſtagnantia lacrymis, orationibus pulſata, pro armis fuerunt. cùm enim in præferoci hoſtium procurſu, ſuos inferiores ſenſiſſet, proiectis armis, inualido munimento, flere purpuram docuit, terram verrere: inde ſupplici ad Deum dextera ventos euocauit, qui nouo orbi prodigio hoſtica in iaculatores ſuos retorſerunt tela. ſtationem olim elemētis Ioſue imperauit, Theodoſius noſter precibus ventos in ſubſidium euocauit, quorum famulatu, eadem qua venerant via tela redirent: inde armatus Eugenius in exarmati Imperatoris manum venit. pro lorica & armis, cilicia,

preces,

preces, lacrymæ Theodoſio fuerunt, pro milite Deus. quid nouum Deo pugnante vincere? Illud etiam in eodem magnum, cùm S. Senuphij baculo pro ferro, ſuperhumerali pro galea armatus, Maximum nullo ſuorum ſanguine ſternit. Quid Heraclium referam, Coſrhoe, quamdiu ferro imperium propugnat, ſupplicem? at vbi ſe ſuoſque ieiunio & precibus armauit, ter victorem, tribus fortiſſimis Perſarum ducibus, ipſoque demum rege fuſo & cæſo, pacemque exinde ſupplici filio dantem, qui petierat, legimus. Beliſarium Wandalorum cædibus ſola pietas magnum, ſola Epiphanij Epiſcopi benedictio Perſarum victorem fuſo Mirrhane dedit. Narſes verò Iuſtinianei ductor exercitus, Dei matris monitu Gothorum Regem Totilam, cùm, vtroque imperio Chriſtianorum cædibus fatigato, Occidentem Orientemque tantùm non in triumphum duceret, fregit, ferociam repreſſit, & ſuperba pio Eunucho colla ſubdere docuit. Quid non pietas poteſt omnibus validior armis? Catacalus Michaëlis Conſtantinopolitani exercitus ductor, ſacrato Chriſti Corpore cùm ſe ſuoſque firmaſſet, Saracenos Sicilia expulit. inſederat nobiliſſimum regnum,
&

& miſera premebat ſeruitute,& ſuum iam fecerat gens impia, idolorum famula. deſperauerat armis Catacalus validè vbique firmatam gentem frangere. fregit ſacratiſſima Dominici Corporis ſumptione: qua hoſti exitio, ſibi ſuiſque pro ferro & milite fuit. Illud etiam memoria digniſſimum, cùm Ladiſlaus Poloniæ Rex Ruſſos oratione ſola vincit. adeſſe Rex debuerat, & educere ſuos, dux milites, ac exemplo ad audendum præire. prçiuit pietate. templum ingreſſus alliditur terræ, lacrymis pugnat, & èxpugnat abſens hoſtem. prece ergo exercitum abſens ducebat; imò preces piæque regiæ lacrymæ exercitum ducebant, Polonos tutabantur, hoſtem profligabant: plus proinde abſentis preces & lacrymæ quàm præſentis arma potuerunt. Hoſtem Boleſlaus ſuis caſtiſſimæque coniugis Scingæ precibus abſens frangit & fugat. caſtæ lacrymæ quid non poſſunt, etiam in femina? plus ſanè his quàm ferro ceſſere Ruſſi. digna omnino res quæ eat in poſteritatem. indomitam gentem & nullis armis ceſſuram, caſtorum coniugum caſtæ domant lacrymæ. tam mollibus cadunt arma: nimirum tam validè pluunt pietatis nubes, vt ferrum, & duriora ferro pectora, ad hunc imbrem colli-

colliqueſcant. Pulcrum illud, cùm Henricus Auceps Imperator Hungaros acerrimos fidei hoſtes, non telis, ſed inclamante ante pugnam vniuerſo exercitu *Kyrie eleiſon*, in fugam vertit. inde conſueta hoſtibus pendi vectigalia, vertit in pauperes: quo teſtatius orbi eſſet, cuius dextera victoria ſtetiſſet. Magnificum illud, cùm ſub Ioanne Comneno Deiparæ imaginem, triumphali curru ſublimem Oriens vidit, Imperatoremque Chriſti cruce victricis ſuæ imaginem cohoneſtantem, ingenueque fatentem, Scythas ſe prævalidam gentem, cùm humana deeſſent, Dei matris ope viciſſe. Nouum nec vllis retro ſæculis auditum Wenceſlai Bohemiæ Ducis. arma in hunc Radiſlaus Gurinenſium Princeps mouerat, & vtrimque exercitus ſtabat. cùm Bohemiæ Dux inſontem vtrimque populum miſeratus, Radiſlaum ad ſingulare certamen prouocat: lætus ille decretoriam imperij conditionem accipit. prodit Wenceſlaus cilicio tectus, cui loricam iniecerat, dexteram gladius armauerat, magis etiam crux, cuius ſigno ſe muniuerat. ac Radiſlaus cataphractus, animis viribuſque fidens, prævalidam haſtam, fatale telum, toto cominus corpore intorquebat, cùm ſubitò cælo vox data:

Ne

Ne feri. ſtetit attonitus Radiſlaus, inde arma proiicit, pedibus denique Wenceſlai ſternitur, victorem agnoſcit, audaciæ veniam deprecatus; irruit in ſupplicis ex hoſte amici amplexus Wenceſlaus. Exinde vtriuſque exercitus gaudium, quoque maior in cognato, vt fit, populo iræ exarſerant, hoc lætitia maior. plus hîc cilicium quàm arma valuerunt. Illud audax, cùm Pelagius immortale Iberię decus, Machabæorum æmulus, antris antè & ſpeluncis aſſuetus, paucis ſuorum ſtipatus, hoſtili magis quàm ſua voluntate ire in prælium cogitur, innumeris propè victoriis ferocientem Maurum vinci poſſe oſtendit, Hiſpaniamque Chriſtiano ſanguine mœrentem, Maurico natare docuit. plus pietas hîc quàm arma valuêre: hæc animos Pelagio addidit, hoſtibus ademit. Cuius veſtigijs Alphonſus inhærens, nihil imperuium pietati commonſtrauit, auſus ſolus hac vna tectus hoſtilia luſtrare caſtra, conſilia rimari, victoriæ viam ſternere. Eadem diſcimus in Ramiro. non vicit hîc Hiſpanus; ac neſcio an pugnauerit, ſed neque Ramirus duxit in hoſtem, duxit magnus Chriſti Apoſtolus Iacobus: hic dux & miles, cuius ductu ac dextera innumera propè Maurorum manus cadit. Dei

ergo

ergo opem ſupplicibus dum implorat votis Ramirus, Dei opem in Apoſtolo expertus, nobile poſteris exemplum reliquit, de cælo auxilia venire ſi de cælo poſcas. Eadem etiam habes à Ferdinando Rege, qui Sancti nomen meruit. quo quinque & triginta annis piè feliciterque imperante, nullam Hiſpania annonæ caritatem, nullum peſtilentiæ morbum, nulla niſi fortunata in Mauros arma vidit. debuit hoc Hiſpania tanti regis pietati, qua vna ſtetit, vna floruit. florere æternùm poteſt, ſi pietas illi pro lorica, clypeo, ferro, duce, milite. Succeſſit Ferdinandus Quintus Iſabella coniuge, quorum pietate, non armis exactos tandem Mauros Hiſpania agnoſcit. maluerunt ærarium minui pij Reges, quàm perfidæ gentis vectigalibus creſcere. quanquam pietatis hæc dona, in illis ac poſteris diuite dextera remuneratus ſit Deus, noui nimirum orbis incremento, dicam, vtriuſque propè orbis feliciſſima acceſſione: vt latiùs pietas ſigna quàm vlla Romanorum aut Macedonum arma protulerit. ignorabant alterum orbem arma, pietas inuenit & dedit. Claudo in Habſburgenſi Rudolpho, qui Auſtriacum genus Oriente Occidente toto, vnâ pietate extulit, vnâ firmauit, tam latè imperan-

V tem,

tem, vt ijſdem propè terminis quibus ſol lumina, imperium clauderet. vndecim ex eadem gente Imperatores ſtetiſſe pietati magis quàm armis debemus. Surrexit è pio hoc ſemine germen nobile Carolus, quem in Saxonica pugna, cùm Chriſti de cruce pendentis effigiem, impio ab hoſte glande traiectam vidiſſet, prorupiſſe in hæc verba aiunt. *Vlciſci hanc iniuriam Chriſte potes.* protendenſque dexteram lacrymis lotam, *Hac*, ait, *vincere Chriſte potes*. & ſecuta victoria eſt, hoſtiumque duces in Cæſaris poteſtatem venerunt. Sunt hæc veræ pietatis non obſcura documenta. erant alia. ſed pauca hæc ſeligere placuit, ne faſtidio prolixitas foret, &, quæ accendere in imitationem lectoris animum debebat, laſſaret. ita ferè optimorum etiam copia nauſeam prouocare ſolet. mediocritas ſemper laudata, quæ & famem explet, & ſitim reſtinguit, & faſtidia ignorat.

Pietatem ergo Superior colet, Deum reuerebitur. hic latus illius claudet, huius ſigna miles ſequetur, monitis inhærebit, imperiique ſui illi habenas committet, glorięque illius propagandæ totus incumbet. cui gratus omnis lætuſque ſanguis fluet; ſed & ſanguinem vitamque ſacrabit Deo, à quo ſolo fortunata infortunataque

imperia

imperia naſcuntur. Et quis non imperitus Scripturarum ignoret Antiochum, Iezabelem, Holofernem, Rapſacen, Nicanorem; quis Dauidem, Ioſaphatum, Ioathan, Ezechiam? quorum exempla terrere & animare nos meritò in fugam & ſequelam debeant. non ſtetit Iſraël hoſtibus terror, populorum victor, regum domitor, quamdiu vnius Dei cultus ſtetit? non hoc labante Babylonica, Aſſyria, Ægyptia, Græca, Latina vincula, ſeruitutem, exilia tulit? non quoties in ſacco, cinere, ieiunio delictum abſterſit, Hieroſolyma & regnum rediit? non repetito diuini cultus neglectu, redierunt exilia, carceres, & tanquam ſilueſcentis agri detonſor gladius, donec promiſſarijs exuti ſedibus, lacte & melle fluentibus, orbem inerrarent, nullius loci incolæ, omnium ſerui? Iam Iuda quibus non iactatus terris, quorum non regum pedibus calcatus, quorum non gentium enſes hebetauit ſanguine? & à ſolius Dei diuinorumque neglectu hæc mala. ſtetit inuictus hoſtium Gentiumque domitor, quamdiu intacta ſtetit fides: vbi Gentium numina aras & lucos inſederunt, nihilo Iſraële melior, omnium ſeruitutem & vincula paſſus, qui omnium diis famulatus fuerat. Eadem in Chriſtianis

Imperatoribus reperies, in Galliarum, Hiſpaniarum, Poloniæ, Angliæ Regibus. ac vbi lapſa pietas & magni Numinis veneratio reſedit, florentiſſimorum deliquia regnorum vidimus. vt quantum pietas, tantum regna creſcerent decreſcerentque: paribus nimirum paſſibus ſurgentibus & decreſcentibus cum pietate regnis. Nec mirum hoc videri cuiquam poteſt. quis enim neſciat cælo regna dari, cælo venire? Iſraël nos doceat. Iam quis illa ab alia manu dari, ab alia foueri pius dixerit? eadem ergo quæ dedit dextera fouet. pio dedit, pio fouebit, derogabit impio.

Sciebant hæc non infimi Regum, qui cùm viderent raram eſſe pietatis & diadematum ſociationem, ſceptra poſuerunt. Factum ab Imperatoribus, Anaſtaſio II. Iſaacio & Manuele Comnenis, Lothario Ludouici Pij filio, Bamba Hiſpaniæ Principe, Ethelredo Merciorum in Anglia Rege, Rachiſio Longobardorum: qui vitæ reliquum vni Deo, vni pietati dederunt. cælo iam reges, quia terris eſſe noluerunt: cælo magni purpuraque clari, quia magnitudine ſe hîc purpuraque exuerunt. prudentes animæ, quæ Chriſtum ſuum imitatæ, de ſimilitudinis hîc prærogatiua, etiam de cælorum fuerunt, eo feliciores,

ciores, eo beatiores, quo peritura æternis mutarunt, pluſque eductas Ieſu ſui vertice gemmas, quàm regum frontibus interlucentes adamarunt. Pietas ergo hîc ſceptra & diademata poſuit, eadem cælo dedit: tanto ibi melioribus, quanto perituris æterna potiora. eadem proinde manus quæ hîc nudauerat veſtiuit cælo, non veſtitura, niſi hîc nudaſſet, vt hîc nudaſſe ibi veſtiſſe fuerit. beata nudatio, quæ tam diuite purpura veſtit, nullo æuo ponenda!

Quòd ſi ſacrorum Ordinum initia & incrementa intueamur, floruiſſe illa quamdiu Dei apud eos cultus & veneratio, reperiemus. at vbi laxata laſſataque pietas, ceruices ſocordiæ flexit, emarcuit color optimus, qui in ſtuporem propinqua remotaque regna dederat: omniſque prior venuſtas, quæ gentium quaqua oculos exciuerat, ora laxauerat, prouocauerat calamos, decolorata & ambuſta iacuit, ludibrium pro admiratione facta. quid? quòd pietate labaſcente, omnia ſimul vitia pro virtutibus ſuccreuerint. Non clauduntur eodem contubernio virtus & impietas. neglectior iacuit diuinorum cultus? omnia ſimul cum neglectu, tanquam perruptis, quibus arcebâtur, aggeribus, vitia intrarunt. non intraſſent, ſi pietas Religio-

num propugnatrix ſtetiſſet. non ſtetit, & tepor quidam occupauit animos, inde luxus & conuiuia, & luſus Iſraëli in interitum notus. mox roboris vniuerſi conuulſio, nudataque defenſoribus propugnacula, inferorum legiones exceperunt, & ſeruire illis didicerunt qui imperauerant; iugum ferre qui tot nobiles, dum ſtaret pietas, triumphos egerant. ita integra pietate inuicti ad vnius ſæpè ancillulę vocem, ad deliciarum nomen, ad honorum opumque ſponſiones corruunt, fabula facti qui terror erant.

Quid? quòd plerique ſacratorum Deo Ordinum in vno diuinorum cultu ętatem ponant, omniſque illis labor in ſolius Dei veneratione abſoluatur, illi noctes, illi eant dies, vt nec ſoles illis, nec ſidera ſurgant aliis. ſunt qui proximorum Chriſti ſui exemplo ſaluti dum incumbunt, primam tamen gloriæ ſuæ partem in diuini cultus veneratione ponunt. quo maior his omnibus neglecti cultique Dei ratio habenda, quia & reddenda. Et certè quid erit Religio ſi pietatem ſuſtuleris? viduatum ſtellis firmamentum, cælum ſole ſi quis dixerit, parum dixerit; nox mera erit, & Ægyptiis denſiores, quia nocentiores, tenebræ.

Iam

Iam qua erit pietate in ſuos Superior qui illam exuerit in Deum? aut quo calore feretur in ſibi concreditos, qui refrixerit in Deum? tepuit in diuinæ pietatis ſtudio, gelaſcet in ſuorum: & pro pio, ſæuum, aſperum, moroſum, crudelem ſe etiam exhibebit. vbi enim pietatis viſcera languerunt, miſeratio intepuit, & denſum quoddam frigus intima occupauit; proſiliunt ea quæ internum hoc gelu comitari ſolent, vultus ſeuerior, deiectior frons, moroſior ſermo, alienior animus, ignaruſque miſereri, neceſſariarum exinde rerũ ſubtractio, nulla ſenectutis veneratio, nulla interiecta laboribus quies, nulla ægrorum cura, nullum languentium aut ſub onere fatiſcentium leuamen, nulla virtutum incitamenta, nulla ſudorum præmia. Hinc cùm nulla tangatur miſeratione Superior, mœroribus domum implet, & in ignauo otio conſeneſcentes ſuos ac triſtitia demum contabeſcentes videre cogitur. Patitur deinde talis alieniſſimos ſuos, creſcenteque à neglectu indignatione, acerrimos hoſtes: qui inimicum hunc animum ne cum imperio quidem illius exuent. manent odia etiã munere depoſito, ac ne cum vita illius deponuntur: tam altè inſederunt, vt etiam in cætera bonis, præteri-

torum memoria non deleatur. ac licet animus piarum exercitationum aſſiduitate non rarò componatur, manent tamen ſeuerioris imperij impreſſa quædam menti veſtigia, quæ nulla arte conatuque extriueris.

In externis etiam pietas perit, quæ à diuinorum pietate & cultu, tanquam à ſcaturigine ſua flumen defluit: qua languente aut emortua quid de flumine ſperes? eadem hîc cogita. deferbuit & elanguit pietas in Deum? etiam in proximum; decidua nimirum pars diuinæ pietatis. Et ſanè neſcit compati à quo exulat pietas, fugitque in proximorum ſalute labores quiſquis miſereri neſcit. Laborum fugam procurandę ſalutis neglectus comitatur; cumque illa tenerum quemdam animorum affectum depoſcat, hunc verò neceſſum ſit à pietate, tanquam torrentem à ſuo fonte promanare; quiſquis hanc ſecuerit, illum ſuſtulit. & quid ſine propenſiore affectu ſperes? aut quomodo moleſtias quæ ſalutem ferè proximorum comitantur, ſuperabis amore deſtitutus? labores autem quis emolliet ſi alienior aut retractior animus, aut faſtidienti ac nauſeabundo ſimilis? alacritatem ſanè indefeſſamque mentem, ſudoribus gaudentem, quamque impin-

impinguet actus in orbem labor, roborent dura, firment ardua, imperuia & è præcipiti pendentia accendant, cuique ab vltima deſperatione vires animique creſcant; ſolus amor, pietatis in proximorum ſalute, fœcunda progenies dabit: hunc verò ſola in Deum pietas largietur. qua qui caruerit, nihil magnum & Religioſo dignum promittet, nec ſperatos cælo manipulos inferet, nec optatam horreo Dominico meſſem.

Quid deinde pronius quàm domeſticorum iuxtà externorumque contemptum pati? ſemper in laude pietas fuit; ſemper contempta impietas iacuit. illam admirati, etiam qui non ſecuti: hanc & ſectatores damnarunt, in aliis ſemper, in ſe etiam non raro: ita quæ ſequebantur, damnabant ſi propiùs interrogarentur. tanta vis veri eſt. In Religione verò eo magis impietas damnata, quo quidquid in illa ſperari domi foriſque poteſt magnum, ab vna pietatis dextera ſperari debet: vt hanc qui ſuſtulerit, quidquid erat opinionis in illa bonæ, quidquid integritatis, ſpei, gloriæ, exciderit. Neque fides iam vlla, diffidentiam impietas peperit, infelicis ſobolis infelix mater. non ſpes ſalutis, nulla ſalus impietatis incude & mal-

leis procuditur. nullæ æternorum ſponſiones, quæ ab impietatis radice nunquam & nuſquam pullulant. nullus diuinorum amor, non enaſcitur hic ab impietatis ſemine. nulla dilecta Deo virtus, cui inimica impietas. nulla cælo merces reponenda, non exſurgunt hæc grana ab impietatis ſpica & culmo, nec meſſis vlla ab illius area cæleſtibus infertur reconditoriis. nulla vina virgines germinantia, aut ſpiritali inebriatura ſucco, nullas vuas impietatis vinea dabit, dabit labruſcas; nullum illius torcularia muſtum, abſinthium in interitum propinabit.

Fugiet proinde quidquid impietatem ſapit prudens Superior, eliminabitque domo quidquid diuini cultus venerationem minuit, quidquid illius colorem infuſcat, quidquid alior ſum ducit: inſurgetque generoſo conatu in pietatis augmentum, ſi ſe, ſi domum ſuam ſaluam volet, ſi domeſticam pacem amat, ſi Religionis nomen bonum, ſi plurimorum ſalutem, ſi rerum etiam temporalium proſperiores ſucceſſus. ſimul enim atque inſonuerit pietatis nomen, prouocabit non in laudem tantùm, ſed & in ſequelam & munificã largitionem plurimos, in admirationem etiam & commendationem hoſtes. neque quiſquam

quam tam impius qui non lubens ſe ſuaque credat viro pio, qui non vltrò illius amicitiam ambiat, qui non beatum ſe illius imperio arbitretur; qui non magis hunc ſibi Superiorem deligat, quàm impietatis ſuæ ſocium, aut imitatorem. ita impietas ſibi etiam diffidens, pietati ſe ſuaque credit, certa de fide, ſecura de tutela, cùm hanc ſciat doli fraudiſque etiam in hoſte ignaram, nunquam fidem fallere, ſemper explere.

SVPE-

Digitized by Google

SVPERIORIS RELIGIOSI LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Quale debeat eſſe Superioris in ſuos imperium.

IMperet ſuis vt imperari ſibi Superior deſiderat. nulla melior tutiorque imperandi regula, nulla prudentis gubernationis certior commonitio eſt. hæc illum ad omnem ducet manſuetudinem; iracundiæ motus frenabit; punitionis rigorem moderabitur; paternum paremque in omnes affectum inſtillabit; ægros, ſenes, laboribus fractos, hoſpites ſingulari beneuolentia proſequetur ac fouebit; politiciſmum & ſimulationem tollet; ſubita minuſque deliberata imperia, & à primis motibus proſilientia componet; facilem omnibus quocũque tempore aurem præbebit; pericula depellet, damnaque minitantia, vigili prouidaque cura euertet aut auertet.

auertet. nam ſi occurſantibus difficultatibus ac in imperandi neceſſitate, perpetuò hęc in mente habuerit: Rege vt regi voles; non facilè ad emendanda aut damnanda deſcendet vir religioſus. potentes enim illæ in primis cogitationes ſunt, & religioſæ moderatæque gubernationis magiſtræ: Tibi quid in ſimili re à Superioribus imperari velles? quibus moneri verbis? quibus in delictis corripi? quibus in laboribus animari? quibus in veſtitu, victu, ægritudine, reliquiſque corporis commodis religiosè haberi ac foueri? eadem aliis præbe. Benè in rem noſtram Chryſoſtomus: *Non opus eſt multis ſermonibus, neque prolixis legibus, nec varia doctrina: voluntas tua ſit lex; vis beneficia capere? confer beneficium alteri. vis miſericordiam conſequi? miſerere proximi. vis laudari? lauda alium. vis amari? ama. vis partibus primis potiri? cede illas priùs alteri.* Et Ambroſius: *Quid tam inſitum naturæ quàm vt diligentem diligas? quid tam inolitum atque impreſſum affectibus humanis, quàm vt eum amare inducas in animum, à quo te amari velis?* Verbo vno Seneca: *Vt ameris, ama.* amor enim amorem generat. vt *ferrum ferro,* Chryſoſtomo teſte, *acuitur, & lapides inter ſe contriti emittunt ignem*; mutuarum beneuolentiarum colliſio, amoris flammas excitat,

Homil. 13. ad pop. Antiochen.

Lib. 1. Offic. c. 7.

citat, prouocatque in mutuos ignes. Hæc qui fortiter apud animum ſuum obfirmauerit, non facilè iuſtam reprehenſionem incurret, aut in pœnitenda ſibi corporique vniuerſo labetur.

Varios deinde humanarum rerum caſus apud animum ſuum reputet: ſeque illorum qui patiuntur aut petuntur loco ſtatuat. mœroribus aliquis inſepultus iacet, doloribus opprimitur; ægritudo ſiue illa animi, ſiue corporis, hominem totum occupauit; languor quidam ſiue mentis, ſiue membrorum omnium, animo viribuſque deſtituit; faſtidium ac quædam ſpiritualis nauſea pectus obſedit; tentationibus quaqua parte potentibus pulſatur, ac quaſi arietatur; hoſtilique in omne latus animo, tanquam armatis in circuitum exercitibus validè impetitur; domeſticæ è quacunque cauſſa natæ exurgunt æmulationes; ſubdoli delatores, graueſque accuſatores ſiue animo prauo maloque, ſiue è nudis ſuſpicionibus tanquam rabidi canes vndique inſiliunt; falſi criminatores tanquam efferæ beſtiæ dentibus ſæuiunt; ſimulati amici, veri hoſtes, dolis ac fraudibus innocenti inſidias ſtruunt: ſe cogitet, ſeque ipſum intueatur ac circumſpiciat Superior. quid irruentibus hiſce ſimilibúſ-

ue

ue malis, concedi fieriq́ue ſibi à Superioribus vellet; quibus verbis ægrum animum componi; qua paterna medicaq́ue manu remedia adhiberi, morboſq́ue pelli aut curari; quibus moleſtias tædiaq́ue leuari ac mitigari modis; qua ſpongia nocitura abſtergi; qua minitantia damna periculaq́ue prouida cura anteuerti vellet; ijſdem in ſuorum malis, remedijs vtatur, pari prudentia, moderatione, benignitate, manſuetudine, affectu, ſolatio, animatione. Se proinde in omnibus aduerſis à quocunque ingenio manuq́ue natis, inferioris ſui loco apud animum ſuum conſtituat, eadem per omnia ſuis adhibiturus quæ admoueri ſibi à Superioribus in pari fortuna optaret. nec à vero aberrabit. *Ex ſe ergo debet vnuſquiſque colligere, quatenus alienæ hunc oporteat imbecillitati miſereri. ne contra infirmitatem proximi, ſi ad increpationis vocem feruentiùs rapiatur, oblitus ſui eſſe videatur. vnde benè Paulus admonet: Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.* Quarum omnium frequens conſideratio magnam non prudentiæ tantùm opinionem, ſed prudentiam illi parabit: intempeſtiuos ac præproperos feruores ſapientiæ inimicos

Gregor. paſt. p. 2

Gal. 6.

micos mitigabit: ſubitos improuidoſque in exequendis rebus calores, prudentiæ hoſtes ſiſtet: extemporanea conſilia maturitati aduerſantia reprimet: nullius in ſe animos temerè concitabit: nulli meritam detractionum ac oblocutionum materiam præbebit, aut iuſtæ reprehenſioni aut indignationi cauſſam dabit. quin magis omnium ſibi mentes conciliabit, ſiue in imperio, ſiue ſolutus illo fuerit; amoremque ac venerationem aliorum ſentiet, laudem etiam ab æmulis. ſemper enim moderatio, ac in moderando maturitas ac clementia, etiam ab hoſte laudem reperit, gloriamque promerita eſt. idque maximè depoſito imperio, cùm præteritorum memoria validiùs admirationem laudeſque excitare ſoleat, eoque magis quo duriora aliorum imperia ſucceſſerint; tunc enim potentiùs ſubit recordatio priorum, extinctaque æmulatione, imperiorum etiam manſuetiſſimorum ſocia, ſuccedit amor, & neglectorum deſiderium, eò ardentiùs, quo præſentium aſperitas magis extimulat, impellitque in priorem benignitatem. nulla enim re magis manſueta clareſcunt imperia, amoremque conciliant, deſideria prouocant, quàm immoderatiore inclementioreque ſucceſſo-

ris imperio. vt felicitatis cuiuſdam ſit ſucceſſorem habuiſſe ſeueriorem.

CAPVT II.

Par in omnes familiaritas.

CAuendum ne vni familiarior ſit quàm alteri, cùm priuatæ hæ neceſſitudines reliquorum à Superiore animos auertant, murmurationibus cauſſam præbeant, ſuſpicionibus domum repleant, diffidentiam ingenerent, diſciplinam in familiaribus hiſce laxent. cumque in hac familiaritate euenire ſoleat vt Superior liberiùs ſua tanquam in amici ſinum effundat, ac quædam nullo modo vulganda depromat; fit vt omnia amico concedenda ſint, ne alienior commiſſa cum Superioris rubore prodat. quod ſi fecerit, abit conceſſio in exemplum, & imitari reliqui volunt, quod vni permittitur. inde tota iam domeſtica diſciplina corruit, cùm pari iure quod cuique voluntas ſuaſerit, concedi ſibi ſinguli velint; aut ſanè ingens oblocutionum materia pateat: concedere verò, Religionem prodere & perdere eſt.

Et vt nihil ſit aliud, tamen poſtquam animi ſui ſecreta, vt in intima familiarita-

te fieri conſueuit, inferiori Superior commiſit; duriſſimum eſt perpetuò illum vulgationis metu percuti, ne qua data vel vltrò arrepta cauſa commiſſa prodat; ne qua è delicti, vt aſſolet, monitione, aut deſideratorum negatione offenſio naſcatur; è qua deinde improuida indignatione, imprudentique circumſpectione, amicè concredita elabantur.

Et ferè poſt priuatas haſce amicitias, alienationes ac odia etiam iuſto Dei iudicio videmus. vnde ingens mutuarum detractionum campus aperitur, vt religioſæ tandem vitæ vix vmbra reliqua ſit. hinc ille demum vincit, qui fortiſſimè ac impudentiſſimè ſocium ab omni vel ſperatæ vel obtentæ dignitatis gradu deturbauit: qui ferè infelix & miſerandus priuatarum neceſſitudinum harum exitus eſt. niſi fòrs aliquando virtutum, probatiſſimorumque morum ſimilitudine coaleſcant animi, qui nexus eo potentior eſt, quo mutuò colligatarum virtutum validiora vincula ſunt.

Et tamen etiam in illis prudens Superior offenſionem vitabit. neque enim promptiùs quidquam quàm æmulationes inter eiuſdem contubernij ſocios, è quacunque etiam virtutum priuata neceſſitudine

tudine naſci. Fugiet proinde hos ſcopulos, nec illidet prudentiæ ſuæ ratem ad hæc breuia Superior, certus periculorum damnorumque in non vna Religione ex his initijs ſecutorum, certuſque leuibus his flabris, tanquam ſæuiſſimis Aquilonibus, ingentes tempeſtates excitatas.

Amabit interim virtutum ſectatores, regularum, diſciplinæ ac inſtituti amantes:amorem tamen hunc ſinu pectoreque condet, continebitque properantem erumpere, ac fræna inijciet; ne, dum in vnum propenſiùs effunditur, neglexiſſe reliquos aut contempſiſſe videatur. tener enim omnis amor eſt, facilè in æmulationem ac indignationem exurgit. ac *licet meliores in affectu præferendi ſint minoribus, & omnes propter ſpem ſalutis in Chriſto amplectendi ſint; in actu tamen exhibitionis exterioris taliter ſe gerat ad omnes, vt nullus ſe ab eo contemni propter alios ſuſpicetur; ſed quilibet ab eo ſe diligi præſumat, & fiducialiter ei quaſi ſingulari amico confidat,ne alicui indignatio & inuidia in aliis nutriatur: ſicut fratres Ioſeph, qui oderant eum pro eo quòd à patre ſingulariùs amaretur.* D.Bon. *de ſex alis,c.6.*

Iam cùm omnes Superiorem intueantur vt patrem, haberi volunt vt filij. inter quos ſi prærogatiuam ſtatuas amoris ac

beneuolentiæ cuiuſdam exterioris, reliquos in æmulationem accendis. Et verò, etiam morbidi filij ſunt, & plus externi affectus ac ſollicitudinis ægritudo iure quaſi ſuo depoſcit. Quòd ſi etiam haberi Superior à ſuis vult pater, pari in omnes paterno affectu feratur, ac externa quadam amoris ſignificatione.

Neque tamen excludo in probatiſſimum quemque teneriorem affectum; ſed ne illum temerè & cum reliquorum indignationis periculo prodat: quod plurimum euenire ſolet. magis verò reprimat, & tanquam generoſum equum plana camporum montiumque ardua, nemoraque meditantem, amico reprimat freno, ne in præcipitia imprudens labatur. neque enim ſatis eſt generoſum eſſe; prudentia accedat, niſi ingloriam generoſitatem velimus, quæ ingenti auſu inchoata, infortunato claudat exitu.

CAPVT III.

Sedula infirmorum cura.

INfirmorum magnam curam gerat Superior, memor Sapientis: *Non te pigeat viſitare infirmum, ex his enim in dilectione firmaberis.*

Eccli. 7.

maberis. Sæpiùs proinde illos per hebdomadam inuiſat & ſoletur. neque patiatur ſe vinci ab Imperatore. de Adriano enim Spartianus: *Aegros bis ac ter de die, & nonnullos Equites Romanos ac libertinos viſitauit. ſolatiis refouit, conſiliis ſubleuauit.* Non abſimilia his Plinius de Traiano, Lampridius de Tito. Adſit etiam non infrequenter medico præſente. Dici non poteſt quantum ea ſollicitudo ac paternus in ſuos affectus, & ægros ſoletur, & valentibus animos addat ad labores, cùm videant tanta ſe cura à Superioribus haberi. effundat proinde omne paternum pectus, viſceraque matris in ſuos Superior, cùm aliàs, tum maximè ægritudinis tempore; nihilque deeſſe patiatur, aliquid etiã ſupereſſe; adhibeatque ea omnia quæ quoquo modo & ſolari ægrum, & ęgritudinem leuare valeant, adhibitis etiam non indignis Religione recreationibus; exhibeatque ſe in omnibus *patrem, non dominum; patronum, conſolatorem & medicum: nec reputet ſuos vt ſeruos emptionis, ſed vt filios hereditatis ſupernæ conſortes: ſicut vellet ſibi fieri ſi ſimiliter indigeret.* *Bonau.*

Proſpiciat de Præfecto, qui condolere, pijs lætiſque colloquijs & *exemplis ex ſacra Scriptura, & probatis Eccleſiaſticorum hiſtoriis deſumptis, piiſq; colloquiis conſolari,* morbo-

rumque leuare faſtidia ſciat, quique ad hanc rem animum deferat promptum addictumque. De infirmario etiam vigili, diligente, hilari, ſuaui, quique hoc munus in beneficium reponat; non moroſo, difficili, ſordido; ne ex his inter corporis languores, animi ægritudo creſcat, duplicique prematur malo. hos etiam ad ægrum inuiſendum mittat, qui religioſis iucundiſque ſermocinationibus lenire morborum moleſtias nouerit. *Infirmus enim qui ſibimet ſubuenire non valet, & ipſo ampliùs tribulatur, quia ab his à quibus deberet non conſolatur, non à miſeria releuatur, nec habet ſibi*
Pſ.68. *compatientem, iuxta illud propheticum: Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit; & qui conſolaretur, & non inueni.*

Si quid offendat æger, non facilè graui morbo preſſum fortiter moneat Superior; in meliorem valetudinem monita ſeruet; aut magna moderatione vtatur, quæ non tam ſerij monitoris aut iudicis, quàm affectum oſtendat benigniſſimi patris: quin & viſcera vberaque expandat matris, morboque potiùs quàm homini tribuat ſi quid peccatum. quòd ſi vltrò culpam ſuam fateatur & deprecetur æger, minuat illam Superior, & valetudini maximam partem tribuat, inque illam potiſſimam il-
lius

lius cauſam benigniſſimis verbis coniiciat. Per ſpiritualium etiam rerum Præfectum aut domeſticum Confeſſarium ſuauiùs ſæpè molliuſque hæc monita cadunt: ac tanquam inſcio Superiore malis remedia adhibentur, conſuliturque magis ægrotantium ac delinquentium pudori: qui licèt in Superiore parentem agnoſcunt, iudicis etiam perſonam intuentur.

Ægrorum verò querimonias non triſti aut moroſo; ſed læto hilarique vultu excipiat Superior, facileſque illis aures præbeat. non pauca concedat. lenibus deinde verbis mitiget, aſperitatem molliat, ac ſi quis iuſtus dolor ſit, remedia oportuna grataque adhibeat, prolixeque oſtendat rem ſibi concreditam cordi fore; ægrumque ſuum ſoletur & animet, diuiteque ſponſione recreet: magis etiam factis animum ſuum teſtetur. Leuior his modis fiet ægritudo, & pars magna mali tolletur. bene enim qui compoſuit animum, non infima parte morbum leuauit: læta namque mens, præſens medicamentum mali eſt; animíque hilaritudo, acerbitatem morbi, dolorémque omnem ſi non tollit, temperat.

Sæpè denique ægrum ſuum ſoletur, compatiatur, blandis verbis mulceat; vul-

tu etiam mœrorem, maliq́ue magnitudinem, doloremq́ue præ ſe ferat. *Magnum* Nazianz. orat. 16. enim *calamitoſo remedium eſt miſeratio ex animo collata: vereq́, ac ſincerè condolere, calamitatem magna ex parte leuat.* Sanè inter alia *commiſeratio magnam ad leuandum dolorem vim habet.* Diſcatque illud Apoſtoli in ſe 2. Cor. 11. ſentire: *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Et, *Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos* 1. Cor. 9. *lucrifacerem. omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos.* quò faciliùs in ſe ſentiat Paſt. par. 2. c. 5. illud Gregorij: *Tunc ad alta caritas mirabiliter ſurgit, cùm ad ima proximorum ſe miſericorditer attrahit: & cùm benignè deſcendit ad infima, valenter recurrit ad ſumma.*

CAPVT IV.

Seniorum veneratio.

SEnes ac laboribus fractos veneretur ac Amb. 1. Tim. 5. colat, *cùm apud omnes gentes venerabilis ſit ſenectus*; illorumq́ue ſedulò neceſſitatibus occurrat, ac præuertat etiam roganda; paterneq́ue vbique habeat, memineritq́ue eos pro ætate, quantum Religionis moderatio patietur, indulgentiùs habere: vt ea cura & illos ſoletur, & iuniores animet, calcarq́ue ad labores ſubdat; cùm viderint

derint ſenectutem in honore ac veneratione eſſe. Nihil proinde non modò neceſſariarum rerum deeſſe, ſed quæ ad fouendam ætatem illam, annis & laboribus fractam commoda videri poſſunt, liberaliter ac munificè ſubminiſtrari curet; omnia nimirum à paterno, non iudicis aut hoſtis animo & manu, memor Philonis: *Reuerentia erga ſeniores & cura talis ſit, qualis eſſe poteſt germanorum liberorum erga parentes.*

Cogitet ſe ad eam ætatem languoremque peruenire poſſe: nulla potentior ad munificentiam incitatio eſt; ſtimulos illa addit ad ea præſtanda quæ ſibi in illis annis benignè à Superioribus concedi vellet. cogitet denique eadem ſibi iuſto Dei iudicio ab alijs aliquando in ea ætate ſperanda, quæ ipſe ſuis impartitur. liberalis eſt? ſentiet eaſdem manus. tenacior, moroſior? eadem exſpectet. qua enim menſura alios, eadem ipſe metiendus. neque permittit Deus inultam ſeueritatem ac moroſitatem abire; nec tenacitatem liberali manu donabit. ſolatia exſpectet quiſquis ſolari didicit ſiccauit aliorum lachrymas, leuauit mœrorem, benignè habuit, prouocauit gaudia, munificâ fuit manu, promptus ad largiendum, facilis ad ignoſcendum, in commiſerationem pronus: eadem

ab alijs ſperet, pari per omnia mercede
Mat. 7. donandus.iuxta illud Domini: *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* & illud Tob. 4. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.*

Et ſanè duriſſimum eſt poſt ætatem in Religione tranſactam, poſt valetudinem laboribus fractã, ſudoribus extritam, ſtudijs vigiliiſque emedullatam, moroſum difficilemque pati Superiorem, ſoloque præſentium emolumento, præteritorum obliuione res metientem. Nec video quid euenire viro grauius poſſit, quàm valetudinem obſequendi ſtudio proiectam, poſt adoleſcentiæ annos generosè inter aſſiduos labores decurſos, roboraque iuuentutis proſtrata, in ætate liberalitatum indiga à Superiore deſtitui. Naſcuntur hinc mœrores, quibus non rarò inſepultus ac tanquam ingenti mole oppreſſus ſuccumbit animus; extenuantur obrutæ mœroribus vires, & in tenui corpuſculo mens fatigata laſſataque vitam in mœrore finit. Ita ſolet conceptus dolor, poſtquam intima depaſtus eſt, tabeſcentem animam è ſtatione amicoque domicilio ſuo excutere.

Caueat prudens Superior non tam aliis quàm ſibi conſulens. ſolet enim Deus graues

ues ætatis huius gemitus audire, nec irrita dolorum vota tranſire, paribuſque demum moleſtiis mœroribuſque exercere. quòd ſi quando monendi fuerint, meminerint illud Ambroſij: *Propter honorificentiam ætatis, maiorem natu cum manſuetudine ad bonum opus prouocandum, vt faciliùs ſuſcipiat admonitionem.* *In Act. Apoſt. homil. 5.*

CAPVT V.

Religioſa in hoſpites liberalitas.

SEquatur monentem in Abrahamo Chryſoſtomum: *Vide liberalitatem Abrahæ: vitulum mactauit, fermentauit & farinam. audi alacritatem: per ſeipſum & vxorem hoc facit. conſidera etiam quàm alienus à faſtu: adorat & obſecrat. omnia illa habere oportet hoſpitio excipientem, alacritatem, feſtiuitatem, liberalitatem. hoſpitis alioqui anima erubeſcit & confunditur; ſi non cum excellentia declaretur, gaudium abalienatur, & mox deterius fuerit quàm non eſſe ſuſceptum.* Imitetur Superior, hoſpiteſque pro religioſa paupertate ac modeſtia, benè habeat, magnam illis curam beneuolentiámque impendat, benignè comitérque excipiat, liberaliter foueat: negotia illorum ſeriò tractet, nihilque

que omittat eorum quæ meritò à religioſa charitate ſperari poſſunt: ac ſi in alterutro peccandum foret, profuſior in illis quàm tenacior ſit, cùm minus ſit profuſionis quàm tenacitatis delictum. memor tamen ſemper religioſæ moderationis, ne aut ad ſæculi mores tranſeat, aut ſordida quadam parcimonia hoſpites è domo ſua auertat.

Et quò hæc tenacitas? niſi vt apud ſuos iuxtà ac exteros malè audiat: mutuáque qua vna ſtamus charitas exſtirpetur. nam in quos religioſum profundet amorem, ſi in hoſpitibus contineat? aut quid à tali domeſtici ſperabunt, quem in eiuſdem Religionis fratres poſt itinerum moleſtias moroſo viderint ingenio? Quæ res ferè ab animo tenaci ſordidoque proficiſcitur; quique Religionis fortunas vt ſuas ſudoreque ac induſtria ſua partas, & poſt funera ſecuturas circumſpicit. qui ſi cogitaret nil ſibi plus in illis quàm hoſpitibus iuris eſſe, explicatiore ſinu largiretùr quod iuris alieni eſſe ſciret. Si deinde ſibi perſuaderet nihil (ſi non omnino negligenda humana ſunt) ad nominis tota prouincia celebritatem commendationemque plus poſſe munifica in hoſpites largitione, nihilque magis ad contemptum conceptæque

que opinionis bonæ diminutionem tenacitate illiberaliſque hoſpitalitate eſſe, benigniùs ſe effunderet. Quin imò, ſi rem momentis ſuis propiùs metiamur, quem fructum ſordidior hæc parcimonia ſpectare poteſt? aliquid nimirum ingenti cura corrogaſſe quod effundendum ſucceſſori relinquat, nulla nec domeſticorum, nec peregrè aduentantium beneuolentia, vt nihil proinde referat præter effundendi materiam ſucceſſori relictam, omnium amore deſtitutus. at liberalior animus omnium gratiam retulit, opes non recondidit, æris etiam fòrs aliquid alieni reliquit, vni minùs commendatus ſucceſſori, à reliquis tamen laudem reportauit.

Accedit, Deum cumulatè liberalibus adeſſe, neque indonatam deſtituere munificam manum, neque ſpe ſua fruſtrari. nam cùm liberalior quiſque fortiter diuinæ largitati innitatur, ingenti in illius munificentiam ſpe erectus, non patitur ſe ab humana fiducia vinci Deus; ſed liberalioribus ſemper donis, liberalem mentem dexteramque excitat & implet. Et ſanè cùm remotiſſima à Deo tenacitas omnis ſit, tum coniunctiſſima illi liberalitas eſt. & ferè nil magis Religioſum dedecet quàm illiberalis animus. cùm enim primus propè

pè Religionis gradus ſit humana ſpreuiſſe, opeſque generoſo calcatu protriuiſſe; ſit vt auidus diuitiarum corrogator, fortis detentor, ſordidus explicator, Religioſi nomen non mereatur, cùm alium ſe nomine, alium factis oſtentet. nomen contemptum præfert; facta cupidum opum inhiatorem. quicunque proinde veri Religioſi nomen tueri volet, exporrecta fronte manuque liberaliter in hoſpites ſuos Chriſti diſcipulos effundat quæ ab illo accepit: qui munificentiæ ſuæ nubem in munificum pectus depluere conſueuit, certus nihil liberali & Chriſto ſimillimo animo deeſſe poſſe, ſemperque tenaci ſordidoque deeſſe ſolere. cui quo plus habet, plus déeſt, vt cuius concupiſcentia paribus auctibus cum opibus creſcat.

Denique ſi ſeriò apud animum ſuum ſtatuat Superior, Chriſti ſui vices hoſpites implere, in his illum haberi, beneficia in hos collata in illum effundi, remuneratorem illum præmiatoremque omnis liberalioris animi eſſe; perfacilè videbit qua mente eſſe debeat. Sanè ſi Euangelio teſte, Chriſto tribuantur quę in diſcipulos illius erogantur; quid ſperet Superior, niſi, vt qua manu Chriſtum in diſcipulo exceperit, eâdem à Chriſto excipiatur? parcè excipit,

cipit, excipiatur parcè; liberaliter excipit, paria ſperet. mentiri non poteſt Deus. Quid ſi ipſum Chriſtum intueretur præſentem, haberetque hoſpitem, qua illum liberalitate dignaretur? eandem diſcipulo tribuat; cùm ſe in diſcipulo veſtiri, potari, cibari ipſe teſtetur. talem ergo ſe Superior hoſpiti ſuo præbeat qualem Chriſto; nec aberrabit: talem denique, qualem in vtraque vita remuneratorē illum deſiderat, nec alium; & boni munificentiſſimiq; Chriſtoque ſuo ſimillimi Superioris abundè munus expleuerit. alia ſi graditur via; aberrabit, & cum nominis ſui dedecore in inexplicabiles ſe difficultates coniiciet, ingentium turbarum, oblocutionum, ac alienationum à ſe, à domo cui præeſt, nec rarò ab ipſo etiam inſtituto, cauſa. neque enim omnes vitia perſonis tribuere conſueuerunt; Religioni aſſcribunt ſi quid peccatum ab vno. Euitabit hos ſcopulos liberalior Superior, pacemque ſibi ſuiſque parabit.

Feciſſe hoc omnium adeò Religionum inſtitutores, prolixiuſque ſe religioſa liberalitate in hoſpites profudiſſe, Ordinum hiſtoriȩ docent: etiam illos qui ieiunio aridi, vino & animalibus exulantes, ac ab omni vitæ fruge abſtinentes, in ſacco & ci-

nere

nere humilitatem animæ ſuæ Deo ſacrabant; ſeueritatem ponebant, hoſpitalitati indulgebant, vt exemplo ſuo verecundiam hoſpes poneret, & auderet libare quod non erubuerat amor dare. Eſt nimirum etiam in paupertate quædam quaſi prodiga liberalitas, non tam rebus quàm animo metienda. hanc Superior omnis religioſâ munificentiâ induat, in hoſpites ſuos effundat, vt mutuæ caritati, quâ vnâ Religio omnis inuicta ſtetit, liberalitatem omnium gentium exemplo, ſtudioſiùs immolet, hilariùs profundat, promptiùs eroget; certus munificentiam omnem in Chriſti potiſſimùm diſcipulos erogatam, centuplâ à Deo remuneratione donandam, centuplâ remetiendam.

Et ſanè probatam hanc in hoſpites largitatem non vna Scriptura monemur. cùm non erubuerint Angeli edendo, bibendo, pedeſque lauacro porrigendo, breuem carnis commeatum ſumere, & humanam induere ſuperficiem, vt exinde creſcerent Abrahæ benedictiones, & magnum illius nomen in Iſaaco, ac in ſtellarum exinde æmulam inuidiam propagaretur. Quid? quòd Zachæus, Matthęus, Martha ac Maria Dominicæ hoſpitalitatis prærogatiua ſignentur. & tot poſt Chriſtum ſolà propè libe-

liberalitate armati, cælo inferenda diuite triumpho ſpolia, ab humani generis hoſte reportarunt. & Chriſtus ipſe negatæ hoſpitalitatis & retractæ dexteræ in magno illo iudicij die delictum obiicit; quaſi ſatis ſit in damnationem hoſpitium negaſſe, hoſpitalitatem neglexiſſe; ſatis in præmiationem hoſpitio excepiſſe, hoſpitalitatem coluiſſe.

CAPVT VI.

Munificus in domeſticos animus.

BEnè domeſticos habeat in victu, veſtitu, cubiculis; aliquidque ſuperſit potiùs quàm deſit: ſic enim fiet vt obſequentes ac morigeros habeat ſuos; vtque omnis murmurandi ac obloquendi abſit occaſio, promptoſque ad quæcunque imperata ſuos reperiat. nec quidquam tam arduum erit quod liberalis in ſuos Superioris animus non extorqueat. quid? quòd ferè de tali benè ſubditi loquantur ac ſentiant? nolunt enim beneuolentiâ vinci. quare cùm munificum in ſe Superiorem inferiores ſenſerint, nec aliud habeant quo liberalitatem rependant, prolixè de illo apud omnes beneque loquuntur; pa-

toſque promptoſque ſe ad quæcunque imperata etiam vltrò offerunt, vt hiſce modis munificentiam compenſent. cùm contrà in Superiore tenaci etiam virtutes diſpliceant, & vitia habeantur, & dura in leuiſſimis imperia. ita cùm in liberali manu difficillima, facillima fiant; in auara facillima, difficillima enaſcuntur. & fruſtra talis ſuos ad meliora ducet, aut ad inſtituti amorem, regularumque obſeruationem exhortabitur. ſuſpecta monita ſunt ab auaro ore & manu propinata. placeat qui perſuadere volet; & alienioris animi occaſiones tollat, ſi in ſuam ſententiam impellere alios deſideret. nihil facilius quàm amanti quæ voles ſuadere; nihil difficilius quàm inimico aut à quacunque cauſa auerſo. Compone hunc animum, & religioſis etiam beneficijs concilia tibi, & impera, ſenties obſequentem. benè qui ſuos habet, imperare tutò poteſt. regularum ille etiam minimarum obſeruationem vrgeat, & inueniet obtemperantes; etiam punire poteſt qui benignè ſuos habet. Et ſanè gratiora amantis vulnera, quàm inimici ſunt oſcula; illa in ſalutem, hæc in mortem imprimuntur. benignè habere, monere, ac ſi qua neceſſitas punire etiam, patris & amantis eſt: malè habe-

re,monere,punire, plus habet hoſtilis animi & ſeueri iudicis, quàm amici & patris. Prudenter in hanc ſententiam: *Prouideant Prælati. facilè enim ad omnem regularum obſeruantiam ſuos compellent, dum ea quæ neceſſaria ſunt prouiderint. O quot diſpendia animarum propter auaritiam Prælatorum, qui poſſent monaſteria benè reformare, ſi vellent neceſſitatibus Fratrum occurrere, & de communi omnia miniſtrare. ſine quo nulla perſtabit Religio! nam ex illius defectu proueniunt mala multa: inde murmur, detractio, Conuentus euacuatio, totius diſciplinæ regularis ſubuerſio.* *Mauburnus.*

Quòd ſi vulgatâ opinione ducti, Parendum Superioribus, obſecuti fuerint; à timore veriùs quàm ab amore obedientia naſcitur. ac licet manus pedeſque imperata exequantur, alienior tamen in parendo animus eſt; frigidè proinde languideque imperata exequitur; ac ſi credat non prodenda, negligit. miſcentur deinde perpetuæ propè oblocutiones, nauſeantiſque ſuper imperatis animi faſtidia. neque diu ſtare imperia hæc poſſunt; erumpent ab occultis in apertas detractiones, in animorum alienationes ac diſſenſiones, in totius denique familiæ ſimultates, dum alium ſibi ſinguli Superiorem concedi optabunt, aut aliam domum circumſpicient, præſen-

temque damnabunt; ac ſi quos ablegari contigerit, nuſquam parcent. hoſpites etiam ſi aliundè aduenerint, de ſingulis docebuntur, & obambulabit ſordidior parcimonia hæc prouinciam, non ſine inſigni diminutione nominis Superioris; quin & ad externos ibit hæc fama: neque enim intra domeſticos diu latere hæc poſſunt; prodent ſe aliquando, ſiue improuidâ Superioris circumſpectione, ſiue inferiorum indignatione: è qua querimoniæ effunduntur nullis priuatis parietibus claudendæ. & ferè ad mulieres ſagaciſſimum in hac re genus, eunt hæc mala. Quod vbi contigerit, nullâ iam arte contineri res poteſt. vnde fit vt externis iuxtà ac domeſticis ingratus Superior viuat: nec antè conquieſcant animi, quàm munere ille ſuo defungatur. neque hic finis. in omnem ætatem aliquid ſemper adhæret maculæ etiam in priuata vita, cùm præteritorum narrationes non rarò in exemplum adducantur. tantum poteſt ſemel impreſſa opinio. nunquam moritur: æternumque etiam poſt funera viuit, magniſque non infrequenter virtutibus obſtruit, victuræque gloriæ non poſtremam partem adimit, meritaſque minuit laudes. Eſt enim ſordida hæc parcimonia æruginis inſtar,

æra

æra ferrumque exedit. Prouidebit proinde Superior: & dum ſe patrem cogitat, inferiores filios; filiorum illos loco habebit. imò cùm ad domeſtica tantum cuique iuris quantum ſibi eſſe cogitauerit, nec turpiter prodiget, nec ſordidè parcet; ſed religioſæ moderationis memor, nec deeſſe corpori neceſſaria patietur, nec commiſſa profundet, nuſquam prodigus, nuſquam ſordidus; ſemper munificus, nunquam auarus; paupertatis in liberalitate, liberalitatis in paupertate memor. Benè proinde vt imperet, benè ſuos habeat Superior: benignè vt pareant, benignè habeat: nullis vt illi parcant laboribus, ſudoribus, ſanguini, nullis prior ipſe rebus parcat. vult ſuos in præſtanda opera munificos? ipſe rebus præeat. vult nuſquam ſibi eos parcere? prouocet ſuorum liberalitatem, munificâ in paupertate largitione, animo ſaltem magno & in religioſa paupertate generoſo: memor illius, *Fortiter qui præmiat, imperare fortiter poteſt.* quid? quòd nec imperio in liberalitate ſit opus. vltrò decurrent ſubditi, & gaudebunt etiam pro munifico Superiore ſudorem ſanguinemque ſpargere. tantum in humanis munificentia poteſt, vt dum alia negata via eſt, ſanguine remunerare dona, lubentes vltrò volen-

teſque velint. ita cùm difficillima ſint imperata nolentibus, facillima volentibus ſunt; cùm leuiſſima quæque duriſſima videantur imperia, ſi parcè ſordideque tuos habeas; tum duriſſima quæque leuiſſima videntur, ſi benignè liberaliterque habeas. tantis inter ſe ſpatijs liberalitas, tenacitaſque diſcriminantur. Benigniorem partem prudens amplectetur Superior, ſuo, ſuorum, Religionis, proximorũ bono.

Neque tamen hîc quidquam detractum volo religioſæ paupertati, aut conuelli hunc Religionis murum, ne reliquum ædificium corruat fundamento laxato; ſed eſt etiam in ipſa paupertate liberalitas, ingentiaque elucere in hac munificentiſſimi animi ſigna poſſunt. vt domeſticis Superior proſpiciat, nihilque neceſſariarum rerum deeſſe patiatur, prouidentiæ ac prudentiæ eſt: vt aliquid ſupereſſe malit quàm deeſſe, paterni ac liberalis animi eſt: ne in ornatum, commoda, delicias, Religionis fortunas prodigat, modeſtiæ ac voti eſt. Et vt nimias in Religione opes non probo, ita extremam egeſtatem ac mendicitatem, in qua ad vitam modeſtè pieque fouendam neceſſarijs omnino deſtituuntur, probare vix auſim: nam & corporis vires & valetudo, obeun-

dis

dis in proximorum ſalute functionibus, neceſſariæ ſunt, quas inter nimiæ parcimoniæ ſordes ægrè impetrabis. Sanè vt in ſummis opibus ſummam tenacitatem, ita magna etiam in paupertate ingentes animos munifica quadam generoſitate nobiles reperies: vt non tam munera, réſque ipſæ quàm donantis animus & largiendi modus intuendus ſit. neque enim donorum magnitudine aut parcimonia, ſed animo munificentia metienda eſt. vt animus claritatem aut obſcuritatem donis adferat; nec à donis animus, ſed ab animo dona amplitudinē ſortiantur. etiā in paupere minima largiri animo magno, magnum; in diuite magna largiri animo puſillo, puſillum eſt. & in paupere domo tenuis menſa liberalis eſſe poteſt; in diuite domo liberalis tenuis erit, ſi vtriuſque animum, illius magnum, huius tenuem conſideres. Et ſanè veri Religioſi in Superiore ſuo, non cibum, potum, veſtitum, ſed mentem, qua hæc tuendæ valetudini, muneribuſque obeundis præbentur, intueri conſueuerunt; rerumque harum ſplendorem tenuitatemque non ab earum tenuitate ac magnitudine, ſed à largientis animo metiuntur. benignè, comiter, hilari lætoque vultu dediſſe, magnum eſt. etiam minima

è tenui recula liberaliter tribuiſſe, magnum eſt. quid? quòd vel liberalitatem præ ſe tuliſſe magnum ſit, maximè ſi non nudis verbis veſtiri dona, ſed animo benigno facilique videant. Neque celari hęc res poteſt. nam vt diuitis tenacem ſordidamque mentem in non contemnendo etiam dono; ita pauperis munificam in exiguo munere videas. modus largiendi animum teſtatur. Hunc pauperis animum liberalem oſtendat Superior, & munifici nomen, quæque hoc nomen commoda ſequuntur, ſortitus fuerit. imperabit ſine faſtidio, quia volentibus; ſine acrimonia, quia vltrò properantibus; ſine murmurationibus, quia lætitiam in parendo teſtantibus; ſine moleſtis repetitionibus, quia nuda imperij ſigna præcurrentibus: vt vel nutu mentem indicaſſe ſatis ſit. neque enim quidquam prius gratiuſque inferiori, quàm munifici benigniquе Superioris voluntati obſequi. vnde ingens domi pax tranquillitaſque ſequitur, cùm ſinguli æmulo quodam parendi ſtudio, mutuis accenduntur obſequijs, mutuiſque incaleſcunt obſequendi affectibus. & ferè quo nexu cum Superiore, eo inter ſe inferiores colligantur. benè capiti, benè etiam mutuò vinciuntur. malè capiti, malè etiam mutuò

mutuò innectuntur; vt à ſingulorũ membrorum cum capite nexu, mutua eorumdem vinculatio deſumenda ſit. Benignum ergo ſe munificumque in ſuos oſtendat Superior, & pacatam familiam conſequetur, nec ad externa, vota ſua transferentem, nam vbi parcum tenacemque nacti inferiores Superiorem fuerint, externorum menſas, pocula, dona circumſpiciunt, rationeſque potiundi illis cogitant, & inueniunt. non facerent ſi liberalem Superiorem conſecuti fuiſſent; & amarent etiam in benigno Superiore paupertatem, exultarentque in rerum tenuitate à munifici Superioris animo profecta. longeque pauperis Superioris ſui in comitate liberalitatem, quàm diuitis moroſam in tenacitate copiam prædicarent. Tantum liberalitas poteſt, animuſque in quacunque etiam tenuitate munificus, vt benignè qui dedit, omnia dediſſe videatur.

CAPVT VII.

Prudens domeſticorum munerum inſtitutio.

PEndet ab hac vniuerſæ familiæ felicitas, domeſtica pax, nominis apud externos integritas, mutua animorum con-

iunctio, religioſæ diſciplinæ vigor, ſeria regularum obſeruatio, inſtituti admiratio & commendatio, proſperrimus in ſpiritualibus iuxtà ac temporalibus ſucceſſus, lætiſſimúſque ſuſceptarum rerum exitus, Religio denique tota.

Ad quam rem proſperè exequendam neceſſaria omnino in Superiore cognitio ſuorum, quam partim accurata, ſolerti ſeriáque in omnem partem morum cuiuſque obſeruatione, partim religioſis aliorum delationibus, partim ſingulorum de ſe ſuiſque narrationibus conſequetur. nec difficile erit ſuos ad apertam internarum omnium affectionum, propenſionum, vitiorumque iuxtà ac virtutum ſuarum denuntiationem deducere; ſi prior ipſe factis magis quàm verbis, paternum in ſuos ſincerúmque & non politicum affectum oſtenderit, vt fidere ſe ſuáque illi audeant inferiores, ac tanquam filij ad parentem decurrere, adeoque tanquam in benignæ matris ſinum, omnem animorum ſuorum ægritudinem, moleſtias mœroréſque deponere.

Cognitionis verò huius intimæ defectu quanta meritò incommoda timeri debeant, nemo non videat, cùm rerum imperitis domeſtica committuntur, ac non

raro

rarò noxia in primis ipſis quibus imponuntur, non ſine periculo grauioris aliquando offenſionis, cum inſigni vniuerſæ familiæ dedecoratione; vt cùm prono nimiùm in cibum & potum, cura illorum concreditur; incontinentiæ addicto, atque ad lapſum procliui ea iniunguntur quæ frequentiùs alterius ſexus colloquia depoſcunt; in prodigas largitiones propenſo temporalium adminiſtratio traditur; incurio, tepenti ac ſollicitudinum vacuo, ea imperantur, quæ vigilantem, induſtrium, ſedulum, ac in omnem partem intentum deſiderant; frigido calida & æſtu peragenda, calenti frigida & lento pertractanda pede; moroſo faſtidioſoque læta, excitato & effuſo triſtia; imbelli fortia,& quæ robur depoſcunt, robuſto validoque imbellia,& quæ plus femineas manus quàm viriles exigant lacertos; ſomnolento & in torporem facili, quæ erectos vigiléſque poſtulant; alieniſſimis denique ea quorum vix nomen ſine horrore aut pallore ſuſtinent, demandantur. Grauis omnino & Religioni in primis noxius error,& à quo vno mala omnia proueniunt, diuiteq; profluunt vena. quo magis inuigilandũ huic rei, dandaque opera vt quã maximè idonei muneribus applicentur.

In

In quam rem proderit in primis, ſi priuſquam certo alicui muneri quemquam ſuorum Superior deſtinauerit, in eoque firmauerit; captata pro re nata occaſione, experiatur quid in vario ſinguli genere poſſint, quædam nunc huic, nunc alteri, deſignato aliquo tempore, committendo, vt reipſa promptitudinem dexteritatémque cuiuſque propiùs cognoſcat; ac tirones inexpertoſque adhuc rerum, veteranis qui religioſè ac cum laude munia obierunt, aſſociet, vt horum conſuetudine ea diſcant, quæ ſimilibus pertractandis vſui futura ſunt. Nec erit difficile Superiori per varia munia, cuiuſque vires, induſtriam, fidem tentare, quantumque in vario genere ſinguli ferè poſſint, quem animum adferant, quam alacritatem, ſolertiam, facilitatem, dexteritatem ſpondeant; quam conſtantiam, fortitudinem, ingenium, iudicium, prouidentiam, commiſſi muneris zelum, ac diſcretionem denique promittant; ſi diligens ſuorum obſeruator fuerit, nec quemquam facilè ad ſtabile aliquod munus admiſerit, cuius non antè virtutem mentemque in vario genere didicerit.

Prima tamen cura Superioris erit, vt virum ætate, rerum experientia, prudentia,

pietate,

pietate, morum comitate ac beneuolentia inſignem, confeſſionibus ſuorum excipiendis præficiat. qui morum lenitate componere animorum motus, rerumque vſu aptiſſima cuicunque morborum generi ſuggerere ac adhibere medicamenta ſciat, qui agendi dexteritate verſare ſe in omnem concreditorum ſibi partem nouerit, quique ſpiritualium lumine inſtructus detenebrare internas pectorum noctes didicerit, qui iacentes erigere, mœrentes exhilarare, ægros ſolari, turbatos componere, dubios firmare, torpentes inflammare, nubilos ſerenare, omnibus denique omnia fieri doctus fuerit. qui deinde ſilentij & ſolitudinis, quantum Religio patitur, amator, orationiſque ac meditationis ſtudioſus, piorúmque voluminum lectionibus addictus, humilitatiſque ac patientiæ dono præditus ſit.

Et ſanè non minùs ad tranquillandam familiam, ac in alta quadam animorum pace conſtituendam ac conſeruandam, regularúmque ac diſciplinę vigorem, mutuumque amorem ac beneuolentiam firmandam, domeſticus confeſſarius quàm Superior ipſe poteſt; cùm propiùs ille ſingulos quàm hic nouerit; vt cui interiora omnium perſpectiſſima ſint, ac proinde certiùs

certiùs fidentiuſque monere vnumquemque poſſit, maximè ſi verbis factiſque medicum, patrem matremque referat. Ac ſi quid inter Superiorem inferioreſque intercurrat; nemo propiùs venientibus occurrere malis poteſt, nemo præſentia certiùs repellere; nemo inter pares diſiuncta firmiùs coniungere, animoſque diſſentientes nouo quodam beneuolentiæ glutino roborare; nemo ſuſpicionum fluctus ſecuriùs ponere; nemo mœrores ſiue ex vera, ſiue ex falſa cauſa natos puriùs abſtergere; nemo irreligioſas libertates, ſeculique mores fortiùs comprimere, nemo ſingulorum morbis certiùs mederi, nemo prudentiùs anteuertere poteſt. vt totum ſpirituale ædificium huic propè vni innitatur, totáque religioſa moles vnius prudentiæ inædificetur, adeò vt hoc corruente, aut deroborato, reliqua ferè ſpiritualis ſtructura corruat. Et magna omnino dexteritate, diſcretione ac ſapientia opus eſt, vt neque inferiores conſolatione deſtituat, neque de Superioris auctoritate quidquam detractum eat; dum non infrequenter angelum ſe pacis medium inter vtroſque ſtatuere cogitur, omneſque tam valida paterni affectus ſignificatione in fiduciam prouocat, vt nihil tam graue ſit
quod

quod non ad illius pedes volentes lubenteſque proſternant, nihil quod non ab illius ore alacres hauriant, cùm parem in omnes affectum, paratúmque veri patris pectus, vberaque matris intuentur.

Altera dein Superioris cura erit, vt temporalium tractationibus eos præficiat, qui vt rerum talium pertractandarum dexteritate, ita & pietate valeant. neque enim aut nuda hîc pietas aut ſola prudens dexteritas ſatis eſt. nam & illa ſi rerum vſu careat, perdet res potiùs quàm promouebit aut tuebitur: nihil enim inſcitia promptius ad cuiuſcunque rei interitum; & hæc pietate viduata, ſæculũ magis quàm Religionem ſapit. vtrumque ſi iunxeris, domum beaueris. Et incredibile dictu eſt quantum ad familiæ totius pacem, animorumque tranquillitatem prudens temporalium adminiſtratio poſſit, vt ſi hanc ſuſtuleris, illam loco moueris. tam enim arctè domeſtica quies ſolerti temporalium gubernationi innectitur, vt hac corruente diu illa ſtare non poſſit. imprudentem enim illarum tractationem varij ſequuntur animorum motus ac turbationes, oblocutiones, ſuſpiciones, indignationes, libera iudicia, anxiæ curioſæque inueſtigationes, ſollicitudinum plena dolia. quæ ſanè

nè omnia cum domeſtica pace conſiſtere diu non poſſunt; atque ita collabaſcit tranquillitas,mentiumque religioſa malacia; ſucceduntque in horum vicem variæ animorum tempeſtates,quæ pulſâ ſerenitate decumanis maiores fluctus familijs inferunt.

In reliquis etiam Sacerdotum muneribus iniungendis; vigilem prouidumque neceſſe eſt eſſe Superiorem: cùm nullum propè ſit adeò tenue, è cuius mala adminiſtratione,non magnum aliquod malum Religioni ſubnaſcatur, mutuamque animorum coniunctionem diſcingat, beneuolentiam minuat, alienationem ingeneret, oblocutionum materiam præbeat, verborum acerbitatem prouocet, ſubdolaſque molitiones mutuis euerſionibus ſuggerat.

In Fratrum verò muneribus incredibile, quantum ad familiæ tranquillitatem referat,prouidum prudentemque in illis deſignandis eſſe, vt intelligentibus vereque Religioſis committantur. vt in his peccaſſe, in omnibus propè peccaſſe videri poſſit. adeò familiæ totius certa pax à felici horum adminiſtratione pendet, vt ſi improuidè hæc ac ſine prudenti diſcretionis delectu impoſita peractaque fuerint;

rint; ſatis ſint ad vniuerſam familiam ex altæ tranquillitatis portu in altum mare, fluctibus motibuſque infame, demergendi. Cùm enim ab his omnis propè temporaria res pendeat, fieri non poteſt, vt ſi infeliciter illa pertractentur, non ſubitò ingentes familiæ motus exurgant. vnde mutuæ diſſenſiones, obloquiorum non vltima, temeraria iudicia, mentium alienationes, partium ſtudia proſiliunt; fitque in his quod in decachordo ac cithara, reliquiſque muſicis inſtrumẽtis, vt plus in diſſonantiam ac inimicum auribus concentum vna chordæ intemperies, quàm reliquarum conſonus ſonus valeat. & non in cantu plus ad muſicam omnem inuenuſtandam, diſſona vox vna, quàm reliquorum concordes poſſunt. Idem in Religione vſu venit, plus muneris vnius ignara imprudenſque adminiſtratio ad familiæ turbationem, quàm prudens peritaque reliquorum ad tranquillitatem poteſt. neque hoc mirum cuiquam videri debet, cùm ad ſolidam plenamque pacem omnem neceſſum ſit abeſſe intranquillitatis cauſſam; vt ad integram maris malaciam omnem fluctuum colliſionem. nam à quacunque demum cauſa tempeſtas oriatur, ſatis eſt ad claſſes ſorbendas, & vbi placi-

do antè ludebant elemento, tempeſtate, à minimis non rarò initijs, nata, triſti infauſtoque exitu deprimendas. Eadem in Religione cogitanda, cuius placidiſſimum dum ſtarent venti mare, vnius vel leuiſſimi muneris imprudenter minuſque religiosè peracti flatibus, intumeſcit, & in nocituras exurgit minas, pacataque antè inimicat littora, & tanquam ſæuientium procurſu fluctuum, mutuis concutitur illiſionibus: vt omnem meritò conſecutus felicitatem Superior videri debeat, ſi muneribus omnibus obeundis idoneos nactus fuerit. cùm talis in alta pace ſit, magnarum ſollicitudinum expers; extráque anxium metum poſitus, fortunata fruatur quiete. nec aliud illi ad felicitatem deeſt, quàm obſequentes, vocationis ac religioſæ diſciplinæ ſtudioſos, rerúmque quibus applicantur, gnaros & amantes conſequi, quique publica vt ſua, pari nimirum fide, diligentia, maturitate, zelo, conſtantia peragant. Qui ſi deſint, proximos ſaltem his religione ac prudentia ſtatuat, aut illos ſanè qui minora circumferunt incommoda & mala in externorum oculos incurrentia, quæque mutuæ internæ caritati quàm minimè aduerſantur, nec obedientiam vniuerſam diſſoluunt, nec paupertatem

tatem infringunt, aut incontinentiæ materiam ſuggerunt. Quòd ſi talibus etiam deſtituatur, magno delectu, quaqua via & arte conquiſitos, nouos in Religionem aſciſcat, quos ſub prudenti magiſtri manu eductos, obeundis religioſè munijs adaptet: nec ætatem in his, ſed virtutem, pietatem, prudentiam, ac Religioſo dignos mores intueatur.

Nec difficile erit tales conſequi ac parare, ac ſub induſtria vigiliq; magiſtri manu ſuccreſcere; imò & veteranos paullatim ad illa deducere, ſi Superior ipſe informandis his ſeriam operam impenderit, frequentibuſque ſpiritualium piarumque rerum colloquijs, paterniſque monitis ad virtutem illos & pietatem impulerit. Sequentur ductorem, ſi ſolliciti patris dexteram, verba factaque ſenſerint, & obſequentes ſe filios ſub paterna illius manu præbebunt. quòd ſi à recto bonoque deflexerint, in viam eâdem manu reducendi erunt, animandi ad victoriam ſui, media cuiuſque naturæ commoda ſuggerenda, prꝯmiaque Religioni ac cælo repoſita proponenda. Nec laboribus in his animorum agris excolendis vinci Superior debet. fructus dabunt ſudoribus nobiliores; nec emendationem deſperare, ſed longanimitate ac

longanimitate ac manſuetudine quadam animi, ſuorum ingenia quantumuis inculta & effera, morbóſque ac vulnera pertractabit. non exaſperabit acrioribus mala, ſed oleum cum Samaritano vino miſcebit, grauiora nimirum monita magna ſuauitate temperabit, vt ſentiat inferior ab amore illa, ac ſalutis ſuæ ſtudioſiſſimo, à patre denique, non à domino aut iudice proficiſci. ſic fiet, vt benigno prudentique Superioris ſui ductu pietatem ſimul ac prudentiam inferior imbibat, dum & errores commonſtrantur, & remedia præſcribuntur, & Superioris tanquam magiſtri, inferioris manus ducitur. quòd ſi patientem prudentemque hanc manuductionem frequentauerit Superior, fiet pedetentim vt digna magiſtro ſuo diſcipulus exequatur, & nullius iam adminiculo innixus prudentes ad concredita ſibi manus extendat.

In omnibus tamen intentum ſemper oculum neceſſum eſt habere Superiorem, nec à quantumuis expertiſſimo aut peritiſſimo illos deflectere, ne nimia fiducia ſui labatur inferior, & ſerò manum operi admouere conetur Superior errore commiſſo, cùm ſoli pœnitentiæ locus eſt. In quibus vt nimia fiducia, ita diffidentia

vitanda,

vitanda, ne dum priorem ſcopulum fugit, in ſecundum impingat. mediam inter vtrumque viam tenebit, vt & fiduciam inferior ſentiat, & vigilantem ſuper grege ſuo Superiorem non ignoret; vt fiducia animos, illiusque vigiliæ præſentem ſibi inferiorem præbeant, nec diffidentia nimiùm proſternat, nec fiducia nimiùm attollat, & obliuionem ſui adducat.

CAPVT VIII.

Domeſticarum rerum cognitio.

CVM ad omne benè ſecureque gubernandi rationem, nihil certius ſit quàm omnium cognitionem habere, vt nihil illum qui præeſt, ac gubernacula moderatur, fugiat; neceſſarium omnino videtur,

Neminem domo egredi, aut externi cuiuſcunque ædes adire non præmonito antè Superiore. habemus hoc in ſtatutis Minorum à Iulio II. probatis: *Prælati antequam exeundi licentiam tribuant, inueſtigent & inquirant quò ituri, quæ negotia cum quibúſue ſint acturi, & tunc ſi congruum videbitur, dabunt licentiam, & terminum redeundi determinabunt.* 1

2 Neminem extra ordinaria & conſueta tempora ad domus portam aut templum euocari, non monito priùs Superiore. ſæpè enim contingere poterit ſcire quædam Superiorem ignorata inferiori, cur non expediat talem familiam aut perſonam conueniri, cauendumq; ne plures ad eoſdē eodem tempore concurrant; quod euitari non poteſt niſi conſcius omnium Superior fuerit. Sæpè etiam aliquid habebit Superior illi qui conuenitur indicandum; fieríque poteſt vt operam alicuius, viris magnis in certam horam addixerit Superior, qua contingeret illum cum rubore magnorumque indignatione fruſtrari ſi domo abeſſet inferior condicto tempore. Frequenter etiam inſtructione aliqua opus erit, & cautela non raro adhibenda moderatioque: ſæpè enim quem conuenire inferior parat, ex amico hoſtis factus aut cenſor grauis, vt præmoneri expediat inferiorem. Fortè etiam domus aut familia adeunda recenti & ignota inferiori infamia laborat, aut periculis obnoxia, aut ſiniſtra quadam ſuſpicione contaminata eſt. contingétque non raro vt quæ ad portam aut templum euocant, minùs ſint probæ, minùs tutæ: quarúmque conſuetudo obeſſe poſſit famámque lædere. quæ è varijs

varijs cauſis notiſſima ſæpè Superioribus ſunt, inferioribus ignorata.

Nullas litteras non lectas mittere aut tradere, ne quid Superiorem lateat; ne ſcribantur aut accipiantur nocitura, quæque vel mutuam animorum coniunctionem ſcindere, vel quoquo modo publicè aut priuatim offendere aut lędere poſſent. 3

Domeſtica omnia perſpecta habere. quare expediet cubicula omniaque domus loca, ac officinas bis minimùm per hebdomadam à Superiore luſtrari. hæc enim diligentia nitorem, compoſitionem, reliquáque religioſæ modeſtiæ prouocat, Fratréſque in officio continet, cùm nullo die ſecuri ab illius inſpectione ſint futuri, ignari quando obiturus ſit domum. nam vt amor apud Religioſos plurimùm poſſit, tum veneratio & metus non vltimum locum obtinent ad prudentem familiæ inſtitutionem. ſic enim fiet vt omnes omnia ſua tanquam in Superioris ſui oculis magna ſollicitudine obeant. ac licet leuiſſimè ſingula ac quaſi vno oculo percurrat, incerta tamen illius exſpectatio, ac inopinati ſæpè acceſſus, plurimum ad res ſeriò peragendas momenti habebunt. Nam vt nihil potentius ſit amore, neſcio tamen quo modo comparatum ſit, vt niſi timor 4

veneratioq́ue amori miſceantur, non magna in humanis ſperari, multa etiam timeri poſſint. ingens cuſtodiæ regularum incitamentum, amor eſt. ſed ferè niſi metu quodam vinciatur, in neglectum quendam abire conſueuit: nimia enim ſui fiducia peccat amor. calcaria illi frænaque à filiali timore admouenda ſunt. Vtrumque vigili aſſiduitate ſua diligentiq́ue ſeriáque rerum omnium inſpectione ac cognitione conſequetur Superior, & bonæ prudentiſq́ue gubernationis ac imperij leges explebit. hoc enim demum imperium firmum eſt, cùm amori permiſtus timor eſt, è quibus tanquam optimis parentibus, imperijs neceſſaria veneratio naſcitur. timor offenſionem cauet: amor affectui indulget. vtrumque ſi iunxeris, imperium ſtabiliuiſti. plus tamen longè amoris quàm timoris ſit, vt nimirum nec nudus amor ſit, nec exulet omnis timor. certiſſima hæc imperij regula eſt. Meminit huius D. Bonauentura, cuius hæc verba: *Etſi Prælatus magis diligendus ſit, expedit tamen vt ab inſolentioribus timeatur. Ipſe amor aliquo modo ſuauior ſentitur cum reuerentia mixtus. quod patet in amore ſummi Creatoris: cuius quo maieſtas ſublimior agnoſcitur, dignationis dulcedo ſapidiùs amatur.*

In ſex alis, c.6.

Tem-

Temporalium rerum domeſticarum 5
omnium accuratam cognitionem habeat Superior, vt nihil illarum rerum illum lateat. agrarias familiæ ſuæ res omnes, annuoſque è quocunque promanantes cenſus, prouentuumque reſignationes, æſque ſuum alienúmque, ſtatutáque illi accipiendo exſoluendóque tempora, rerúmque adeò etiam venalium frequentiùs occurrentium pretia, perſpecta habeat. quæ omnia breui compendio complectatur, vt dati menſibus ſingulis acceptique, dandique accipiendique tota illi ratio conſtet, nihilque omnium illum fugiat. ſed nec illo inconſulto quidquam erogetur aut accipiatur. neque eleëmoſynas donaque ignoret, quò ſuorum orationibus benignam benefactorum manum remuneretur. Hinc fiet vt omnium Superior conſcius, prudentiùs ſingulorum neceſſitatibus occurrat, tempeſtiuiùs vtiliuſque proſpiciat, certiuſque damna præcaueat: neque illi quorum fidei temporaria concredita ſunt, Superiorem fallere, aut pro ſuo in res varias minùs prudenti ac religioſo affectu familiæ facultates profundere poſſint. cùm enim ſcient ſe rerum omnium vigilem, inſpectorem Superiorem habere, non facilè pœnitenda aut damnāda committent:

mittent: neque temerè pro innata quadam propenſione res aggredietur, quibus ferè damna infeliceſque exitus coniuncti ſunt, nullâ poſtmodum arte corrigendi.

Quòd ſi rerum harum cognitionem neglexerit Superior, maximis ſe non rarò difficultatibus implicabit, periculiſque non vltimis ſe familiámque ſibi creditam exponet; experieturque illos quibus temporalium procuratio demandata eſt, dominos Superioreſque veriùs quàm inferiores aut ſubditos; pendebitque ab horum ſemper voluntate rerum ſuarum ignarus. ſed neq; tutò imperare illis poterit; aut negligendarum rerum timore, ne audebit quidem; veritus ne ſi quid ſtatuat etiam in grauiùs delinquentes, alienos patiatur & remiſſos: vt negligendarum rerum metus robur illi omne adimat, & indulgentem etiam illum in criminibus ſuorum faciat. quæ res cùm aliorum prouocet æmulationes, obloquia, animorum alienationes, tum ad paria audenda animos addit; cùm ſinguli licere ſibi putent quod in alijs tolerari vident.

Vitabit hæc prudens Superior, cauebitque omni ſtudio ne à quoquam ſuorum ita dependeat, vt illius indignationem vereatur, aut alienationem metuat, aut induſtriâ

duſtriâ carere non poſſit; cùm ferè neſcio quæ inſolentia aut imperandi etiam Superioribus libido, ex hac induſtriæ opinione naſcatur. cùm enim videant Superiores operâ ſuâ carere non poſſe, aut non ſine grauis damni metu poſſe; omnia ſibi licere arbitrantur, nec quidquam eſſe quod indigus operarum iſtarum Superior non facilè conceſſurus ſit. Cùm enim illum emolumentorum ſpe, damnorumque metu irretitum teneant, nil non audent, & quod audent impetrant. armati enim ad preces deſcendunt. ſpes & metus in humanis quid non poſſunt, & ad quæ non impellunt etiam magnos alioqui viros? Eripiat ſe ex hac ſeruitute Superior. faciet, ſi ſeriò ipſe omnibus incumbat, omniumque ſibi cognitionem paret, vt imperare iam ipſe ſciat, factus ſibi magiſter.

Ac licet ſpirituali potiſſimùm ſuorum profectui incumbere Superior debeat, nunquam tamen ſolidè hoc conſequetur, niſi temporalium rerum omnium familiæ ſuæ certam cognitionem altè animo ſuo imbiberit; eoque ſe deduxerit, ne ab aliorum ita induſtria, ore, peritia dependeat, vt ſcientiam ſemper & vbique ſuam mutuare ab alijs cogatur. cùm rerum in ſubditis cognitio, ignoratio in Superiore, animos

mos illis addat, venerationem ferè minuat, metum tollat, libertati ianuam aperiat, æmulationibus oſtia pandat, oblocutionibus viam ſternat, imitationi aditum reſeret, odiorum materiam ſuggerat, ac religioſam denique diſciplinam omnem eneruet vireſque frangat. aut enim omnibus omnia concedenda, & vniuerſa proſternitur calcaturque diſciplina; aut quod vni negligendarum rerum timore conceditur, negandum alijs, & mutuæ conſurgunt animorum alienationes, & quidquid è copioſo noxioque malorum fonte euenire ſolet. Habeat ergo domi ſuæ Superior quo ſe tueatur: habeat incluſum pectori ſuo agendarum rerum ſenatum, vt ſibi eſſe conſiliarius & doctor poſſit. ille magnus & feliciſſimus eſt, qui ex ſe habet quo ſe, ſuos domeſticaque propugnet, foueat, augeat: infeliciſſimus ille, qui ab alieno ſemper ore, conſilio, manu pendet. ille enim imperijs dandis, hic accipiendis tantùm natus eſt.

Non quòd omnia exequi per ſe Superiorem velim. grauis hic multorum error eſt. ſed neque illuſtria quæque ſolus amplectatur: vocet vltrò ſuos in partem gloriæ, etiam cùm poſſit illâ frui ſolus. incredibile dictu quantum hæc honoratiorum

con-

conſociatio ac participatio inferiorum animos Superiori obſtringat, quantoſque ad ardua quæque animos addat, ac prudentiam etiam doceat. cùm enim credi ſibi res vident virtutique ſuæ committi, omni conatu elaborant ne quid non dignum tantæ in ſe fiduciæ expectatione committant, aut conceptam de ſe Superioris ſpem fallant, aut diffidentiæ cauſſam præbeant.

Huc accedit, conſultiſſimum omnino eſſe plures rebus admoueri, ne ignari omnium reliqui ſint, ſi ſubita præuentus morte ſuos Superior deſtituat. quæ res ingentia ſecum damna trahere conſueuit, cùm ignoratio dux ad præcipitia ſit, & fœcunda damnorum materies. iam vt miſerrimi ſunt, qui omnibus omnia fidunt; ita infeliciſſimi qui perpetua in omnes laborant diffidentia. illi damna meritò vereri debent maxima, cùm plurima ſint quæ tutò committi non poſſunt omnibus: quod enim vni in ſalutem, alteri in interitũ erit. vt in medica arte vſu venire videmus. qui verò perenni in omnes tenentur diffidentia, in ęterno ferè metu verſantur, ſuſpicionibus tanquã fluctibus iactantur, anxietatibus tanquam validis in omne latus vẽtis impelluntur, omniumq; in ſe diffidentiam pro-

prouocant; qua enim alios manu, eadem ab alijs percutiuntur. ſed neque in viro incitamentum ad magna maius eſſe poteſt, quàm fiduciæ oſtentatio; vt hæc ſæpè ſola ſatis ſit ad magna audenda, magna peragenda. fidere Superiorem videt inferior? nulli parcet, non valetudini, non ſanguini. diffidentiam experitur? ignauo quodam ſopore inſepultus iacet, degeneremque viro vitam ducit. vt fiducia ſecundus ſit ventus quo proſpero quiſque curſu optatum ſperatumque portum tenet: diffidentia decumani fluctus, breuia, arena, ſcopuli, quibus deprimuntur, ſorbentur, diſſiliunt colliſæ rates. Prudens proinde Superior prouido ſuorum delectu habito magna præ ſe feret fiduciæ argumenta, vt ad maxima quæque ſuos impellat; ita tamen vt oculos ſemper ipſe intentos in omnem partem habeat, neque ideò rem negligat, quia alterius fidei concreditam; ſed prouida in omnibus circumſpectione, cùm nuſquam diffidentiam oſtendat, nuſquam vigiles oculos deponat. ita fiet, vt dum ille commiſſæ ſibi rei prærogatiua accenſus, digna huius fiducia pariaque referre conatur, & Superior in tacita perpetuò excubatione conſiſtit, certò res omnes exituque plurimùm felici peragantur.

CAPVT IX.

Subditorum cognitio.

MOnemur à Sapiente: *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſq́ greges conſidera.* Cecinit etiam in hanc rem Poëta: *Principis eſt virtus maxima noſſe ſuos.* Et Tacitus: *Noſcenda natura vulgi eſt, & quibus modis temperanter habeatur.* Noſti? facile imperium eſt. non noſti? nequidquam imperes. cognitio prudentiam parit, ignorantia ſtultitiam. ab illa prudens imperium, ab hac ſtolidum. illa ſecurum dabit, hæc mille erroribus & periculis implicabit: vt benè imperare benè noſſe ſuos ſit. Monet hîc D. Bonauentura Superiores: *Ad ſtatum debitum tenendum, conuenit vt rector ſubditorum mores, conſcientias & vires præcipuè cognoſcat, vt ſecundùm quod vnicuique expedit, eum dirigat & hortetur.* quam cognitionem cùm nec à ſola quantumuis ſeria ſuorum obſeruatione, nec à contubernalium denuntiatione habere Superior poſſit; conandum illi erit vt eam à propria cuiuſque narratione conſequatur, cùm ei ferè maxima pars ſapientis gubernationis innitatur: ſine qua fruſtra reliquum omnem

Prou. 27.

nem conatum ſudoremque profundet Superior,aut felicia prudentis moderatoris imperia ſperabit.Monet impellitque in
Reg.26. hanc redditionem ſuos Baſilius: *Debet vnuſquiſque eorum qui inferiores ſunt, ſi quidem memorabilem vllam facere progreſſionem ſtudet, & ad perfectionem vitæ illius, quæ præceptis Domini noſtri Ieſu Chriſti eſt conſentanea, peruenire, cùm nullum animi motum apud ipſum celatum retinere, tum in ſermone nihil non diligenti antè cura conſideratum proferre; ſed mentis ſuæ arcana aperire fratribus iis, quibus datum illud negotij ſit, vt adhibitis facilitate & miſericordia, ægrotantes curent: hoc enim modo fiet, vt & quod laude dignum ſit, in nobis confirmetur, & quod minùs probandum, congruo remedio ſanetur.* Inſederat doctrina
l.4.c.9. hæc altè Ægypti monachis teſte Caſſiano, qui ſpiritalis perfectionis fundamentum in eo ſternebant, vt nullas Superioribus cogitationes clauderent, retegerent omnes.atque hinc,eodem teſte, fiebat vt ſola tentationis manifeſtatione tentatio omnis, vt fumus, aut pulſæ vento nubes, fugerent, nullo alio medicamento adiuncto.ſat validum nimirum medicamentum retectio eſt, vt ſola ægrum quo iactatur morbo leuet. tanta vis humilitatis eſt, tanta ſubmiſſi animi prærogatiua. Illud etiam

etiam habes apud S. Bernardum, qui malas cogitationes cordi aduentantes, mox ad Chriſtum iubet allidere, & ſeniori patefacere. *Inſtru. 50. & 51.*

Quare ſeriò in hanc rem incumbet Superior, prouocabitque inferiorem vt morbos, vulnera, pericula, damna, vitia iuxtà ac virtutes, animique in alterutram partem propenſiones, clarè diſertéque explicet. quod vt feliciùs conſequatur, benignum facilemque ſe Superior oſtendat, ac in comitatem quandam effuſum, magna vbique ſuauitate, beneuolentia, humanitate, vt his fortibus prouocatiuis inferiorem ad plenam ſinceramque ſui retectionem pelliciat & adducat. ſciat peritorum medicorum more inlatentia mala elicere, & ad extremas ignobileſque partes deducere, quæ in principes partes ſæuiebant, quo faciliùs minorique periculo mederi poſſit. erumpentia mala & ſummam ferientia cutem, ſpem magnam dant valetudinis bonæ, vt viciſſe etiam credas medicum qui ab internis ad externa malum euocauit. & certum illud Gregorij eſt: *Vulnera clauſa plus cruciant, nam cùm putredo quæ interiùs feruet, eiicitur ad ſalutem, dolor aperitur.* *Paſt p. 3. c. 15.*

Doceat proinde ægrum medicorum

more pudorem ponere, ne verecundia pereat, qui mali propalatione curari poterat. ſanè ſciuiſſe ac retexiſſe malum propè curaſſe eſt. Induat deinde in omni hac re Superior affectum patris, omni iudicis perſona exuta. ſciat compati, commiſereri, ſolari, animare, ad meliora excitare, ſequaturque monentem Gregorium: *Tales ſe qui præſunt, exhibeant, quibus ſubditi occulta quoque ſua prodere non erubeſcant. vt cùm tentationum fluctus paruuli tolerant, ad patris mentem quaſi ad matris ſinum recurrant, & hoc quod ſe inquinari pulſantis culpæ ſordibus præuident, exhortationis eius ſolatio ac lacrymis orationis lauent.*

Paſt. 2. 2. c. 5.

Certam deinde fiduciam ſubditorum animis Superior ingerat tenaciſſimi ſecreti. quæ vna res à paterno animo profecta potentiſſimum inductiuum eſt candoris. neque proditor filij parens eſt: magis etiam mala tegit, & ſi laudare non poteſt, non damnat.

Quòd ſi poſt acceptam conſcientiæ rationem, plus etiam paterni affectus in eos qui ſe ſuaque planiſſimè retexerunt, Superior oſtenderit; nullo negotio in omnem ſinceritatem pectoriſque ac interiorum receſſuum nudationem, inferiorem impellet. Facit hoc Deus, & peccatorum

poſt

poſt ſuſpiria lachrymaſque in æternum non recordatur ampliùs. nulla nimirum apud illum poſt gemitus, dolores, pectoriſque tunſiones, ſcelerum memoria eſt; quin & cæleſtibus auget erigitque donis, vt de prærogatiua delictorum plenitudo videatur. ita ouem quæ perierat humeris bonus paſtor reducit. ſanè Petrum, Paulum, Matthæum, Magdalenam inter amiciſſimos & primos habuit. Imitabitur Superior, mœrentémque ſuper imperfecto ſuo inferiorem, morbóſque aut eorum pericula retegentem, inopiamque oſtentantem cum Euangelico parente amplexabitur, vitulóque ſaginato, oſculiſque veſtibúſque annulóque, omnibúſque lætitiæ ſignis beabit, lætior poſt vulnera periculaque de valetudine & incolumitate, quàm de innocentia periculorum morborumque ignara.

Cogitet ſola verecundia perijſſe plurimos; ſolóque pudore, Superiorum moroſitate medendique acerbitate prouocato, ad malorum extrema noxio ſilentio delapſos. ita qui beneuolentia, humanitate, ac paterni pectoris ſeria candidáque nudatione curari poterant, ſeueritate & duritia & inclementiæ opinione ceciderunt. Se proinde Superior cogitet & Deũ,

& ijſdem clementiæ artibus, ijſdem patris amplexibus, adeoque & matris in ſuos vtatur vberibus, quibus (poſt non poſtrema etiam repetita crimina) vti in ſe Deum deſiderat. Certa hæc & falli neſcia omnis gubernationis bonæ, benignæ, prudentis clementiſque regula eſt. Non errabit proinde Superior ſi ſe Deumque ſeriò cogitet, morbos ſuos, vulnera ſua, delicta ſua; benignumque illum, clementem facilemque in preces, ſerioque & vbique patrem & matrem. Imitetur Superior, & tam pronum ad omnem retectionem, inferiorem reddet, quàm effuſum ſe ad omnem humanitatem, comitatem, benignitatem oſtenderit. neque quidquam facilius eſt quàm inferiorem aut quemcunque etiam alium in candorem beneuolentiamque candore aut beneuolentia excitare. Gaudemus enim ſi quem nacti fuerimus in quem noſtra profundamus, in quem animi ſecreta, malaque tanquam in veri parentis amicique ſinum, aut inter benignæ matris vbera, liberè tutoque expandamus. cùm duriſſimum ſit pectoribus perpetuò nocitura claudere, omnique in morbis medico, ac conſiliario in dubijs deſtitui. vt verè dixerit Ambroſius: *Solatium vitæ huius eſt vt habeas cui pectus aperias tuum,*

l. 1. Offic. c. 16.

tuum, cum quo arcana participes, cui committas ſecretum pectoris. Et Bleſenſis: *Quanta eſt ſecuritas habere cum quo loquaris quaſi tecum, cui cordis tui arcanum committere audeas, quem in tuis ſecretioribus habeas quaſi teipſum, cui omnia tua plena ſecuritate reueles?* Quod magis etiam locum habet in Superiore qui patris perſonam profitetur; quam ſi verbis factiſque prodiderit, nullo negotio ſuos in ſincerum candorem impellet. ſatis enim eſt concepta de Superiore opinio patris, vt ſe totos in paternum illius pectus effundant. quod vbi fit, prona ad remedia etiam in magnis morbis via eſt. neque enim facilè de ſalute periclitabitur, qui mala quibus premitur, tota recludit. nihil enim facilius quàm cognitis mederi, nihil difficilius quàm ignotis ſuccurrere. *lib. de Amicit. c. 2.*

CAPVT X.

Modus inferiores ad virtutem vitamque religioſam per Superiorum exempla ducendi.

DVx ſuis ſit Superior ad virtutem, ad religioſam vitam, victum, veſtitum, corporis commoda, ad perfectionis ſtudium, ad vocationis integritatem & amorem.

rem, ad conſtitutionum ac regularum accuratam obſeruationem, ad ea denique omnia quæ meritò à ſuis deſiderat, memor monentis Apoſtoli, *In omnibus prabe teipſum exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate*; & non magno molimine ſuos ad eadem impellet. ſequentur præeuntem, & vel ſola verecundia ſuadente, imitabuntur ducem. nulla certior ratio ad ardua ſuos deducendi, quàm ſi ad difficillima quæque manum prior admoueat Superior: ſi nuſquam ſibi parcat; primus ipſe in aſperis; poſtremus in mollibus; in orationis, mortificationis, obedientiæ, paupertatis religioſæ ſtudio, in laboribus, in proximorum etiam ſalute procuranda, quantum officij ſui ratio permittit, primus. Benè S. Ephrem: *Nihil æquè animum hominis ducit ad ſalutem, iunioresq́; ad laborandum incendit, atque ſi doctorem reipſa & exemplo ad virtutem cohortatorem inuenerint. illa enim vox libentiùs auditorum corda penetrat, quam dicentis vita commendat: quia dum quid loquendo imperat, oſtendendo adiuuat vt fiat.*

Validiùs etiam ad magna ſuos incitabit ſi plus ſuis quàm ſibi indulſerit. quòd ſi ſolis ipſe verbis ſuos, ad ardua prouocauerit, dux monitis non factis, fruſtra conatum

tum adhibebit. fiat ex ſe magiſter, & facilis ſequela erit. neque verbis opus, vbi facta loquentur. bene loqui oratoris, benè facere Superioris ac ducis eſt. eloquentia ſubſellia ac roſtra deſiderat; facta campum. Prudenter S. Dorotheus Superiorem omnem monet: *Verbo & opere quæ agenda ſunt, illos inſtrue, & doce; magis tamen opere & exemplo: quoniam exempla multò ſunt efficaciora, & opera multò magis mouent quàm verba.* nam ſi nuda proiiciat Superior verba viduata rebus, verum erit illud Chryſoſtomi: *Qui docet & facit quod docet, verè ille docet: qui autem non facit quod docet, non alium docet, ſed ſeipſum condemnat.* Et alibi: *Si doctor verbis quidem doceat ac philoſophetur, operibus verò contraria fecerit, nondum doctor eſt. nam iſthuc & diſcipulo facile præſtitu fuerit, nempe verbis philoſophari: ſed opus eſt admonitione & inductione quæ ſit ex ipſis operibus. Iſta quippe & doctorem venerabilem facit, & diſcipulum obſequentem.*

Imitetur proinde Superior omnis magnos militiæ duces, qui primi in acie, in periculis primi, in arena, æſtu, ſudoribus, frigore, vigilia, parcimonia primi, pluſque dextera factiſque quàm voce hortantur. quòd ſi verba adhibenda, comitetur aut anteuertat etiam manu. ingens incita-

mentum facta ſunt; pluſque exemplum in duce, quàm omnium oratorum verba poſſunt.plus enim elinguis factorum locutio, quàm innumera quorumcunque verba fortiter iaculata, valideque proiecta ab omni æuo potuerunt. Et dictum verè: *Longum iter per præcepta, breue per exempla eſt*. Et illud S. Bonauenturæ: *Doctrina verborum ſine exemplis operum eſt ſicut cæmentum ſine calce aridum & inualidum. (Ipſi leniebant parietem abſque temperamento, dic eis quòd caſurus ſit.) De correctis exemplaribus correcta ſcribuntur volumina, de corruptis corrupta: tenaciùs inhæret doctrina operum quàm verborum. nam cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur.* Hinc etiam illud Actorum: *Cœpit Ieſus facere & docere.* Et, *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* vt cùm omnis eius actio noſtra ſit inſtitutio, præcurrant facta, ſequantur verba. Eſt in hanc ſententiam illud Plinij: *Meliùs homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in ſe boni habent, quòd approbant quæ præcipiunt fieri poſſe.* Neque ſanè quidquam ad ſuadendum potentius eſt factis. Monet hoc Tacitus cùm arbitratur, *obſequium in Principem, & æmulandi amorem, validiora eſſe quàm pœnam ex legibus*. Et Velleius: *Rectè facere Princeps*

De ſex alis, c. 6.

Act. 1.

Ioan. 13.

lib. 2.

ciues ſuos, faciendo docet. Huc ſpectat illud Gregorij: *Plus actibus quàm vocibus inſonet, & benè viuendo veſtigia ſequacibus imprimat, vt potiùs agendo quò gradiatur oſtendat. priùs ſtudio bonæ actionis euigilent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce. priùs ſe in ſublimia facta excutiant, & tunc ad benè viuendum alios ſollicitos reddant. priùs cogitationum aliis ſemetipſos feriant, quidquid in ſe inutiliter torpet, ſollicitâ inueſtigatione deprehendant, diſtrictâ animaduerſione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componant. priùs punire propria fletibus curent, & tunc quæ aliorum punienda ſunt denuntient: & antequam verba exhortationis inſonent, omne quod locuturi ſunt, operibus clament.* Hinc eſt illud eiuſdem: *Languente capite incaſſum membra vigent, & in exploratione hoſtium fruſtra exercitus velociter ſequitur, ſi ab ipſo duce itineris erratur.* Et illud: *Ipſa in magiſterio lingua confunditur, quando aliud diſcitur, & aliud docetur: quod verbis prædicant, moribus impugnant. vnde fit vt cùm paſtor per abrupta graditur, ad præcipitium grex ſequatur.* Benè & fortiter in terrorem Chryſoſtomus: *Benè docendo & malè viuendo, inſtruis Deum quomodo te debeat condemnare.*

Paſt. p. 3. c. vlt. *Paſt. p. 2. c. 7.* *p. 1. c. 2.* *in 23. Matth.*

Magnus ſanè veruſque militiæ dux factis monita anteuertit; pluſque manu

quàm lingua inhortatur, plus ſudoribus ſanguineque quàm verbis prouocat. parcet non raro ſuis, ſibi nunquam: indulgebit ſuis, nuſquam ſibi. & pro ſalute ſuorum, læto hilarique vultu animam ponet: neque enim poterit glorioſiùs. Ignauus verbis ſuis commonebit, manum à laboribus retrahet; in effuſum ſuos ſudorem pellet, parciſſimus ipſe ſudorum; indignabitur otio alieno, gaudebit ſuo; ignauiamque accuſabit ſuorum, delectabitur ſua; ſpectator factus diligentiæ ſuorum, nec vltrà. nam nec virtutum factorumque fortium præmiator erit: neque enim ſperari ab illo præmia poſſunt, qui cùm virtutem in ſe ignoret, in alio erubeſcit. nec ſanè quiſquam in alio præmiare conſueuit, quod ipſe damnat. damnaſſe aut non probaſſe videri debet, qui cùm potuit, non eſt amplexus. refugit quis labores? non amat. amplecteretur ſi amaret. cùm non amplecti dum poſſis, aſpernari ſit. & quomodo præmia ſperari poſſunt à non amante? ita fit vt cùm in deſide Superiore exempla deſint, laborumque præmia, deterreantur ab illis inferiores. nulla enim ſine duce fortia ſperari facta poſſunt. ſubtrahitur nimirum gloriæ victoriæque materia, cùm duce exercitus deſtituitur. vincere vis? ducem para,

para,cuius fortia & altè impreſſa anteambula veſtigia, ſudore ſanguineque etiam ſignata & irrorata,generoſior premat miles, ſudore illius ſanguineque in ſudorem ſanguinemque prouocatus; quem cum voluptate effundet, ſi ducis ſui viderit. cùm contra ſub ignauo duce torpeat miles.indureſcunt nimirum membra laboribus;& callum etiam induunt,quibus cum duris aſperiſque familiaritas quædam interceſſit. langueſcunt verò otio membra, diffluuntque tanquam ſi proieceris aquã. exercitatione verò indurata, gaudent aſperis, & ſudor illis ſanguiſque pro gloria, delicijſque molliique ſtrato eſt. ſuauia leniáque vt indigna viris cælóque auerſantur.

Hunc animum æterna dignum memoria Deóque à duce ſuo hauriet miles, à Superiore inferior. prior audeat ille, audebit ſubditus. fortia illius fortiter, lenta lentus veſtigia teret. denique qualem Superiorem dederis, talem inferiorem dabo;ſtrenuum, ignauum. & fruſtra alia ſperanda ſunt. ſub vigili capite excitata membra, ſub torpenti torpentia enaſcuntur. generoſum nimirum ſemen generoſam ſobolem dabit;ab ignauo languidoque nonniſi paria ſperanda ſunt. nemo è rupibus mella,

la, è roſis venena legit. quale germen talem fructum exſpecta: arboris naturam poma ſequuntur. Idem in Superiore continget. ſequetur illum inferior; fortem fortis, ignauus ignauum: vt tota à Superiore res pendeat. vt verè in hanc rem Iſidorus Peluſiota: *Ita natura comparatum eſt, vt ad eius qui praeſt ſimilitudinem, ij qui parent, ſeſe effingant.*

lib. 1. ep. 209.

Damna verò quæ à Superiorum prauo exemplo ſequuntur, paucis complexus eſt Cicero: *Vitium*, ait, *non ſolùm ipſi Principes concipiunt, ſed etiam in ciuitatem infundunt, pluſq́; exemplo quàm peccato nocent.* Proniorem verò per vitia quàm per virtutem ſequelam eſſe docet Nazianzenus: *Illud exploratum habentes facilius eſſe vitium contrahere, quàm virtutem impertiri, quemadmodum facilius eſt morbo infici, quàm ſanitatem largiri.* Et res ipſa nimiùm nos docet: multis opus eſt ad virtutem, exemplum vnum ſatis eſt ad improbitatem. Quanto verò ſe ſcelere obſtringant Superiores, duces, crimine facti, diſcimus à Gregorio: *Scire Pralati debent, quia ſi peruerſa vnquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. vnde neceſſe eſt vt tanto ſe cautiùs à culpa cuſtodiant, quanto per praua quæ faciunt, non ſoli moriuntur,*

lib. 2. de legib.

orat. 1. n. 24.

Paſtor. par. 3. c. 5.

moriuntur, ſed aliorum animarum quas prauis exemplis deſtruxerunt, rei ſunt. Fortiter dicta: fortiora etiam, ſera pœnitentia, nulliſque lacrymis emendanda, in non morituris flammis ſequentur in his exemplis tormenta. Iam qui animas cogitat, quique harum præſtantiam è Chriſti ſanguine, & felicis æternitatis abdicatione, infelicis in omnem æternitatem adiudicatione, metitur; facilè videt quam pœnam mereantur, quantuſque illos ignis maneat, qui exemplo ſuo commiſſas ſibi animas in ſalutem, ducunt in interitum; quas tam prodigo ſanguine Chriſtus ſibi cælóque parauerat. Quid reſponſurus eſt Chriſto iudici Superior concrediti ſibi gregis rationem poſcenti? ſi perdidit quos paſcere debebat, proiecit fouendos, pro nutritio latro factus, pro parente carnifex? miſerum ſanè eſt ſuo crimine perire, miſerrimum ſuo & alieno. nec commiſeratione dignus eſt quiſquis in alieno ſanguine & anima exemplo ſuo ludit. non ſunt hi ludi cùm de æternitate agitur. Iam cùm Superiorum exempla eant in poſteros, creſcente, vt fit, cum ætate, præuaricatione ac malitia, creſcit in Superiore delicti grauitas; cui cùm commenſurentur pœnæ, nemo non videt quantæ imprudentiæ ac temeritatis ſit

ſit ad vitia præluxiſſe, viamque ad infelicem æternitatem ſtrauiſſe, adeoque exemplo ſuo ad illam impuliſſe, qui debebat ad virtutem & cælorum gaudia.

CAPVT XI.

Diligens aſſiduáque orationis exercitatio.

ORationis tam mentalis quàm vocalis magnam curam habeat Superior, ſi ſtare ac perennare ſpirituale ædificium volet. hæc enim ſpiritualis corporis anima quædam ac vita eſt, à qua quantum quiſque decerpſerit, tantum à vita detraxerit; quantumque plus conceſſerit, tantum plus ſanguinis boni dederit. vt meritò Chryſoſtomus: *Si quis dicat animæ neruos eſſe deprecationem, mea quidem ſententia verum dixerit. quemadmodum enim corpus neruis cohæret, currit, viuit, ſtat, & compactum eſt, adeò vt ſi neruos incideris, vniuerſam corporis harmoniam diſſolueris: itidem animæ per ſanctas preces ſibi conſtant & compinguntur, ac pietatis curſum facilè peragunt. quid itaque maius aut diuinius obtingere poſſit, quàm deprecatio, cùm hanc animis ægrotantibus pharmacum quoddam eſſe liqueat?*

l. 1. de orando Deo.

Oratione ſtante ſtabunt non magno

molimine

molimine reliqua: cadente cadent pariter, vnáque ruina ſepelietur, quidquid ſuperinſtructum fuerat. neque enim oratione pulſa aut exulante conſiſtere diu Religio poterit, aut valetudinem ſuam tueri: nam cùm oratio id ſit animæ quod cibus corpori, facilè videas non poſſe diu animam ſtare alimento ſuo deſtitutam. Vis illam viuere? vis robore ac viribus creſcere? paſce & foue. paſtus illi & fomenta ab oratione veniunt. vis à domo abeſſe murmurationum, oblocutionum, detractionum, diſſenſionum materiam? fac vt orationis ſtudio ſeriò incumbant omnes. ex hac enim ſola incitamenta proſiliunt virtutum, ac generoſa ad ardua quæque obeunda monita. hac indomiti franguntur affectus, aut ſanè ſub freno continentur, neque libera illis excurrendi in quemcunque campum ſpatia permittuntur: hac vna ſolidis ornamur virtutibus, exuimur vitijs. hac domi foriſque inſurgentibus tentationibus, hoſtibuſque ſuperiores ſtamus, victriceque huius manu, triumphum de carne, mundo, diabolo ducimus. hac opprimuntur inſurgentes affectus praui; retunduntur malignæ propenſiones, eruuntur habitus mali. hæc in aduerſis præſidium, in ſecundis frenum, in mœroribus

ſolatium,

ſolatium, in effuſionibus temperamentum, in ſperatis auxilium, in deſperatis aſilum, in vulneribus morbiſque medicina, in mentium tenebris ſol vnicus, in erroribus dux certus, in ignorantia magiſter, in teporibus calor, in frigoribus ignis, in languoribus robur eſt. vt meritò moneat D. Bonauentura: *Sicut nauta præuidens tempeſtatem, feſtinat ſæpiùs ingredi portum ſecurum: ita Religioſus ad orationis portum continuè confugiat, vbi omnes periculorum colliſiones euadat, & in omnibus agendis ſemper plus orationi fidat quàm propriæ induſtriæ & labori. Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui vt ad te oculos noſtros dirigamus, in oratione nimirum ad Dominum, à quo conſilium omne ac robur exſpectandum.* Et Chryſoſtomus: *Armis nobis opus eſt, magna verò armatura oratio. opus eſt ventis à puppi, opus omnia diſcere, vt diei ſpatium abſque naufragiis & vulneribus tranſigamus. multi namque per dies ſingulos ſcopuli, & frequenter illiditur ſcapha, & ſubmergitur: propterea nobis opus eſt oratione, matutina præſertim & nocturna.* Exemplis vim illius confirmat Auguſtinus: *Quàm grandis eſt ipſius orationis cauſſa, quàm grande myſterium! Ecce Moſes orabat in monte, & Ioſue Amalechitas deuincebat. per orationem Ezechias ſanatur, & ſalutem animæ*

De ſex alis, c. 8.

2. Paral. 10.

Ad pop. Antioc. hom. 41.

ad frat. in Eremo, ſer. 22.

&

& corporis adipiſcitur. per orationem Saulus efficitur Paulus & doctor Gentium. Ieremias confortatur in carcere. Daniel inter leones exultat. Iob in ſterquilinio nudus triumphat. Suſanna inter ſenes defenditur. paradiſum de cruce latro inuenit. Stephanus de torrente in cælum ſuſcipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur.

Ab oratione deinde ingens humanarum rerum faſtidium naſcitur, honorum, opum, voluptatum contemptus ac proculcatio, felicibuſque huius auſpicijs ad cælorum deducimur gaudia, theſauros, gloriam. hac diſcimus quantum terrenis diuina anteſtent, quantum caſtiſſimæ diuinorum voluptates, honores, opes, reliquaque momentaneis potiora ſunt. hac vna cæleſtem quandam ſapientiam, omnibus dæmonum dolis, fraudibuſque ſolertiaque ſuperiorem mercamur, diſcimuſque res ſuis momentis, vera intimáque non fucata aut mentita æſtimatione metiri. hac vna iungimur Deo, diſiungimur mundo; innatamuſque cæleſtibus vndique delicijs, tanquam fluminibus immerſi: incipitque homo in hac mortali carne beatis cælorum mentibus miſceri, ibi fortunatam ſtationem figere diuinorum particeps gaudiorum; tunc deſipiunt terrena

 omnia,

omnia, & maior ſeipſo animus ſupra omnia creata ad immortale & interminum ſe lumen erigit, cupitque diſſolui, & illi vni æternùm iungi, vt diſruptis hiſce carneis vinculis æternùm illi ſocietur. ab hac felices illæ mentium potationes ac cibationes, adeoque & fortunatiſſimæ inebriationes profluunt; cùm à vino & cælorum torcularibus ebriæ nil præter ſponſum ſuum ſapiunt, nil ambiunt, nil loquuntur, nil cogitant, nil ſuſpirant, nil deructant aliud.

Quo magis inuigilandum Superiori eſt, vt cum Sapiente, *cor ſuum tradat ad vigilandum diluculo ad Dominum qui creauit illum, & in conſpectu Altiſſimi deprecetur. aperiat os ſuum in oratione*, exclamétque cum regio Propheta: *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. & manè oratio mea præueniet te.* Hinc illud Auguſtini: *Optimum huic operi matutinum deputari tempus, id eſt, meliorem diei partem.* In quam rem primum ſeipſum prouocabit Superior: qui ſi D. Bonauentura monente, *præpeditur variis curarum diſtractionibus, ſpeciali deuotioni ſæpiùs intendere; ſaltem interdum cùm oportunè valet, quaſi furtim & raptim ad orationis ſtudium ſe conferat, ne omnino refrigeſcat, ne in deſuetudinem orandi veniat, ne Deo alienus efficiatur,*

Eccli. 29. *Pſ 118.* *Pſ. 87.* *De ſex alis, c. 8.*

tur, ne gratia diuinæ propitiationis ei quaſi inſenſibiliter ſubtrahatur. vnde Moyſes cùm per populi negotia vexaretur exteriùs, crebrò in tabernaculum fœderis ad Deum recurrit, familiare illius colloquium ibi expetens, quo intrinſecus in ſpiritu reficeretur. & licèt parua detur mora Prælato orandi, tamen quia pro aliis debet ex officio orare, datur ei quandoque propter alios copioſior orandi gratia, vt quibus prodeſt agendo, poſſit etiam orando prodeſſe: tantùm non negligat quærere, nec abiiciat cùm offertur, ne ex merito ingratitudinis ab eo gratia elongetur.

Dabit deinde operam, vt ſtata omnia in Religione orationum tempora ſeriò ab omnibus peragantur: cùm tanta commoda vna hæc exercitatio, tantáque eiuſdem neglectus damna ſecum ferat, & à qua, pulſo torpore deſidiaque, diligenter peracta, omnia ſpiritalis vitæ emolumenta meritò ſperari poſſunt; quaque neglecta, omnia ſpiritalis vitæ damna & excidia demum iure metuenda ſunt. vt audeat Ephrem prorumpere in hæc verba: *Si orationem operi præmiſeris, & ſurgens è lecto primorum motuum tuorum initia ab oratione duxeris, aditus peccato in animam non patebit.*

Neque hîc aut ingenij tarditas, aut virium imbecillitas adferri, aut admitti in excuſationem debent. nemo tam rudi ingenio,

genio, aut tanta complexionis tenuitate eſt, qui ſi horulam vnam continuæ meditationi dare non poſſit; piç ſaltem lectioni, cui per interualla mentales ſermocinationes miſceantur; dare non poſſit; aut ſanè cæleſtibus quibuſdam aſpirationibus frequenter repetitis, horulam vnam explere non valeat: neque cuiuſquam ea virium tenuitas eſt, vt denſatis aſpirationibus, aut vocali orationi horulam per diem vnam impendere non poſſit. Habes de his monentem Chryſoſtomum: *Si per interualla crebris precationibus teipſum accendes, non dabis occaſionem diabolo, aut vllum ad tuas cogitationes aditum.* Et alibi: *Breues & frequentes orationes fieri Chriſtus & Paulus præceperunt paruis ex interuallis. nam ſi ſermonem in longum extenderis, in negligentiam frequenter lapſus, multam ſubrependi diabolo facultatem dederis, & ſupplantandi & cogitationem abducendi de his quæ dicuntur. Si verò continuas & crebras orationes facias, totumq́ tempus interpolans frequentia, facilè poteris modeſtiam exhibere, & ipſas orationes cum multa facies ſolertia.* Et Caſſianum: *Vtiliùs cenſent breues orationes ſed crebriores fieri. illud quidem, vt frequentiùs Dominum deprecantes iugiter eidem cohærere poſſimus: hoc verò, vt inſidiantis diaboli iacula, quæ infligere nobis tunc præcipuè,*

cùm

cùm oramus, inſiſtit, ſuccincta breuitate vitemus. Quicunque tamen longiorum meditationum exercitationes admittere poſſunt Chriſti pernoctantis in oratione exemplo, animandi ac propellendi ſunt; cùm certum ſit ab his ferè felicem infelicémque Religionis curſum pendere. his enim ritè manè peractis, in reliquum diem roboratur mens humana, & armatur in hoſtes: his incaleſcunt animi, & cæleſtium deſiderijs inflammantur, doniſque gratuitis inſtruuntur, cæleſtique quodam rore in omnem virtutem fœcundantur.

Accedit à primis propè omnium Religionum inſtitutoribus frequentatam hãc mentis cum Deo ſermocinationem fuiſſe, ſiue pijs quibuſdam ingenij diſcurſibus ac ratiocinationibus animum terrendo, roborando, colluſtrando, in amorem impellendo; ſiue ſolius voluntatis affectibus, frequentatis ab imo corde ſuſpirijs in amoris quaſdam delicias rapiendo; ſiue è nobili vtriuſque potentiæ, intellectus ac voluntatis miſtura, docendo ac inflammando; dum ad ea quæ ingenium felici fœcundoque partu inuenit, voluntas excitata, in amicos ſibi affectus prouocatur: quibus ſi bina per diem conſcientiæ examina accedant, non facilè in deteriora Reli-

gioſus labetur. nam qui manè feria meditatione pectus ad virtutem firmauit, ac contra vitia obfirmauit, Miſſæ deinde ſacrificio ſeu obeundo ſeu audiendo mentem pauit, antemeridiana denique ac nocturna conſcientiæ examinatione, ſe ſuaque in omnem partem diſcuſſit, factus ſibi ipſi iudex; aut in grauiora non corruet, aut diutiùs iiſdem non inhærebit. toties enim animus die vno ſpiritualibus his alimentis paſtus ac roboratus, neque exareſcere, neque ſuperari ab hoſte poteſt: maximè ſi frequentibus per diem pijs ad Deum ſuſpirationibus quaſi continuo filo ſpiritales illas exercitationes adnectat; quibus tanquam perennibus in orbem propugnaculis firmetur, memor ſemper & vbique ſui, futurorum, omniaque intuentis Dei.

Denique ſi tacitus ſæpè ſecum cogitauerit Superior, nullum à Religione ad ſæculum ſæculique mores commigraſſe, qui non priùs à meditationis ac orationis ſtudio ad earumdem neglectum tranſierit; nullumque orationis ſerium obſeruatorem, aut cecidiſſe, aut in lapſu diu ſtetiſſe; nullum in Religione magnum ad magna ſine hac ductrice conſcendiſſe; nullum virtutibus clarum, nullum Deo tenero quodam aut filiali aut ſponſæ affectu coniunctum;

iunctum; nullumque miraculis vitæque ſanctimonia illuſtrem, orationis præſidio deſtitutum vixiſſe; non difficulter ſe ſuoſque ad feruidum orationis ſtudium impellet. bonorum enim malorumque tanta ex proſecutione huius aut deſtitutione copia eſt, vt non opus ſit penitiore inueſtigatione: res ipſa loquitur. Sanè nemo tam altè, extra aut in ipſa etiam Religione ſtetit, qui ab orationis neglectu non altiùs ceciderit quàm ſteterat. nemo tam vilis aut ingenij tenuis & abiectæ conditionis fuit, qui non hac vna maximos quoſque eruditione, facundia ac prudentia claros, in verarum virtutum ſtudio ſuperauerit.

Totum ſe proinde Superior, orationis ſuorum obſeruationi impendet. frequenter de hac priuatim cum ſingulis, publicè cum omnibus ſermonem miſcebit, vtilitatem neceſſitatémque explicabit. eadémque per domeſticum Confeſſarium, alioſque viros maturiores, orationis pietatiſque ſtudioſos, ſiue in priuatis colloquiis, ſiue in domeſticis exhortationibus exequetur; operámque dabit vt nulla cuiquam dies ſine ſpiritualis libri lectione tranſeat; cui certum aliquod tempus deſignari vtiliſſimum foret. libri etiam iunioribus à Superiore aut domeſtico Confeſ-

ſario præſcribendi, ne affectu potiùs quàm neceſſitate ducti, ijs legendis diſtineantur, à quibus plus curioſarum ſcientiarum quàm ſpiritus & ſolidæ pietatis hauriant. Conſultumque ante omnia fuerit è maturioribus aliquem deſignari, qui orationis tempora ac ſingulorum in hoc genere ſtudium obſeruet, Superioremque moneat; ipſúmque adeò Superiorem non raro hoc munus obire. calcar enim non leue ad omnem virtutem addit Superioris vigilantia: dum enim ſe ſuaque obſeruari ſinguli à Superiore arbitrantur, offenſiones cauent, diligentiam adhibent: & quæ à timore ac illius veneratione nata erant, paullatim in naturam abeunt, ac ſine ductore iam, monitore, obſeruatore placent, ſtudioſeque exequuntur; & amore quodam conſuetarum rerum proni auideque in eos magno conatu affectúque feruntur, facti ſibi vſu quodã magiſtri ductoreſque.

CAPVT XII.

Mortificationis ſtudium.

MAiorem etiam mortificationis curam habeat Superior. nam in ſola oratione ſtetiſſe, nec ad mortificationis exer-

exercitationes tranſiiſſe, idem eſt ac ſi quis intra domeſticos parietes velitetur, arma paret, exercitus aut comitetur aut ducat, hoſtem feriat, quem nunquam nuſquam viderit. miles eſſe qui volet, inimicum experiatur ferrum, cominus arma, dextram dextræ, pedem pedi conferat. hauſiſſe & dediſſe ſanguinem, militis eſt. aſſueſcat duris, neque è molli pluma aut puluinaribus, ſed à ligno aut lapide aut nuda humo exurgat in hoſtem. Idem faciat noſter miles; non ſolùm orationum deliciis ſuauibúſque illius commonitionibus, ſed difficilium vſu animum ad magna paret. nam vt multùm in ſuadelam poſſit oratio, facta tamē potentiùs inhortantur. illa ducit, hæc rapiunt, & languido vires animoſque addunt ad magna. Sanè debiles non paucos corpore, aſſidua exercitatione indurari ac roborari videmus. Idem faciet mortificationis ſtudium. inuigilabit proinde huic Superior, quo maioribus viribus, in hac ſpirituali lucta incurſantibus vndique hoſtibus indigemus. prudenter tamen ac moderatè: vt ſuorum firmet, non frangat animos. à paruis primùm initijs, per mediocria ad magna ducet; vires ſingulorum metietur; ac præibit ipſe ſæpè, ac manu quaſi militem ſuum vt pater filium

ducet. ſi viderit oneri ſuccumbentem, temperabit, minora imperabit: laudabit tamen conatum; ac ſi quid generoſius ac tanquam ſupra fortunam egerit, ad paria aut maiora etiam prouocabit. Sæpè præmeditato & exſpectanti ac vltro depoſcenti aſperiora iniungat, nec rarò præter opinionem ac exſpectationem, quædam ingerat, vt è ſubitis diſcat quid animo reconditum lateat. Sanè *ſua ſponte*, teſte Dorotheo, *ad vilia quæque exercitia currere non eſt admodum magni profectus: quin etiam fieri poteſt vt inanis & vana ſit gloria. at cùm vile tibi aliquid ac contemptibile præcipitur, neque repugnas aut contradicis, ſed in omni manſuetudine & obedientia iuſſa capeſſis & facis, tum verè illud ſit ad profectum.*

In qua re non exigua prudentia opus eſt, vt diſpiciat Superior, quem per hæc improuida exercitamenta ducat. neque enim omnium eſt. quare non poſtremam habeat antè per crebras vltroneas ac ſpontaneas mortificationes experientiam illius, quem per hæc inopinata, maximè ſi ardua ſint, deducit. in quibus ſi ſenſerit ſuccumbentem aut reluctantem, frena remittat, & aliò curſum flectat. tentet deinde commodiore tempore, totque repetitis interpolatiſque vicibus rem aggrediatur,

tur,donec tandem militem ſuum ſubitis imperatiſque his aſſuefaciat.

Quòd ſi quem repererit vniuerſim ad imperia hæc omnia fortiter recalcitrantem, ſolaque oratione ac alta quadam mentis tranquillitate contentum, reliqua retrectantem aut refugientem,ſedulò periculorum monebit. oſtendet orationem mortificatione deſtitutam, dæmonum ferè illuſionibus patere, iudicij noxiam quandam tenacitatem ingenerare, obedientiæ frena excutere, aut ſanè laxare, aliorum contemptũ adducere, omnibuſq; propè periculis ſubiacere. Sanè qui in ſola oratione delitеſcit mortificatione neglecta, nec ſubeſſe nec præeſſe tutò poteſt: ſed ſolitariæ magis quàm ſocialis vitæ idoneus cultor erit: in quo vitia non tam ſuperata quàm ſopita iacent: accedat excitator,& exurgent etiam validiùs quæ latebant mala: cruda enim & in viridi ſuo robore tanquam in ſtabulo ſuo equi ferociam premunt, quam educti campo dato euomunt.

Qui verò per mortificationum varias exercitationes efferueſcentem animum, efferoſque illius motus domuerunt, ad omnia natos arbitrabere. dura, mollia; aſpera, lenia; ardua, & facilia iuxtà habebunt:

bunt: docti in omnem fortunæ ventum vela flectere; parique vultu quamcunque incurſantem, ſecundam an aduerſam excipient. inſurgant cælo terriſque minitantes tempeſtates, hoſtes, exilia, verbera; ferent: & cum difficultatibus animos induent, vt illis quaſi per gradus creſcentibus increſcant animi, ac iiſdem paſſibus exurgant. his omnia imperari poſſunt, omnia credi. delectantur nimirum arduis, & magnam gloriæ ſuæ partem putant, ſi difficillimis committantur. Idem euenire videmus militi, qui quo generoſior, eo ardentiùs difficilia appetit, infima negligit vt virtute ſua indigna; & contemni ſe arbitratur, ſi minimis componatur; gaudet arduis, in quibus robur oſtentet; & exultat voluptate plenus, ſi ducis ſui ſententia dignus habitus fuerit qui per armatos hoſtes, per denſata agmina, per circumſtrepentes globos, per ſtridentia vndique tela, mittatur in mortem, glorioſiùs inter hoſtiles acies, quàm in lecto animam poſiturus.

CA-

CAPVT XIII.

Regularum omnium ſeria obſeruatio.

REgularum conſtitutionúmue obſeruationi ſedulò Superior inuigilet: cùm ab hac prudens in vnoquoque Ordine gubernatio dependeat. ſapientibus Maiorum placitis inhæreat, nec ad ſiniſtram ab ijs aut dextram deflectat. non gaudeat nouis à ſe inuentis, aut ab aliis mutuatis; ſed fortiter primis quibuſque inſtitutis inhæreat. nec patiatur ſe quocunque etiam pietatis prætextu ab iis abduci. quantum enim ab iis deflexerit, tantum ſe ſciet à propoſito ſibi fine aberraſſe. ſingulis enim viuendi normam Spiritus ſanctus peritiſſimus Ordinum ductor & inſtructor tradidit; præfixitque in auctoribus limites, quos tranſgredi, fatui, temerarij arrogantiſque animi, pluſque de prudentia ſua quàm de Deo fidentis ſignũ eſt.

Nec infimis minùs quàm maximis incumbat Superior, certus regulas vtraſque à Deo proueniſſe. pari proinde eas cura ac ſollicitudine tuebitur; eo magis quo à minimis quibuſque non à maximis Ordinum diſcrimina ſumantur. in his omnes propè

propè pariantur. à minoribus diſparitas naſcitur. tanquam ſi quis eiuſdem generis veſtes vario intertexat ornatu, à quo elegantiam & venuſtatem ſingulę accipiunt. Et *quamuis in his non tanta vis ſalutis exiſtat, quaſi ſine eis non ſit ſalus, tamen tranſgreſſio eorum deformat Religionis decorem.* addit Bonauentura: *Cauenda eſt negligentia exterioris diſciplinæ, cuius deſertio ſignum eſt neglectæ conſcientiæ, & interioris leuitatis.*

De ſex alis, c. 3.

Cogitet deinde Superior à minorum neglectu ad maiora ſenſim delabi: ita à ſcintilla contempta flamma exoritur, & vrbes ab illa iam nullæ. à leuiſſimo morbo aut vulnere ſecuta mors, contemptorem ſuum in exemplum infelici exitu poſteritati dedit. & tenuiſſimæ res quantam non rarò ſtragem familiis regniſque dederunt? vt plus perſæpè à minimis, quàm à maximis periculi ſit. hæc enim prudentior quiſque refugit, neque facilè ſe in apertam improbitatem coniicit. minima dum non timentur, incautos perimunt. ſanè plùs metuendus qui ex inſidijs exurgit hoſtis, quàm qui armatus aperto decurrit campo. Quare prudens Superior, licet omnem hoſtem metuat, maiori tamen ſollicitudine minimo inuigilabit; certus plus ſæpè ab hoc periculi prouenire quo natura ſua minor.

nor. maiora metus comitatur. ad ardua enim armamur; inermes ad minora decurrimus: quare inexſpectata ab his damna accipimus. ita & rarior ab ingenti præcipitio lapſus eſt, cùm periculi magnitudo cautiores nos reddat.

Omnibus proinde prudens Superior intentum animum habebit, ſi ſibi, ſi familiæ, ſi Religioni conſultum volet; memor eo magis minimo næuo corpus deuenuſtari, quo nobilius fuerit. nobiliſſima verò Religionum Ordinumque corpora eſſe, nemo dubitare poteſt, qui ſingulari illa præ reliquis prærogatiua, Dei manibus in gloriæ ſuæ propagationem proximorumque ſalutem delecta ac figulata cogitauerit. quo maiore in omnem partem ſollicitudine aduigilabit Superior, dabitque operam, ne vitio, conniuentia, neglectu ſuo, non reparanda damna contrahat. nolo moroſum omnium exactorem, nolo tetricum ac faſtidio plenum; prouidum volo, verboque vultuque hilaritatem præ ſe ferentem. nolo perpetuum in acerbioribus monitis, vt in ſingulis exurgat tanquam ſi de iugulo agatur. neque enim in omni morbo, ſectionibus ac aduſtionibus opus. imò nunquam aut perrarò his opus, ſi principiis manum medicus admoueat.

leni

leni remedio initiis occurritur. non ſtatim proinde exurgat Superior in iras;imò nunquam in illas exurgat. ſemper ſe medicum cogitet, qui licet ægroti culpa malum contractum fuerit; non indignatur, aut acrioribus verbis increpat. medetur malo, amicamque manum morbo aut vulneri adhibet. Idem faciat Superior;nec ſemper,nec ſtatim decurrat ad pœnas;diſſimulet aliquando, ne ad frequentata callum obducat inferior, ne ruborem exuat. emendationis dux verecundia eſt. Quædam nonnunquam intacta tranſeat; quædam ſolo nutu corrigat; alia tanquam ignorata prætergrediatur; in aliis ſola maturioris, & ad ſeueritatem tendentis vultus compoſitione diſplicentiam oſtendat. aliquando vniuerſim aut priuatim per ſe aut alios moneat;per Confeſſarium maximè, aut ſi quem familiariorem è domeſticis virum cordatum & fidum habeat qui deliquit. mirum quantum ſæpè ad emendationem valeat, ſi inferior à Superiore ignorari errorem ſuum arbitretur. In paruis etiam delictis,ſi à pluribus frequententur, optima corrigendi ratio à publicis reprehenſionibus ſumitur,in iis quæ in aliorum oculis commiſſa ſunt. docentur enim in paucis omnes. ſed dexteritate quadam
hîc

hîc opus ac ſuauitate, ne durioribus exaſperētur, & pro emendatione exacerbatio ſequatur, & incrudeſcat malum. quare rariùs etiam hoc remedium adhibendum, ne eat in conſuetudinem, & frequentia ſua paulatim vileſcat: minùs enim frequētata mouent, & venena etiam, ſi frequentaueris, in alimenta vertuntur; ſemelque depoſitus rubor magnam meliorum ſpem tollit. vt non exigua circumſpectio neceſſaria ſit in eo qui mederi malo cogitat. temporis nimirum, perſonarum, ſociorum, loci, aliarumque circumſtantiarum ratio habenda eſt. Et ſanè imperitiſſimus medicus ſit, qui in omnibus & ſemper ad ignem & ferrum decurret. perimit talis, non ſanat. Idem in Superiore cogita: non eſt Superior, non pater, ſed dominus & iudex, qui ad ſeueriora remedia in minimis quibuſque deſcendit; qui nuſquam parcit; qui ſemper flammas & ſecures intentat. Pater ſi Superior fuerit, paternam in filiorum delictis manum admouebit. indulgebit non rarò, ita tamen ne indulgentia licentiæ cauſam præbeat, & iterare non pudeat quod indulgeri viderint. quare monebit Superior, ac puniet etiam vt pater: quòd ſi quando grauioribus medicamentis vtendum; filium tamen ſuum

ægrum cogitabit, & ſe patrem. iuuare velit, non perdere; mederi, non perimere. etiam dum vrit & ſecat, vri ac ſecari filium cogitet; vt nonniſi in ſalutem ferro vtatur. quòd ſi quando iudicis perſona aſſumenda fuerit, exuenda patris: clementia tamen ſectionibus miſceatur, vt hominem ſemper ſe meminerit, &, ni potentem manum iniiciat Deus, ad deteriora pronum.

Ac ſæpenumerò in his omnibus ſatis erit, ſi inferiores intelligant, vehementer Superiori regularum etiam minimarum tranſgreſſionem diſplicere; maximè ſi illum habeant amentque vt patrem: induunt enim tunc illi affectum filiorum, qui vel tenuem vitant offenſionem patris. quem ſi in minimarum quarumcunque regularum ſeriam obſeruationem ferri viderint, pari in illas affectu trahentur, vel hoc ſolo nomine, quòd in illas amantiſſimi patris ſui propenſionem ſenſerint. vt ſatis non rarò ſit ad omnium regularum fidam cuſtodiam, ſi cùm in ſuis verum filialem amorem prouocauerit Superior, tum ſe regularum omnium ſtudioſiſſimum oſtenderit: maximè ſi exemplo ipſe præeat. ſequentur enim filij patrem; quoque amabunt magis, minùs volent offendere, plùs imitari. amor imitationem inducit, offenſionem

ſionem cauet. hinc eorum quos amamus virtutem, adeoque & vitia imitamur. amantis hoc eſt, imbibit amati mores: nec ferè videt probi illi an improbi ſint. ita cæcus omnis amor eſt, vt nec cogitantibus quidem virtutes vitiaque influant. credas amicos animos in mutua transfundere viſcera, quidquid virtutum ac vitiorum habent; vt etiam externam corporis compoſitionem imitentur. propiùs fortiuſque etiam filij, amantiſſimi patris ſui mores exprimunt. Eadem in inferioribus videbis: vt qualem Superiorem nacti fuerint, tales plurimùm illos reperias. vt omnium felicior ſucceſſus, omnis benè conſtitutæ familiæ prudens moderatio, omnis accurata regularum obſeruatio, ab vno Superiore pendeat. neque quidquam facilius promptiuſque quàm ſequi filium præeunte patre, maximè ſi ametur. Amor enim & patri veneratio debita, & offenſionis metus, in ſeriam omnium obſeruationem inferiores impellet. dum enim nolunt offendere quem amant, parebunt imperanti; magis etiam ſequentur præeuntem, nec voce iam tantùm, ſed factis magiſtrum, ducem, patrem. Quales proinde ſuos regularum omnium amatores Superior deſiderat, talem ſe illis prçeat. ſequen-

tur,ſi illum ament, ſi patris loco habeant; deſtituent, ſi deſit amor. quin imò licet rem probauerint, non ſequentur ductorem. Nemo quem odit, imitatur, ne hoſtem magiſtrum ad virtutem habuiſſe videatur. ament,& ſequentur.

Hunc ſuorum amorem prouocet in ſe Superior. faciet ſi ſe in omnibus oſtenderit patrem. quod qui fecerit, quò volet impellet ſuos, etiam per medios ignes. Pulchrum nimirum per ardua parentem ſequi. faciet hoc quiſquis amabit. nihil enim durum amanti eſt: imò ſuaue omne durum amanti eſt. Hunc in ſe ſuorum amorem pari amore conciliet Superior. nec magnum eſt filios amare patrem; portentum eſt non amare. patrem ergo ſe ſtatuat, & amabit: verique patris induat viſcera, veræ matris vbera, & non poterit non amare. Deum cogitet, illius in ſe ſupra patris matriſque affectum; & imitari non pudeat Deum. tales habiturus ſuos filios, qualem ſe illis præbuerit patrem: tales imitatores, qualem ſe dederit ducem. ſequentur quò duxerit vt filij patrem matremque. in regularum omnium ſeriam obſeruationem ducet? validè ſequentur, & generoſo calcatu parentum veſtigijs inſiſtent. pulchrum nimirum filijs parentum

tum

tum veſtigia premere, & iiſdem paſſibus ſequi præeuntes. ſanè nihil facilius quàm imperare filiis, nihil promptius quàm obſequi patri. parentis gaudebit imperiis filius, ſi verum patrem nactus fuerit, qui nimirum in omni imperio parentis affectum prodat; vt quaſi manu tangat filius patrem eſſe qui imperat, non dominum aut iudicem. hoc ſi euicerit pater, ſi ſibi perſuaſerit filius, in beneficium imperata reponet, etiam pœnas, quas tanquam in acrioribus morbis, acriora in ſalutem medicamenta hauriet, certus inualetudinem his depelli; nec indignabitur patri, vt nec medico, amarulentiora porrigi pocula, quæ ſcit in ſalutem porrigi. magis verò exoſculabitur illas manus, à quibus morbos pelli vulneraque curari ſenſerit, lætus de medicamento, quia felix de valetudine, tali medicamento parata.

CAPVT XIV.

Spiritualium conferentiarum inter domeſticos inſtitutio.

HAbeantur decimo quinto die ſpirituales conferentiæ inter domeſticos, de iis potiſſimùm quæ aut obeſſe aut pro-

deſſe plurimùm inſtituto poſſunt. ac primò quæ ſperanda bona, quæúe timenda mala ſunt pro propoſitæ rei conditione breuiter à ſingulis dicantur. recenſeantur deinde ſiue ad bona paranda, ſiue ad mala vitanda, remedia: proderitque demum exemplis ea illuſtrare ſiue bonorum qui per virtutem ad ſumma peruenerunt, ſiue malorum qui per vitiorum gradus ad extrema præcipitia infelici exitu prolapſi ſunt; ſiue illa petantur à veteribus; ſiue ab ipſa Religione recentibus, quæ ferè fortiùs mouent, & altiùs in animum dimittuntur.

Vt autem paratiores ſint ſinguli, de re pomeridiano tempore tractanda, manè meditentur. proderit etiam ſi quis ex omnibus ſumma capita notet: ſic enim magnum paulatim non magno labore theſaurum ſibi parabunt, multorum aliquando conſolationi, inſtructioni, animationi. Iuuabit etiam hæc conferentiarum frequentatio ad mutuam animorum inter ſe coniunctionem: coaleſcunt enim facilè animi per virtutum, vitiorum, bonorum noxiorumque conferentias, accenduntúrque tanquam mutuis flammis, mutuiſque vltrò citroque prolatis conſiliis, nociturorumque remediis tanquam mutuo fulciuntur auxilio.

Putarem verò conferentias haſce in tres claſſes diuidendas, vt prima, è ſacerdotibus, aut paulò pòſt ſacris initiandis; ſecunda, è iunioribus qui ſtudiis incumbunt; tertia, è Fratribus conſtet: quòd maiora è triplici hoc ordine priuatim publiceque emolumenta ſperem. nam ſi iuniores Scholaſtici ac Fratres ſacerdotibus miſceantur, è ſola ferè ſacerdotum auditione exſpectari fructus poteſt: omne enim tempus dicentibus illis elabetur, & verecundia iuniores Scholares, magis etiam Fratres à dicendo deterrebit. ſi diſiungas, temporis ſat erit omnibus, creſcetque inter pares animus, rubore pulſo, ſingulique inueniendis quę in medium adferant, operam conatumque impendent; cùm enim rogandos ſe ſciant, parati accedent, & audebunt inter pares cogitata adferre. longè deinde accommodatiora ſingulorum ingenijs, eruditione, exercitationibus, iudicijs, propenſionibuſque ab eiuſdem conditionis proferuntur. quòd ſi rem etiam ab affectu metiamur, dubitari non poteſt, quin ſui ordinis, quàm promiſcuè omnibus miſceri malint.

Et occurrere in ſpiritalibus his conferentijs ea poſſunt, quæ non expediat in omnium aures effundere. plurima namque

que pericula damnaque è varijs rebus metuenda ſunt quæ conſultius ſit à pluribus ignorari. cognita enim ſæpè ad non tuta propellunt: non feciſſent ignorata. Accedit, ſacerdotes pro varia ſua eruditione ea dicere, quæ altiora ferè profundioraque ſunt quàm quò attingant Fratres.

Conſultum verò fuerit ſingulis hiſce conferentiis Superiorem ipſum præeſſe; plus enim auctoritatis illis accedet, magiſque ſeriò inſtituentur. certiùs etiam ſuos quàm quiſquam alius conſilio iuuare Superior poterit: propiùs etiam ad cor, cum vnoquoque ordinum agere, ſingulis ea proponendo, quæ cuique imprimis vtilia ac neceſſaria ſunt. quæ ſi omnibus præſentibus adferret, ruborem non raró, fructum nullum eliceret. interſpargi namque non inutiliter aliquando à Superiore monita poſſunt, quæ Confeſſarios, Concionatores, reliquoſque ſacerdotes tangant; ea etiam quæ ſolos iuniores ſtudiis intentos: quæ vtiliùs à Fratribus ignorantur. cognita enim prodeſſe, ignorata obeſſe non poſſunt; maximè cùm damna meritò in mulierum confeſſionibus, ægrorum viſitationibus, iuuentutis familiariore conſuetudine timenda narrantur, exemplaque ſiue

vetera

vetera ſiue noua in terrorem & cautelam recenſentur. Hæc enim prudentiam parant, profuturum timorem ingerunt, prouidoſque cautoſque ſerioſque reddunt, fiduciamque nimiam ſui in hoc ſexu frangunt ac deprimunt; præſumptionem arcent, ſalutaremque roboris, virtutumque ſuarum diffidentiam iniiciunt; docentque nulli in hoc ſexu fidere, nulli credere; omniaque ab illo profecta timidè pertractare; vultum, oculos, verba, mores, ornatum, colloquia, ſub quocunque prætextu, ſuſpectiſſima habere, & vt præſentiſſima venena circumſpicere. in quibus multa tutò ingenti bono Patribus, Fratribus verò nullo emolumento dici poſſunt; damno etiam non raro maximo. vt proinde conſultius longè videatur ordinum diſcrimina in ſpiritalibus conferentiis ſeruare.

Aliquid, non diffiteor, laboris ac moleſtiarum Superiori accedit. ſed quæ poteſt patri in filiorum ſalute moleſtia creari? ſi plus ſudorum, plus fructus eſt. labor terret? emolumenta recreent. & quantus labor eſt ſi commoda cogitet? præmia deinde cælo repoſita recenſeat, & pudebit laboris, cùm illorum magnitudinem intuebitur. quin imò gaudebit laboribus, cùm ſe patrem matremque cogitauerit, ſudo-

remque omnem filiis Deoque fundi.

Conferentiæ verò ita inſtitui cum Fratribus poterunt, vt vna ſeptimana exhortatio ad illos habeatur, de rebus generi vitæ illorum conuenientibus, altera verò de eadem re conferentiæ. in quibus ſinguli dum cogitata proferunt, animandi collaudandique ſunt. cauendum verò tunc ſi vnquam aliàs, ab omni duriore & acriore agendi ratione; ſed ſuauibus lenibuſque verbis iuuandi vt paulatim aſſueſcant, creſcatque illis ad dicendum animus. Solet enim talibus ad virtutem excitari mens humana; & quæ trepidabat ad aſpectum, audet etiam congreſſum vltrò expoſcere. ita balbutientes & ad ſingula propè verba auditoreſque rubore percuſſi, aſſiduitate promptitudinem audaciamque induunt. creſcit enim animus roboraturque conſuetudine. Idem in omni arte reperies. à tenuibus initijs ad ſumma conſcenditur. & ille modò inter magiſtri manus trepidus, etiam doctorem ſuum prouocare non erubeſcit. nihil nimirum tam arduum durumque, quod vſu non molleſcat.

Ingentem deinde conferentiæ hæ Superiori ſubditorum cognitionem parabunt; & quod plurimis annis conſequi difficillimum fuerat, pauci menſes docebunt.

bunt. Neque verò res alia magis ingenij promptitudinem, iudicii maturitatem, inſtituti amorem, animarum zelum oſtendet. quæ res plurimùm ad prudentis gubernationis directionem proderit. Mutua deinde inter earundem conferentiarum ſocios cognitio creſcit; dum intima recluduntur, & quo propè quiſque feratur ſpiritu, retegatur, omniumque auribus exponatur.

Aſſueſcunt demum ſinguli ſeriis & Religioſo digniſſimis colloquiis; nihilque promptius eſt quàm non tantùm domeſticas recreationes, ſed & colloquia cum externis piis ſermocinationibus permiſcere. ſemel enim excitata mens, & mutuis hiſce incitamentis tanquam calcaribus ad maiora cæleſtiaque prouocata, quieſcere non poteſt: diffundit ſe in proximos, & vbicunque occaſionem tanquam terram bonam nacta eſt, non prætermittit profutura ſemina ſpargere magno ſæpè animorum bono: vnde non rarò fructus exurgunt quales ne ſperare quidem quiſquam audeat. Quo verò ſæpiùs hæ conferentiæ iterantur, eo plus etiam ſingulis accreſcit animorum & virtutis, fœcundiuſque ſpargunt quæ tam diuite ab vnoquoque fonte hauſerunt: domuſque paulatim tota, recrea-

creationeſque paribus aſſuetæ colloquiis, plus piarum ſanctarumque veterum Patrum more collationum, quàm recreationum referunt veſtigia. quibus aſſueta iuuentus pulſis ſæcularibus vanitatibus ſolam pietatem vultu, voce, oculis, moribus, totaque corporis compoſitione, ſuo aliorumque bono ſpirabit. & quod aſſiduo labore perpetuiſque Superiorum monitis obtineri non potuit, nullo impellente ſpõte eueniet. tantum conſuetudo in quamcunque partem poteſt. quam ſi in meliorem inflexeris, optima quæque meritò exſpectanda ſunt, magno Religionis proximorumque bono.

Denique conferentiarum harum ſpiritalium aſſiduitas ac frequẽtatio, magnam meditationum per diſcurſum faciendarum facilitatem dabit; è quibus ampla fertiliſque materia piorum affectuum naſcitur. adeò vt ad meditandum rudes, atque ad inuentionem ſteriles, felicibus hiſce ſubſidijs fœcundentur: paulatimque ſimiles modos combibant, quorum exemplo promptiùs alia reperiant, quæ pari in alios poſtmodum facilitate, felicitate, fœcunditateque diſſeminent: fortunatiſſimoque euentu, ac inſperata vbertate, centupla nimirum fœneratione effundant. Ita cenſuit

ſuit in his omnibus magnus Claudius Aquauiua noſter; cuius viri prudentiam omnis poſteritas loquetur. quem in omni hoc volumine ducem me ſequi lubens volenſque fateor; quo etiam ductore ſecuriùs pedem figo, calamum ſtringo. & monere etiam audeo, & magni parentis veſtigia premens in generoſam illuſtrium monitorum ſemitam prouocare.

CAPVT XV.

Hebdomadaria Fratrum allocutio.

SIngulis ſeptimanis cum vnoquoque Fratrum agat, ita diſtributis per hebdomadã diebus, vt ſinguli præſciant quo die Superiorem conuenire debeant: agatque cum ſingulis de profectu eorum in ſpiritu, de valetudine, de munere quod obeũt: ac ſicubi deflexerint, moneat, hortetur, animet, remedia prę́ſcribat. vix credi poteſt quantum hebdomadaria hæc collocutio momenti allatura ſit ad tranquillandam domum, mutuamque pacem conſeruandam. nam cùm magna pars domeſticæ tranquillitatis, à Fratrum religioſa viuendi muniaque ſua obeundi ratione pendeat; hæc verò ratio nullis modis fo-

ueri magis augeriq́ue poſſit quàm vigili Superioris ſollicitudine ac paterna cura, quæ in hebdomadaria hac ſermocinatione maximè elucet; perfacilè Superior impetrabit vt religioſè, ſtrenuè ac pacatè ſua peragant: quod vbi conſecutus fuerit, mutua reliquorum domeſticorum pax, amor, beneuolentiaq́ue nullo negotio ſequentur.

Et ſanè frequens hæc collocutio vel ſola ſatis erit, ad Fratres in officio continendos. quod quantum ad pacatam totius familiæ gubernationem momenti adferat, perfacilè intelliget quiſquis propiùs viderit in manu ferè Fratrum eſſe, quę ad tranquillandam turbandamq́ue domum cum primis faciunt. qualis non inter poſtrema temporalium rerum adminiſtratio eſt; quæ maximam ſecum vt curarum & ſollicitudinum, ſic etiam domeſticæ tranquillitatis partem trahit. neque ferè in vlla re alia plus ad turbandos conciliandoſq́ue animos materiæ reperies; adeò vt benè, prudenter, pacateq́ue qui temporalia compoſuit, longè certiſſima tutiſſimaq́ue ſpiritualium fundamenta poſuiſſe non iniuria cenſeri poſſit. Facilis enim ad mutuam animorum coniunctionem, ad parendi promptitudinem, ad venerationis exci-

excitationem, ad regularum obſeruationem via eſt, ſi ſtrata per ſapientem feliceṁque temporalium rerum adminiſtrationem,ſemita eſt. hac enim cura ſublata, leuatiq́ue hoc onere Superiores, non magno molimine fortunata manu ſpiritalia ſeminabunt, quæ diuite domum meſſe beabunt. reſectis enim ijs quæ magnam oblocutionum ſegetem ſubminiſtrare,Superiorumq́ue animos ſollicita anxietate, in diuerſum rapere conſueuerunt, non magno conatu, ingenti animorum tranquillitate, ſpiritualia firmabuntur, cùm & totos ſe his Superiores impendent, cura illorum liberati; & ſubditi è temporalium rerum ſordida tenuitate, aut improuido earumdem delectu imprudentiq́ue adminiſtratione, murmurationum oblocutionumq́ue cauſſam nullam habebunt.

Accedit, Fratres plurimis adiumentis carere,quibus Scholaſtici abundant. inſtitutio, eruditio, exercitatio, educatio, libri, doctorum conſuetudo, magnum virtuti lumen præferunt, quibus ferè Fratres deſtituuntur. quid? quòd ex ſe, vt ita dicam, Scholaſtici virtutum magiſtri ſint, Fratres ex alijs,à quorum perpetuo propè ore,ductu inſtitutioneq́ue pendent. occupationes deinde Scholaſticorum ita pijs quibuſ-
que

que rebus permiſtæ ſunt, vt in omni ferè exercitatione aliquid interſpargatur pietatis. Siue enim iuuentutem erudiant, aut confeſſionibus excipiendis, aut habendis concionibus ac catechiſmi explicationibus diſtineantur, ſiue ægros, morientes, mœroribus alijſque calamitatibus oppreſſos ſolentur, conſilijs iuuent, diſſentientium animos componant; ſiue ſtudijs denique vacent, plurimum his omnibus permiſcetur quo mentem paſcant & erudiant, ſeque ipſos ad virtutum ſtudia excitent, varioſque pro re nata cæleſtes affectus induant: vt dum alios inſtituunt, monent, hortantur, conſulunt, ſe ad eadem prouocent; virtutem laudant, vitia auerſantur, Sanctorum magnorumque in vtraque fortuna exemplum proponunt, fiduciam in Deum accendunt, præmia pœnaſque vitæ alterius, felicemque in illis infelicemque æternitatem narrant, ſibi referant. vt verum illud vetus ſit, In quam partem alium vis flectere, te priùs flecte; affectumque prior indue, quem alteri imprimas. nemo frigidus æſtum caloremque, nemo calens frigus afflauit alteri. Hinc fit vt cùm Scholaſtici excitandis proximorum animis, & ad virtutem impellendis, ac à vitijs deterrendis occupentur, magnam

eoſdem

eoſdem in ſe affectus concitandi cauſſam habeant; qua ferè Fratres ſpoliantur. vt proinde maiori cura ac molimine in his opus ſit: longeque plus in continendis his, ac in pietate ſanctimoniaque perficiendis, laborandum Superiori ſit. cùm enim proprijs ac quaſi domi ſuæ natis ſubſidijs careant, ab alijs mutuare illa coguntur: à nullo verò certiùs tutiuſque quàm à Superiore tanquam patre. quos cùm ad orationis mortificationiſque amorem ſtudiumque Superior impulerit, reliquos natura exercitationeque ad eadem pronos ac currentes, nullo negotio incitabit. Fuit hæc mens Aquauiuæ noſtri, magni per omnia viri. de quo hoc poſſumus: Incertum, pietate an prudentia vicerit. rerum ſanè geſtarum gloria, conſtantia, animique inuicti robore, inter Ordinum primos non immeritò numerandus. In quo vno cùm plurima propè ſupra fidem admiranda, tum nihil mihi ad laudem maius, quàm in tanta pietate, ac cum Deo, æterniſque perpetuo quodam nexu ac contubernio, tantam humanarum rerum futurorumque fuiſſe prouidentiam; in tanta generis muneriſque dignatione, benignitatem ac modeſtiam; in tanto aduerſantium turbine, tot non vna cæli parte flu-

ctibus dirum ſæuientibus, ſecuritatem animumque incurſantibus maiorem; in tam crebrò denſata negotiorum mole, celeritatem; in tam præcipiti rerum varietate, mentem ſibi ſemper conſtantem præſentémque, nuſquam varium, ſemper ſibi ſimilem, nuſquam trepidum, ſemper fortem, nuſquam conſilij inopem aut incertum, aut irruentibus minorem, ſemper Superiorem. nunquam illi in tanta varietate & mole interrupta quies, deiectior animus, ſemper pacatus & robore ſuo plenus, cùm in vno Deo æternorúmque exſpectatione ſpem omnem poneret; concreditæ ſibi à Deo Societatis amantiſſimus, pro qua ſi bonus paſtor ſanguinem funderet feliciſſimum ſe arbitrabatur: omnibus denique ſemper & vbique parens, quos tenero quodam affectu, & tanquam vberum delicijs proſequeretur, maximè orationi & mortificationi deditos, & quos in aduerſis & pro Religionis integritate inuictos ſtetiſſe compererat, nullis potentium minis aut præmijs flectendos, nullis frangendos.

CA-

CAPVT XVI.

In ſuorum recreationibus ſpectator, non actor ſit Superior.

IN quibuſcunque domeſticorum recreationibus ſpectator potiùs quàm actor illarum Superior erit: nec facilè ſe committet illis. nam vt in vario genere plurimùm poſſit, ſuperari tamen palàm ab inferioribus non vna in re durum eſt. hanc de ſe victoriam quæ ad minuendam venerationem nata eſt, fugiet quiſquis ſapit. Quare in ipſis etiam diurnis recreationibus non facilè in diſputationem cum ſuis de quacunque re propoſita veniet Superior: neque enim pronius quidquam quàm quædam ab illo ignorari. ſiue enim de hiſtoria veteri recentique agatur, ſiue de oratoria & poëtica facultate aut linguarum peritia, ſiue de Mathematicis, Philoſophicis, Theologicis, alijſque ſtudijs mẽtio iniecta fuerit; cauebit ſeriò ne huic ſe ſcientiarum luctæ committat Superior, è qua non magnam laudem, damna referre poteſt magna. nam & viciſſe inferiores nõ magnum, & ſuperatum fuiſſe non leue eſt. Et verò conceptę de ſe opinioni detra-

ctum it fortiter; infringendiſque imperijs non vltimam cauſſam præbet. quare in priuatis ac domeſticis etiam recreationibus magis cum paucis quàm cum plurimis verba faciet. ac licet conſultum fuerit in eadem recreationis area Superiorem non rarò eſſe, teſtem nimirum ac moderatorem agendarum rerum, perrarò tamen ſe turbæ immiſcebit, ne, vt in promiſcua miſtione vſu venire conſueuit, diſputationem aliquam ingredi cogatur; néue aliorum calore dictionis illius curſus intempeſtiuè interrumpatur, aut narratis ab eo derogetur; aut in acriora verba ſuorum feruoribus excitatus prorumpat; aut denique ex imprudenti alicuius zelo, aut innato contradicendi aut ſcientiam ſuam oſtentandi ſtudio, audiat cum rubore quę audire non deceat. Quòd ſi contigerit fortiùs illum, minúſque compoſitis ad religioſam modeſtiam verbis ſententiam dicere, opinionémque ſuam tueri; non minimùm de nominis æſtimatione periclitabitur. ſemper autem verbis ita per omnia compoſitum eſſe, vt nec modeſtiæ, nec maturitatis limites egrediaris, optari poteſt, ſperari prudenter non poteſt: maximè ſi in Superioris ſententiam ardentiùs inferiorum aliquis inſurgat: quod perſæpè in pro-

promiſcuis hiſce recreationibus euenire conſueuit. cùm enim familiaritas omnis aliquid in maximo etiam viro, de concepta nominis opinione decerpat; conſultum tuendæ auctoritati videtur, à promiſcua hac familiaritate quàm remotiſſimum eſſe.

Patres imitetur Superior prudentiores, quos in filiorum conſpectu temperare ſibi ab omni effuſiore lætitia videmus, ne profuſione hac patris exuiſſe perſonam, filiorúmque ac parium induiſſe meritò videri poſſint. quæ res cùm in contemptum paulatim parentes adducat, ſeriò ab his quiſquis ſapit, abſtinet. Faciat idem Superior, ſiue auctoritatis tuendæ cauſa, ſiue filios in officio ac veneratione continendi, ſiue denique vt filiali quodam metu ab illicitis terreantur, dum ſerij parentis oculos maturitatemque venerantur. Hinc illud eſt Gregorij: *Rarò ſit in publico, frequens in ſecreto, vt quo rariùs aſpicitur, deuotiùs veneretur.* Et illud Suetonij: *Vt vitato aſſiduitatis faſtidio auctoritatem abſentia tueatur.* Hinc nimis verum illud in Pericle Plutarchi: *In familiari conſuetudine, ægrè cuſtodias illud opinionis de te auguſtum.* Et illud Apuleij: *Parit conuerſatio contemptum, raritas conciliat rebus admirationem.* Ita omnium opinione venera-

tionem & auctoritatem conciſa ac moderata abſtractio conciliat: proiicit illam familiaritas nimia. vt nunquam parianda ſago purpura ſit, ni depurpurari velis purpuram. ſuis ſingula limitibus arctanda, nec ſupra cothurnum, nec infra, nec candida luteis nimiùm miſcenda. perit decor & venuſtas. moderabitur quiſquis ſapit, & familiaritatem maturitate temperabit, vt neque hæc illi, nec illa huic quidquam detractum eat; nec diffidentiam matura familiaritas, nec familiaris maturitas contemptum pariat. medius in his delectus prudentiſſimus certiſſimuſque in omni imperio fuit, eritque ſemper. Seueram ſeceſſionem & barbarum illud, *Non videri*, non probo: nec plebeium illud, *Miſceri omnibus & ſemper*. faſtidioſum Demetrium & Caligulam accepimus, & vtrumque imperio pulſum, hunc etiam vita. miſcebit infima ſummis prudens Superior, & mediam tenebit viam, vt nec ad infimas ſe familiaritates abiiciat, nec ad faſtidioſam ſe ſolitudinem conuertat.

CA-

CAPVT XVII.

In domeſticis recreationibus iuniores Fratreſque ſenioribus permiſcendi, illorumque deambulationibus ſenior aliquis ſociandus.

IN recreationibus domeſticis expedit nec ſolos ſemper iuniores, nec Fratres ſolos eſſe, ſed miſceri ſacerdotibus; quorum exemplis & pijs narrationibus, morúmque ac totius corporis compoſitione & maturitate, auocentur à ſæcularibus ac vanis, magiſque ſerijs Religioneque dignis aſſueſcant. proborum ferè improborumque conſuetudo, ad bona malaque dux, comes & magiſter eſt.

Proderitque hæc miſtio plurimùm ad domeſticam coniunctionem: ne, dum ſinguli ſuis tantùm aſſociantur, deſueſcant alijs; nec vnius iam corporis membra, ſed variorum cenſeantur. Proderit denique hæc permiſtio ad inlatentes animorum affectus certiùs cognoſcendos, qui ſe vel maximè in recreationibus produnt, quorum cognitio Superioribus inprimis vtilis, ac ad prudentem gubernationem neceſſaria eſt.

Quo etiam vel ſolo nomine recreationes retinendę videntur, tanquam inlatentium affectuum indices. neque enim vſquam ſe certiùs intima quæque produnt, & in apertum proſiliunt bona malaque, quàm dum mutuis prouocantur candoribus, effunduntque illecti aliorum libertate & exemplo quæ pectoribus claudebantur. neque res vlla maiora virtutum vitiorumque documenta dedit, quàm cum libertate conceſsâ, in apertum, equorum inſtar ſtabulo eductorum, proſiliunt campum; Inter vincula & compedes quis robur oſtendet? quis equi generoſitatem vireſque in ſtabulo ſuo, & ante ignaua cognoſcat præſepia? educendus eſt, ſi virtutis roboriſque experientiam quæris: ſi, quid curſu, quid ſaltu valeat, doceri velis. Idem in homine vſu venire ſolet. Laxa nonnunquam fræna, & educ in arenam, videbis quid ſperare poſſis; quid timere debeas. educit illum permiſſa quædam animi corporiſque, quòd in recreationibus euenire ſolet, liberior poteſtas. quam qui perpetuò ſtringit, nec fræna laxat, nec calcaria ponit; calces vereri debet, & reluctantia terga & ora, & ſeſſoris denique excuſſionem. in libertatem nimirum ſe vindicabit ſeuerior aſtrictio, coacta imperia, aut ſanè

in apertum prorumpet oblocutionum campum. & generoſior etiam quiſque è rigidiore munitiſſimorum exactione exaſperatur,abitque in perpetuum quendam languorem, priſtinique degener vigoris, nauſeabundo ſimilis, ignauiam poſita virtute amplectitur, aut cum onere vitam proiicit. Mediocritas ſemper laudata: & laborum quædam intermiſſio, robori parando, fouendo, augendo, ab omni prudente moderatore, in feſſarum virium repaſtinationem ſemper conceſſa, & imperio etiam reluctantes compulſi. permiſcenda nimirum dulcia amaris, læta triſtibus, oleum vino.

Nunquam verò ſoli iuniores extra vrbem recreationis cauſſa mittendi; addatur ferè ſocius aliquis è Superioribus aut maturioribus ſacerdotibus; cuius virtutis, maturitatis,modeſtiæ, temperantiæ certa documenta exſtent.neque enim facilè tali inſpectore, teſte ac moderatore, pœnitenda committent; aut ad non religioſos ſæculiue mores proſilient. ſanè nullâ re religioſi faciliùs collabaſcunt mores, quàm irreligioſa recreationum effuſione. moderatam verò maturitatem, in illa ætate ſperare,vix prudentis eſt,humanaque humano more metientis. adſit proinde

aliquis qui efferueſcentem ætatem cohibeat; qui muſto adhuc redundantia hæc vaſa comprimat, ne terminos ſuos tranſiliant. Sanè nihil faciliùs quàm in quadam morũ religioſa maturitate iuniores cohibere, ſi moderator adſit, & quẽ uereantur, habeant ductorem: nihilque difficilius quàm ſibi permiſſos, moribus religioſos ſperare; cùm necdum ad viuum reſectæ conſuetudines prauæ, necdum radicitus euulſi habitus mali. nec pronius quidquam quàm ſuccreſcere zizania in amica ſibi terra. aſſueuit illa talibus, ſiue vitio ſuo, ſiue ex interſparſo maligno ſemine. quare perfacilè ad priora delabitur. & ſemen etiam bonum, niſi vigilans acceſſerit cura, cum agro ſuo ſilueſcit, & à primæua probitate ſua degenerat. Ita fœcundiſſimus licet ager, perpetuam culturam, raſtroſque & aratra poſcit, ne fœcunditas illa in noxias protuberet fruges, in ſpuria germina, in adulterinos frutices.

Aduigilabit proinde Superior, nec manum à cultura retrahet, eo magis quo propinquiora damna ſunt: quæ in agrarijs ac ſuburbanis recreationibus non immeritò timeri debent, cùm laxatis quaſi habenis liberior campus conceditur. Tunc enim ſe prauæ animorum propenſiones è ſomno

no quo tenebantur, excitæ, produnt, & liberiore decurrunt pede. quod enim altè defoſſum latebat, hîc in apertum proſilit. ſuſpenduntur nimirum ædium veſtibulis merces, quas arca recluſerat: intus ne quære, vacua domus eſt, theſauri foris oſtentantur. ibi leges quidquid ſolers cuſtodia texerat. Benè à Philoſopho dictum: *Loquere adoleſcens vt te videam*. certiùs etiam poſita maturiore diſciplina, animum inter contubernales effunde, vt te agnoſcam. Neque cognitionis certior via eſt. ſed neque pronior ad veteres mores ſemita eſt. Cauebit quiſquis commiſſum ſibi gregem tuebitur, quiſquis paterno proſequetur affectu. nam ſæpè vna recreatione, die vna, plus imbibitur praui moris quàm multis menſibus non indiligens cura expellat. & adhæret in omnem non raró vitam quod vna dedit hora. ita altè noxia immerguntur, bona ferè in ſuperficie natant, nec facilè ad ima deſcendunt. vt magno in his frequentique conatu ac diligentia vtendum ſit. in malis vel vidiſſe ſemel ſatis eſt. venena cogita, quæ non hauſta tantùm, ſed tacta perimunt. medicamenta vt proſint, combibenda ſunt. nec ſemel hauſiſſe ſatis eſt, iteranda ſunt. ita validioribus in bonis opus eſt raſtro, vomere, ligonibus,

bus, ſudore. noxia ſponte naſcuntur, & nulla manu ſemina ſpargunt, vt nil opus ſit aratro, aut ruſtica manu. ad deteriora enim fœcundus omnis ager eſt. Eadem in animorum agro reperies. proſcindenda hæc terra eſt perenni cura & ſollicitudine, vigili labore, & indefeſſo ſtudio, noctes iungendo diebus: ac nuſquam ac nunquam parcendum eſt, vt optatos fructus referas. ſi vel paululùm intepueris, quaſi centupla fœneratione fœcundiùs exurgunt mala, quæ etiam dormientibus innaſcuntur. quare inuigilabit Superior, & iuniorum recreationibus moderatorem adhibebit ſerium ac maturum; ne inimicus homo optimæ ſementi ſuperſeminet zizania, & annorum ſæpè non paucorum labor vna die pereat, vnaque eludat exteratque hora multorum annorum ſpem magnam; fallatque exſpectationem tot antè annis conceptam, laſciuior vna recreatio. Credi non poteſt quanta è minimis damna naſcantur: quàm ſæpè in Religioſo minùs caſta verba, minùs pudica lectio, laſciuior oculus, liberior prolocutio, effuſior menſa, plurimorum annorum laborem depaſcant; adeoque nonniſi cum vita ponantur. vt vel ſemel non audienda inaudiſſe, non videnda, legenda, vidiſſe, le-

giſſe,

giſſe, in ſexageſimum frequenter annum moleſtiam pariat. tam tener omnis religioſus animus eſt, minimo læditur. ita nobiliſſima quæque minimis iniurijs ſubiacent, tenuiſque neruus in venuſtiſſimo corpore magnus eſt. vt magna in non magnis Superioris prouidentia neceſſaria ſit: nec parua tamen cenſenda ſunt, quæ magna ſecum damna trahunt. quo fortiùs talibus Superiori inuigilandum eſt, vt omnem periculorum occaſionem de medio tollat; ne damnorum auctor meritò habeatur, cuius illa neglectu illata ſunt.

CAPVT XVIII.

Vitiorum prauarúmque conſuetudinum mores, quibus à Superiore mediis ſuperandi ſunt.

GRauis hic non vltimorum in Religione error eſt, quo magis prudenti manu opus eſt. & ferè optimas quaſque mentes, Religionis zelo accenſas, ac tanquam in pietatis quadam fornace excoctas, mortificationiſque in primis ſtudio extritas, orationeque excultas, occupat hic error. dum enim præferuido perfectionis ſuorum calore incenſi, ad ſumma feruntur,

omnis illis mora longa eſt, dies annus, hora menſis eſt. neque tam quibus ipſi paſſibus cæleſti ductrice manu ad ſumma virtutum peruenerint, quàm virtutum conſecutionem intuentur. & dum æſtuantes ardoribus, calidè virtutem amant, vno quaſi in alijs iactu, ſeminatam, natam, educatam, adultam vellent; vt odiſſe videantur ſera naturæ molimina, quæ immiſſa terræ ſemina, tarda perimit manu, vt fœcundiùs reſurgant in herbam, in culmum, in ſpicam, in florem, in maturitatem, in meſſem, in horrea. vellent nimirum primo iactu in caulem, in fruticem, in arborem, in folia, in florem, in fructum menſis maturum ſurrexiſſe: quaſi quod oriente ſole ſeminatum, occidente meti poſſit. Indignabuntur illi etiam vineæ cultoribus, tot foſſionibus, firmamentis, putationibus, ductibus tanquam figulatione vitem educentibus. iam cùm vident hanc hieme tota in ignauo otio conſepultam, ac ne vere quidem niuibus geluque pulſo, niſi adulto admodum exurgere, trepidantemque in flore ſuo, pruinas, ventos, imbres, auramque rigidiorem, prolemque diffuſis vndique pampinis contegentem; impatientes moræ, Autumni tarditatem, tardaſque æſtatis fornaces lentoſq; ignes accuſant.

accuſant. vno nimirum illi die, vites, pampinos, flores, botros ſupremamque autumnitatem præpoſtero naturæ ordine apprecantur. & dum cæco in maturitatem amore rapiuntur, quidquid intercurrit temporis ſæculum arbitrantur. & amant illi etiam paſcua, ſiluas, hortos. ſed rigantes fœcundanteſque prata raro ſtillicidio pluuias, aut hieme tota inſidentia fertili fotu flumina, tardaque nemora, & nonniſi nepotibus ſata, totque ſubfoſſionibus ac ſtercorationibus impinguandos hortos, vt grato aliquando odoratoque flore dominum beent, auerſantur. ſata, nata, facta, adulta momento vellent. quaſi ſi quis indignetur concipi, foueri, naſci, lactari, educari prolem, illiuſque iuuentutem, adoleſcentiam ac virum denique ſuum exſpectari.

Grauiſſimus omnino error, fatua vota, at nonniſi in domini caput ruitura. vnam voluit qui potuit Deus vniuerſi machinam, nullius præter conditoris ſui indigam, verbo educere, formare, firmare. vt quo momento verbum, eodem cælum, maria terræque ſtarent, reliqua auctibus ſuis, per ſtata decretaque ſpatia protrudi ac ſuccreſcere imperauit. vt ſtolidum planè ſit æquari velle Deo, & dicta facta putare.

tare. ita etiam videmus illius nutu è Saulo Paulum natum, è peccatrice Magdalenam, è Publicano iuſtum, è telonio Apoſtolum, è latrone paradiſi heredem. ſed hæc manibus illius figulabantur, qui verbo omnia ſtatuerat.

Sequetur ergo naturam ducem Superior, poſitoque imprudenti calore, patienti manu ſerotinos potiùs perennaturos fructus quàm præcoces, & nocte vna alteráue natos, totidemque aut paucioribus morituros ſperabit. ſequeturque curationum peritum medicum, qui non ſtatim ad ferrum ac ignem decurrit. extrema hęc remedia ſunt, & ab vltima deſperatione nata: mollibus primùm malum lenit, medicamenta mitiora porrigit, nocituris antè humoribus in eductionem paratis; nec ad potentiſſima venit, niſi clementioribus antè tentatis. nam qui à validiſſimis curationem auſpicātur, antè plurimùm interimunt quàm medeantur. ac ſi quid proſperè eueniat, fortuitum eſt, aut naturæ debetur benignitati ac robori, non peritiæ curantis. prudens medicus omnia priùs experitur, quàm ad vltima, interemptura aut ſanatura deſcendat. & ſi moram malum patiatur, à leuiſſimis omnino initia ducit, à mollioribus non rarò fri-

ctionibus

ctionibus, amico balneo, dulcibus fomentis, odoratis functionibus, victus quadam potuſque prærogatiua, electibilibus pulmentis; otio etiam ſomnoque indulget; honeſtiſque oblectationibus, & ad hilaritatē compoſitis ſermocinationibus, morbumque ac illius faſtidia leuantibus, ægrum demulcet. quòd ſi pertinax perſtat malum, ad paullò generoſiora decurrit: quibus ſi morbi grauitas reſiſtit, acriora admouet: tandemque poſt omnia nequidquam tentata, ad ſumma, non tam voluntate ſua, quàm mali improbitate lentaque peruicacitate delabitur.

Faciet idem animorum medicus, & qui internarum infirmitatum, voluntate ſua an aliena, medicationē ſuſcepit: à mitiſſimis auſpicabitur, nec ad validiora niſi per leuia tranſcendet. ac ante omnia Superior, cui animarum cura commiſſa, operam omnem dabit vt ametur. Vicit qui ſuorum ſibi beneuolentiam comparauit. hæc enim amorem, amor fiduciam, venerationem, ęſtimationem conciliabit. amorem verò hunc comitate, morum facilitate, paterno affectu, matris vberibus, cōdolentia in malis, laude in proſperis parabit. nemo autem ſibi illum moroſitate, tenacitate, triſtitia quadam vultus, frontis

perpetua corrugatione,duritia in infirmos ac laboribus extritos, immititate in ſuos comparauit. ad timorem hæc animumque ſeruituti ac triremibus natum,non ad amorem ducunt.

Et ſanè ſi Chriſti noſtri imperia cogitemus, nunc agricolæ, nunc vinitori, nunc paſtori, nunc gallinæ, nunc matri, nunc ſponſo ſe componentis; perfacilè videbimus quales illius exemplo induendi nobis affectus ſint. Vetat arcetque domini ac magiſtri inter diſcipulos nomen. quid? quòd famulatum ipſe venerit: ac filio quem virgine vtero clauſerat edocta mater, ancillatum in Elizabethæ domo. & magiſtrum imitatus Apoſtolus, omnibus omnia factus eſt, vt omnes lucraretur. ſed & ſuos in vindictam & cæleſtia fulmina exurgentes, compeſcuit Dominus. & roganti Apoſtolorum Principi ſeptiéſne peccanti ignoſceret, reddidit, *Non ſepties, ſed ſeptuageſies ſepties.* & neſcio an non hac quadam interrogationum duritia, & immiti parumque humanarum fragilitatum memori viam ſibi ad ternam in ancilla negationem ſtrauerit, vt ex ſe iam fieret, vt lapſuum, ita commiſerationis magiſter? Sed & in parabola de ſuffodienda arbore, & anno illi fouendæ conceſſo, qua in animarum

marum curationibus voluntate fuerit, planiſſimè oſtendit. Iam cùm in muliere poſt deperditæ drachmæ recuperationem; in paſtore, humeris aberrantem ouem, leue quia gratiſſimum poſt errorem onus, deferente, gaudia enarrat; quid niſi ingentem benignitatis ſinum expandit, & exemplo ſuo in manſuetudinem prouocat? Imitabitur Superior. errare ſub hoc magiſtro non poteſt. quid? quòd tantum erret quantum ab huius moribus decedit. Benè & doctè in rem noſtram Anſelmus: *Dic, quæſo, ſi plantam arboris in horto tuo plantares, & mox illam ex omni parte ita concluderes, vt ramos ſuos nullatenus oſtendere poſſet, cùm eam poſt annos excluderes, quales putas ramos extenderet? profectò inutilis arbor, rugoſa, & gibbis plena, ramis ſuis incuruis implexa. Hoc vtique facitis, ô vos puerorum magiſtri, de pueris veſtris, qui plantati ſunt per oblationem in Eccleſiæ horto, vt creſcant & fructificent Deo. Vos autem in tantum terroribus, minis & verberibus vndique illos coarctatis, vt nulla penitus liceat ſibi libertate potiri. Itaque indiſcretè oppreſſi, prauas & ſpinarum more perplexas cogitationes infra ſe congerunt, fouent, nutriunt. vnde fit, vt quia nihil amoris, nihil pietatis, nihil beneuolentiæ circa ſe in vobis ſentiunt, nec illi alicuius boni in vobis, ſed* lib. de ſimilit. c.177.

quidquid eſt odij, impietatis, malenolentiæ poſtea ſpem habeant. Contingit itaque miſerabili modo, vt ſicut corpore creſcunt, ſic & in eis timor tantùm & inuidia, & ſuſpicio omnis mali creſcat, ex vobis ſemper proni & incurui ad vitia, ſecum præmeditantes aut quomodo veſtras inſidias & machinationes valeant euitare, aut deinde ſæculo reddere. De adoleſcentibus voluntaria oblatione in Religionis horto plantatis illi verba. in quibus nimiam coactionem ac ſeueritatem improbat; amorem ac beneuolentiam probat: ex illa ſuſpiciones, timores, impietatem, inuidiam, odia, vitia denique omnia naſci tradit, liberiores etiam oblocutiones, & inimicas Religioni apud externos narrationes, quibus vniuerſum nomen bonum miſerè profunditur. ita fit vt ſeueritas ruinas faciliùs ſtantium ædificiorum ac arborum, quàm extructiones ac erectiones iacentium ruinarum ac fruticum operetur: cùm creſcentibus animorum alienationibus, ex opimo fertiliq́ue Religionis horto, in noxia ſæculi nemora ſilueſcunt. duram nimirum ſemper Superioris ſui manum experti, non tantùm callum induunt, ſed & poſtuma remedia omnia auerſantur, & ſe tandem duræ quaſi ſeruituti eripientes, vno improuido ſeroq́ue pœni-

pœnitendo ſaltu, infelici ſe ruina ſepeliunt.

Nactus ergo Superior ſi fuerit domum minùs compoſitam, moreſque ſæculum, non Religionem loquentes, calcata regularum obſeruatione, contemptis primorum parentum placitis, maximè in inueterata iã conſuetudine, maiorumque vſu roborata, cùm vnicum omniũ quotquot ſunt, ſtudium votaque repererit, otium, menſas, commoda, libertatem, omniumq; piarum exercitationum ſupinum neglectum, vbi ſoli parietes & veſtis Religioſum præferunt nomen, à nouacula incipiet? ſecabit, non emendabit. ab ignibus exordium ducet, à fornacibus & flamma? amburet aut decinerabit, non purgabit. verborum aſperitate & duritia vtetur? exaſperabit, non corriget. à pœnarum in omni delicto frequentia, & factorum dictorumque moroſitate & immititate auſpicabitur? metuent, non amabunt. nuſquam parcet & nunquam? frontem obdurabunt, verecundiam exuent. perpetua quà publica quà priuata duriora intonabit monita? contemnent. ſemper aſſiduitas contemptum peperit. omnia eodem pede grauia iuxtà ac minuta cenſebit? odia in ſe ſuorum prouocabit: ac cùm palàm obſe-

cuti fuerint, clàm inſurgent, & ad fraudes tacitaque molimina confugient. ſubtrahet corpori neceſſaria? ab amicis mutuabuntur, etiam à muliercula. aſtu circumueniet? dolum dolo opponent. domum verborum factorumque ac cogitationum etiam alienorum obſeruatoribus delatoribuſque implebit, ne quid nimirum illum fugiat, ne quid tranſeat impunitum? illi clauum clauo pellent, capita & conſilia conferent, & vbi tuta delinquendi loca reperetint, audebunt quæ ne cogitatione quidem antè tentaſſent. ita dum inſeſſas vndique hoſtili ferro vias videmus, per præcipitia ac rupes effugia quærimus; ac neſcio quo modo in non illiberali ac ingenuis digna Religioſis conceſſione, faciliùs, promptiùs certiùſque in officio contineamur, quàm in ſeuera, rigida ac nuſquam intermiſſa proſecutione. ita quo quæque generoſior etiam bellua eſt, hoc impatientiſſima verberum eſt. laude plus impetraueris quàm flagris. quo verò ignauior & ignobilior, hoc plus minis flagelliſque quàm beneuolentia obſequitur. Idem in homine reperies. generoſiſſimus quiſque amore ducitur. igneſque contemnet & tormenta; ſi amor impulerit. ignauus & cui ſeruile pectus, aſperitatibus ducitur.

pauci

pauci tales in Religione, cùm ſolo Chriſti & melioris æternitatis amore, voluntati ſe alterius ſubiecerint. quorum quo à maiore nata amore ſubiectio eſt, hoc amoris, non timoris compedibus conſtringi volunt: quoque plus amant, minùs timent. ſi timerent, amare deſinerent, aut ſanè minùs iam amarent, cùm ferè tantum decreſcat amori quantùm accreſcit timori.

Quid faciet ergo Superior, cui domus talis commiſſa cura fuerit? ingenium cuiuſque ſerius indagator conabitur inueſtigare, animorum in vitia iuxtà ac virtutes propenſionem; omnium an paucorum corrupti mores; licentiores pauci an plures; certi auctoris, an omnium idem delictum; inualuerit conſuetudo annis firmata an recèns nata; Superiorum negligentia ac indulgentia, an maiorum exemplis minùs religioſi mores creuerint; denique è quo fonte profecta hæc fuerint, quibus incrementis aucta. videbit deinde qui inter illos auctoritate plurimum & gratia poſſint. hos ſibi conciliare beneuolentia quanta poteſt maxima conabitur, vt horum exemplo reliquos ad ſe trahat. quædam quæ ſalua Religione poteſt, concedet, negabit alia, & negationis cauſſam addet, & loco negatæ rei, aliud non alienum

à religioſis moribus vltrò largietur. deferet aliquid ætati & cano capiti & laboribus fractis. Infirmorum deinde magnam curam habebit, quibus cùm nihil deeſſe, tum ſupereſſe etiam aliquid patietur. quos frequens ipſe inuiſet, vultuque ad hilaritatem aut commiſerationem compoſito ſolabitur, animos addet, & ſi vſquam recludet hîc pectus, ac vniuerſa matris porriget vbera, vt nihil in his niſi mater ſit, ſepoſita etiam perſona patris; excuſabit errores, leuabit ægritudinis delicta, omnemque religioſæ matris munificentiam explicabit.

Diſſimulabit etiam iuxta Nazianzenum in ſuorum delictis non pauca, ne nimia monitorum frequentatione callum obducant, frontem indurent, pudorem exuant: qui ſemel pulſus audaciam, contumaciam, impudentiam denique ingenerat; è qua planiſſimus ad omnia delicta decurſus eſt. Grauioribus proinde primū, à quibus plus Religioni ac delinquenti periculi ac iuſti metus, animum intendet, vnde ad minora deſcendet. quæ ſolo aliquando nutu, & oculorum matura iactatione emendabit, verbo etiam vno alteróue interdum benigniore, cùm plus ſemper in filijs à beneuolentiæ vinculis quàm

ab

ab acrioribus verbis ſperari debeat. aliquando ſe vidiſſe oſtendet, nec aliud. cùm ferè in ingenuo filio ad correctionem ſatis ſit parētem ſcire. Quid? quòd tota non rarò diſſimulatione vtetur, vt quæ audiuit, quæ vidit, nec audiſſe nec vidiſſe videatur. quæ res non rarò ſubditum longè potentiùs ad omnis diſciplinæ arctitudinem quàm duriora monita impellunt. cùm enim ſentit inferior quędam in ſe à paterno Superioris affectu diſſimulari, fortiùs in amorem rapitur, & ſeueriores iam ipſe ſibi leges ſtatuit, pluſque vltrò pœnarum ſubit, quàm à paterna manu vereri poterat. Idem in humanis vſu venit. arctiùs filios quàm ingenuam ac liberalem indolem ac educationem deceat, habet pater, ſeueriùs ac tanquam inter vincula & compedes ſeruos dominus; aliqua arte dolóue eluctabuntur, ac ſi via deſit alia, etiam per ſcelera aperient. vt aliquid patris ac domini benignitate ac indulgentia potuiſſe plus ad modeſtiam valeat. & vel ſolâ non rarò prudentis maturique parentis ac domini fiduciâ, filij ſeruique continentur, diffidentiâ dilabuntur; duritia rigidioreque in omnem partem conſtrictione diſſoluuntur; moderata conceſſione arctantur, facti morum ſuorum magiſtri, monitores, iudi-

ces. cùm moderatus ac comitate quadam temperatus Superiorum animus amorem, amor complacendi Superiori ſtudium pariat: è quo maior longè quàm à rigore diſciplinæ obſeruantia naſcitur; tantoque certior quanto ſe plùs amari ſentiunt. ac cùm ſciant indulgentiam illam ab amore profectam, & à quadam vltroneæ obſecutionis fiducia, non vtentur conceſſa aut ſimulata libertate ne offendant, aut minùs conceptæ de ſe Superioris opinioni ſatisfeciſſe videantur. & plura ſanè ſcelera, maioraque, ac in Superioris caput caſura, vnaque tandem ruina domum Superioremque oppreſſura, ab immiti quodam rigore quàm à nimia etiam indulgentia reperias. Temperamentum adhibebit quiſquis firmare familiam & imperia voluerit; quiſquis imperata non negligi, non contemni, non ſubuerti; quiſquis mutuam ſuorum pacem, amorem, fidem, hilaritudinem, fiduciam, promptitudinem, parentiam, facileſq; mores exoptat; quiſquis æmulationes, fraudes, ſimultates, publicas priuataſque oblocutiones, detractiones, æmulationes, diffidentiam, ac in obſequẽdo mœrores ac illubentiam odit; quiſquis abeſſe à domo ſua fluctus irataque maria, noxioſque animorum prauarumque

rumque ſuſurrationum odiorumque motus deſiderat; quiſquis denique ſuam ſuorumque ſalutem amat. nec extremum rigorem ſequetur, nec indulgentiam nimiã. media incedet via ſecurus. nec ſemper ad omnem tranſgreſſionem monita, nec ſemper ſimulationes admouebit. diſſimulabit in paruis interdum, monebit interdum. addet etiam nonnunquam aliquid pœnarum, ſed ita ne facilè ad acriora monita adiiciat pœnas. vno ferè horum contentus erit. ſi fortiùs monuit, abſtinebit plurimùm à pœna. ſi pœnam imponat, cauebit ab aſperioribus verbis, memor neminem medicorum aſperioribus medicamenta verbis condire, ſed dulcibus ad leuanda faſtidia obuoluere. Faciet idem Superior, blandis ac mollibus pœnarum acrimoniam mitigabit. quin adeò rariſſimè ad acriora monita, ac non niſi in magnis deſcendet. matura potiùs illa erunt, & ab amantis patris pectore & ore prognata. vt amorem monita præferant, ac patrem loquantur, non dominum, non iudicem.

Domeſticos deinde non rarò magna verborum factorumque benignitate præueniet, vltroque neceſſitatibus occurret, ac non rogata interdum beneficia præſtabit. prompto lætoque ac beneuolo ad ſe

venientes

venientes animo ſuos excipiet, audiet vultu ad ſuauitatem compoſito, vt ipſa vultus formatione animos addat, fiduciam excitet. Solabitur afflictos, ac tentatione aliqua pulſatos, blandiſque verbis mœrorem leuabit. ſi quid peccatum patrio non iudicis more monebit, ad meliora hortabitur. faciles in delictis pœnas iniunget, in clementiam ſemper quàm in ſeueritatem pronior, rariſſimè verò ac non niſi in grauiſſimis iudicis perſonam induet. quòd ſi quis vltrò peccatum ſuum deferat, factus accuſator ſui, benignè excipiet ac mitigabit etiam delictum, remedia tamen in futurorum cautelam ſuggeret.

Excitet deinde in domeſticis magnam fiduciam paterni in ſuos affectus. faciet, ſi omnem diffidentiæ materiam ſuſtulerit; ſi non ſenſerint nudis illum ſuſpicionibus ferri, vbique pauidum & trepidantem; ſi non malignum dictorum factorumque in deteriorem partem interpretem; ſi non vtramque aurem accuſatori præbentem; ſi non facilem in delationes, durum in excuſationes, inclementem in reum, benignum in accuſatores; ſi non nimiùm curioſum cogitationum propè indagatorem, ſi non, præteritos errores doloris ſpongia deletos, ad omne nouum in minimis delictum

ctum repetentem; ſi non ſuperſtitioſis ſingulorum morum obſeruatoribus domum replentem. qui ſi in aliorum cognitionem venerint, præter gratuita quæ ſibi àccerſunt odia, vniuerſum mutuæ caritatis vinculum diſrumpitur, ac in amoris vicem timoribus natant omnia, dum ſinguli in ſocio accuſatorem timent, nec iam vltrà fides aut fiducia, pulſoque candore ſimulatio ſuccedit, præſentiſſimum religioſioris vitæ venenum. Quare per ſe potiùs Superior ſuorum mores & ingenia conetur perſcrutari, ac per aliquem in publico munere conſtitutum virum grauem, & qui ratione muneris quod gerit, nulla inferioribus in Superiorem iuſta diffidentiæ veſtigia imprimat. quòd ſi familiæ amplitudo plures depoſcat, maturos omnino huic rei admoueat, & qui dexteritate ac agendi prudentia, nullam apud alios meritam obſeruationum ſuſpicionem ingerant. neque ita tamen oculis auribuſque etiam probatiſſimorum fidat, vt ſuas reo claudat: cui ſemper plus quàm cuicunque accuſatori tribuat. ac in omni delatione nihil aut apud animum ſuum, aut verbo factoque ſtatuat, niſi certus de accuſatione, etiam rei confeſſione fuerit. nunquam verò ad alicuius delationem decreta

creta

creta præcipitet aut monita, aut in aſpe-riora aſſurgat verba, ne re meliùs perſpe-cta, cum rubore errorem ſuum cogatur agnoſcere, non ſine ingenti æſtimationis ac prudentiæ diminutione.

Certiſſima verò tutiſſimaque guber-nandi ratio eſt, ſi tam validam paterni in ſuos affectus opinionem impreſſerit, vt ſinguli lubentes vltronei accuſatores fiant ſui; vtque paternis illius moribus prouo-cati, quidquid diſpliciturum arbitrantur pręſenti, non committant abſente: vt dum illum ſemper in oculis habent, etiam ab-ſentem offendere vereantur patrem, quē pręſentem animo perpetuò circumferunt. Nec difficile erit in ſui accuſationem ſuos excitare. ſemel enim impreſſus amor & fi-ducia ſtudiumque virtutum, ad vltrò ſe ſuaque tanquam animarum medico ac patri detegenda impellet; & gaudebunt aperire nocitura, remedia ſi à benigna pa-rentis medici manu tanquam à matris v-beribus ſperauerint. quòd ſi quando in vulnerum exterſionem vino opus fuerit mordicante, ſciat Superior cum Samarita-no, oleo illius generoſitatem mitigare, vt illius acrimoniam, huius ſuauitate leniat, & quidquid in illo virilis aſperitatis, huius detergat mollities. ita fiet vt grata etiam

in

in ſalutem propinata, vellicantia ſint medicamenta, quæ tam dulcibus obuoluuntur & veſtiuntur: tanquam ſi quis maturiora patris monita, matris contegat vberibus.

Excitabit deinde ſuorum in ſe fiduciam Superior, ſi occulta ſuorum delicta ſibi quaqua via concredita nunquam elabi patiatur; vt nimirum continentiſſimus ſecretorum ſit. quæ res ingentem omnino fiduciam prouocat. laudet deinde apud alios ſuorum conatus, probitatem reliquaque non illaudanda. neque enim Superiorum dicta diu occultari poſſunt, tranſeunt ad laudatum. qui laudibus illius prouocatus maiori etiam niſu placitura aggreditur. Committat etiam vltrò quædam ſuis: quæ ſi feliciter prudenterque commiſſa executi fuerint, maiora etiam credat, laudata priore induſtria. Vix enim fieri poterit etiam in perditiſſimis moribus, quin vbi paternum pectus matriſque vbera explicauerit in ſuos Superior, filialem in ſe ſuorum amorem excitet. quod vbi conſecutus fuerit, victoriam retulit. imperare quiduis poteſt. nihil enim amanti graue, cùm dulciora etiam amantis verbera quàm inimici ſint oſcula. Facit hoc amor, vnicum benè conſtituendæ Religionis, religioſæque diſciplinæ

ſciplinæ firmamentum. à quo vno quidquid omnino in Religione ſperari debet magnum ac perpetuandum, dependet.

Pietatis deinde ſemina prudens animorum cultor, in familiaribus maximè congreſſibus, per præteritorum præſentiumque exempla, prouidè inſtillet ſuis. quæ ſi altè in animum dimiſerint (quod à paterno pectore facillimum erit) nullo ductore ad religioſam diſciplinam decurrent. addat ſpirituales piarum meditationum exercitationes, ac quantum fieri poteſt ſponte ac cum voluptate ſuſceptas, frequenteſque per oportunitatem ſpiritualium rerum narrationes: ita tamen vt non coactæ illæ, ſed quaſi è re quapiam propoſita natæ videantur, animetque Auctorum commendatione ad piorum librorum lectionem. ac ſuper omnia exemplo magis ſuo quàm monitis Superior viam ad meliora ſternat. à cuius moribus paternaque manu ſi propinata ſpiritualia medicamenta inferior biberit, vltrò ad omnia religioſa munia decurret, & freno iam opus erit, non calcaribus. tantum poteſt amor & ſuperinfuſa pietas amori, conceptuſque de Superiore animus paternus. Et verò leue fit omne quod amatur, nec quidquam tam durum eſt quod ab amati manu non læta

fronte

fronte & cum voluptate excipiat amans.

In hoc ergo labor omnis erit Superioris, nec antè facilè deſcendet ad emendanda, quàm ſuorum ſibi quaqua demum religioſa via mentes conciliauerit, parauerit animos. quod vbi conſecutus fuerit, commodiſſimum quæ volet imperandi tempus nactus erit: cùm enim amari ſe inferior ſenſerit, ab amore imperia naſci arbitrabitur, veroque paternoque affectus ſui ſtudio. quod nunquam conſequetur Superior, in quo plus nouercalis quàm paterni pectoris elucet, cuius oratio monitaque plus iudicem & dominum quàm patrem loquuntur. nam licet perfectionis ſuorum ſtudio virtutumque inſerendarum zelo rapi videatur, ab alienatione potiùs quadam animi profecta antidota & medicamenta hæc inferior cogitabit; nec perſuadere ſibi poterit propinata in ſalutem quæ à ſeueriore fronte & ore, minuſque paterno porriguntur: ac plurimùm dolum ſubeſſe cogitabit, aut ſaltem minùs ſincerum affectum. contemnet proinde, nec ad ima dimittet, aut tanquam hoſtilia dona auerſabitur. quòd ſi ad illa admittenda imperio coactus fuerit, nihil operationis bonæ ſperandum. vt enim medicamentum, niſi ab innato homini calore, à

quo operationis ſuæ vim mutuatur, iuuetur, nil niſi interitum aut grauiorem ægritudinē accerſit: ita ſpiritualis omnis curatio, niſi volenti calentique animo ſuſcipiatur, nil niſi maiores alienationes, ac odia demū parabit. vis fructum referre? ægrientis animum vinceut amet quod porrigitur.

Quòd ſi omnium quos regendos Superior ſuſcepit, ea improbitas fuerit, vt nullo patris ac nec matris quidem pectore vinci poſſint, nulla comitate, beneficijs nullis; à iunioribus remedia ſperanda ſunt, ablegatis ſi fieri poteſt, malorum auctoribus. quòd ſi fieri non poteſt, noui in Religionem admittendi, quos, cùm alius deſit, ſtudio paulatim ſuo, diligentiaque Superior inſtruat, ſuccoque à teneris bono, & virtutum ac religioſæ diſciplinę amore imbuat, varijſq; ſpiritualibus exercitationibus roboret, virorumque etiam verè religioſorum conſuetudine, in religioſarum virtutum deſiderium prouocet, frequentique piorum voluminum lectione: inſtructos deinde varijs in Religione muneribus pręficiat. ita fiet vt ſenioribus paulatim emorientibus ac munere ſuo deſtitutis, ſuccedentibus melioribus, domus vniuerſa, veteri meritò damnanda excuſſa, veram Religionis faciem induat.

CA-

CAPVT XIX.

Conuiuiorum frequentationes vniuerſim tollendæ.

NVllas proinde externorum menſas adire ſuos permittat, ne videant & diſcant nocitura, ne delicijs aſſueſcant, quibus virorum animi effeminantur; ne audiant minùs caſta, religioſa, modeſta, & à moribus ſuis aliena; ne obtrectatoribus faciles cogantur aures præbere; ne obliti ſui aliquid meritò reprehendendum committant; ne liberiore locutione, cachinno variotibuſque colloquijs offendant; ne exemplo ſuo reliquis ad vanitatem iter ſternant; ne vna menſa aliam trahat in tanta ſæpè inuitantium paritate, ſolaque demum offenſa finem ſtatuat.

Domeſtica etiam conuiuia tollenda: aut enim religioſè hoſpites habes, & offendis parcimonia; aut dignitatis memor paria inuitatorum honoribus paras, & magis etiam religioſus offendis. Et ſanè grauis illorum error eſt, qui conuiuijs vltrò citroque frequentandis, amicitias arbitrantur parari, domeſticas res promoueri, ac augeri fortunas, erigique iacentes.

creſcunt magis æmulationes,ſiniſtræ opiniones,detractiones:neque menſales amicitiæ vltra pocula ſe & menſas extendunt; finiuntur cum illis. neque ſolet his medijs Deus dexteram ſuam adiungere, aut per illa animarum ſalutem propagare. Pericula damnaque metuat, quiſquis Religioſus eſt,conuiuijs indiuiduo quaſi nexu implexa; & maiorum exemplis lapſibuſque animum aduerſus illa firmet; cogitetque magnam Religionum partem per horum latus perijſſe. ſtetiſſent ſine conuiuijs. perierunt cum illis &in illis;neque enim quidquam promptius,quàm inter epulas vinaque incaleſcere, & exurgere in inimicas caſtimoniæ flammas. Illæ, caſtas mentes, quas innocentia parcimoniâ magiſtrâ firmauerat, conuiuiorum frequentatione diſſoluerunt; roboreque ſuo ſpoliatas, nudatasque continentiæ præſidijs, hoſtibus inermes obiecerunt. non poterant inuictę niſi per illas cadere,inuenit hoſtis victorię ſuæ campum. vicit inter epulas,quas oratione victuſque cibique parcimonia non ſemel ſuperiores ſenſerat. ita quas tutata ſobrietas fuerat, prodiderunt menſæ.

In qua re illud à quibuſdam adferri video; conſultum videri virum religioſum ac continentem, conuiuijs miſceri, vt exemplo

emplo ſuo verbiſque reliquos ad ſobrietatis amorem propellat; laſciuiam modeſtia frangat; oblocutionum fomenta ſubtrahat; vt è conuiuiorum delicijs tanquam ex oratione ſurgant. At quanto faciliùs vnus inter epulas & conuiuantium licentiam cadet, induetque aliorum mores, exuetque ſuos? quis medios inter ignes frigora ſperauit? idem inter epulas continentiam cogitet. iam quantos vlla memoria à menſis ad continentiæ amorem aut legimus, aut deſcendiſſe vidimus? quantos non à caſto thoro, à templo & oratione, ab epulis ad incontinentiam tranſiſſe? vt magis verendum ſit ne inter tot cadat vnus, quàm ab vno firmentur plurimi; vt taceam pronos nos omnes ad vitia & naturę quodam ductu trahi ad illa; ad virtutẽ tardos, ad vitia faciles. nimirum pronus per præcipitia lapſus, grauis per eadem aſcenſus eſt. vna deuolutione deſcenſum metimur; pluribus reptationibus alta montium petimus. quare in tanta naturæ ad malum procliuitate tutiora eligenda ſunt. neque quiſquam ſapiens tam denſis in omnem partem periculis ſe obiiciet, rariſſima incertiſſimaque meliorum exſpectatione; cùm metuenda damna maxima & plurima; commoda aut nulla aut perexigua, ea-

quę dubia ſperanda ſint.certiora prudens ſequetur in re potiſſimùm ſalutis, cùm de anima agitur, in qua cecidiſſe ſæpè æternum eſt. Componat deinde bona cum malis è conuiuijs nata, infelices multorum lapſus, cum perquam rarò fortunato exitu: virtutum cum vitiorum fructibus, è frequentatis epulis tanquam ex arbore protruſis; & nullo negotio videbit, quàm temere fatuoque conſilio ſeſe epulis committant, qui conuiuia meliorum exſpectatione frequentanda putant.

Incumbat proinde in hanc rem ſeriò Superior, nec vllis ſe ſuoſque precibus patiatur ad illa pertrahi; memor in omni omnino Religione funeſtorum nimiùm exemplorum cum priuatorum interitu, Ordinum dedecore, & non eluenda æternùm labe: quæ adeò frequentia grauiaque omni ſæculo reperiet, vt nihil propè orbe toto, Religionibus omnibus, regnis, prouincijs, rebus publicis, publicè priuatimque funeſtum acciderit, quod ab epulis menſiſque fœcunda prodigiorum matrice effuſum non fuerit. ab his ad furta & latrocinia, ad venena & ferrum, ad hoſtilem, amicum, ac conſanguineum ſanguinem, ad eiuſdem etiam vteri iugulum itur; ad Ordinum non poſtremorum aut interi-

interitum, aut tanquam exſectis neruis perpetuum languorem cum ingenti nominis dedecore, ingloria vita, omnium contemptu. quo magis præcludendæ viæ omnes quæ ad illa ducunt.

Præeat exemplo Superior, & ſequentur ductorem inferiores. nec magno molimine ſuos ab ijs auocabit, ſi prior ipſe ſibi hanc continentiæ legem præſcripſerit, prior impleuerit, factus ex ſe magiſter legis. Sanè nullam habebunt inferiores iuſtam querelarum cauſſam, ſi Superiorem viderint fortiùs etiam legem implentem quàm ferentem. hęc enim certa faciliſque perſuadendi regula eſt. imperata prior exequere, nec antè manum calamo quàm operi admoue. Moderatus proinde ſit Superior, cibiq́ue potuſq́ue abſtinens, parciſſimus menſarum, epularum hoſtis; imitabuntur inferiores: ac licet natura aliò rapiantur, verecundia ſiſtet, & Superioris exemplo tanquam freno, epularem animum prono curſu in menſas proruentem cohibebũt. Et verò non paucos ſemel expreſſa continentiæ ac modeſtiæ exempla, imitatores dabunt. nec imitari in alio erubeſcent, cuius neglectu cùm corruiſſe ſe videant, obſeruatione erigendos ſe ſperant. pulchrum autem eſt imitanda dare,

glorioſum ſequenda proponere, gratiſſimum Deo meritique pleniſſimum, continentiæ exempla præfigere; verum denique & immortale decus eſt, conſilijs monitiſque ad virtutem duxiſſe, magis etiam factis rebuſque præluxiſſe, cùm res verbis certiùs doceant, potentiùs ſuadeant, validiùs prouocent, fortiùs impellant, cùm quaſi armata dextera reluctantem ac nolentem cogant.

CAPVT XX.

Mulierum quocunque prætextu familiaritates arcendæ.

INuigilet Superior aſſiduè circa mulierum familiaritatem, ſecetque quidquid in hoc genere periculorum: ac in ſemine ſuo metuenda perimat, nuſquam parcat. omnis hîc in quocunque etiam magno viro ſimulatio noxia, omnis ſecuritas metuenda. nec quiſquam ſatis hîc timuit. infidum hoc mare eſt nauigantibus, infame magnorum naufragijs, profundum. prolixiores proinde ac frequentiores earum confeſſiones amputabit; frequentiaque cum ijſdem ac diuturniora ad portam colloquia reſecabit. dabitque operam vt &

con-

confeſſiones breues, & ad portam breuiſſima ac rariſſima ſint colloquia; maximè verò ne cum ijſdem illa frequententur.

Viſitationes verò muliebres omnes omnino tollet; nullaſque extra grauioris ægritudinis tempora quocunque prętextu permittet. omnem denique ad mulieres ſcriptionem interdicet. doli namque & venena, & nocituræ in his flammæ non ſemel latuerunt. Docebit hoc Superior non poſtremorum in omni Religione exemplis, nec patietur ſe in hac materia à rigore deduci. ſeuerum potiùs ſe in omni hac feminea familiaritate ac conſuetudine exhibeat, ac nuſquam ac nulli parcat. ſumma pietas hîc eſt ſæuire: ſummus amor nulli ignoſcere. habeatur durus, dummodo pericula damnaque arceantur, benè eſt. habeatur ſeuerus ac ſuſpicioſus, ſi ruinę cauſſam, ſi ignibus materiam ſubtraxerit, benè eſt. malo crudelem cum ſuorum ſalute, quàm blandum mollemque cum interitu. Memineri Cypriani familiaritatis pericula deſcribentis: *Reſpicite quanta mala conuerſatio pluralitatis huius acquirat. quæ non niſi corruptionem ſeminat, pullulat vitia, cupiditatem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, porrigit furiam, laſciuiam paſcit, petulantiam nutrit, præcipitia inſtruit, periculis naui-* *de ſing. Cleric.*

gat, perditione gaudet, interitum fouet, confuſionem mercatur, theſauriZat opprobrium, criminationes exaggerat, accuſationes inflammat, & cateruatim ſemel in faciem glomerans, numeroſas indagines captionum per infinita dedecorum multiplices mortes inuehit. &, nunquam ſecurus cum theſauro latro tenetur incluſus, nec intra vnam caueam habitans cum lupo tutus eſt agnus. Ad excuſationes quæ adferri ſolent, reſpondet Hieronymus: *Quòd ſi dixeris, Mihi ſufficit conſcientia mea, habeo Deum iudicem, qui mea vita eſt teſtis, non curo quid loquantur homines; audi Apoſtolum, Prouidentes bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Et Bernardus: *Eſto, ſis continens: ſed ego ſuſpicione non careo. tolle ſcandali cauſſam.*
ep. 47. Quid? quòd à gentilitate doceamur? aut pudebit doceri in ſalutem? Macedûm ille maximus, rogatus Darij filias videre. videbatur humanitatis, nec indignum purpura nec hoſte: at ille negauit ſibi committendum, vt qui viros viciſſet, à mulieribus vinceretur, plus veritus mollem proſpectum quàm armatas acies, procurſantes legiones. nec Macedone minor Africanus Hiſpanicas puellas in conſpectum ſuum deduci eſt paſſus, ne non ſaluis oculis illas videret, quarum parentes armata dextera imperio ſubegerat. non timuit virile, non
hoſtile

hoſtile ferrum, oculos timuit deterioris ſexus. Hæc in alta gentilitate. non erubeſcat Religioſus ſequi: & cum magnis ducibus, vt in nauigando procellam, feminea damna vitare, ne iaceamus aliquando cælis, terris, inferis ludibrium.

Et ſanè tot in omni vitæ genere exempla ſunt eorum qui à tenuiſſimis initiis tanquam à minima ſcintilla in ingentes exarſerunt flammas; quiq́ue in erubeſcendas fauillas redacti, poſteritati imprudenti auſu, infortunatoq́ue exitu præluxerunt, vt nullis alijs documentis opus ſit. Hîc ſeptuagenario maior Iacobus, etiam vitæ ſanctimonia miraculiſq́ue clarus, poſt pulſum è puella dęmonem, ad ſacrilegam fornicationem homicidium addidit. Alius *In vit.* poſt ſexaginta annorum teſtatam pudici- *Pat. l. 5.* tiam, quin & poſt ſanctè tranſactam in e- *p. 580.* remo vitam, ac generoſam quadraginta *Pelag. l. 5. n. 39.* annorum luctam. Nec pauci eruditione, dignitate, virtute primi vel inter primos, à curioſiore femineo aſpectu vno, familiariore congreſſu vno, propiore alloquio vno, etiam à conſanguineo igne, adeoq́ue & ab eiuſdem vteri flamma ambuſti, ac in inuerecũdos cineres redacti ſunt. Hinc il- *Ruffin. l. 3. n. 4.* le è ſenioribus eremi cultoribus, cùm cog- *in vit.* natam virginem cella excepiſſet, aliam *Pat. l. 3. pag. 496.*

quàm

quàm acceperat, dimiſit, & ingens dæmonum gratulatio conſecuta eſt. Alter in eadem eremo ætati & multorum annorum probitati fidens, amicam ſecuritatis cellā ſpe meliorum deſerit, mulierem videt, labitur: & ad primum aſpectum poſt tot annorum ſanctimoniam, cano iam vertice, diſcit docetque quid ſit anteactę probitati fidere; vt neque pietati, neque religioni, neque ætati, neque morum ſeueritati, neque vitæ ſanctè tranſactæ, neque innocentiæ, neque prodigijs, neque ſanguini fidendum ſit. omnes qui timuit, ſecurè vixit; nulli qui fidit, timere deſijt. virtuti, caſtimoniæ, innocentiæ, robori qui innixus eſt, cecidit; ſtetit qui metuit, cui ſuſpecta omnis ætas, familiaritas, vox, oculi, vultus, ornatus; vitauit congreſſus, timideque colloquia miſcuit; tuta delegit, qui ſe Adamum, & in ſingulis alterius ſexus Euam, certiſſimaque venena cogitauit, magnorum infelici exitu doctus, omnem familiaritatem declinauit, certus etiam de longinquo feminea venena virus ſuum fundere, quo magis de propinquo. hinc illa Hieronymi monita: *Quid tibi neceſſe eſt in ea domo verſari, in qua neceſſe habes quotidie aut perire aut vincere? quis vnquam mortalium iuxta viperam ſecuros ſomnos capit? quæ etſi non percutiat,*

In vit. Pat. l. 5. p 580. Pelag. l. 5. n. 41.

tiat, certè ſollicitat. ſecurius eſt perire, non poſſe, quàm iuxta periculum non periſſe. Et Sapiens: *In medio mulierũ noli commorari: de veſtimẽtis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.* Eccli. 42. Prou. 6.

Iam cùm ignorare Superior non poſſit; è nullo, quot è femineo ſcopulo, legi ſcribique naufragia, fugiet has rupes; nec allidet pudicitiæ ſalutiſque ſuæ ratem ad hæc vada. cumq; ſciat nullam vllo ſæculo Charybdim Scyllamque nocentiorem fuiſſe, aliò diriget vela, vitabitque infelices crudeleſque voragines tantorum infortunato exitu nobilitatas. Et quis Oceanus naufragijs infamis tot ſorbuit naues, tot exercitus, quot feminea hæc maria animas cælo conditas? quis enſis aut quod hoſtile ferrũ tot cadaueribus fatigauit terras, tantoque ſanguine decolorauit ſtititque flumina, quot muliebris conſuetudo è minimis nata victimas ſacrauit inferorum flammis? Et inter tot omnis æui documenta, vetera ac recentiora, audere metuenda, dementiæ extremæ eſt. tot millia proſtrata iacent: nec viles animæ, ſed generoſior quiſque, viribus, doctrina, potentia, opibus, ſapientia primus. Et quis poſt tantas orbe toto primorum ſtrages, fatali huic præcipitio ſalutem ſuam committat? iacent quaqua flexeris oculos, prima orbis Religionumq; robo-

robora proſtrata, & infami femineo iugo ſubacta; & prudens ſe ſuaque credet illis? Fortiter de omni muliere Ephrem: *Quid eſt mulier? naufragium ſuper terram, fons nequitiæ, theſaurus immunditiæ & malitiæ, mortifera conuerſatio atque confabulatio, oculorum pernicies, animarum exitium, cordis ſpiculum, iuuenum perditio, ſceptrum inferni, & concupiſcentia præceps.*

In doctrina varia, tom. 1.

Et vt nihil ſit aliud, vitabit offenſiones, quæ ferè familiaritatem vt vmbræ corpora ſequuntur. ac licet ſecurus aliquis de integritate ſit ſua, timebit alterius, non ignarus facilem in fragili ſexu lapſum eſſe: & vt pericula damnaque corporum abſint, animorum non deeſſe. Intentum proinde oculum in omnem occaſionem habebit Superior; in alijs clemens, in hoc ſeuerus. fidet in alijs, in hoc verò mari magno plus aduigilabit quo maior ſe oſtentat malacia; certus nunquam peritum nauclerum minùs extra metum eſſe quàm dum iacent fluctus, & quodam quaſi ſomno ſopiti ſecuritatem promittunt; momento infidi exurgunt, & inopinantem imparatumque mergunt. inter luſum nimirum dum blandiuntur, ſorbent, eo nocentiùs, quo mẽtitâ tranquillitate deluſos crudeliùs perimunt.

Nunquam denique Superior quacunque

que è cauſſa, etiam grauiſſimæ ægritudinis, aut ſe aut alios ſine teſte in mulierum quacunque familiariori congreſſu ſtatuat. adſit ſemper innocentiæ & ſecuritatis ſocius, qui præſentia ſua, calumniarum, offenſionum, periculorum occaſionē tollat. quanti ſtarent ſi ſocius clauſiſſet latus? quanti perierunt illo deſtituti ſibique relicti; præda ſolitudini facti, hoſtibus ludibrium, poſteritati exemplum? innocentia non rarò muliebre conclaue ingreſſa, non eſt egreſſa innocentia. neſciebat feminam, ſolitudo docuit. ignorabat in publico illices molleſque illius affectus, didicit priuatim; neſciebat muliebria venena, auſus fuit ſolum ſe ijs committere, hauſit virus & perijt. ita Ægyptius diaconus vir magnus cum nobiliſſima matrona fida ſine teſte miſcens colloquia, labitur; & vix multorum annorum lacrymis, ſeueriſſimaque pœnitentia, vnicam ſolitariam fiduciam diluit. Omniū horum ſimiliumque infelices exitus tacitus ſecum intueatur Superior: nullū in publico crimen metuat. ſolitudinem ſcelera amant. ſi prodendi periculum eſt, periculo crimina carent. ſed neque delictorum cogitationes animam ſubirent, ſi ſolitudo abeſſet. illa hæc ſuggerit, ac quaſi reluctantes, iniecta dextera ad præcipitia ducit, &

nun-

nũquam cogitata fortiùs imprimit, quàm vt leui manu euellantur. monemur de hac ſolitudine ab Hieronymo: *Quid ſibi volunt ſola & priuata colloquia, & arbitros fugientes oculi?* & iam olim ab exordio naſcentis Ec-

Ep. 1 ad Iacob. cleſiæ S. Clemens: *Ad viſitandam mulierem infirmam nullus clericus ingrediatur, niſi cum duobus aut tribus. & nec presbyter ſolus cum ſola adiungatur: ſed duobus adductis teſtibus viſitet infirmam, nec ſolus cum ſola femina fabulas miſceat.* Et Theodorus Studites: *Nec ſolus colloquere cum monacha vel ſæculari, niſi neceſſitas trahat, idq́; cum duabus ab vtraque parte perſonis.* De Auguſtino Poſſidonius: *Si fortè ab aliquibus feminis vt videretur vel ſalutaretur, rogabatur, nũquã ſine clericis teſtibus ad eas intrabat; vel ſolus cum ſolis vnquam eſt locutus, nec ſi ſecretorum aliquid intereſſet.* Cantipra-

l. 2. c. 11. §. 2. tenſis verba ſunt: *Nec ſocius ſocium debet deſerere, maximè in colloquio mulieris, niſi alter*

c. 11. §. 1. *alterum videat colloquentem.* Et alibi: *Quàm vera ſit hæc vox (væ ſoli) ego noui qui triginta annis & eo ampliùs, vices Epiſcopi in diuerſis prouinciis & diœceſibus habui, qui in hoc articulo quo Religioſi vel ſoli vadunt in viis, vel ſoli manent in curiis, horrenda mala horrendaq́; ſcandala, horrendaq́; pericula frequenter audiui: quæ nunquam ſuſtinuiſſent adiuncto ſocio vel feciſſent.* Habemus etiam è Dominicana familia

milia

milia prȩceptũ: *Fratres combinati nullo modo ſe ſeparent ab inuicem qui ſe videre non valeãt, & ſibi poſſint mutuò teſtimonium perhibere in quocunque ſint loco vel negotio.* Et verò narrante Ruffino, è duobus Religioſis alterũ qui ſe ſocio ſubtraxerat, miſerè in mulier-cula periiſſe diſcimus. Grauiùs etiã ſenex eremo à prima ætate aſſuetus, cùm ætatem ſenio morbiſque fractam, & elangue corpus longa macie, & ægritudine marcidum, nequidquam periculorum à Superiore monitus, virgini adminiſtræ commiſiſſet, infelici ſobole, vtriuſque innocentiam commaculauit.

Nec ſatis in tutelam eſt eodem cubiculo ſocium contineri, ſed eo ſtatuat loco, quo mutuo aſpectu mutuę in omnibus innocentiæ teſtes habeant. quanti laſciuientes oculos manuſque continuiſſent ſocio inſpectore? quantorum tentata pudicitia eſt ſocio in cubiculi angulo alijs occupato? & vtinã tentatio tantùm. nõ luſiſſent liberiùs oculi, caſtæ fuiſſent manus, vt reliqua taceam, ſi ſocium habuiſſent inſpectorem. occaſio pudicitiæ ſuæ furem dedit. iã quãtæ non caſtis ignibus inæſtuantes vel ſolo intuentis ſocij rubore, continuiſſent vocẽ, oculos, manus? vt ſenſerunt ſe non videri, exutã verecundiã auſæ fuerunt prouoca-

re. è tam propinqua flamma quæ non glacies ſoluatur? ignoraſſet veſanos hos ignes, ſi in oculis ſtetiſſet teſtis ſui. nec ſenſiſſet fornaces Babylonijs calentiores, ſi cenſorem habuiſſet; cuius ſolius oculi inſanas has flammas, ſi non reſtinxiſſent, ſanè cōpreſſiſſent. vt ſi vlli alteri, huic omnino rei ſeriò inuigilandum. grandior ſit ætas an minor in femina, iuxtà habeatur. hæc fors potentiùs impellet, illa liberiùs. nulli fidat qui pericula damnaque non amat; qui ſalutem ſuam amat. ægritudo grauis an tenuis denuntietur, pari loco habeat. Quantę grauiſſimam mentitę ſunt, vt ſe alioſque lubentes volenteſque perderent, & traherent quò inſanus amor ſuadebat? hæc grauem auditum commenta eſt, vt ſociū cubiculo pelleret. vocem alia altiùs extulit, cùm fingeret non poſſe depreſſiùs, quo ſocium arceret, proiiciendæ ac proſtituēdæ verecundiæ ſuæ impedimentum. alia denſis in fraudem ſuſpirijs lacrymiſq; ſocium è cubiculo repulit, vt pro lacrymis flammas tutò deuomeret. milleque modis alijs, vt ingenioſa ſemper improbitas eſt, teſtē cubiculo ſubducere conatæ plurimę. Subdolus omnis amor eſt, nunquā nequitiæ ſuæ machinationibus deſtituitur. fraus illi viſque pro eodē ſunt. tantùm potiatur poſtea

pœ-

pœnitendis, nulliſque exinde lacrymis eluendis. ita S. Wolſtanus Wigornienſis Epiſcopus ſine teſte deprehenſus à matrona nobili, diuite, formoſa, ad illicita prouocatur. S. Vincentius à puella morbum ſimulante; eiuſdemque Ordinis, Aloyſius Bertrandus; & S. Bernardinus Senenſis.

Quid? quòd euenerit in eodem non ſemel cum ſocio cubiculo, cùm extra mutuũ conſpectum eſſent, vt vterque pateretur impugnantes. adeò inſana cupiditas eſt poſtquã femineum occupauit pectus; modeſtiã omnẽ exuit, contenta perire, modò aliũ peremerit, ęternumq; pœnitẽdo lapſu cadere, modò nõ ſola. Quis credat eodem cubiculo clauſas, auſas fuiſſe inſurgere in viros? cùm ad explicãdos ardores ſuos ſatis ſibi tutæ viderentur, ſi mutuum aſpectum fugerent. quò nõ improba libido proruit?

In qua re illud etiam conſiderandum, non minùs ſæpiùs periclitari ſocium cubiculo excluſum quàm ſociorum alterũ qui illo concluditur: cùm & ipſe ſine teſte ſit, & inſidijs tuto pateat propugnaculo deſtitutus; prædaque factus non caſtis alicuius oculis, impuræque mentis. Nec vnus periclitatus eſt in hoc genere. non defuerunt quæ aggrederentur viros poſita omni verecundia: quæ exuto pudore vltrò prouo-

carunt Ioſephos hoſce, etiam minis quaſi tentatæ pudicitiæ; quæque omnia nō caſti pectoris arma depromerent. non feciſſent ſi cubiculo ſe in oculis ſocij continuiſſent. paſſi ſunt extrahi. & ceciderunt miſeri, aut non extulerunt, quam intulerūt caſtimoniam; aut damna retulerunt non caſtarum cogitationum, aut didicerunt quæ ignorabant, fòrs vſuri occaſione data. Quo magis inuigilandum Superiori, & præſcindenda omnis malorū occaſio eſt. ſint è prima nobilitate, è plebe; opulentæ, tenues; alienæ, addictæ; benefactrices, hoſtes; ſenes, iuuenes; ſanguine iunctæ, extraneæ: ſi feminæ ſint, pro ijſdē habendæ. & quid refert quo veneno aut ferro quis cadat; cuius manu & conſilijs de ſalute periclitetur? periit, ne quære cauſam. in quacūque periit, magna eſt. leuis videtur? nulla leuis eſt quæ vitam abſtulit. etiam à femina ceruices præſcinduntur, & clauo caput terebratur. quid intereſt à tali an à viro? niſi quòd infelicius habeatur feminea manu cecidiſſe; à tam imbelli molliqúe virum? nuſquā ergo conniueat Superior, nulliqúe ætati prærogatiuam concedat. perire miſerum eſt, à quacunque demum manu, maximè in re ſalutis, cui adnexa infeliciſſima æternitas eſt, nullis precibus, lacrymis, pœnitentiis, nul-

loque

loque æuo mitiganda. prudenter & ad rẽ noſtram Seneca: *Magna pars peccatorum tollitur ſi peccaturis teſtis adſiſtat.* Et Eunodius etiã fortiùs: *Feciſſe ſcelus creditur qui potuiſſe facere perhibetur, & errorẽ creditur fouere ſolitudo, & profundã nequitiã incomitatus admittere.*

CAPVT XXI.

Priuata muliebria dona nulli concedenda.

ARcenda hæc dona, nulliq́ue ea in rẽ vſumq́ue proprium permittenda. magna enim his ſæpè lenociniis integuntur mala, virus ſuum ſparſura accipientiũ damno. Sanè vel ſola beneficij memoria, fortium etiam virorum corda emollit ac frangit: ac imperuia antè pectora muliebribus ſubſternit pedibus, tam mollibus tã dura robora: quæ nullo dæmonum molimine flecti potuerunt, femineo ſuccumbunt dono. magis etiam nocent ſi circumferantur dona, ſi frequẽtiùs ob oculos verſentur. quæ res ferè minùs caſtas inducit cogitationes. & qui nullis antè minis aut carnificum terroribus, dæmonumq́ue ſæuiſſimis incurſibus, nunc ad muliebria dona ceruices flectunt. quare nulli permittat ſuorum Superior muliebre apud ſe donũ ſeruare, maximè ſi conſcientiam ſuam illi

 com-

committat; in quibus plus etiam periculi, quia maior in tales auctoritas ac poteſtas.

Ad Nepotianum. Benè Hieronymus. *Caueto omnes ſuſpiciones, & quidquid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur antè deuita: muliebria munuſcula, & ſudariola, & veſtes ori applicatas, & oblatos ac deguſtatos cibos, blandaſq; ac dulces litterulas ſanctus amor non habet.*

Nullas cuiuſque generis veſtes ab illarum manibus cuiquam tribuat. ſi quid dederint, alteri res tradatur, & prioris neceſſitati alia via proſpiciatur. tutiſſima qui præeſt, deligat: peremptura, damnúmue illatura fugiat: exempliſque in omni fortuna non infimorū cautior factus, noxia deuitet. prudens ſuſpicio eſt nocitura anteuertere; nec improuidè ruinam ſibi quam præcauere poterat, accerſit. Ac nec inualetudinis quidem tempore muliebria medicamenta, aut valetudini profutura dona facilis admittat. alia illa potiùs ſi qua ſupereſt parabit via; ne, dū corporis morbo medetur, animo deteriorem ęgritudinem paret. neque enim credi poteſt quantū in non magna ſæpè re veneni lateat, quàm peſtiles virus. neceſſitas premit? aliena potiùs manu & liberalitate parentur, ne dum affectus cum dono creſcit, non antè in vacuo priùs animo & periculorum ignaro,

mali

mali ſuſpicio exurgat, quã intima depaſta fuerint, ſeriuſque non profutura medicamẽta circumſpectet, muliebribus flammis ambuſtus. principijs occurſabit prudens, & anteuertet etiam mala cùm poſſit quiſquis ſapit. ſtolidus remedia in extrema coniicit, admoturus illa vbi magnitudo mali omnem medicamentorum vim, medicorumque peritiam ſuperauerit.

Neque ſenio aut morbo fatigatis, muliebribus parata manibus donáue admittet. In quo genere, religione non vltimos peccare videas. nimirum niſi feminea manus interluſerit, nauſeam ſeneſcenti aut ægro paratura ſunt: aut faſtidium è virili dextra naſcetur. mollioribus illa digitis tenuanda ſunt: vt licet meliores à viri manu domeſticæ exurgant menſæ, non repleant tamen famem, non leuent ſitim, non nauſeantis ſtomachi vota, niſi illa mulier expleuerit: deteriora ſcilicet, quia à molliore ſexu, fercula placent. Nec ſatis eſt ab illo ſexu venire, à perfamiliari aliqua niſi porrigantur, nunquam femineo huic palato fiet ſatis. mater ergo ſit aut ſoror, aut cognata manus quæ ſubminiſtret. magis etiam ſi conſcientiam ægro committat, tanquam ſi filiæ manibus, non dicam nouæ Rebeccæ Iſaaco, ea parentur, *quibus libenter veſcitur,*

ſicut velle nouit Patrem ſuum. Iam cùm ægro dona placeant, non placeant manus leuandæ ægritudini ſubminiſtræ? non verba manibus molliora, non frons hilaris, non ridentes oculi? non decreſcentia in venerationē genua? nō totius corporis gaudialis cōpoſitio rediuiuo gratulabunda Patri? non oblata obſequia donis maiora, totq́ue grauidæ nouarum largitionum ſpōſiones?

Quòd ſi indulgentior Superior, aut in negando mollior, vel in ſuorum aliquem effuſior, aut offenſionis metu, aut placendi ſtudio; quidquid in hoc ſexu conceſſerit, aut omnibus eadē permittenda, aut æmulationibus, oblocutionibus, fraudibus domum replebit. Vtrumque graue eſt, & in Religionis interitum natum. nā & omnia concedere, Religionē euertere eſt; & detractionibus ſubdoliſq́ue monitionibus, odijſq́ue viam ſternere, Religionē perdere eſt. Neque ſi quid cōceſſeris, petendi finis erit, non audendi, non ſequendi: maioraq́; indies, exuta ſemel verecundia, depoſcet, quiſquis facilem in hoc genere Superiorē nactus fuerit. Neſcit erubeſcere audacia Superioris indulgentiâ prouocata, donec cupiditati damna finem dederint, & magnum Religionis nomen feminea flamma ambuſſerit. ſera pœnitētia, tarda poſt ruinam

nam nō emendāda prudentia. vna in omnibus negatio minitantibus malis finē dabit. nulli quidquam concedere tutiſſima via eſt. Nec poteſt in hoc genere ſeuerior Superior eſſe: cùm pietatis hîc quoddam genus ſit ſæuire, impietatis indulgere. magna enim pietas eſt nocitura negare, impietas magna nocitura concedere.

CAPVT XXII.

Temporis aliquid certi diebus ſingulis ſuæ ſuorumque conſiderationi ſibi præfigat Superior.

PErcurrat tacitus ſecum ſeriò ſuperiora capita quiſquis alijs præeſt: in quam rem diebus ſingulis mediam minimū horā ſeponat. videatque num in aliquo, verbis rebuſque deflexerit. num quæ res operam ſuam deſideret. obeat animo capitatim domeſticos omnes, cogitetque ſecum nū qua opus monitione, accuratiore vigilantia; num adhibenda currentibus frena, tepentibus calcaria, delinquentibus pœnæ, maliſque minitantibus, aut iam enatis remedia; ac quæ, quibus, quo tempore, per quos adhibenda; per ſe an alium. quo etiā proximorum ſibi quocunque modo commiſſorum res loco ſint. num quid ad illorū

ſalutem propagãdam, timorem, ſpemque futurorum prouocandã occurrat: quibuſque modis amor illis diuinorum, contemptus temporalium, peccatorum deteſtatio, virtutum proſecutio prouida prudentique manu inſpargi ac inſeri poſſit: quibuſque vitia prauæque ac inclitæ conſuetudines, habituſque extirpari ac erui radicitus queant.

Quòd ſi alia magis placeat ratio, diuidat hebdomadam in dies ſingulos, ſinguliſque, certa per horæ medium decurrat capita, ne tot vno tempore obruatur, propiuſque certiuſque ſingula perſcrutetur.

Feria II. res familiæ ſibi commiſſæ temporarias diſcutiat, videat quò illæ loco. qua induſtria domi foriſq, egeant, quibus anguſtiis premantur, qua copia qua inopia laborent, qua fide prudentiaque à domeſticis externiſque pertractẽtur, quo emolumento damnoque domus. quid vniuerſim, quid ſingulis ad religioſam vitã tuendam fouendamque neceſſarium. nũ quid religioſæ moderationi ſuperſit, num quid neceſſitati deſit, temporine res parentur. vt antè prouida quadam ſollicitudine diſcat aſſueſcatque futuris proſpicere, reſq; ſuis locis temporibuſque parare. Luſtret deinde non rarò domeſticas officinas omnes,

nes, vt earum conditionem perſpectiſſimam habeat, nihilque omnium illum fugiat, quæ quoquo modo temporariam rem tangant. dati proinde acceptique rationes omnes ſciat & intelligat, debitáque creditáque, ac fortunas omnes, earumque conſtitutionem, vt omnino nihil illarum rerum illum lateat.

Feria III. ſingulorum munia & occupationes percurrat. qua illa ſinguli fide, qua ſollicitudine, qua circumſpectione religioſaque moderatione obeant. quo Cõfeſſarij, Concionatores, Profeſſores, Fratres ſinguli, ſtudio diligentiaque agant. quo illa modo peragant, ſæculari, religioſo, prouido, prudenti, maturo, ſubito, imprudenti, frugali, prodigo. quo in illis fructu damnorumque ac emolumentorum tã ſpiritualium quàm temporalium periculo ac ſpe verſentur. quid vniuerſim, quid ſingulatim timeri, quid ſperari ab illis poſſit. qui in impoſito munere continuandi, qui remouẽdi, quęque remedia ſubſidio egentibus adhibenda ſint. quæ denique cuiuſque ſpiritui, ſpirituales ac corporales exercitationes in primis vtiles ac neceſſariæ ſint. aut cui quiſque muneri maximè idoneus. aut in quo maiore fructu, minoréue ſuo aliorúmue damno occupari poſſit.

Feria

Feria IV. Quæ conſeruandæ ac tuendæ omniũ ſingulorumque valetudini neceſſaria, conſideret. num quis ſupra vires pluribus tã ſpiritualibus quàm temporalibus diſtineatur, ne aut ſuccumbat oneri, aut temporalium multitudine ſpiritus ſuffocetur, aut pietatis ardor extinguatur. num quis longè infra vires occupetur, ne variarum ex otio tentationum materia fiat. Nũ quæ ad religioſum victum, veſtitum, habitationem neceſſaria ſubminiſtrentur; quæ ægrotantium, aut laboribus ſenióue fractorũ cura habeatur; quo affectu, promptitudine, beneuolentia, illorum neceſſitatibus proſpiciatur; num quis aut ingraueſcẽtis ætatis aut tenerioris valetudinis, aut grauium laborum intuitu, peculiari re quapiã indigeat. num quid publicè priuatimq; deſit, quod & parari poſſit, & religioſæ modeſtiæ ac paupertati non repugnet.

Feria V. Perpendat ſeriò, magnaque circumſpectione, quæ ſpiritui cuiuſque magis commoda ac oportuna, quæque ad ſpiritualem profectum neceſſaria, auxilioq; ac incitamento eſſe poſſint ad maiora. quę ſingulorum malis animique morbis remedia adhibenda. quo quiſque quantoque freno aut calcaribus egeat. quem fructum referat, quæue damna meritò timẽda ſint.

quo

quo etiam ardore aut tepore per virtutum ſemitam ſinguli decurrant. num quæ impedimenta conſequendæ perfectioni obiecta. nũ quæ vitia ſiue priuatim ſingulos, ſiue familiam totam occupent. num quæ occulta mala, plures paucioréſue poſſideant. quibus hæc modis vinci ac domari poſſint, quibus radicitus euelli. quo ardore fructuque tam publicè ab omnibus quàm priuatim à ſingulis, orationis ac meditationis diurnæ ſtudium pertractetur. quantis ſinguli in iis, ac in mortificationis in primis exercitationibus, progreſſibus creſcant, quantiſque retrogreſſibus decreſcant. quo amore, feruore, tepore, languoréque iis incumbant, qua diligentia, aſſiduitate, negligentiâ.

Feria vi. Quæ domeſticam tangunt diſciplinam, conſtitutionum, regularum, ordinationumque obſeruationem, diligẽter excutiat. vigeátne an iaceat primæuus ardor in tuenda religioſa diſciplina. ſi iaceat, quæ ſit cauſa proſtratæ diſciplinæ, qui auctores duceſque ad illam. media deinde erigendæ diſciplinæ cogitet, ſuoque in primis exemplo ad accuratã regularum omnium etiam minimarum obſeruationem ſuos impellat, nec antè verbis quàm factis præluceat. omnem deinde occaſionẽ diſ-

ſoluendæ

ſoluendæ diſciplinæ prudens paſtor amoueat, omnem excitandæ ac erigendæ adhibeat. Videat qui ad illam erigendam fouendamque accõmodatiore ſint ingenio, quibus prẹeuntibus ſubſequantur reliqui. Laudet obſeruatòres, damnet violatores, ac pœnis etiã coërceat, omnibus quaqua parte intentus, ac minimis etiam: quorum tranſgreſſiones gradus ſunt ad maiora, & via ad illa. ſingula proinde diſpiciat, vigilemque in omnem partem animum oculoſque intendat, domeſtico in primis ordini, quem non patiatur impunè violari. quòd ſi in alterutro peccandum, plus de rigore quàm de nimia indulgentia oſtentet; medium tamen tenuiſſe tutiſſimum, vt rigori miſta clementia & benignitas ſit: nec vlla eat ſeuerior admonitio, nulla pœna ſine liniměto, vt nõ à iudice ſed à patre profectam ſentiat qui monetur ac patitur.

Sabbato circa ſalutis proximorum propagationem quomodo ſe habeant ſui, diſpiciat. qua religione, moderatione, circũſpectione, prudentia, zelo. aberréntne à fine aut mediis. ardeántne, ferantúrque imprudenti æſtu & calore, an ignauo quodã tepore ignaueſcant. otiique amore & cõmodorum ſuorum teneantur, laborum ſudorumque pertæſi. quibus excitari modis

poſſint,

poſſint,orationum frequentia,aliorum exemplis, laude, ſpe præmiorum, operis nobilitate,pœnarum pro neglectu metu.quæ res ſaluti promouendæ vtiles, quæ neceſſariæ,quæ ſingulorum ingenijs pro conditionum varietate accommodæ,quæ nobilitati, quæ viris doctis, quæ diuitibus ac in dignitate conſtitutis,quę militiam ſecutis, quæ populo infimæque plebi ac egētibus, quæ vrbium incolis,quæ agrorum cultoribus. quæ deinde in ſingulis ſaluti procurādæ impedimenta ſint. à quibus poſita. an ab ingenio cuiuſque,an ab alio nata,vt tollendi illa modos viamque diſquirat, ac in omnem ſe partem vertat, quo optatis fruatur.per eos maximè res aggrediens, quos commodiſſimos arbitrabitur. cùm plurimùm referat quid cui committas. & magna victoriæ pars ſit,commodum ſaluti alterius inhortatorem nactum eſſe.

Dominico. Quæ perſonæ ſuæ munerisque ſibi impoſiti propria ſunt, quæque regulis ſibi præſcripta,diſquirat.quo ſe in illa amore ferri ſentiat, quóue neglectu. qua diligentia illa tueatur ac intacta ſeruet, quamtúmue in iis ſibi indulgeat.prior ipſe in illarum obſeruatione,an poſtremus.exemplo ſuis præeat, an ſolis verbis, aut ne verbis quidem.quanta damna è negligen-

tia

tia ſua, quanta è diligentia commoda ad omnes profluāt. Non poteſt ad munerum expletionem alios inhortari, qui in ſuo torpeat: minùs etiam pœnis regere, qui primus regularum ſuarum tranſgreſſor audit. excitet proinde ſe, animetque ad accuratam omnium obſeruationem, tanto habiturus obſequentiores regularumque ſuarum ſtudioſiores, quanto ipſe in impoſito ſibi munere fortiùs progredietur. omnium deinde ſubditorum ſibi in munere conſtitutorum regulas percurrat, & familiariſſimas eas ſibi ac domeſticas faciat, nec quidquam illarum ipſum lateat, aut memoriam ipſius effugiat, ne dum illarum ignoratione laborat, ad earum ſuos obſeruantiam prudenter impellere non poſſit.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ERRATA.

Pag. 361. v. 6. *reſignationes*, lege *reliquationes*.
Pag. 425. v. 3. *munitiſſimorum*, lege *minutiſſimorum*.

Digitized by Google

Digitized by Google